

Р е п у б л и к а С р б и ј а
НАЦИОНАЛНИ САВЕТ ЗА НАУЧНИ И ТЕХНОЛОШКИ РАЗВОЈ

ИЗВЕШТАЈ
О СТАЊУ У НАУЦИ У 2023. ГОДИНИ, СА ПРЕДЛОЗИМА И СУГЕСТИЈАМА ЗА
НАРЕДНУ ГОДИНУ

Београд, 23. септембар 2024. године

САДРЖАЈ

УВОД/3

1. ОЦЕНА СТАЊА – САЖЕТАК/4

2. ПРЕДЛОЗИ МЕРА И СУГЕСТИЈЕ ЗА НАРЕДНИ ПЕРИОД/8

3. ПОЛОЖАЈ СРПСКЕ НАУКЕ НА МЕЂУНАРОДНОМ НИВОУ/10

3.1. Рангирање земље у 2023. години на основу научне продукције/10

3.2. Рангирање земље на основу опште и специфичне конкурентности/15

4. АНАЛИЗА ОСТВАРЕНИХ РЕЗУЛТАТА НАУЧНОИСТРАЖИВАЧКОГ РАДА У 2023. ГОДИНИ/16

4.1. Анализа резултата рада по категоријама/16

4.2. Број одбрањених докторских теза/19

5. ИНОВАЦИОНА ДЕЛАТНОСТ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ /20

5.1. Законски и стратешки оквир за развој иновација/20

5.2. Институционални и инфраструктурни оквир/21

5.3. Интеграција система подршке развоју иновација/23

5.4. Дигитални алати/сервиси/24

5.5. Промоција иновационе делатности и подстицање сарадње науке и привреде/25

5.6. Развој вештачке интелигенције/26

5.7. Фонд за иновациону делатност/27

5.8. Патенти/28

5.9. Привредна комора Србије/29

5.10. Предлог мера улагања привреде у науку/32

6. УНАПРЕЂЕЊЕ КАПАЦИТЕТА ЉУДСКИХ РЕСУРСА У 2023. ГОДИНИ/34

7. МЕЂУНАРОДНА НАУЧНА САРАДЊА/37

7.1. Активности у области билатералне сарадње/37

7.2. Активности у оквиру мултилатералне сарадње/38

7.3. Посебни билатерални и мултилатерални програми/39

7.4. Европске интеграције у области науке и истраживања/43

7.5. Пројекти из претприступних фондова ЕУ (ИПА) у сектору конкурентности и други пројекти и кредити у области науке и иновација/43

8. ИНСТИТУЦИЈЕ, ТЕЛА И ОРГАНИЗАЦИЈЕ КОЈЕ СЕ СТАРАЈУ О НАУЦИ/46

8.1. Фонд за науку Републике Србије/46

8.2. Српска академија наука и уметности/56

8.3. Матица српска/68

8.4. Национални савет за научни и технолошки развој/74

8.5. Комисија за стицање научних звања/75

8.6. Одбор за акредитацију научноистраживачких организација/75

8.7. Матични научни одбори/75

8.8. Високошколске установе/77

8.9. Центри изузетних вредности/78

8.10. ЈП „Нуклеарни објекти Србије”/88

8.11. Јединица за управљање пројектима – ЈУП/91

8.12. Центар за промоцију науке/93

9. ФИНАНСИРАЊЕ/97

9.1. Издајање за науку из БДП-а/97

9.2. Анализа извршења буџета за 2023. годину/99

9.3. Сумарни приказ/119

УЧЕСНИЦИ У ПРИПРЕМИ ИЗВЕШТАЈА/121

УВОД

У систему научноистраживачке делатности у Републици Србији, а сходно законима којима се уређује научноистраживачка делатност, односно наука и истраживања, Национални савет за научни и технолошки развој се оснива ради унапређења научног и технолошког развоја, квалитета и развоја научноистраживачког рада, као највише стручно и саветодавно тело Владе Републике Србије.

Влада је, у складу са Законом о научноистраживачкој делатности, на седници одржаној 14. октобра 2021. године донела Решење 24 број 119-9428/2021 о именовању председника и 13 чланова Националног савета за научни и технолошки развој (у даљем тексту: Национални савет) из реда академика, научника, професора универзитета и привредника, на период од пет година.

Сходно члану 15 важећег Закона о науци и истраживањима (у даљем тексту: Закон) Национални савет има председника и 13 чланова, из реда академика, истраживача у звању научног саветника и редовног професора универзитета и привредника. Председника и чланове Националног савета именује и разрешава Влада, у складу са овим законом. Влада именује председника Националног савета из реда редовних професора универзитета и научних саветника, на предлог министра.

У Национални савет Влада именује: три члана у звању научног саветника запослена у институтима, са листе кандидата коју предлаже Заједница института Србије, три члана у звању редовног професора запослена на универзитетима, са листе кандидата коју предлаже Конференција универзитета Србије, два члана на предлог Српске академије наука и уметности из реда њених чланова, једног члана на предлог Матице српске, једног члана у звању научног саветника или редовног професора у војној научноистраживачкој установи Министарства одбране и Војске Србије на предлог Министарства одбране, једног члана на предлог Академије инжењерских наука Србије из реда њених чланова и два члана из реда истакнутих привредника са листе кандидата коју предлаже Привредна комора Србије.

Листе кандидата које предлажу Заједница института Србије, Конференција универзитета Србије и Привредна комора Србије садрже најмање троструко већи број кандидата од броја који Влада именује у Национални савет. Приликом именовања чланова Националног савета из реда представника организација које обављају научноистраживачку делатност води се рачуна о равномерној заступљености свих шест научних области. Научне области јесу: природно-математичке, техничко-технолошке, медицинске, биотехничке, друштвене и хуманистичке науке (у даљем тексту: научне области).

Национални савет има заменика председника, кога бира из реда својих чланова, у складу са Пословником о раду. Мандат председника и чланова Националног савета траје пет година.

Председник и чланови Националног савета могу се именовати највише два пута.

Надлежност Националног савета прописана је у члану 16 Закона о науци и истраживањима. Национални савет: 1) прати стање и развој научноистраживачке делатности у Републици Србији; 2) даје мишљење на текст нацрта Стратегије научног и технолошког развоја Републике Србије; 3) подноси Министарству извештај о оствареним резултатима и укупној реализацији Стратегије; 4) подноси иницијативу Министарству за измену Стратегије; 5) предлаже министру научне области, гране и дисциплине за које се образују матични научни одбори; 6) утврђује и предлаже министру листу кандидата за чланове матичних научних одбора која садржи двоструко већи број чланова од оног који ће се именовати одлуком министра, после спроведеног јавног позива; 7) подноси годишњи извештај о стању у науци за претходну годину, са предлозима и сугестијама за наредну годину, најкасније до 1. октобра, који усваја Влада; 8) даје претходно мишљење на програме од општег интереса за Републику Србију, а које утврђује министар; 9) даје мишљење на петогодишњи извештај научноистраживачких организација о реализацији програма институционалног финансирања које разматра министар; 10) даје претходно мишљење на акт о стицању истраживачких и научних звања; 11) именује и разрешава чланове Комисије за стицање научних звања; 12) доноси акт о вредновању научноистраживачког рада и поступку акредитације института, интегрисаних универзитета, факултета и центара изузетних вредности; 13) одлучује у другом степену по жалбама у поступку акредитације научноистраживачких организација; 14) одлучује у другом степену по жалбама у поступку избора у научна звања; 15) остварује међународну стручну сарадњу, као и сарадњу са одговарајућим телом у области високог образовања, и другим органима и организацијама; 16) обавља и друге послове, у складу са овим законом и пословником.

Национални савет за научни и технолошки развој, реализујући активности у оквиру своје законом утврђене надлежности, сачинио је Предлог извештаја о стању у науци за 2023. годину који садржи и предлоге мера и сугестије за наредну годину.

Извештај је усвојен на седници Националног савета за научни и технолошки развој, одржаној 23. септембра 2024. године.

1. ОЦЕНА СТАЊА – САЖЕТАК

Наука у Србији у 2023. години може се укратко представити следећим чињеницама:

1. У 2023. години финансирање научноистраживачког рада у Републици Србији се одвијало кроз Програм институционалног финансирања, што је одређено Законом о науци и истраживањима (*Службени гласник РС*, бр. 49 од 8. 7. 2019) и Стратегијом научног и технолошког развоја Републике Србије за период од 2021. до 2025. године „Моћ знања” (*Службени гласник РС*, бр. 10 од 10. 2. 2021).
2. Поред институционалног финансирања, наука у Републици Србији подржана је и кроз пројекте који се финансирају преко Фонда за науку. Фонд за науку Републике Србије је основан у марту 2019. године како би се обезбедила подршка и услови за континуирани развој научноистраживачке делатности у Србији. Упоредо са подизањем кадровског и организационог капацитета, Фонд за науку је наставио да обавља редовне програмске и оперативне активности и у 2023. години и ради на седам програма у различитим фазама имплементације. Од оснивања Фонда до 2023. године завршене су активности на четири програма: ПРОМИС, ПРВИ(АИ), КОВИД-19 и ДИЈАСПОРА, од укупно 11 програма на којима је Фонд радио или и сада ради, чији је укупни буџет 81,7 милиона евра (ПРОМИС = 9,0 М€, ПРВИ(АИ) = 2,2 М€, КОВИД-19 = 2,0 М€, ДИЈАСПОРА = 0,8 М€, ИДЕЈЕ = 30,0 М€, ИДЕНТИТЕТИ = 2,0 М€, ЗЕЛЕНИ = 3,5 М€, ПРИЗМА = 25,0 М€, ПРОМИС_2023 = 4,0 М€, ДОКАЗ КОНЦЕПТА (у фази евалуације) = 1,0 М€, ДИЈАСПОРА_2023 (отворен јавни позив) = 2,2 М€, и у припреми ИДЕЈЕ_2023 = 24 М€). Запослени Фонда за науку РС наставили су да прате реализацију 445 научноистраживачких пројеката на којима учествује 2813 истраживача, од којих је 57% женског пола.
У току 2023. године, Фонд за науку РС се сусрео са непредвиђеним изазовима који су у значајној мери утицали на промену динамике расписивања јавних позива и реализације појединих фаза програма (евалуације, закључивања уговора), а тиме и динамику утрошка средстава. Имајући у виду да је буџет за 2023. годину умањен кроз ребаланс за 190.000.000 динара (што је чак 18% умањења), а да су за 2024. годину обезбеђена средства из субвенција из буџета која су довољна да се у 2024. години финансирају само програми ИДЕНТИТЕТИ, ЗЕЛЕНИ програм сарадње науке и привреде, ИДЕЈЕ, ПРИЗМА и ПРОМИС 2023, а нису обезбеђена и за реализацију Програма ИДЕЈЕ_2023, јавни позив за овај програм није могао бити расписан. Очекује се да ће се у 2024. години додатно обезбедити и средства за реализацију Програма ИДЕЈЕ_2023, чији је укупан буџет 24 милиона евра.
3. Захваљујући великом ангажовању истраживачке заједнице, наука Републике Србије се високо позиционира на међународним ранг-листама, што недвосмислено говори о потенцијалу који земља има у овој области и о њеној међународној конкурентности. На основу рангирања 233 земље (ентитета), које обавља *SCImago Journal & Country Rank*, Србија је у 2023. години заузела **58. место у свету**.
4. И поред тога што издавања за науку и технолошки развој нису ни приближно била довољна, остварени су значајни резултати рада у 2023. години. Анализа постигнутих резултата је извршена од стране одговарајућих матичних научних одбора на основу редовних годишњих извештаја које су подносиле НИО са институционално финансираним истраживачима. У 2023. години остварена су укупно 35.362 резултата научног рада које препознаје Правилник о поступку, начину вредновања и квантификованом исказивању научноистраживачких резултата истраживача. Графички приказ дистрибуције резултата истраживања по категоријама дат је на слици 4.1. Треба напоменути да у укупном броју резултата истраживања има и дупликата који су настали у оним случајевима када су коаутори на радовима истраживачи из различитих НИО. С обзиром на то да се бројање резултата врши по НИО, дуплирање није било могуће избећи.

5. За анализу успешности научне продукције коришћена је *Scopus* индексна база, која обухвата највећи број (25.000) најзначајнијих часописа у већини научних области. Сprovedена евалуација објављених резултата показала је да је у 2023. години објављено преко 10.000 (тачније 10.621, бројање вршено 5. јуна 2024) научних радова у међународним научним часописима, што је више од 1.510 радова годишње на милион становника или 0,94 радова годишње по једном финансираном истраживачу са пуним радним временом (11.292 ФТИ у 2023), што је на нивоу развијенијих земаља ЕУ. У истом периоду је остварено 200 различитих нових техничких решења и 198 патената, соја, сорти или раса, на међународном или националном нивоу (M91 + M92). Током 2023. године докторирала су 710 истраживача ангажована на пројектима, а на свим универзитетима у земљи одбрањено је 777 докторских дисертација, чиме је у знатној мери увећан истраживачки потенцијал земље.
6. На основу анализе постигнутих резултата у 2023. години, може се констатовати следеће:
 Укупни број објављених радова у 2023. години је за око 2,2% већи у односу на 2022. годину (4,3% у бази НИТРА). Од укупног броја остварених резултата 47% чине научни радови објављени у међународним или националним публикацијама са рецензијом. Од укупног броја научних радова 32,2% чине радови категорије M21–M24. У врхунским међународним часописима (радови категорије M21a и M21) публиковано је 37,9% од укупног броја M20 научних радова који потичу из Републике Србије. Цитираност радова који потичу из Републике Србије је у порасту, али још увек заостаје за европским просеком, видети табелу 3.1. Доминантни резултати у областима друштвених и хуманистичких наука су радови објављени у домаћим часописима категорије M24 и радови монографског карактера (M10).
 Број резултата који могу бити од значаја за привреду је низак. Од укупног броја свих остварених резултата патенти и техничка решења (M90 и M80) чине 1,1%. Техничка решења обухватају 200 резултата научноистраживачког рада, док су 198 – патенти, сојеви, сорте или расе, на међународном или националном нивоу. Ови подаци се незнатно разликују од оних у 2022. години, али су још увек недовољни да би значајније утицали на привредне токове.
7. У нашим ранијим извештајима упоређивали смо нашу земљу са осталим земљама у свету према глобалном индексу конкурентности (*GCI – Global Competitiveness Index*). С обзиром на то да је пандемија вируса ковид 19 погодила све земље света, ни у 2023. години није вршено рангирање земаља по конкурентности од стране Светског економског форума. Из тог разлога и наш извештај не обухвата анализу конкурентности Републике Србије и њене економије у 2023. години.
8. Током претходне три године буџетска средства за науку су била испод 0,45% БДП-а. У 2021. години за науку је потрошено 0,42% БДП-а, у 2022. години само 0,39% БДП-а, а у 2024. години 0,40% БДП-а. Удео укупних средстава за истраживање и развој у БДП-у у 2023. години износио је **0,95%**, што је за 2 процентна поена нижи ниво у односу на 2022. годину. Наведени проценат издвајања за истраживање и развој показује значајно заостајање Србије у односу на земље ЕУ и светски просек (2,63%)¹ и неке државе из региона (Словенија – 2,13%, Хрватска – 1,24%, подаци за 2021. годину од стране *UNESCO Institute for Statistics*).
9. Средства за ДМТ2 у 2023. години, у укупном износу од **880 милиона динара**, представљају само 4,57% од укупног буџета за програм институционалног финансирања за 2023. годину. У поређењу са 2020. годином, висина ових средстава се повећавала 2021, 2022. и 2023. године (**698.612.431 РСД : 725.962.431 РСД : 728.067.579 РСД : 880.000.000 РСД**), али је висина процентуалног удела ДМТ2 у институционалном финансирању била слична **4,74% : 4,62% : 4,37% : 4,57%** и није прелазила 5% средстава намењених институционалном финансирању. Истичемо да су средства за ДМТ2 у посматраним годинама била нижа у поређењу са 2019. годином (**893.915.183 РСД; 6,41%**), а посебно у поређењу са базном 2018. годином (**946.951.514 РСД; 7,59%**). Овакав ниво финансирања директних материјалних

¹ <https://data.worldbank.org/indicator/GB.XPD.RSDV.GD.ZS>

трошкова је и даље недовољан да обезбеди базичан ниво истраживања. Због тога постоји озбиљна претња да ће у блиској будућности доћи до престанка рада, односно прекида започетих истраживања, што може изазвати несагледиве штетне последице на даљи развој Републике Србије.

10. Постоји велика несразмера у финансирању појединих институција и тела који се старају о науци у односу на обим њихових послова. За Српску академију наука и уметности и Матицу српску, научне институције од највишег националног значаја, издвојено је у 2023. години укупно **89 милиона динара**. У истој години Центар за промоцију науке финансиран је са **126,8 милиона динара**, ЈУП „Истраживање и развој” д.о.о. са **60 милиона динара**, Фонд за иновациону делатност са **1.461 милиона динара**, ЈП „Нуклеарни објекти Србије” са **320 милиона динара** итд.
11. Укупно је у 2023. години додељено 15 стипендија истраживачима докторима наука за шестомесечно постдокторско усавршавање на престижним институцијама у свету. Стипендирана су 452 студента на докторским академским студијама. Стипендирано је 19 талентованих ученика. На скуповима у земљи и иностранству и на студијским боравцима у иностранству, као и другим облицима усавршавања, учествовало је шест младих истраживача и стипендиста. На научним скуповима у иностранству са излагањем рада учествовало је 574 истраживача. На састанцима радних тела научних скупова у иностранству учествовало је 79 истраживача. Обезбеђено је чланство 94 НИО и удружења у међународним научним удружењима. По позиву НИО у земљи је боравило 88 страних истраживача. Подршку Министарства за суфинансирање завршне обраде докторских дисертација остварило је 170 младих истраживача. Подржано је одржавање 286 научних скупова у Републици Србији.
12. Република Србија настоји да унапреди и ојача своју позицију иноватора, кроз одређене мере које је дефинисала Влада РС, а које се огледају у лакшем покретању пословања и унапређењу дигиталног пословања, лакшем запошљавању и обезбеђивању подстицаја за истраживање и развој, што води ка стварању нове интелектуалне својине, а уједно и даје подстицај трансферу технологија у привреду. Мерено глобалним индексом иновативности (*Global Innovation Index – GII*) из 2023. године, Република Србија је позиционирана на 53. месту од укупно 117 земаља (напредак за 2 места у односу на претходну годину), осма у групи земаља средњих прихода и спада у умерене иноваторе. Према извештају Европске комисије о оцени иновација за 2023. годину (*European Innovation Scoreboard – EIS*), Република Србија категорисана је као иноватор у настајању са учинком од 63,2% просека ЕУ, што представља већи учинак од просека ЕУ у тој категорији. Учинак расте по стопи већој од европске, те разлика у перформансама Републике Србије у односу на ЕУ постаје све мања.

Фонд за иновациону делатност је једина државна организација специјализована примарно за пружање подршке иновационој делатности и управљање финансијским средствима за подстицање иновација. Фонд има за циљ да унапређује везе између науке, технологије и привреде и доприноси подстицању развоја иновативног предузетништва. Министарство науке, технолошког развоја и иновација је у 2023. години наменило за Фонд за иновациону делатност 1.460.802.000 динара. У 2023. години укупно је одобрено 18,42 милиона евра за реализацију програма: Паметни почетак (учешће Фонда у финансирању 898.751 €), Програм раног развоја (4.412.950 €), Катапулт – акцелераторски програм (767.288 €), Катапулт – Коинвестирајући грант (3.447.727 €), Програм суфинансирања иновација (2.057.533 €), Иновациони ваучери (612.626 €), Програм трансфера технологије (242.372 €), Програм *Serbia Ventures Biotech* (5.000.000 €), Програм подизања капацитета рег. инов. стартап центара у сарадњи са НИО (980.307 €).
13. Међународна сарадња се и у 2023. години успешно одвијала. Настављена је реализација текућих (221) пројеката билатералне међународне сарадње и 76 новоодобрених у 2023. години. Србија је уговорила 234 ЕУ – Хоризонт Европа пројекта са укупним буџетом од 80,5 милиона евра. Истраживачи из Србије учествовали су у колаборацијама ATLAS, ALICE и

CMS, у ЦЕРН-у, Женева, Швајцарска, као и у пројектима у Обједињеном институту за нуклеарна истраживања (ОИНИ), Дубна, Русија.

- 14.** У Републици Србији акредитован је 31 центар изузетних вредности са запаженом активношћу у 2023. години. Квантитативни извештаји резултата истраживања указују на то да је у овим центрима у 2023. години укупно објављено 909 радова највишег квалитета (M20), 9 радова категорије M10, 547 радова категорије M30, одбрањене 24 докторске тезе, пријављено или реализовано 35 (7) патената и сродних резултата категорије M90 (M80). Сарадници центара изузетних вредности су носиоци активности на 327 међународних и 176 домаћих пројеката. Поред тога, одржали су позивна предавања на 151 (41) међународном (домаћем) научном скупу.
- 15.** МПНТР је јуна 2010. са ЈУП-ом закључило уговоре о реализацији 20 потпројеката (од укупно 29). ЈУП је започео реализацију укупно 16 потпројеката, од којих је девет завршено до краја 2020. године. У 2023. години преостала је реализација пројекта „Изградња центра изврности у Крагујевцу”. Дана 22. маја 2013. године потписан је Уговор о финансирању и управљању активностима Потпројекта изградње и опремања објекта Центри изврности Универзитета у Крагујевцу из средстава ЕИБ-а, који су потписали Министарство, ЈУП, Град Крагујевац и Универзитет у Крагујевцу. Вредност уговора је 14.000.000,00 евра из ЕИБ-а и 65.500.000 динара које обезбеђују Град Крагујевац и Универзитет у Крагујевцу. Уговором о финансирању и управљању активностима изградње објекта Центри изврности Универзитета у Крагујевцу из средстава кредита ЕИБ-а и Анексом 1 и 2 Уговора регулисана су права и обавезе уговорних страна у вези са реализацијом тог потпројекта, при чему је рок реализације пројекта заједно са опремањем продужен до 30. 6. 2024. године и одређена укупна вредност потпројекта у износу од 18.000.000 евра без ПДВ-а, и то: изградња објекта процењене вредности 14.000.000 евра и Набавка опреме потребне за рад објекта процењене вредности 4.000.000 евра из средства буџета Републике Србије. Анексом 3 истог уговора од 17. марта 2023. године процења вредност изградње објекта је увећана на 14.650.000 евра, која се финансира из средстава ЕИБ-а, а средства града Крагујевца и Универзитета су увећана на 77.658.425,23 РСД. Закључно са 2023. годином за пројекат је укупно исплаћено (пројектовање, надзор, извођење и остали пратећи трошкови) 13.891.173,60 евра.
- До данас потписано је 9 Анекса Уговора са новим извођачима радова, по којима је рок завршетка 16. априла 2024. године, а вредност Уговора је 12.918.897,42 евра. До сада је извођач предао 17 ситуација и са седамнаестом реализација пројекта је 11.681.134,04 евра, што представља 90,42% уговорене вредности радова.
- У вези са пројектом Научно-технолошки парк Нови Сад – Фаза II/1 остаје за плаћање по окончаној ситуацији 1.094.692,29 евра, што још увек није плаћено јер није издата Потврда о добро обављеном послу због учених, а до сада неуклоњених недостатака.
- 16.** Центар за промоцију науке је у 2023. години организовао велики број научнопопуларних догађаја, покренуо више иницијатива, издања и програма, и проширио мрежу сарадње са научницима, медијима, школама и посебно локалним самоуправама, као и са међународним партнерима, с циљем јачања културе науке, подизања научне писмености и стварања услова за целоживотно образовање и раст иновативности у Републици Србији.

2. ПРЕДЛОЗИ МЕРА И СУГЕСТИЈЕ ЗА НАРЕДНИ ПЕРИОД

Научно-технолошки напредак земље је предуслов за бржи привредни развој, отварање нових радних места, пораст стопе запошљавања и општи друштвени развој. Кроз реализацију текућих истраживања и уз повећани обим међународне сарадње, очекује се даље унапређење научноистраживачког рада и иновативне делатности. Да би наука постала генератор развоја, потребно је:

1. Значајно повећање квалитета научног рада и квалитета објављених научних радова, што није могуће без значајног повећања средстава за научноистраживачки рад, и то за:
 - директне материјалне трошкове (материјал, трошкови учешћа на научним скуповима итд.),
 - трошкове одржавања постојеће капиталне опреме и постројења (посебан програм),
 - финансирање докторских и постдокторских позиција (заустављање одлива мозгова).
2. Значајно унапређење базе података еНаука. Ова база би требало да омогући преглед постигнутих резултата свих научника у Републици Србији (чланова САНУ и емеритус професора за почетак, а затим и свих пензионисаних истраживача по НИО, а не само оних који су тренутно запослени по НИО), по категоријама резултата које прописује Правилник о поступку и начину вредновања и квантитативном исказивању научноистраживачких резултата. У следећој фази требало би укључити биографије истраживача које би садржале и напредовање у истраживању, пројекте на којима су истраживачи били учесници и којима су руководили – како домаћим тако и међународним, исказан допринос сваког од коаутора на раду, менторство, наводећи име кандидата и наслов тезе итд.
3. Увести стимулативне мере за објављивање чланака у истакнутим међународним часописима (*Nature, Science* итд.). У највећој могућој мери пружити све облике подршке талентованим и даровитим студентима и на тај начин формирати нову генерацију истраживача оспособљених да развију нове производе и нове технологије.
4. Донети Закон (Правилник) о националним наградама и признањима за научно стваралаштво.
5. С обзиром на то да је Национални савет усвојио Етички кодекс, неопходно је што пре именовати Одбор за етику, у складу са Законом о НИД.
6. Одговарајућим правним актом одредити поделу науке у Републици Србији по научним областима, подобластима и дисциплинама.
7. Унапредити финансирање и инвестиционо опремање центара изузетних вредности тако да могу бити саставни део европске мреже центара изврности. Довршити изградњу и опремање других центара предвиђених постојећим програмима јачања инфраструктуре (Центар изврности Универзитета у Крагујевцу итд.).
8. Успоставити регистар истраживачке опреме са дефинисаним условима коришћења, оперативном подршком за функционисање и сервисирање. Истраживачку опрему учинити доступном и малим и средњим предузећима и другим корисницима, посебно новооснованим предузећима, учесницима програма подршке за иновације.
9. Унапредити финансирање Српске академије наука и уметности и Матице српске, укључујући и енциклопедијску делатност.
10. Неопходно је да Министарство науке, технолошког развоја и иновација Владе Републике Србије, Привредна комора Србије и Институт за нуклеарне науке „Винча” заједно израде стратегију обезбеђивања индустријског повраћаја из Европске организације за

нуклеарна истраживања (ЦЕРН), Обједињеног института за нуклеарна истраживања (ОИНИ) и Централноевропског конзорцијума истраживачких инфраструктура (ЦЕРИК), и да је поднесу Влади Србије на разматрање и усвајање. Циљ стратегије би био да сарадња Србије са те три велике међународне научне организације постане двосмерна и научно-технолошка, и да се тако учини дугорочно одрживом.

11. Неопходно је да Влада Србије, на заједнички предлог Министарства науке, технолошког развоја и иновација и Министарства финансија Србије, хитно реши све проблеме који онемогућавају трајно придруживање ФАМЕ, истраживачког постројења у Институту за нуклеарне науке „Винча”, ЦЕРИК-у, што се без икаквог објашњења одлаже већ више од седам година.
12. Као што је наведено у извештајима за 2016, 2017, 2018, 2019, 2020. и 2021. годину, Национални савет сматра да Министарство науке, технолошког развоја и иновација, Министарство привреде, Министарство заштите животне средине и Директорат за радијациону и нуклеарну сигурност и безбедност Србије треба да успоставе строгу заједничку контролу рада ЈП „Нуклеарни објекти Србије” (НОС), и то у складу са Уредбом о мерама безбедности нуклеарних објеката и нуклеарних материјала (*Службени гласник РС*, бр. 39/2014), Уредбом о утврђивању програма нуклеарне сигурности и безбедности (*Службени гласник РС*, бр. 39/2014) и свим релевантним ратификованим међународним конвенцијама. Први кораци у том послу треба да буду захтеви НОС-у да изради и поднесе (а) извештај о стању радијационе и нуклеарне сигурности и безбедности на локацији „Винча” и (б) програм и план решавања свих радијационих и нуклеарних проблема на локацији, са посебним освртом на могућност обнављања њиховог финансирања од стране Европске уније, преко Међународне агенције за атомску енергију. На основу добијених докумената, та три министарства и Директорат треба да поднесу Влади на разматрање и усвајање заједнички предлог за трајно решавање тих проблема, и да потом детаљно прате реализацију донете одлуке и о томе редовно подносе извештаје Влади. Решавање тих проблема сигурно ће бити један од услова које ће Србија морати да испуни да би се придружила Европској унији.

3. ПОЛОЖАЈ СРПСКЕ НАУКЕ НА МЕЂУНАРОДНОМ НИВОУ

3.1. Рангирање земље у 2023. години на основу научне продукције

Анализу стања науке у Републици Србији започињемо приказом позиционирања наше науке у релевантним међународним индексним базама. На основу глобалног рангирања истраживања, које обавља часопис *SCImago Journal & Country Rank*, Србија у 2023. години заузима 58. место од укупно 233 земље (ентитета), што је истоветна позиција као и 2022. године и поред тога што је укупна продукција научних радова у Републици Србији у 2023. години била за 4,4% већа него у 2022, слика 3.1.

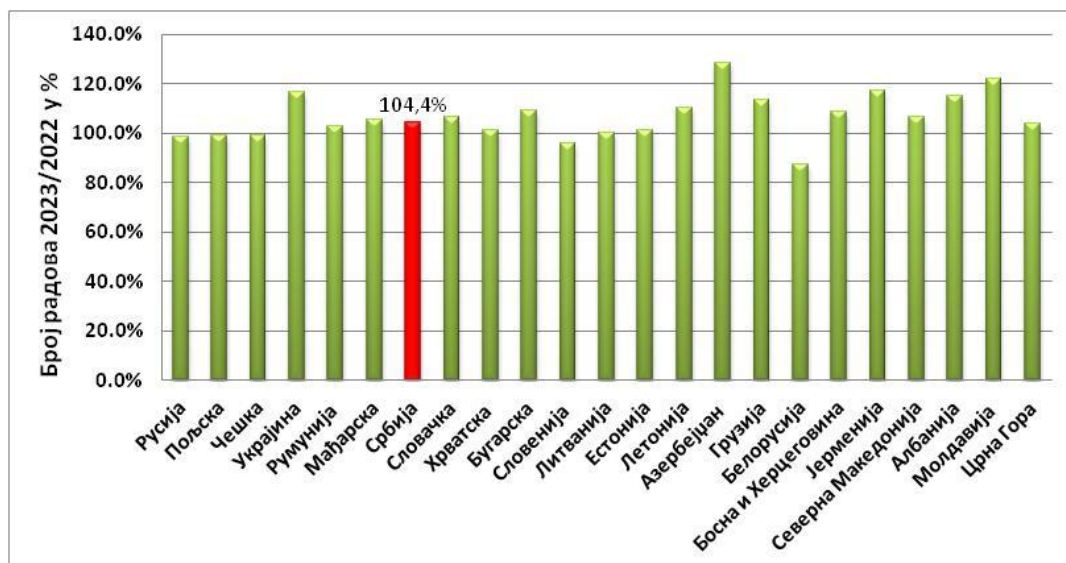
По научној продукцији међу земљама источне Европе Србија је на седмом месту, табела 3.1.

Табела 3.1. Ранг-листа земаља источне Европе по броју објављених научних чланака у 2022. години (извор: SCImago_2023)

Ранг	Држава	Број радова	Број цитираних радова	Број цитата	Број ауто-цитата	Број цитата по раду	Хиршов индекс	Број становника (у 1000)	Број радова на 1000 становника
1	Русија	107056	102298	48808	21776	0.46	753	143449	0.75
2	Пољска	58169	53917	54714	13549	0.94	738	37747	1.54
3	Чешка	26166	24559	25728	4575	0.98	625	10506	2.49
4	Украјина	21522	20296	11295	5527	0.52	358	43792	0.49
5	Румунија	19348	18130	18824	4312	0.97	419	19119	1.01
6	Мађарска	15968	14838	15466	3167	0.97	599	9709	1.64
7	Србија	10337	9526	9875	1693	0.96	350	6834	1.51
8	Словачка	9944	9399	7206	1465	0.72	355	5447	1.83
9	Хрватска	9913	9169	8548	1418	0.86	380	3899	2.54
10	Бугарска	7936	7490	4762	1091	0.6	347	6877	1.15
11	Словенија	7899	7261	7904	1105	1	409	2108	3.75
12	Литванија	5514	5141	5482	854	0.99	298	2800	1.97
13	Естонија	4484	4145	4879	822	1.09	383	1331	3.37
14	Летонија	3340	3184	2890	595	0.87	225	1884	1.77
15	Азербејџан	2567	2438	1781	393	0.69	153	3271	0.78
16	Грузија	2508	2144	2655	369	1.06	248	3708	0.68
17	Белорусија	2430	2374	1340	219	0.55	232	9340	0.26
18	Босна и Херцеговина	2147	2000	1534	203	0.71	144	3531	0.61
19	Јерменија	1652	1540	1066	213	0.65	235	2791	0.59
20	Северна Македонија	1382	1230	1116	136	0.81	170	2065	0.67
21	Албанија	1180	1056	883	92	0.75	104	2811	0.42
22	Молдавија	691	610	465	50	0.67	144	2615	0.26
23	Црна Гора	593	564	432	72	0.73	95	619	0.96

Неопходно је нагласити да Србија континуирано остварује повећање свог удела у светској науци и у региону источне Европе, као и броја публикованих радова који се цитирају. Остварени h-индекс наше науке у 2023. години има вредност 350 (344 у 2022), који је још увек нижи од h-

индекса већине земаља из окружења: Мађарска (599), Словенија (409), Румунија (419), Словачка (355) и Хрватска (380). И ове године Србија има нешто већи h-индекс од Бугарске (347).

Слика 3.1. Процентуално повећање научне продукције источноевропских земаља у 2023. у односу на 2022. годину (извор: SCImago)

На слици 3.2. упоређене су источноевропске земље по броју објављених радова на 1000 становника. Србија са 1,51 радом на 1000 становника налази се на десетом месту од укупно 23 земље.

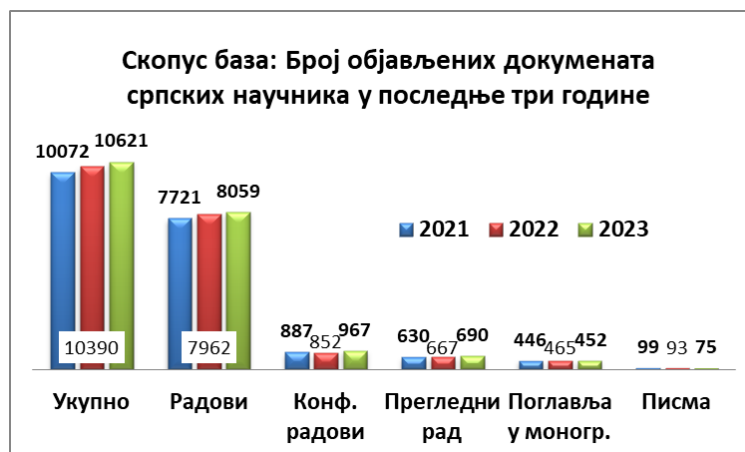
Слика 3.2. Број објављених радова у 2023. години на 1000 становника у источноевропским земљама (извор: SCImago)

У наукометрији се продуктивност научних заједница утврђује бројањем објављених радова. Рангирање часописа по квалитету врши се на основу индекса цитираности објављених радова у изабраном часопису.

Постоји велики број цитатних база (*PubMed*, *Chinese Science Citation Database*, *Korean Journal Database*, *SciELO Citation Index – Research in Latin America, Spain, Portugal, the Caribbean and South Africa*, *Arabic Citation Index*, *Ruski citatni indeks*, *Srpski citatni indeks* итд.), међу којима је најстарија и најугледнија *Web of Science*, која обухвата преко 14.000 часописа. Највећи број

часописа (преко 25.000) обухвата *Scopus* база, коју ћемо даље користити за приказ научне продукције српских научника.

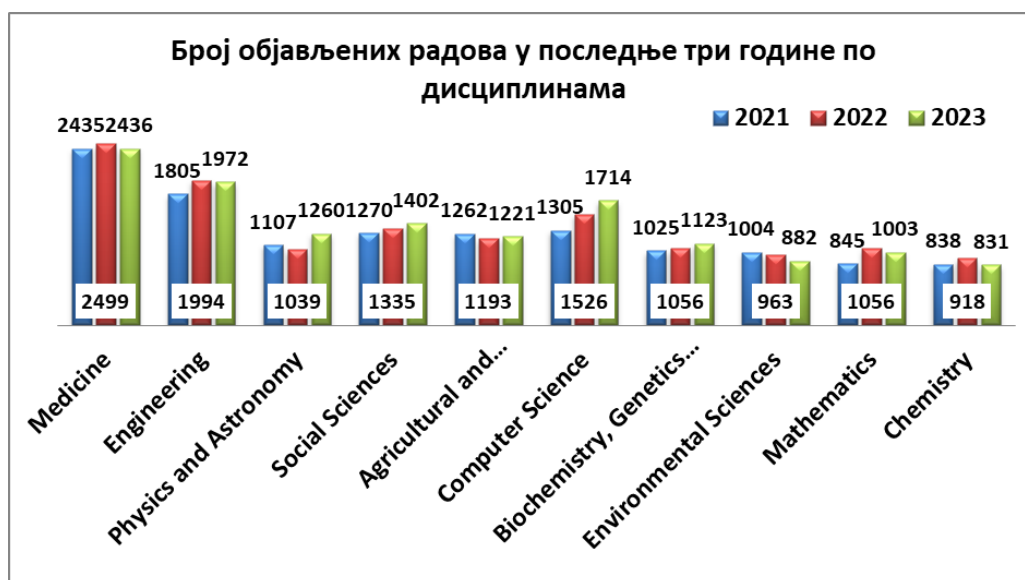
Приказ научне продукције српских истраживача у 2021, 2022. и 2023. години дат је на сликама 3.3 и 3.4. Пребројавање је вршено 5. јуна 2024. године, коришћењем *Scopus* индексне базе.

Слика 3.3. Преглед научне продукције српских научника у 2021, 2022. и 2023. години – *Scopus* база

Број објављених научних чланака у 2023. години, према *Scopus* бази, за око 2,2% (5,4%) је већи у односу на 2022. (2021) годину.

Преглед продуктивности српских научника у последње три године по научним дисциплинама, према *Scopus* бази, дат је на слици 3.4. Као што се са слике 3.4. види, стагнација у продукцији приметна је само у медицини, хемији, пољопривреди и заштити животне средине. Највећи пораст продуктивности је у физици (21%) и рачунарским наукама (12%) у односу на раније године.

Слика 3.4. Преглед научне продукције српских научника у 2021, 2022. и 2023. години по научним дисциплинама

Анализе научне продукције српских научника у последњих неколико година показују да је око 30% домаће истраживачке продукције могуће пратити у *Scopus* бази. Осталих 70% представљају резултати научноистраживачког рада који су објављени у домаћим часописима, монографијама или зборницима радова са научних скупова који нису „видљиви” у поменутим

базама. Сумарни приказ истраживачких резултата постигнутих у 2023. години дат је у наредном поглављу овог извештаја.

Узимајући у обзир да у Србији у 2023. години имамо 12.346 институционално финансираних истраживача, долазимо до просечне вредности од **0,86 објављених радова² у реномираним часописима** (*Scopus* база) по финансираном истраживачу, што свакако не представља изузетну, али ни прекомерну продукцију. С друге стране, у 2023. години објављено је **1510 радова на милион становника**, што је на нивоу развијенијих земаља ЕУ.

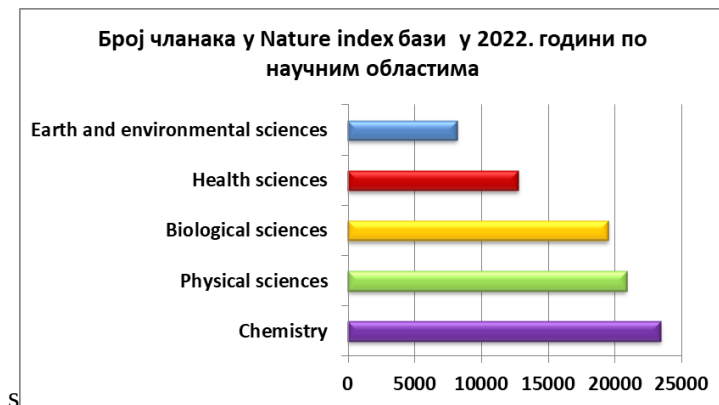
Недостатак средстава за истраживања се у великој мери надокнађује путем међународне сарадње, којом се трошкови истраживања једним делом преносе на стране партнере. Из тог разлога, мада је то тренд глобалних размера, и број објављених резултата у колаборацији са страним коауторима је у сталном порасту. У 2023. години 51,86% објављених чланака српских истраживача има бар једног коаутора из иностранства.

Може се сматрати да наша наука бележи запажен рејтинг у свету, упркос чињеници да су издвајања за науку веома ниска, што сведочи о изузетном ангажовању научне заједнице. Низак ниво издвајања за науку и технолошки развој (0,40% БДП-а у 2023. години), који је знатно нижи од европског просека, не пружа могућност за даљи развој науке, нити за значајнији утицај науке на технолошки развој земље. С друге стране, може се закључити да је **квантитет преовлађујући индикатор српског истраживачког и развојног сектора**.

С тим у вези, постоји потреба да се анализира и квалитет објављених чланака. У том циљу индексне базе праве различите вредносне селекције на основу анализе часописа са највишим индексом цитираности. Посебно се у том смислу издваја тзв. *Nature* индекс.

Nature индекс

Nature индекс база обухвата радове који су објављени у 82 (+64)³ часописа из природних наука, који су одабрани од стране независног панела који чине водећи научници у својим областима. Ова база у 2022. години садржи највише чланака из хемије (31,6%), затим физике (28,1%) и биологије (26,3%), а затим из медицинских наука (17,2%). Најмање је чланака из наука о Земљи и животној средини (11%), слика 3.5.

Слика 3.5. Број чланака *Nature* индекс базе по научним областима у 2022. години

Сваке године *Nature* индекс објављује табеле засноване на броју висококвалитетних резултата истраживања објављених у претходној календарској години. Корисницима се сугерише да имају у виду:

1. да су подаци из табела засновани на релативно малом уделу укупних истраживачких радова, покривају само природне науке и резултати су ненормализовани (односно, не одражавају величину земље или институције, или њене укупне резултате истраживања)

² Ако се узме укупна продукција од 35.362 објављена документа у 2023. години, долази се до 2,86 чланака по финансираном истраживачу.

³ Недавно је ова база која је имала 82 часописа (последњи пут ажурирана 2018. године), проширена са 64 часописа из медицинских наука.

2. да је *Nature* индекс само један од индикатора институционалног истраживачког учинка. Метрика *Count* (број) и *Share* (удео),⁴ која се користи за рангирање у *Nature* индексу, заснована је само на публикацијама из 82 (+64) часописа из природних наука.

3. *Nature* индекс сматра да се многи други фактори морају узети у обзир када се разматра квалитет истраживања и учинак институција. Сама метрика *Nature* индекса не би требало да се користи за процену квалитета институција или појединаца.

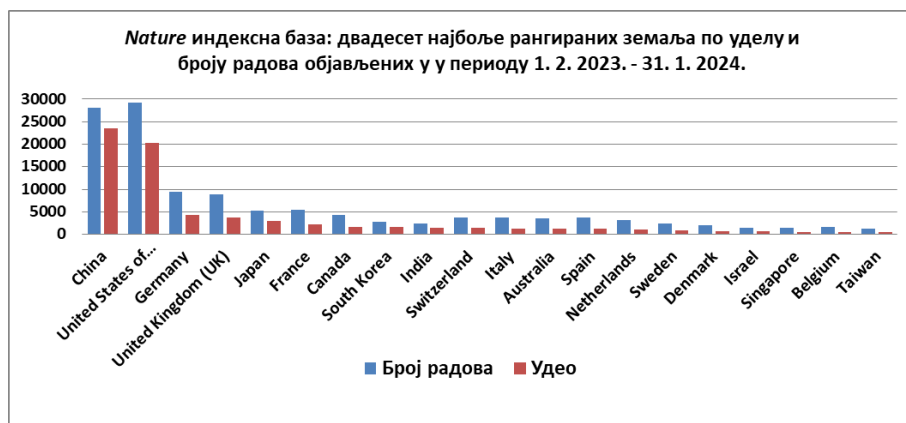
У *Nature* индексној бази налазе се тренутно 193 земље. Србија се 2022. године по свом уделу од 15,96 (136 објављених чланака) налазила на 54. месту у свету, односно на 29. месту у Европи. Од земаља у окружењу иза нас су биле Словачка (30) и Бугарска (31). Боље пласиране биле су Чешка (16), Мађарска (19), Грчка (20), Словенија (21), Рмунија (26), и Хрватска (27).

За период од 1. фебруара 2023. до 31. јануара 2024, Србија се са удеом од 10,33 налази на 65. месту на свету, а у Европи од 44 земаља заузима 32. место. На слици 3.6. приказан је удео Србије у *Nature* индексној бази у периоду 2018–2023.

Слика 3.6. Број чланака *Nature* индекс базе по научним областима у 2022. години

На слици 3.6. приказана је графичка илустрација која обухвата 20 најбоље ранжираних земаља у свету према уделу у публикацијама које су објављене у периоду фебруар 2023 – јануар 2024. године у часописима које садржи *Nature* индексна база.

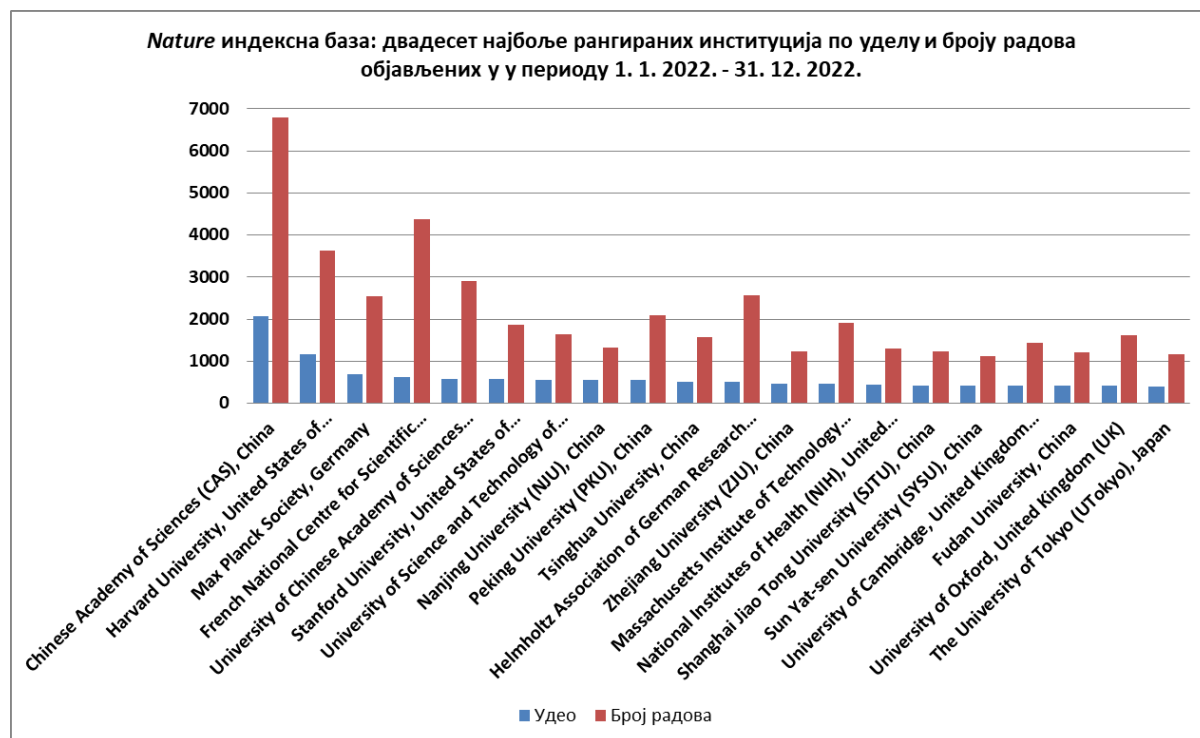

Слика 3.7. Графичка илустрација удела и броја публикација које су објављене у 2023. години у часописима *Nature* индексне базе за 20 најбоље ранжираних земаља у свету

⁴ *Count* представља број радова објављених у часописима који чине *Nature* индексну базу, селектовани по институцијама односно земљама из којих потичу аутори чланака, а *Share* представља удео на раду сваког појединачног коаутора. Ако је само један аутор на раду, удео је 1, а ако их има више, што је уобичајено, 1 се дели бројем коаутора, а затим се ови делови сабирају по институцијама и земљама из којих коаутори потичу. Тако, на пример, српски научници су у 2022. години објавили укупно 136 рада у часописима који чине *Nature* индексну базу, а њихов удео је 15,96, што значи да је на објављеним радовима 11,7% (=15,96/136) коаутора из Србије, а осталих 88,3% су коаутори из других земаља.

На првом месту је Кина, чији је удео 23.525,57 од 28.127 радова, колико је у временском периоду 1. фебруар 2023 – 31. јануар 2024. године објављено у часописима *Nature* индексне базе. На другом месту су САД са уделом 20.342,27 од 29.270 објављених радова у часописима *Nature* индексне базе.

На слици 3.7. приказана је графичка илустрација која обухвата 20 најбоље ранжираних земаља у свету према уделу у публикацијама које су објављене у периоду фебруар 2023 – јануар 2024. године у часописима које садржи *Nature* индексна база. У првих 20 институција у свету са највећим уделом налази се десет из Кине, четири из САД, по две из Немачке и Велике Британије и по једна из Француске и Јапана. На првом месту је Кинеска академија наука са уделом 2.065,15 и бројем публикација 6.803.

Слика 3.8. Графичка илустрација удела и броја публикација које су објављене у 2023. години у часописима *Nature* индексне базе за 20 најбоље ранжираних институција у свету

3.2. Рангирање земље на основу опште и специфичне конкурентности

У нашим ранијим извештајима упоређивали смо нашу земљу са осталим земљама у свету према глобалном индексу конкурентности (*GCI – Global Competitiveness Index*). С обзиром на то да је пандемија вируса ковид 19 погодила све земље света, ни у 2023. години није вршено рангирање земаља по конкурентности од стране Светског економског форума.⁵ Из тог разлога и наш извештај се неће бавити анализом конкурентности Републике Србије и њене економије у 2023. години.

⁵ The Global Competitiveness Report, SPECIAL EDITION 2020, How Countries are Performing on the Road to Recovery, Klaus Schwab, Saadia Zahidi, World Economic Forum, ISBN 978-2-940631-17-9 (www.weforum.org).

4. АНАЛИЗА ОСТВАРЕНИХ РЕЗУЛТАТА НАУЧНОИСТРАЖИВАЧКОГ РАДА У 2023. ГОДИНИ

4.1. Анализа остварених резултата у 2023. години по категоријама

У ранијим годинама смо били у могућности да анализирамо научну продукцију српских научника по пројектима и научним дисциплинама. Од 2020. године, уместо пројектног, уведено је институционално финансирање, тако да је и у 2023. години могуће анализирати научну продукцију српских истраживача само по институцијама и категоријама⁶ научних резултата, што је и учињено у тексту који следи.

Укупно је у 2023. години финансиран рад 12.346 истраживача без понављања (са пуним радним временом еквивалент је 11.292). Укупан број резултата је 35.362 и разврстани су у категорије од M10 до M120.

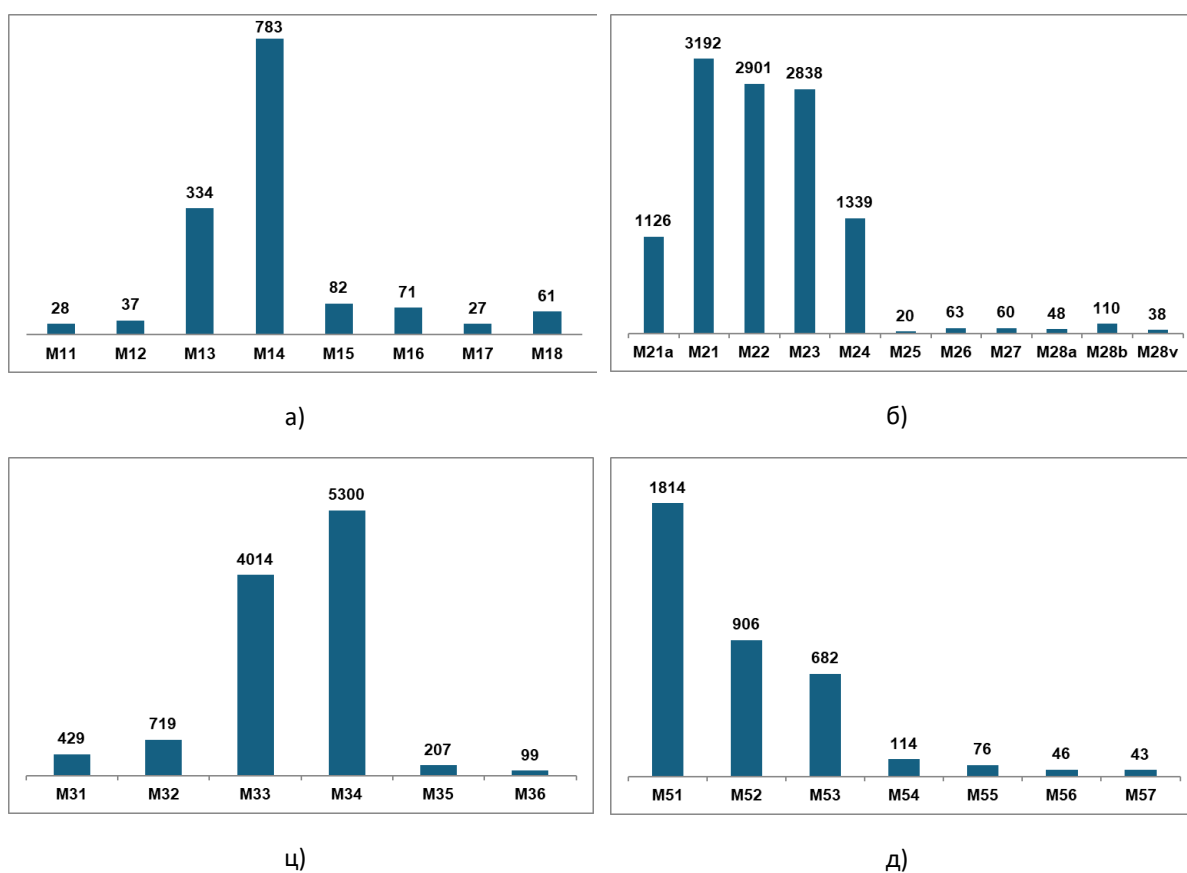
Слика 4.1. Расподела броја радова објављених у 2023. години по категоријама

На слици 4.1. дат је графички приказ резултата научноистраживачког рада у 2023. години, по категоријама резултата. Приказани подаци о категорији и броју резултата научноистраживачког рада у 2023. години добијени су од матичних научних одбора, а на основу података који су добијени од НИО које су у систему институционалног финансирања. Ни у 2023. години нисмо у могућности да одредимо тачан број резултата научних истраживања јер се још увек појављује вишеструко бројање резултата ако су на радовима коаутори из више НИО, што није редак случај. Необјашњиво је да се, и поред вишегодишњег рада на формирању базе података о резултатима истраживања по истраживачима, то до данас није остварило. С тим у вези, и анализу која следи треба узети са извесном резервом.

⁶ Категорије резултата научноистраживачког рада: M10 – монографије, монографске студије, тематски зборници, лексикографске и картографске публикације међународног значаја; M20 – радови објављени у научним часописима међународног значаја; научна критика; уређивање часописа; M30 – зборници међународних научних скупова; M40 – монографије националног значаја; M50 – радови у часописима националног значаја; M60 – предавања по позиву на скуповима националног значаја; M70 – одбрањена докторска дисертација; M80 – техничка решења; M90 – патенти; M100 – изведена дела, награде, студије, изложбе, жирирања и кустоски рад од међународног значаја; M110 – изведена дела, награде, студије, изложбе од националног значаја; M120 – документи припремљени у вези са креирањем и анализом јавних политика.

Као што се са слике 4.1. види, највише објављених научних резултата у 2023. години је у категорији М20 (међународни часописи), затим М30 (зборници међународних научних скупова), М60 (скупови националног значаја) и М50 (национални часописи).

У оквиру категорије М10 (монографије, монографске студије, тематски зборници, лексикографске и картографске публикације међународног значаја), слика 4.2.а, највише радова (783) је категорије М14 (поглавље у монографији међународног значаја или рад у тематском зборнику међународног значаја). У категорији резултата М20 (радови објављени у научним часописима међународног значаја) највише је оних категорије М21 (3192), мада је и у осталим категоријама објављен завидан број радова: 1126 (М21а), 2901 (М22), 2838 (М23), 1339 (М24), слика 4.2.б. Радови наведених М20 категорија су видљиви у индексним базама (*Scopus*, на пример). Укупно је објављено 10.057 радова у категоријама М21–М23, што приближно одговара броју који је регистровала *Scopus* база за 2023. годину (10.621, слика 3.3). Расподела резултата категорије М30, слика 4.2.ц, показује да готово 49,2% чине М34 радови (саопштења са међународног скупа штампана у изводу). Следећи по бројности (37,3%) јесу М33 – саопштења са међународног скупа, штампана у целини. Велики број радова публикован је у часописима националног значаја М50 (укупно 3.681), од којих су најбројнији они категорије М51 (рад у врхунском часопису националног значаја). Укупно је одбрањено 710 докторских теза (М70) као резултат научноистраживачког рада током 2023. године од стране финансираних истраживача.

Слика 4.2. Расподела броја радова објављених у 2023. години по категоријама

На основу приказа постигнутих резултата у 2022. години датих на претходним илустрацијама, може се констатовати следеће:

У научноистраживачким резултатима доминирају научни радови. Укупан број објављених радова у 2023. години је за око 2,2% већи у односу на 2022. годину. Од укупног броја остварених резултата 40% чине научни радови објављени у међународним или националним публикацијама са рецензијом. Од укупног броја научних радова 32,2% чине радови категорије М21–М24. У врхунским међународним часописима (радови категорије М21а и М21) публиковано је 37,9% од укупног броја М20 научних радова који потичу из Републике Србије.

Цитираност радова који потичу из Републике Србије је у порасту, али још увек заостаје за европским просеком, видети табелу 3.1. Доминантни резултати у областима друштвених и хуманистичких наука су радови објављени у домаћим часописима категорије M24 и радови монографског карактера (M10).

Број резултата који могу бити од значаја за привреду је низак. Од укупног броја свих остварених резултата патенти и техничка решења (M80 и M90) чине 1,1%. Техничка решења обухватају 200 резултата научноистраживачког рада, док су 198 – патенти, сојеви, сорте или расе, на међународном или националном нивоу. Ови подаци су нижи од истих у 2022. години и недовољни да би значајније утицали на привредне токове.

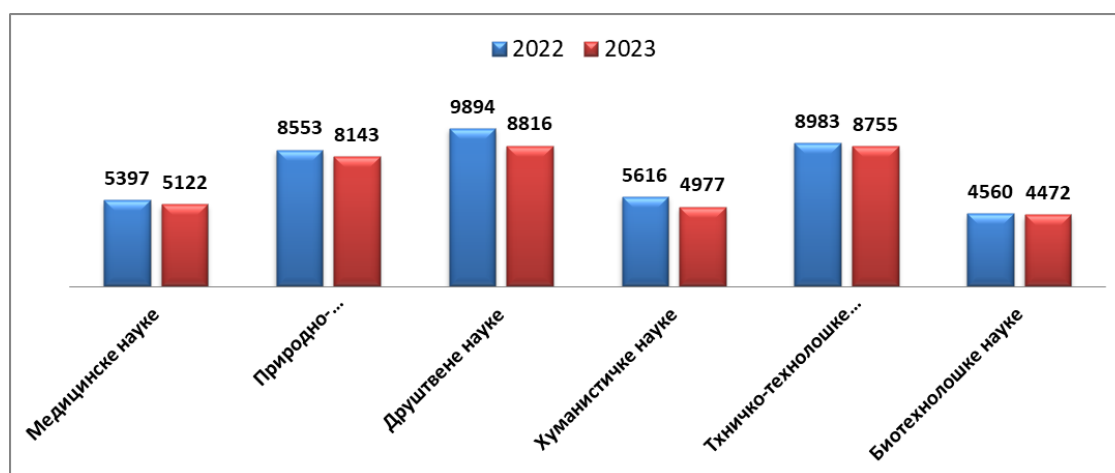
еНаука

Крајем 2021. године Канцеларија за информационе технологије и електронску управу Владе Републике Србије расписала јавни позив за изградњу Регистра истраживача у Србији. На основу овог позива развијен је информациони портал еНаука. Портал еНаука, у пуном капацитету, отворен је за све активне истраживаче у Србији 3. јула 2023. Садржи податке о научноистраживачким организацијама (НИО) у Републици Србији, њиховим истраживачима и припадајућим научним резултатима.

Портал еНаука тренутно обухвата податке за 20.349 истраживача из 209 организација и укупно 723.294 докумената [приступљено 29. маја 2024]. У 2023. години укупно је регистровано 40.285 докумената, што је за око 6% мање него 2022. године (43.003). Више о бази еНаука може се наћи у раду Б. Косановић.⁷

На слици 3.7. приказан је број докумената које ова база садржи по научним областима у 2022. и 2023. години. Види се да међу регистрованим документима доминирају они из групације друштвених наука.

Подаци о научним резултатима истраживача које садржи еНаука су иницијално преузети из РИС (Регистар истраживача Србије) система (закључно са 15. априлом 2022). Након тога, аутоматско преузимање резултата врши се из постојећих институционалних репозиторијума (за око 100 институција), COBISS библиотечког система, НаРДУС репозиторијума одбрањених докторских дисертација и из сервиса „Наши у WoS“ Народне библиотеке Србије. Ручно преузимање резултата, иницирано од стране истраживача, врши се из следећих доступних извора: ORCID, селектовањем резултата преузетих из ORCID профила истраживача, Scopus, навођењем Scopus ID рада, PubMed, навођењем PubMed ID рада, CrossRef, навођењем DOI рада. Ови резултати су јавно видљиви тек након провере и одобрења од стране НИО уредника.

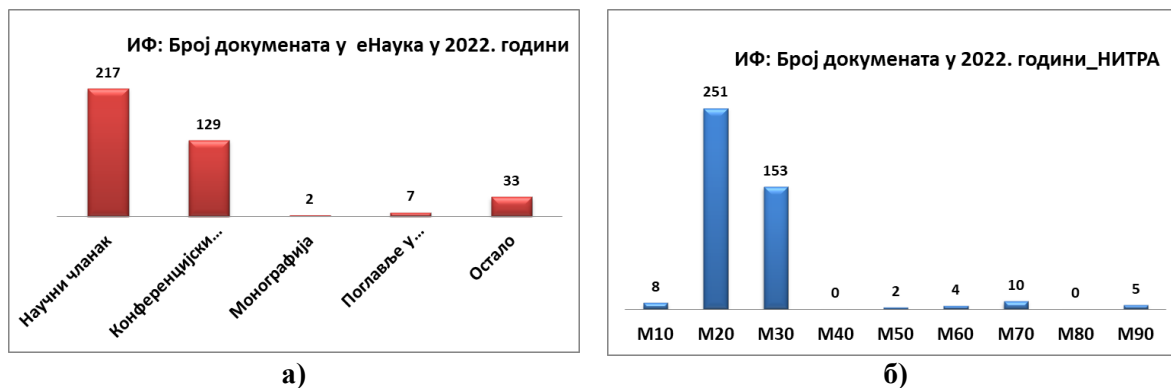
Слика 4.3. еНаука: Број докумената по научним областима за 2022. и 2023. годину

За сада се из ове базе могу бројати документи по годинама и категоријама резултата по истраживачима и НИО. При томе, категорије резултата које приказује еНаука се разликују од категорија резултата које одређује Правилник о поступку и начину вредновања и квантитативном исказивању научноистраживачких резултата (*Службени гласник РС*, бр. 24 од

⁷ Биљана Косановић: „еНаука – CRIS у Србији“, *Инфотека*, год. 23, бр. 2, фебруар 2024, стр. 83

8. марта 2016, 21 од 10. марта 2017, 38 од 21. априла 2017) и које примењују матични научни одбори (МНО), односно министарство (НИТРА).

На слици 4.4 је илустрована (не)могућност упоређења броја објављених резултата на примеру Института за физику у 2022. години. С тим у вези предлаже се да се и резултати које обухвата еНаука приказују на исти начин како то чини ресорно министарство, односно према категоријама од M10 до M120.

Слика 4.4. Број докумената сарадника Института за физику у 2022. години по категоријама у бази еНаука (а) и НИТРА бази (б)

еНаука обухвата већи број докумената од оног које сакупља НИТРА. У 2023 години број докумената еНаука базе је 40.285, а базе НИТРА 35.362. Процентуално, еНаука има 13,92% више докумената регистрованих у 2023. години, што је и очекивано јер је покривање базе еНаука веће јер укључује резултате појединаца и из оних организација које немају пројектно или институционално финансиране истраживаче. Да би резултати ове две базе били упоредиви, требало би, за почетак, изједначити категоризацију регистрованих докумената.

4.2. Број одбрањених докторских теза

У 2023. години је, према подацима Националног репозиторијума дисертација у Републици Србији, одбрањено 777 докторских дисертација, видети поглавље 8.8. Према извештајима МНО, у оквиру институционално финансираних НИО у 2023. години одбрањено је 710 доктората. Судећи према овим подацима, у 2023. години је од укупног броја одбрањених докторских теза 91,4% настало у оквиру институционално финансираних истраживања.

5. ИНОВАЦИОНА ДЕЛАТНОСТ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

Препознајући значај развоја и унапређења научноистраживачке делатности, као и подстицања трансфера знања и технологија у функцији научног, технолошког и привредног развоја Републике Србије, Законом о министарствима (*Сл. гласник РС*, бр. 128/2020, 92/2023) формирано је Министарство науке, технолошког развоја и иновација.

Научно-технолошки и иновациони систем доприноси убрзаном развоју Републике Србије кроз унапређење квалитета и ефикасности науке, технолошког развоја и иновација, чиме значајно помаже достизању стандарда развијених економија.

Мерено глобалним индексом иновативности (*Global Innovation Index – GII*) из 2023. године, Република Србија је позиционирана на 53. месту од укупно 117 земаља (напредак за 2 места у односу на претходну годину), осма у групи земаља средњих прихода и спада у умерене иноваторе.

Истраживање Светске организације за интелектуалну својину (*WIPO*) подвлачи да је тренд развоја иновација у Србији изнад очекиваног у односу на степен развоја државе, односно да Србија остварује боље перформансе у односу на ниво инвестиција у иновације. Подршка иновацијама и изградња економије знања последњих година постаје приоритет како глобално тако и у региону. Напредак је постигнут у погледу даљег јачања оквира политике иновација и доступности финансијске подршке.

Према извештају Европске комисије о оцени иновација за 2023. годину (*European Innovation Scoreboard – EIS*), Република Србија категорисана је као иноватор у настајању са учинком од 63,2% просека ЕУ, што представља већи учинак од просека ЕУ у тој категорији. Учинак расте по стопи већој од европске, те разлика у перформансама Републике Србије у односу на ЕУ постаје све мања. Перформансе и позиционирање иновационог екосистема РС значајно су побољшани у односу на претходне године, укупно 28% између 2016. и 2023. Успех се посебно истиче када је реч о истраживачким системима, дигитализацији, програмској подршци, доступности финансијске подршке, повезаности система, броју иноватора и запошљавању у овој области.

Стартап екосистем Републике Србије у протеклих неколико година бележи експоненцијални раст (у просеку 20% до 30% на годишњем нивоу са +700 милиона долара вредности *exit*-а за период 2018–2023). Процењује се да тренутно има око 750 стартапова, од којих је преко 300 основано у претходне 2 године. Према анкети Стартап скенера за 2024. годину, у 2024. години преко 6.000 људи ради у домаћим стартаповима, што је готово дупло у односу на период пре две године, са планом запошљавања у 2024. години са више од 3.000 новозапослених.

Од укупног броја стартапова у Србији, 75,1% има запослене из области информационо-комуникационих технологија – ИКТ. Што се тиче индустрије пословања стартапова, доминирају *AgriTech* и *FoodTech* са 18,4%, те *BioTech* и *MedTech* са 11,9%, *Ecommerce* са 9,5%, *Gaming* са 7,5%, *Fintech* са 6,5%, затим стартапови базирани на вештачкој интелигенцији и друге сличне индустрије. Занимљиво је да видео игре креиране у Србији игра више од 370 милиона људи широм света.

Подстицањем компанија из приватног сектора, посебно великих компанија и јавних научноистраживачких или иновационих организација да се упусте у заједничке пројекте са научном заједницом отвара се могућност за стварање нових или побољшаних комерцијално оријентисаних производа и услуга, као и иновативних технологија са значајним тржишним потенцијалом. Стављање на располагање научне изврности, људских ресурса, као и истраживачке и иновационе инфраструктуре за решавање изазова на које наилазе велике компаније, повећаће одрживост и конкурентност привреде.

5.1. Законски и стратешки оквир за развој иновација

Иновације мењају начин живота и пословања, повећавају продуктивност и позитивно утичу на економски раст, на глобалном нивоу и нивоу земаља. У протеклим годинама, у Р. Србији су учињени и бројни позитивни помаци ка бољем окружењу за иновације. Креиран је нов Закон о иновационој делатности (*Сл. гласник РС*, број 129/21) у 2021. години, а исте године усвојена је и прва стратегија која се односи на стартап екосистем – Стратегија развоја стартап екосистема Републике Србије за период од 2021. до 2025. године (*Сл. гласник РС*, број 125/21).

Захвљујући подстицајном регулаторном и стратешком оквиру који се бави развојем иновационе делатности и стартап екосистема са мултисекторског аспекта, 30 наставника средњих школа и 108 наставника високошколских установа прошло је неки вид обуке за развој иновационог предузетништва и пружање подршке развоју иновативних идеја. Иновирано је и 57 студијских програма са темама које обрађују стартап предузетништво и развијено 12 акредитованих мастер програма са високотехнолошким компонентом. Изменама пореских закона, омогућено је и коришћење бројних пореских олакшица које помажу у смањивању трошкова започињања пословања, запошљавања квалификоване радне снаге, улагања у иновације и иновативне бизниси, као и заштите права интелектуалне својине:

- Ослобођење од пореза и доприноса на зараде оснивача иновационог друштва
- Подстицаји за запослене на R&D пројектима
- 70% умањена основица пореза и доприноса за запошљавање младих повратника
- 70% мања основица пореза и доприноса за запошљавање повратника и странаца
- Порески кредит 30% за инвестирање у стартапове
- Порески кредит за улагања у алтернативне инвестиционе фондове
- Унапређен порески третман учешћа запослених у капиталу
- IP BOX
- R&D одбитак

Како се иновациона делатност развија великом брзином, потребно је континуирано пратити стање у пракси и примени закона, како би се на време уочила и отклонила евентуална ограничења и омогућило напредовање и даљи развој у области науке и иновација, као и омогућило усклађивање са законима ЕУ и других држава које постижу запажене резултате у овој области. Током 2023. године формиране су и радне групе за измену сва три закона која су у надлежности Министарства науке, технолошког развоја и иновација – Закона о науци и истраживањима, Закона о иновационој делатности и Закона о Фонду за науку – док се током 2024. године очекује и усвајање припремљених измена закона.

5.2. Институционални и инфраструктурни оквир

Министарство науке, технолошког развоја и иновација пружа континуирану инфраструктурну, стручну и финансијску подршку развоју иновативних предузећа. Како би се подржао развој предузетништва, Министарство креира мрежу подршке развоју иновација још од средње школе, кроз рад Мејкерс лабова (11), иновационих инкубатора у НИО (14), регионалних стартап центара (23), као и научно-технолошких паркова (4+1) као кровне инфраструктурне и менторске подршке за развој стартапова и технолошко-развојних компанија.

До сада су изграђена четири научно-технолошка парка у Нишу, Чачку, Београду и Новом Саду, а планира се њихово проширење. У развој инфраструктурне мреже научно-технолошких паркова, до сада је уложено више од 53 милиона евра. Вредност субвенција за рад научно-технолошких паркова у 2023. години износила је 76 милиона динара, док су за 2024. годину из буџета РС издвојена средства у износу од 81 милиона динара.

У току је и проширење инфраструктурних капацитета НТП Ниш и НТП Чачак, као и изградња новог индустријско-технолошког парка у Крушевцу. Такође, у наредном периоду планирано је оснивање и Научно-технолошког парка Крагујевац, који ће за почетак пословати у оквиру Центара изврности у Крагујевцу, а касније ће своје просторије добити у оквиру Иновационог дистрикта, као и проширење НТП Нови Сад и НТП Београд, који ће своју екстензију добити и у оквиру БИО4 кампуса.

Проширење инфраструктурних капацитета креира окружење и пружа могућност да још већи број иновативних компанија добије приступ стручној и менторској подршци за развој иновација, омогућава њихово повезивање и олакшава пласман нових производа и услуга на домаће и страно тржиште.

НТП Ниш ће у оквиру свог комплекса добити још једну зграду од 17.104 квадрата, у чију изградњу ће бити уложено 26.216.000 евра и моћи ће да прими од 700 до 1.000 корисника. Проширење капацитета простора намењено је компанијама члановима и подразумева изградњу и опремање лабораторијског простора. Изградња је почела 19. фебруара 2024, а завршетак је планиран за октобар 2025. године.

У проширење НТП Чачак планирано је улагање у износу од 20.200.000 евра. Овај НТП биће проширен за додатних 12.759 квадрата, на овај начин биће омогућен рад 50 нових компанија у којима ће радити 200–300 високообразованих стручњака. Почетак радова планиран је за март 2024. године, а завршетак за октобар 2025.

Проширење НТП Београд на парцели непосредно уз постојећу инфраструктуру подразумева више од 9.000 квадрата (који обухватају подземни и надземни простор), а процењено је да је за њихову изградњу потребно 13.300.000 евра.

Такође, планирано је проширење НТП Нови Сад за више од 15.000 квадрата, а у току је израда пројектне документације.

Почела је и изградња НТП Крушевац 3. марта 2024. године, која захтева улагање у износу од 16.220.000 евра. Овај НТП простираће се на 10.905 квадрата, а након завршетка изградње у августу 2025. године имаће на својој територији око 250 до 300 запослених. Парк у Крушевцу замишљен је као регионални индустријско-технолошки парк и, као такав, биће усмерен на развој лаке индустрије, док су остали паркови широм земље научни. Услуге парка моћи ће да користе стартап фирме за које се сматра да имају могућност прогресивног раста и брзог напредовања, породични бизниси и млади предузетници са иновативним идејама.

Према подацима за последњи квартал 2023. године, целокупна постојећа инфраструктура научно-технолошких паркова у Републици Србији обухвата 242 компаније, 99 стартапова, 71 технолошко-развојну компанију, 72 компаније у дигиталном чланству, око 4.500 запослених и извоз у више од 50 земаља.

- НТП Београд – укупан број компанија износи 95, од којих је 35 стартапова, 30 технолошко-развојних компанија и 30 компанија у дигиталном чланству.
- НТП Ниш – укупан број компанија износи 57, од којих је 23 стартапа, 16 технолошко-развојних компанија и 18 компанија у дигиталном чланству.
- НТП Чачак – укупан број компанија износи 51, од којих је 20 стартапова, 7 технолошко-развојних компанија и 24 компаније у дигиталном чланству.
- НТП Нови Сад – укупан број компанија износи 39, од којих је 21 стартап, 18 технолошко-развојних компанија, као и 1 истраживачко-развојни институт, док дигиталних чланстава засад нема.

Иновациони систем Републике Србије се развија даљим улагањем у успостављање нових и унапређењем рада постојећих институција, као и улагањем у иновациону инфраструктуру и технолошко предузетништво у универзитетским центрима и регионима на територији Србије.

Пројекат изградње БИО4 кампуса проглашен је за пројекат од националног значаја. Овај пројекат укључује изградњу инфраструктуре која ће подржати примене савремених технологија, усмерена изузетна истраживања, савремено образовање и интеракцију академије и привреде. Изградња БИО4 кампуса, која је почела крајем 2023. године, представља највеће појединачно улагање у науку у Р. Србији. Кампус представља инфраструктуру која окупља истраживаче, професоре и експерте из 4 области – биомедицине, биотехнологије, биоинформатике, биодиверзитета. У првој фази ће бити изграђено 110 хиљада квадратних метара простора за лабораторије, са проширењима од преко 20 хиљада квадратних метара за просторе за велике компаније. Очекује се да ће у оквиру БИО4 кампуса радити преко хиљаду доктора наука и да ће се ту школовати преко 4.000 студената. БИО4 кампус обухватаће 7 факултета и 9 научноистраживачких и развојних института, научно-технолошки парк као инфраструктурну подршку развоју стартап екосистема, као и компаније из биофарм области.

На овај начин БИО4 кампус постаће изузетна прилика за наше истраживаче, али и сјајна прилика за повратак наших стручњака из дијаспоре. Такође, овакво мотивишуће окружење утицаће на спречавање одласка висококвалификованих стручњака из земље. С друге стране, БИО4 кампус ће добити и интернационалну димензију, како би привукао истраживаче из целог света. Блиска и интензивна комуникација академије са индустријом како домаћом тако и са великим светским компанијама интензивираће предузетништво, иновације и трансфер технологије у областима које се тренутно убрзано развијају на глобалном нивоу. До сада је потписано и неколико Меморандума о разумевању са великим светским компанијама попут *Roche*, *Takeda*, *BGI*, *Swissrockets*, *AstraZeneca*, *Pfizer*, *Merck* и бројним другим представницима БИО4 области. БИО4 кампус представљаће место где ће се пратити савремени трендови у

истраживањима, али и у ком ће се уводити и нови приступи у образовању будућих стручњака које треба припремити за садашња и будућа нова занимања и експертизе.

Области истраживања су дефинисане и кроз досадашњи успешни рад институција које ће наставити свој рад у оквиру БИО4 кампуса. Као пример можемо навести истраживања из области онкологије, кардиоваскуларних болести, ретких болести, имунологије, развој нових лекова и дијагностичких метода, заштита животне средине, пољопривреде и производње хране, заштита биодиверзитета Р. Србије и др.

Дугорочно, овако креиран екосистем, кроз развој домаћих иновација, треба значајно да допринесе економији Р. Србије кроз отварање стартап и спиноф компанија, истраживачко-развојних центара, запошљавање људи из Академије у приватном сектору и привлачење капитала за потребе развоја друштва базираног на знању. На овај начин Р. Србија ће постати креатор технологија, а не само конзумент страних решења. Идеја овог кампуса јесте да доприноси побољшању квалитета живота свих наших грађана.

У оквиру БИО4 кампуса постојаће и сви пратећи садржаји који се налазе у оваквим кампусима, укључујући смештај студената и гостујућих истраживача.

5.3. Интеграција система подршке развоју иновација

Министарство науке, технолошког развоја и иновација, уз проширење инфраструктурних капацитета за развој иновација (проширење постојећих научно-технолошких паркова и изградња нових), у претходних годину дана интензивно је радило и на креирању неколико важних програма подршке за развој и популаризацију иновационе делатности, како би се подржао и промовисао значај науке, иновација и предузетничког начина размишљања код младих, посебно студената и истраживача, као и **интегрисао читав систем подршке развоју иновација**.

- **(11+4) Мејкерс лабова** – средњошколци, буђење предузетничког начина размишљања, рађање иновативних идеја
- **14 иновационих инкубатора на НИО** – подршка развоју иновативне идеје, формирање тимова
- **23 РИСЦ** – даљи развој иновативне идеје, добијање прве финансијске подршке, регистровање стартапова
- **(4+2) НТП** – излазак на тржиште, скалирање, даља финансијска подршка, као и
- **2 фонда** – Фонд за иновациону делатност и Фонд за науку.

Мејкерс лабови представљају први корак у систему подршке развоју иновација и иновационог екосистема. Најважнија улога Мејкерс лабова огледа се у подстицању интересовања и промоцији науке и иновација код деце већ од 14. године. То су мултидисциплинарни иновативни простори у средњим школама, у којима ученици заједно са наставницима истражују, стварају и повезују се са локалном заједницом и привредом. Рад Мејкерс лабова заснива се на повезивању STEAME области (*science, technology, engineering, art, math, entrepreneurship* / наука, технологија, инжењерство, креативне индустрије, математика, предузетништво). Ученици и наставници кроз рад у Мејкерс лабовима приступају науци на сасвим другачији начин, искуствено, кроз бројна истраживања, експерименте, STEAME програме, предавања уз сопствену иницијативу и природну радозналост. Мејкерс лаб је простор који је намењен не само образовању већ простор за инспирацију, креативност и иновације, центар где се спајају идеје и технологија како би се створила платформа за неограничено експериментисање, учење и стварање. Мејкерс лабови су пројекат Групе за образовање, чији је циљ подршка средњошколском образовању, промоција науке, технологије, креативних индустрија и предузетништва. Група је настала удруживањем четири организације, и то Центра за промоцију науке – чији је оснивач Министарство науке, технолошког развоја и иновација, фондације „Нордеус“, „Достигнућа младих у Србији“ и Иницијативе „Дигитална Србија“.

Такође, у циљу креирања свеобухватног система подршке креирању иновација још од средње школе, Министарство је развило **Програм формирања и развоја иновационих инкубатора** у научноистраживачким организацијама, који има за циљ развој предузетничких компетенција, повећање броја стартап тимова са пословним идејама, као и повећање броја стартапова у најранијој фази развоја, са нагласком на пружању обука, менторског вођења и саветовања, како би се олакшао њихов раст и омогућио несметани улазак и успех на тржишту. Такође један од

циљева Програма је и подстицање мултидисциплинарности и сарадње НИО са једном или више сродних НИО и/или са научно-технолошким парком. Кроз Програм подржано је формирање 14 иновационих инкубатора у укупном износу од 60 милиона динара и то у оквиру следећих научноистраживачких организација:

Биолошки факултет, Београд; Технолошки факултет, Лесковац; Електротехнички факултет, Београд; Универзитет у Крагујевцу; Институт Биосенс, Нови Сад; Факултет за машинство и грађевинарство, Краљево; Институт за физику, Београд; Факултет организационих наука, Београд; Машински факултет, Београд; Факултет техничких наука, Чачак; Машински факултет, Ниш; Хемијски факултет, Београд; Пољопривредни факултет, Београд; Технолошко-металуршки факултет, Београд.

У циљу јачања инфраструктурне и менторске подршке развоју иновација, Фонд за иновациону делатност креирао је и спровео Програм подизања капацитета регионалних иновационих стартап центара (РИСЦ). У оквиру овог Програма подржана су 23 регионална иновациона стартап центра и то у износу од укупно 115 милиона динара бесповратних средстава, и то у следећим градовима: Ваљево, Кањижа, Нови Пазар, Врњачка Бања, Сокобања, Ивањица, Мали Зворник, Стара Пазова, Бајина Башта, Ужице, Свилајнац, Врање, Параћин, Суботица, Горњи Милановац, Прибој, Лесковац, Бор, Зубин Поток, Пирот, Крагујевац, Златибор, Крушевац.

У наредном периоду осим, праћења и унапређења постојећег система подршке развоју иновација, планиран је даљи рад на умрежавању свих актера иновационог екосистема, јачању програмске подршке и капацитета запослених у свим субјектима иновационе инфраструктуре, као и креирање што већег броја квалитетних програма подршке, кроз оснивање посебне организације која ће пратити квалитет рада субјеката иновационе инфраструктуре, као и савремене светске трендове у развоју иновација, на основу којих ће предлагати активности у циљу унапређења целокупног иновационог екосистема.

5.4. Дигитални алати/сервиси

Како би објединило целокупан научноистраживачки и иновациони екосистем РС и отворило институције једне ка другој, али и ка широј јавности, Министарство је, уз сарадњу других органа и организација, у претходном периоду припремало и реализовао неколико важних пројеката који су имали за циљ креирање дигиталних платформи научноистраживачке и иновационе делатности:

- **еТаленти** – регистар стипендиста Министарства, електронско пријављивање за стипендије; до сада Фонд за младе таленте доделио је укупно 12.392 награде ученицима средњих школа, у укупном нето износу од 453.420.000,00 динара; за најбоље студенте завршних година основних академских, интегрисаних и мастер студија у Србији (тзв. стипендија Доситеја) додељено је укупно 14.536 стипендија, у укупном бруто износу од 4.750.067.618,00 динара; најбољим студентима другог и трећег степена студија на водећим светским универзитетима додељено је 5.076 стипендија, у укупном бруто износу од 3.653.732.786,23 динара.

- **еНаука** – регистар НИО, регистар истраживача и научних радова; у оквиру система еНаука тренутно је регистровано 208 научноистраживачких организација које имају пријављена именована лица за рад у систему, 20.399 активних истраживача са објављених 724.080 научних резултата.

- **еИновације** – интегрисани информациони систем који има за циљ да унапреди конкурентске предности и створи транспарентно, отворено и одрживо окружење за иновације, што ће даље резултирати олакшаним приступом изворима финансирања и бољом повезаности субјеката унутар иновационог екосистема. Овај дигитални алат карактерише и повезаност са другим развијеним web сервисима попут АПР-а, CROSO-а, Завода за интелектуалну својину и других, који се по аутоматизму преузимају приликом регистрације, што значајно убрзава процес пријаве. Портал еИновације почео је са радом у децембру 2023. године.

- **Портал отворене истраживачке инфраструктуре (е4И портал)** – циљ повећање видљивости и доступности опреме и услуга НИО, односно максимална искоришћеност опреме и њена комерцијална употреба (за потребе државног и приватног сектора). За израду Портала задужен је тим стручњака Машинског факултета из Ниша, а почетак продукционог рада очекује се током 2024. године.

У наредном периоду, осим оптимизације рада и проширења функционалности постојећих дигиталних сервиса, планиран је и продукциони рад још два дигитална алата:

- **B2B портал** – портал намењен повезивању компанија, стартапова, спинофа и других малих и средњих иновативних компанијама са великим компанијама у циљу креирања иновативних решења за постојеће проблеме, ради оптимизације, модернизације и унапређења пословања.
- **S2B портал** – портал за повезивање научноистраживачких организација и велике и мале привреде.

5.5. Промоција иновационе делатности и подстицање сарадње науке и привреде

Повезивањем науке и привреде подстиче се примена научних сазнања и технологија у савременом пословању и производњи и јача економија заснована на знању са фокусом на савремене области, попут вештачке интелигенције, машинског учења, битехнологије и др. Потенцијал који иновациони систем Србије има може значајно да утиче на економски напредак земље. Да би се овај потенцијал остварио у потпуности, неопходно је успоставити и чврсту везу између науке и привреде, која ће бити у функцији развоја привреде засноване на савременим токовима знања и технологија, али и учешћа привреде у преносу знања, трансфера технологије, комерцијализације истраживања и стварања иновација. Разграната мрежа иновационе и научне инфраструктуре представља велики потенцијал за развој различитих индустријских области заснованих на савременим токовима знања и технологије, и у будућности може представљати нераздвојиву целину у постизању значајних економских резултата. Искуство у препознавању и пласирању иновативних решења кроз пружање менторске и друге стручне подршке у развијању стартапова и технолошко-развојних компанија, чини научно-технолошке паркове значајним партнерима у развоју савремене индустрије.

У периоду од октобра 2023. до маја 2024. године, успешно је креирана и спроведена национална промотивна кампања под слоганом „Србија – земља науке, земља иновација”. У оквиру националног пројекта, Министарство науке, технолошког развоја и иновација, заједно са Привредном комором Србије, Фондом за науку и Центром за промоцију науке, организовало је Дане науке и иновација у 14 градова широм Србије са циљем подизања свести јавности о значају унапређења и улагања у науку, технолошки развој и иновације – Ниш, Пирот, Нови Пазар, Чачак, Крушевац, Сокобања, Ужице, Врњачка Бања, Врање, Мали Зворник, Крагујевац, Суботица, Нови Сад, Београд. Сви заинтересовани имали су прилике да чују информације о свим расположивим програмима подршке, као и о начинима и могућностима коришћења пореских олакшица.

У октобру 2023. године, Министарство науке, технолошког развоја и иновација расписало је Јавни позив за Програм промоције и популаризације иновационе делатности. Општи циљ овог програма је подизање свести шире јавности (универзитетске, академске, научноистраживачке и пословне заједнице, а посебно младих) о значају развоја иновационе делатности и мерама подршке развоја технолошких и друштвених иновација, стартап екосистема, иновационог предузетништва и иновационе инфраструктуре. Крајњи циљ овог програма је остварење континуираног доприноса расту конкурентности Републике Србије и изградњи економије засноване на иновацијама и знању. Реализацијом овог програма Република Србија настоји да промовише схватање иновативне делатности као друштвено корисне делатности која омогућава развој и напредак научне и друштвене заједнице и представља средство подизања конкурентности на светском тржишту. У 2023. години, у оквиру овог програма, за финансијску подршку одобрено је 11 пројеката укупне вредности близу 60 милиона динара, и то:

- 5 пројеката у оквиру посебног циља 1 – организација манифестација које доприносе промоцији и популаризацији иновација и иновационог предузетништва на националном нивоу;
- 2 пројекта у оквиру посебног циља 2 – израда и реализација програма акцелерације кроз обуке и подршку стручњака из одговарајућих области, а у циљу јачања капацитета стартапова (коинвестирајући грант, део пројекта финансиран и од стране привреде);
- 4 пројекта у оквиру посебног циља 3 – планирање, израда и спровођење промотивне кампање о значају развоја иновација и иновационог предузетништва на националном нивоу.

Стање иновационог система додатно осликава и такмичење кроз које се демонстрира виталност мреже иноватора у Републици Србији. Министарство надлежно за

научноистраживачку делатност сваке године учествује у финансирању и организацији **Такмичења за избор најбоље технолошке иновације**. Осим Министарства, у организацији такмичења учествују и Факултет техничких наука у Новом Саду и Технолошко-металуршки факултет у Београду, као и Привредна комора Србије, Радио-телевизија Србије, Завод за интелектуалну својину и Институт за стандардизацију. Такмичење за најбољу технолошку иновацију у Србији, као државни пројекат, непрекидно се одржава од 2005. године. Такмичење се сваке године одвија по већ устаљеном моделу. Од 2018. године у систем су укључене и категорије средњошколске и студентске иновације, а од 2022. године уведена је и категорија „Иновативно село”.

У категорији „Иновативне идеје” – у поткатегијама најбољи Средњошколски и најбољи Студентски тим – проглашен је најбољи средњошколски тим: Једнако јаки, који чине ученици Техничке школе из Ужица, са иновацијом под називом „Без препрека” – аутоматизоване рампе за градски превоз, која омогућава особама у колицима сигуран улазак/излазак из градских аутобуса, а титулу најбољег студентског тима понео је тим који чине студенти са два факултета, Факултета техничких наука из Новог Сада и Економског факултета из Београда са иновацијом „Рециклажа биоотпада из градских средина путем индустријске производње глистењака у Србији”.

За такмичење у категорији „Иновативно село” било је пријављено укупно 12 тимова, а победнички тим је био из села Брезовица, општина Чачак.

У 2023. години за учешће у категорији „Реализоване иновације” пристигло је 86 пријава. Укупан број пријављених пројеката, рачунајући ту и средњошколске и студентске тимове, као и по први пут уведено категорију „Иновативно село”, био је 174 са више од 600 учесника. Победник за 2023. годину у категорији „Реализоване иновације” је тим Мивака, из Београда, са иновацијом „Прерада нуспроизвода животињског порекла у чврсто органско ђубриво”. Сходно пласману, распоређен је наградни фонд Министарства у износу од 6.100.000 динара.

Фонд за иновациону делатност креирао је и спровео GovTech програм који има за циљ да финансијски подржи иновативна решења за постојеће проблеме које су номинирали представници јавних предузећа и ЈЛС. Кроз овај програм биће финансирано 20 иновативних решења која ће унапредити ефикасност и квалитет услуга јавног сектора Р. Србије. Вредност финансијске подршке износи од 60.000 до 120.000 евра по пројекту. Током прве фазе програма пријављена су 54 изазова, што показује висок ниво спремности јавног сектора за модернизацију и дигиталну трансформацију.

У наредном периоду планирано је јачање везе између науке и привреде кроз:

- подстицање израде доктората у привреди, односно израде целокупног или одређеног дела истраживања у оквиру докторске тезе у сарадњи са правним лицем;
- подстицање оснивања већег броја стартапова из академског сектора (спинофа) кроз унапређење регулаторног оквира;
- излагање научне опреме и услуга (e4I портал) и повезивање научноистраживачких организација, стартапова и великих компанија (B2B и S2B портал);
- креирање и акредитацију мастер програма иновационог предузетништва;
- креирање програма за јачање трансфера технологија и подстицање већег улагања привредног сектора у истраживање и иновације.

5.6. Развој вештачке интелигенције

Република Србија опредељена је да постане лидер у региону у иновативним технологијама. Фокус је на јачању привреде засноване на знању и иновацијама, посебно у области вештачке интелигенције и биотехнологије. Иновације које свакога дана настају уз помоћ ових кључних технологија обликују и нашу садашњост и нашу будућност, а то је нарочито видљиво и важно у областима образовања, здравља, исхране, па и националне безбедности. Као само један пример, у здравству су великом брзином почели да се појављују нови начини дијагностике и нови лекови за најтеже болести, као што су дијабетес или канцер.

Будући да је вештачка интелигенција кључни фактор у обликовању будућности рада, суочавамо се са пројекцијама да би до 40% послова могло бити замењено аутоматизацијом и ВИ технологијама. Ово ствара императив не само да наставимо са улагањем у развој вештачке интелигенције већ и да унапредимо развој науке и иновација у овој области.

У прилог посвећености Р. Србије развоју и примени вештачке интелигенције говори и чињеница да су у марту 2023. године усвојене Етичке смернице за развој, примену и употребу поуздане и одговорне вештачке интелигенције, као и чињеница да је у току израда нове Стратегије за период 2024–2030. године, која има за циљ да ревидира и осавремени постојећу, постављајући нове циљеве којим ће Р. Србија утемељити своју позицију лидера у овој области и отворити врата за нова улагања и бржи економски развој. Р. Србија се тиме не само прилагођава будућим изазовима већ и активно ради на стварању економије која ће предупредити наведену опасност, обезбеђујући нашим грађанима сигурност и просперитет у све дигиталнијем свету. У овом тренутку развијене су хоризонталне мреже за 33 научноистраживачке организације и регистровано је више од 40 научних пројеката који активно користе Националну платформу за ВИ. Највећи искорак у области примене вештачке интелигенције направљен је у области медицине и аутомобилске индустрије. Р. Србија постаје и држава која поседује највећи суперкомпјутер за вештачку интелигенцију у југоисточној Европи и лидер у примени ВИ у јавном сектору. Ови кораци ће омогућити Р. Србији да се позиционира не само као кључни играч на међународној сцени вештачке интелигенције већ и као друштво које успешно балансира између технолошког напретка и запослености, усмеравајући иновације на побољшање живота сваког појединца.

Препознавање доброг смера развоја регулативе у области вештачке интелигенције може се видети и кроз чланство Републике Србије у међународним организацијама Еуро НРС, као и у GPAI (Global Partnership for Artificial Intelligence), у којем је Р. Србија имала активну улогу, те је изабрана и за државу која ће након Индије председавати овом организацијом.

5.7. Фонд за иновациону делатност

Примарна улога Фонда за иновациону делатност јесте повезивање и унапређивање веза између науке и привреде, подржавање иновативног предузетништва, нарочито у раној фази развоја, у циљу развоја нових производа и технологија и њиховог пласирања на тржиштима, и то све у сарадњи са међународним финансијским институцијама, организацијама, донаторима и приватним сектором. У протеклих десет година рада, Фонд за иновациону делатност је препознат као један од важних чинилаца иновационог система Републике Србије и активан је партнер у дефинисању и имплементацији националних иновационих политика, што је подржано кроз финансирање рада Фонда из буџета Републике Србије, али и од стране међународних организација и финансијских институција.

Преглед реализације пројеката по програмима Фонда од 2011. до 2023. године (пресек на дан 31. децембар. 2023. године) дат је у табели 5.1.

Табела 5.1. Преглед реализације пројеката по програмима Фонда од 2011. до 2023. године (пресек на дан 31. децембар. 2023. године)

Програм	Број пријава одобрених за финансирање	Број реализованих пројеката/ ваучера/ улагања	Број пројеката/ ваучера/улагања у имплементацији	Број пројеката/ улагања у уговарању	Број нереализованих (одусталих) пројеката/ ваучера
Паметни почетак	58	34 (58,6%)	24 (41,4%)	-	-
Програм раног развоја	276	212 (76,8%)	22 (8%)	27 (9,8%)	15 (5,4%)
Катапулт – акцелераторски програм	39	39 (100%)	-	-	-
Катапулт – Ко- инвестирајући грант	19	3	16	-	-
Програм суфинансирања иновација	78	54 (53,5%)	21 (42,3%)	-	3 (4,2%)
Програм сарадње науке и привреде	65	46 (70,8%)	16 (24,6%)	-	3 (4,6%)
Иновациони ваучери	1.259	1.096 (72%)	80 (10%)	-	83 (3%)

Програм трансфера технологије	79	43 (54,4%)	34 (43%)	-	2 (2,6%)
Програм <i>Serbia Ventures</i>	2	-	1 (50%)	1 (50%)	-
Програм <i>Serbia Ventures Biotech</i>	1	-	-	1 (100%)	-
Програм подизања капацитета регистрованих иновационих стартап центара у сарадњи са НИО	23		23 (100%)	-	-
Доказ концепта	93	93 (100%)	-	-	-
Ковид-19 позив	12	12 (100%)			
Укупно	1.985	1.628 (82%)	221 (11%)	29 (2%)	106 (5%)

У 2023. години укупно је одобрено 18,42 милиона евра за реализацију програма приказаних у табели 5.2.

Табела 5.2. Утрошена средства за иновациону делатност у 2023. години

Програм	Број пријава/ ваучера одобрених за финансирање/ улагање	Укупна вредност пројеката/ ваучера/ улагања (ЕУР)	Учешће Фонда у финансирању (ЕУР)
Програм Паметни почетак	31	987.011	898.751
Програм раног развоја	47	6.453.457	4.412.950
Катапулт – акцелераторски програм	20	767.288	767.288
<i>Катапулт – Коинвестирајући грант</i>	15	13.939.150	3.447.727
Програм суфинансирања иновација	7	3.094.662	2.057.533
Иновациони ваучери	115	1.021.716	612.626
Програм трансфера технологије	12	242.372	242.372
Програм <i>Serbia Ventures Biotech</i>	1	12.000.000	5.000.000
Програм подизања капацитета рег. инов. стартап центара у сарадњи са НИО	23	980.307	980.307
Укупно	271	39.485.963	18.419.554

5.8. Патенти

У току 2023. године поднето је 117 пријава националних патената (табела 5.3), што је за 8% мање пријава у односу на 2022. годину. Укупно је поднето 66 пријава малих патената, што је за 11% мање у односу на 2022. годину. Од укупно 117 пријава које су поднели домаћи подносиоци, 70 су поднела физичка лица, 31 институти и факултети, а 16 привредна друштва. Очигледно је да је, из године у годину, број пријављених и заштићених патената све мањи. Поред тога, најбројнија су физичка лица која пријављују patente, а не привредна друштва. С обзиром на то да су у свету привредни субјекти ти који су најбројнији подносиоци патентних пријава, може се закључити да наша привреда има веома мали иновативни потенцијал и потребе за стварањем иновација које би заштитила патентом. С друге стране, иновациона политика која се води у Републици Србији није довољно фокусирана на патентну заштиту.

Табела 5.3. Статистички подаци о патентима у Србији 2019–2023. године

Домаћи подносиоци пријава патената (регистровани патенти домаћих носилаца)	2019	2020	2021	2022	2023
Физичка лица	120 (21)	91 (23)	96 (29)	86 (12)	70 (7)

Институти и универзитети	15 (30)	32 (15)	22 (10)	22 (9)	31 (6)
Привредна друштва	33 (2)	15 (14)	20 (8)	19 (7)	16 (3)
Укупно	168 (53)	138 (52)	138 (47)	127 (28)	117 (16)

Домаћи подносиоци пријава малих патената (регистровани мали патенти домаћих носилаца)	2019	2020	2021	2022	2023
Физичка лица	63 (48)	71 (41)	55 (37)	38 (22)	40 (9)
Институти и универзитети	6 (4)	7 (5)	38 (9)	30 (14)	22 (5)
Привредна друштва	10 (3)	4 (1)	21 (3)	6	4 (2)
Укупно	79 (55)	82 (47)	108 (49)	74 (36)	66 (16)

У 2023. години је регистровано укупно 16 патената домаћих подносилаца. Током 2023. године регистровано је 16 малих патената на име домаћих лица.

5.9. Привредна комора Србије

Привредна комора Србије (ПКС) је национална организација свих привредних субјеката која своју традицију, искуство, знање, стручност и мрежу ставља у службу најбољег интереса својих чланица и домаће привреде. Препознавши значај иновација за покретање и развој привреде, Привредна комора Србије се позиционирала као један од најзначајнијих актера националног иновационог система. Покреће иницијативе, даје предлоге, учествује у обезбеђивању системских услова за стварање, развој и примену иновација и нових технологија, као и за привлачење страних инвеститора.

5.9.1. Служба за иновације

Служба за иновације, за 2023. годину, реализовала је следеће активности у области иновација и сарадње науке и привреде:

5.9.1.1. Креирање иновационог екосистема стимулативног за настајање и развој иновативних привредних друштава

Сарадња са радним групама, комисијама и стручним телима у вези са законима, стратегијама, акционим плановима, регулативом и политикама развоја иновационе делатности – Steering Committee member under the IPA 2018 – Direct Award to the Innovation Fund – Increased innovation capacity and technological readiness of SMEs.

Организовање радних састанака са креаторима политика иновационог екосистема ради приоритизације кључних поступака за привреду и идентификације највећих проблема у пракси – сарадња са Кабинетом председника Владе, Министарством науке, технолошког развоја и иновација, Министарством просвете, Министарством привреде.

5.9.1.2. Јавно-приватни трансфер знања – разматрање политика које би олакшале сарадњу наука–привреда и трансфер технологија како би се превазишле баријере

Савет за сарадњу науке и привреде. Савет као стручно консултативно тело Управног одбора Привредне коморе има улогу да гради и унапређује сарадњу привреде са универзитетима, факултетима и научним институтима у циљу промовисања иновативних решења и услуга привреди; редовно одржавање седница Савета за сарадњу науке и привреде; промоција активности ПКС и свих чланова Савета на седницама, као и актуелних догађаја у земљи и

иностраништво. Савет утврђује приоритетне проблеме у пракси и дефинише адекватне активности и предлоге за њихова решења.

Организација догађаја „Дани науке и привреде” – промовисани државни и међународни програми финансирања.

5.9.1.3. Подршка иновативној привреди – промоција иновација и финансијска и инфраструктурна подршка

а) Промоција иновација – организација конференција, обука, тренинга, радионица, семинара на тему иновација, технолошког развоја и права интелектуалне својине, иновативних стартапова; информисање чланова Коморе о најновијим технолошким решењима, умрежавање компанија и научноистраживачких институција, проналажење потенцијалних инвеститора, помоћ при проналажењу и аплицирању за средства државних и међународних фондова и др.

Наставак активности и рад на популаризацији пројекта Најбоља технолошка иновација 2023. Такмичење за најбољу технолошку иновацију у Србији, као државни пројекат, непрекидно се одржава почев од 2005. године и у овој години је деветнаесто по реду. У успостављању система Такмичења, партнери су: Привредна комора Србије са својом инфраструктуром и мрежом регионалних привредних комора, Радио-телевизија Србије, као медијски партнер у промоцији Такмичења и организацији финалне манифестације, Факултет техничких наука из Новог Сада и Технолошко-металуршки факултет у Београду, са својом кадровском и инфраструктурном подршком.

Промоција услуге Завода за интелектуалну својину „Дијагностика интелектуалне својине” – за сва технолошка и производна предузећа која желе да процене своју снагу у области ИС и да је користе за свој развој. Услуга „Дијагностике интелектуалне својине” је потпуно бесплатна за сва предузећа у Србији; организација и промоција заједничких обука из области интелектуалне својине.

Платформа/веб-сајт Савета за сарадњу науке и привреде. Главни задаци платформе: пружање свих релевантних информација заинтересованим странама, промовисање значаја сарадње и остварених резултата, јачање капацитета за сарадњу и праћење ефикасности сарадње. Ова платформа пружа преглед разних услуга које истраживачке институције могу да понуде привредним друштвима и да их повеже са финансијским актерима преко пословних инкубатора, научних и технолошких паркова, центара за трансфер технологије. www.nip.rs

Промоција билтена Савета за сарадњу науке и привреде на месечном нивоу – информисање које садржи преглед активности релевантних институција и корисних информација које воде ка иновативним решењима.

Промоција публикација – „Подршка иновативним партнерствима науке и привреде”, „Serbia Innovation”, „Партнерство за иновације – нови модел подстицања иновација кроз поступке јавних набавки”, „Акредитоване универзитетске лабораторије”, „Акредитовани институти у Републици Србији”.

б) Финансирање иновација и програма подршке (Фонд за иновациону делатност, Фонд за науку) и промоција пореских подстицаја.

Сарадња са Фондом за иновациону делатност – организација радионица како би се учесницима приближиле могућности финансирања и аплицирања на програме Фонда (Програм раног развоја, суфинансирања иновација, програм Катапулт, иновациони ваучери, програм сарадње науке и привреде...).

Активности промоције и праћења спровођења мера подршке развоју иновативне привреде – наставак заједничког рада са Кабинетом председника Владе на унапређењу активности предузећа која се баве истраживањем и развојем; промоција брошуре „Мере подршке иновативној привреди” Кабинета председника Владе; промоција радионица о пореским подстицајима за истраживање и развој.

Промоција брошуре „Финансијска и инфраструктурна подршка иновационој делатности”. Ова брошура садржи информације о доступним изворима финансирања, као и списак организација које пружају инфраструктурну подршку за стартапове и МСП који се баве иновативном делатношћу.

в) Промоција инфраструктурне подршке (НТП и бизнис инкубатори)

Публикација „Serbia Innovation” – намењена промоцији научно-технолошких паркова Србије и других информација које су од користи за интернационализацију. Публикација је намењена делегацијама које долазе у ПКС, амбасадама и страним компанијама и привредним друштвима које би искористиле чланство у НТП.

Подршка и информисање научно-технолошких паркова / бизнис инкубатора. Служба информише о позивима за учешће на сајмовима, Б2Б сусретима, изворима финансирања, догађајима, радионицама у циљу унапређења ефикасности и конкурентности иновативних привредних друштава.

5.9.1.4. Унапређење међународне сарадње у области науке и иновација – учествовање у националним и међународним догађајима који имају за циљ креирање и поспешивање иновационог екосистема и подизање значаја привредног развоја базираног на знању и иновацијама

Сарадња са представништвима Привредне коморе Србије – промовисање научно-техничких активности Србије и пружање релевантних информација у вези са коришћењем најсавременије технологије, иновација и знања у различитим областима деловања, информисање и припрема иновативних привредних друштава и научноистраживачких организација за представљање на тржишту.

Организација Иновационог форума Србија – Италија „Склапање послова ради иновација”, 5. и 6. децембра 2023. године у сарадњи са Министарством науке, технолошког развоја и иновација и амбасадом Италије у Србији.

5.9.2. Извештај о раду групације за акцелераторске технологије за 2023. годину

У мају 2017. године, у оквиру Привредне коморе Србије основана је Групација за акцелераторске технологије. Њу чине привредна друштва из Србије заинтересована за развој и примену акцелераторских технологија, и то кроз послове у Европској организацији за нуклеарна истраживања (ЦЕРН), Женева, Швајцарска, и Обједињеном институту за нуклеарна истраживања (ОИНИ), Дубна, Русија, и потенцијално у Централноевропском конзорцијуму истраживачких инфраструктура (ЦЕРИК). Ти послови се могу добити на основу пуноправног чланства Србије у првој од ових организација и њеног придруженог чланства у другој организацији, и евентуално на основу њеног посматрачког статуса у трећој организацији. Циљеви Групације су да тим пословима допринесе како повећању индустријског повраћаја Србије из те три велике међународне организације, тако и развоју високих технологија у земљи.

У октобру 2019. године, потписан је Меморандум о разумевању о развоју и примени акцелераторских технологија између Министарства просвете, науке и технолошког развоја Србије, Привредне коморе и ОИНИ-ја. Истог дана је потписан и пројекат Развој и примена акцелераторских технологија, чији су реализатори предузећа из Групације и ОИНИ. Вредност пројекта је 25.000 USD годишње. Та средства се издвајају из годишње чланарине Србије у ОИНИ-ју. Пројект омогућава покривање трошкова боравка представника предузећа из Групације у ОИНИ-ју и представника ОИНИ-ја у Србији, са циљем да се изабере и дефинишу послови у оквиру изградње акцелератора у ОИНИ-ју које ће добити предузећа из Србије. Први посао у износу од 5.000 USD крајем 2020. године добило је привредно друштво „Sentronis”, Ниш. Крајем 2022, односно почетком 2023. године привредно друштво „Promaschinen”, Београд добило је два посла, у вредности око 22.000 EUR и око 30.000 EUR, која су реализовала и роба је испоручена ОИНИ-ју током 2023. године. Такође у 2023. години Лола институт, Београд је потписао уговоре у вредности од 150.000 EUR, односно 38.000 EUR, чија је реализација у току.

На тематском индустријском догађају „Civil Engineering Business Forum”, организованом од стране ЦЕРН-а и одржаном 25–26. маја 2023. године учествовала су два привредна друштва из Србије. Догађај је био намењен произвођачима и пружаоцима услуга у области изградње и производње грађевинских производа, а организован је у циљу упознавања нових заинтересованих добављача са процедурама и могућностима сарадње са ЦЕРН-ом.

У оквиру 11. међународне конференције „Large Hadron Collider Physics 2023 – LHCP 2023”, која је одржана у Београду од 22. до 26. маја 2023. године, приређен је догађај под називом „ЦЕРН у Србији: ИНДУСТРИЈСКО – ИНОВАЦИОНИ ФОРУМ”, чији је основни циљ повезивање српских компанија које послују у области прерађивачке индустрије и представника

ЦЕРН-а ради будуће потенцијалне сарадње. Учесници дводневног догађаја су били представници ЦЕРН-а и то: Групе за набавку и индустријске услуге и Групе за трансфер знања, стране и домаће компаније, као и домаћи и инострани иновациони центри као и научно-технолошки паркови. На скупу су представљени потенцијали појединих домаћих привредних друштава у виду презентација и излагања на штандовима, одржани су Б2Б разговори и посета домаћим привредним друштвима.

Групација за акцелераторске технологије је одржала две седнице током 2023. године (фебруар и април) на којима су разматране следеће теме: реализација посете ОИНИ-ју, анализа могућности за повећање индустријског повраћаја Србије из ЦЕРН-а, информисање већег броја привредних друштава о актуелним тендерима ЦЕРН-а. Чланови Групације за акцелераторске технологије су сагласни да се не може остваривати привредни повраћај из ЦЕРН-а и ОИНИ-ја уколико се високе технологије не развијају и не примењују на домаћем тржишту.

5.10. Предлог мера улагања привреде у науку

Радна група при Националном савету за научно-технолошки развој препознаје да успешна сарадња науке и привреде може у значајној мери да допринесе иновативном потенцијалу привреде Србије, а самим тим и будућем расту и развоју друштва.

У том смислу током 2023. године сачињен је предлог Радне групе који даје препоруке за унапређење сарадње науке и привреде у Републици Србији. У изради предлога узети су у обзир и резултати раније покренуте иницијативе Савета за сарадњу науке и привреде Привредне коморе Србије, у оквиру кога су одржане две отворене дискусије, уз учешће еминентних представника привреде и научноистраживачких организација.

1. Препознаје се потенцијал индустријских доктората за задржавање најбољих студената у Србији, као концепт који би им омогућио даље усавршавање на постдипломским студијама, уз истовремени ангажман у индустрији.
 - а. Потребно је да се поред програма стипендирања студената докторских академских студија и финансирања ангажмана младих истраживача у оквиру научноистраживачких организација покрене и програм стипендирања индустријских доктората, финансијски подржаног од стране државе и привреде (појединачних компанија у којима би радно били ангажовани будући докторанти и помоћнути суфинансирањем школарине за докторске студије).
 - б. Подстаћи надлежне државне институције да обезбеде чланство српских иновативних компанија и академских институција у европском програму Digital Europe Programme. Овај програм даје оквир за финансирање иновација у дигиталним технологијама и сарадњу са водећим европским институцијама у овим областима (Data Science, Cyber Security, Block Chain, Industry 5.0, High Performance Computing, Хоризон...).
2. Имајући у виду сарадњу науке и привреде кроз концепт научно-технолошких паркова, предлажу се следеће кључне мере за унапређење ове сарадње:
 - а. Подстицање мотивације научних радника да се вреднује рад у привреди у сврху напредовања у звањима (напредовање у каријери научних радника кроз докторате у привреди);
 - б. Обезбеђивање пореских олакшица за привредне субјекте који се развијају у оквиру научно-технолошких паркова и/или у својим развојним тимовима упошљавају одређени број научника из државних институција.
3. У контексту постојећих програма подршке компанијама које се баве развојем, као тзв. недостајућа карика, која би затворила круг и обезбедила реално финансирање и одскочну даску за „made in Serbia” производе (од иновације до извоза нових производа), препознаје се потреба за значајним укључивањем великих компанија у државном, мешовитом и приватном власништву (кроз јавну набавку иновација), нарочито што ове компаније имају огромну потребу за дигитализацијом.
4. Подстицати универзитете и истраживачке институте да успоставе канцеларије за трансфер технологија (*Technology Transfer Offices* – ТТО) посвећене олакшавању комерцијализације интелектуалне својине створене истраживањем. ТТО могу помоћи да

се премости јаз између академске заједнице и индустрије олакшавањем уговора о лиценцирању, патената и спиноф компанија.

5. У циљу ефикасне применљивости стечених знања са студија у привреди и задовољења будућих потреба привреде, предлаже се покретање иницијативе за креирање платформе за упаривање потреба обе стране – и академске заједнице и привреде. Наведено би у пракси значило да би компаније понудиле доступну опрему и софтвер и исказале интересовање за одређеним темама (или још боље конкретним пројектима), док би академске институције користиле ту платформу за:

- модернизацију програма и оријентацију ка пракси;
- израду завршних радова на основним и мастер студијама, односно истраживања у оквиру докторских студија која ће имати већу применљивост и употребну вредност;
- употребу ресурса за истраживања у области технолошких новитета;
- суфинансирање домаћих научно--стручних скупова и часописа (у неким областима су часописи са 70-годишњом традицијом угашени).

Узимајући у обзир савремене технолошке трендове и огроман иновативни потенцијал у домену вештачке интелигенције и употребе података, Радна група предлаже и додатне акције и иницијативе из овог домена, у сврху унапређења сарадње науке и привреде.

1. Снажније промовисати широј популацији – становништву и привреди – основне концепте и могућности вештачке интелигенције, а нарочито значај података, и уопште, користи од управљања подацима у контексту нпр. пословног одлучивања.
2. Подршка СТЕМ (*Science Technology Education Math*) образовању и обукама:
 - а. Ојачати СТЕМ образовање и програме стручне обуке како би се студенти и истраживачи опремили вештинама потребним за напредовање у областима релевантним за индустрију.
 - б. Сарадња са индустријским партнерима како би се развили наставни планови и програми који су усклађени са потребама индустрије и пружају могућности за практично искуство.
3. Потребно је да се програми основних академских студија свих усмерења (не само у техничким и природним наукама, већ и у друштвено-хуманистичким) прошире, макар на нивоу изборног предмета, темама које се односе на утицај података и аналитике на њихов домен.
4. У циљу подршке примени вештачке интелигенције истиче се значај концепта вештачке интелигенције NLP-а (*Natural Language Processing*). Из тог разлога је потребно покренути платформу која би била својеврсни отворени NLP ресурс за српски језик, који би био доступан привреди и академској заједници. На овај начин би сви стејкхолдери били у могућности да стекну увид у актуелне пројекте и трендове у овој области.

Сугерише се Министарству науке, технолошког развоја и иновација да узме у обзир приложене предлоге мера и да именује одговорну особу из Министарства која би имала лидерску улогу у имплементацији предложених мера. Радна група је спремна да пружи одговарајућу подршку.

Даље се сугерише Министарству да, у циљу унапређења сарадње науке и привреде, размотри позитивна искуства других држава за које је препознато да су, управо кроз сарадњу науке и привреде, допринеле развоју иновација.

6. УНАПРЕЂЕЊЕ КАПАЦИТЕТА ЉУДСКИХ РЕСУРСА У 2023. ГОДИНИ

Надлежно Министарство стара се о капацитету људских ресурса за научноистраживачки (НИ) рад подстицањем на усавршавање и међународну сарадњу кроз додатну финансијску подршку кадрова за обављање научноистраживачког рада. За овај сегмент старања о квалитету научноистраживачког рада одговоран је Одсек за развој научноистраживачких кадрова Министарства. Одсек спроводи седамнаест активности ближе дефинисаних у оквиру пет засебних програма који се доносе на период од четири године. Активности ових програма реализују се расписивањем јавних позива једном годишње. У 2023. години, активности су се односиле на Програме са следећим темама:

- 1) усавршавање кадрова за научноистраживачки рад;
- 2) подстицање и стипендирање младих и надарених за научноистраживачки рад;
- 3) набавка научне и стручне литературе из иностранства и приступ електронским научним и стручним базама података;
- 4) издавање научних публикација и одржавање научних скупова;
- 5) суфинансирање програмских активности научно-образовних центара, специјализованих организација и удружења која се баве додатним образовањем и усавршавањем талентованих ученика и студената за бављење научноистраживачким радом за 2023. годину.

1. Програм усавршавања кадрова за научноистраживачки рад

Програм усавршавања кадрова за научноистраживачки рад има за циљ унапређење стицања знања кроз подршку и подстицај за непосредну размену научних информација и достигнућа, који су дефинисани тако да посебно доприносе развоју научне сарадње на међународном плану у складу са циљевима утврђених Стратегијом научног и технолошког развоја Републике Србије. Циљеви Програма у 2023. години остваривани су кроз пет програмских активности, са резултатима реализације приказаним у табели 6.1.

Табела 6.1. Преглед активности Програма усавршавања кадрова за научноистраживачки рад и параметри квалитета њихове реализације у 2023. години

Активност	Реализована средства у дин.	Захтеви по јавном позиву	
		Поднети	Одобрени
Учешће истраживача на научним скуповима у иностранству	51.159.178,00	620	574
Присуствовање истраживача састанцима радних тела научних скупова у иностранству	6.825.510,00	85	79
Боравак истраживача из иностранства у Србији по позиву	11.335.733,00	125 (за 562 истраживача)	88 (за 402 истраживача)
Финансирање завршне израде и одбране докторских дисертација истраживача и стипендиста Министарства	8.500.000,00	200	170
Постдокторско усавршавање истраживача	6.636.070,32	16	15

Програмом је кроз активности реализовано укупно 84.456.491,32 дин. од којих је највећи део уложен у суфинансирање активности које се односе на научне скупове у иностранству. У односу на 2022. годину, поднето је, а и одобрено, знатно више захтева који се односе на међународне научне активности. У процентима, број финансираних захтева је мало већи у односу на 2022. годину (у 2022. број поднетих захтева је био 798, а у 2023. износио је 1046), тако да су реализована средства за ове активности један и по пут већа у 2023. него у претходној години. Из истих разлога, потрошено је и за око 60% више средстава за боравак истраживача из иностранства, у односу на 2022. годину.

Остале активности су приближно на нивоима на којима су биле и у претходне две године. Укључивање стипендиста докторских студија у рад акредитованих научноистраживачких организација није се знатно одразило на број захтева за суфинансирање израде и обраде

докторских дисертација. Ово је вероватно последица тога да су стипендисти укључивани претежно на самом почетку реализације њихових докторских студија.

2. Програм подстицања и стипендирања младих и надарених за НИ рад

Програмом се финансирају научноистраживачке активности младих истраживача, доктораната и најбољих надарених ученика завршних разреда средњих школа. Основни циљ Програма је очување и развој научноистраживачког подмлатка и спречавање одлива квалитетних научних кадрова ка иностранству. Уз стипендирање доктораната и ученика, финансијски се подржава и низ активности везаних за њихово студирање и усавршавање: одлазак на научне скупове у земљи и иностранству, учешће на међународним научним олимпијадама и такмичењима знања, студијски боравци, финансирање учешћа стипендиста на пројектима и други облици усавршавања. Од 2020. године, Министарство обезбеђује стипендирање за 143 нова и наставља стипендирање за 330 студената докторских студија који се укључују у рад акредитованих научноистраживачких организација – института и факултета, као и 20 ученика завршних разреда средњих школа који су освојили медаље на међународним олимпијадама знања из области природно-математичких, техничко-технолошких, биотехничких, медицинских, друштвених и хуманистичких наука, чије се стипендирање наставља до завршетка мастер академских студија. Материјални трошкови за укључивање финансирани су у 2022. за 88 стипендиста (81 у 2021) са око 20% мање средстава него у 2021. години. Уз стипендирање, финансијски се подржава и низ активности везаних за њихово студирање и усавршавање, као што су учешће на научним скуповима у земљи и иностранству, студијски боравци у иностранству (за студенте мастер и докторских основних студија и стипендисте Министарства), као и трошкови пријаве, завршне израде и одбране докторске дисертације. Средства за овај програм обезбеђују се и из извора економске класификације 472, а реализована средства су за близу 10% мања него у 2021. години. У 2023. години материјални трошкови за укључивање 89 студената су били већи за око 50% него у 2022. години, док су укупна реализована средства за активности везане за студирање и усавршавање студената била већа за 1% у односу на 2022. годину. Преглед активности по овом Програму дат је у табели 6.2.

Табела 6.2. Преглед активности и квалитет њихове реализације у оквиру Програма подстицања и стипендирања младих и надарених за научноистраживачки рад за 2023. годину

Активност	Реализована средства у дин.	Захтеви по јавном позиву	
		Поднети	Одобрени
Учешће студената постдипломских студија на скуповима у земљи, иностранству и студијским боравцима у иностранству	46.904,00	2	1
Учешће стипендиста на скуповима у земљи, иностранству, студијским боравцима у иностранству и другим облицима усавршавања	211.021,00	6	5
Финансирање трошкова пријаве и одбране докторске дисертације стипендиста Министарства	598.430,00	12	11
Материјални трошкови укључивања стипендиста у рад акредитованих научноистраживачких организација	41.370.000,00	за 86 стипендиста на 62 факултета и 24 института	
Стипендије студентима докторских академских студија укључених у рад акредитованих научноистраживачких организација (ек. кл. 472)	250.590.024,25	180	169 (159; продужено за 293 докторанада – укупно за 452 докт.)
Стипендије ученицима завршних разреда средње школе који су освојили једно од прва три места на међународним олимпијадама знања (ек. кл. 472)	7.693.695,00	2	2 (продужетак за 17 стипендиста)

Укупно реализована средства од 258.283.719,25 дин. су се већим делом односила на обезбеђивање стипендија, а затим и за обезбеђивање средстава за научноистраживачки рад у оквиру НИО. Укупна средства су незнатно мања од оних реализованих у 2022. години, са незнатним смањењем укупног броја стипендиста.

3. Програм набавке научне и стручне литературе из иностранства и приступа електронским научним и стручним базама података

Програмом набавке научне и стручне литературе из иностранства и приступа електронским научним и стручним базама података обезбеђује се важан сегмент научноистраживачког рада и академске наставе – неопходна доступност страних научних и технолошких информација за потребе научне, образовне и развојне делатности у Републици Србији кроз увид у најновије научне резултате из свих научних области и релевантну научну и стручну литературу. У 2023. години обезбеђен је приступ страној научној литератури и електронским базама података у 6 индексних електронских база, 18 електронских база података и додела интернационалних дигиталних идентификатора објекта (DOI) чланцима у 57 домаћих електронских часописа. За ове активности ангажовано је 326.783.201,09 дин. Програмом је финансирана и библиометријска анализа за 486 домаћих часописа са износом од 14.600.000,00 дин. Средства за финансирање активности по овом програму на нивоу су оних која су реализована и претходне године.

4. Програм издавања научних публикација и одржавања научних скупова

Општи циљ Програма јесте обезбеђивање презентације резултата научноистраживачке делатности која се остварује истраживањима по другим програмима од општег интереса из члана 12. Закона о науци и истраживањима, првенствено кроз објављивање резултата тих истраживања у домаћим научним часописима, монографијама, као и излагањима на научним скуповима у земљи, и укључивање научно-стручних друштава из Републике Србије у међународна научна удружења/организације, чиме се доприноси проширивању општег фонда знања и повећању употребљивости добијених научноистраживачких резултата у свим научним областима, те њихова примена у образовним, производним и технолошким процесима, а у складу са стратешким циљевима развоја науке и технологије у Републици Србији, утврђеним Стратегијом научног и технолошког развоја Републике Србије.

Активности по овом програму у 2023. години сумиране су у табели 6.3. Одобрено је суфинансирање издавања за осам научних часописа и одржавање 61 научног скупа више у односу на 2022. годину. Укупна реализована средства овог Програма су износила 191.875.125,00 динара, што је за 40% више него у 2022. години.

Табела 6.3. Преглед активности и квалитет њихове реализације у 2023. години у оквиру Програма издавања научних публикација и одржавања научних скупова

Активност	Реализована средства	Захтеви по јавном позиву	
	у дин.	Поднети	Одобрени
Издавање научних часописа у РС	82.342.182,00	235	224
Издавање монографија од националног значаја	21.909.000,00	137	124
Одржавање научних скупова у РС	80.789.500,00	330	286
Колективна чланарина у међународним удружењима	6.834.443,00	97	94

5. Програм суфинансирања програмских активности научно-образовних центара, специјализованих организација и удружења која се баве додатним образовањем и усавршавањем талентованих ученика и студената за бављење НИ радом

Програм је потпора научно-образовним организацијама чија је основна делатност образовање и усавршавање талентованих ученика и студената за бављење НИ радом кроз семинаре, кампове и радионице, којима руководе најбољи просветни и научни радници из Србије и иностранства. Основни циљ је да се омогући младима заинтересованим за истраживања да се упознају са елементарном методологијом научног истраживања на основу научне и технолошке добре праксе, најновијих достигнућа у науци. У овој, као и у прошлој години, одобрена су два захтева за средства из овог програма у укупном износу од 40.000.000,00 дин. Иста количина средстава, по 20.000.000,00 дин, утрошена је за финансирање активности истраживачке станице „Петница” и за рад Образовно-културног центра „Вук Караџић” из Тршића.

7. МЕЂУНАРОДНА НАУЧНА САРАДЊА

Међународна сарадња током 2023. год. одвијала се у оквиру билатералних и низа мултилатералних пројеката и акција, али и кроз индивидуалну сарадњу наших истраживача са истраживачима у свету. У Табели 7.1. дата је листа земаља са којима је током 2023. године остваривана билатерална сарадња са бројем пројеката који су спровођени или су у току.

7.1. Активности у области билатералне сарадње

Табела 1. 1. Преглед земаља са којима се остварује билатерална сарадња

	Земља	Активни пројекти у 2023. години	Одобрени пројекти у 2023. Години
1.	Француска	У току 20	20
2.	Словенија	У току 56	56
3.	Хрватска	Завршен циклус	0
4.	Немачка	У току 23	0
5.	Мађарска	У току 10	0
6.	Црна Гора	Завршен циклус	0
7.	Кина	У току 6 стратешких пројеката и 21 пројекат мобилности истраживача	0
8.	Португал	Завршен циклус	0
9.	Италија	0	0
10.	Белорусија	У току 13	0
11.	Словачка	У току 17	0
12.	Аустрија	У току 27	0
13.	Индија	У току 18	0
14.	Турска	У току 10	0

Настављена је успешна реализација 27 одобрених пројеката са Републиком **Аустријом**, за период 2022–2024. године.

У току је реализација 23 билатерална пројеката са **СР Немачком**, односно DAAD-ом: 10 билатералних пројеката за пројектни циклус 2022–2023. године и 13 билатералних пројеката за пројектни циклус 2023–2024. године.

У току је реализација 10 билатералних пројеката са **Мађарском** за период 1. октобар. 2021 – 31. септембар 2023. године.

Настављена је реализација 17 пројеката са **Словачком** Републиком. Нови конкурс са Словачком био је објављен у периоду од 20. маја 2023. до 24. јула 2023. год. Пристигло је 60 административно коректних пријава.

У току је реализација шест (6) стратешких научноистраживачких пројеката са Народном Републиком **Кином** за пројектни циклус 2021/2024. година, као и 21 пројекат, одобрен по Конкурсу за суфинансирање билатералних пројеката **мобилности истраживача** између Републике Србије и Народне Републике Кине за период 2021–2023.

На Јавни позив за суфинансирање научне и технолошке сарадње између Републике Србије и Народне Републике Кине за период 2024–2025. године достављене су 72 административно коректне пријаве пројеката мобилности истраживача, које су евалуиране до краја године. Од 20. октобра до 20. децембра 2023. био је објављен **Трећи позив за суфинансирање стратешких научноистраживачких пројеката са НР Кином** за период 2024–2026. године, на који је пријављен 101 административно коректан предлог пројеката.

Конкурс за **суфинансирање пројеката мобилности истраживача између Србије и Италије** за период 2024–2026. год. био је објављен 13. децембра 2023, са роком за пријаву пројеката до 09. фебруара 2024. год.

Конкурс за **суфинансирање стратешких истраживачко развојних пројеката између Србије и Италије** за период 2024–2026. објављен је 29. децембра 2023, са роком за пријаву пројеката до 8. марта 2024. год.

У току је реализација 13 билатералних пројеката са Републиком **Белорусијом**.

У току је реализација 18 билатералних пројеката са Републиком **Индијом** за период 2022–2024 године.

Десети позив за пријаву предлога пројеката између Републике Србије и **Републике Француске** за период 2023–2024. био је објављен од 13. априла 2022. године до 1. јула 2022. год., пријављено је 70 предлога пројеката. У Београду је 24. фебруара 2023. године одржано Десето заседање заједничке Мешовите комисије и одобрено је 20 пројеката за финансирање за период 2023–2024.

На основу објављеног једанаестог Конкурса за суфинансирање научно-технолошке сарадње између Републике Србије и **Републике Словеније** за период од 1. јула 2023. до 30. јуна 2025. године одобрено је 56 пројеката. У току је реализација одобрених пројеката.

Други позив за суфинансирање билатералних пројеката са **Турском**, за период 2024–2026, био је објављен од 24. маја 2023. до 4. августа 2023. године. Пријављено је 76 предлога пројеката са обе стране. Настављена је реализација 10 одобрених пројеката са Турском за период 2021–2023.

Шести Јавни позив за финансирање билатералних пројеката са **Хрватском**, за период 2024–2026, био је објављен од 5. октобра 2023. до 5. децембра 2023. године. Усаглашена је листа за евалуацију 207 административно коректних пријава пројеката мобилности истраживача.

7.2. Активности у оквиру мултилатералне сарадње

Програм Хоризонт Европа

Према прелиминарним статистичким подацима из јануара 2024. године, институције из Србије учествују на 234 Хоризонт Европа пројекта, са уговореним буџетом од 80,5 милиона евра. Република Србија је платила чланарину за 2023. годину за учешће у овом програму.

Појединачни пројекти Хоризонт 2020 програма у којима учествује МНТРИ

Пројекат ANTARES

Зграда Института Биосенс је свечано отворена 19. априла 2023. у присуству Европске комесарке за иновације, истраживање, културу, образовање и младе Марије Габријел заједно са премијерком Србије Аном Брнабић, као и министрима у Влади РС: за науку др Јелена Беговић, за пољопривреду Јелена Танасковић, за културу Маја Гојковић, као и многобројних дипломатских представника. Одржана је 7. годишња радионица пројекта 26–27. октобра 2023. Поред представника Директората за науку ЕК, присуствовали су пројектни партнери из института Вагенинген. Координаторка пројекта, проф. др Весна Бенгин, и руководиоци радних пакета су представили активности које су до тада урађене.

Програм COST

COST (European Cooperation in Science and Technology) је програм који финансира ЕУ, а који омогућава истраживачима да успоставе интердисциплинарне истраживачке мреже у Европи и шире. Овај програм финансира организовање конференције, састанака, школа за обуку, кратких научних посета или других активности умрежавања у широком спектру научних тема.

Званични статистички подаци који се односе на период 2012–2022. за Србију и друге земље су достављени у мају 2023. године. Учешће истраживача из Србије у укупном броју текућих акција константно расте, у 2012. то је било 50% од укупно 301 акције, у 2014. 66% од 370 акција, у 2016. 81% од 352 и у 2019. години је достигао 92% од укупно текуће 292 акције. На основу званичних података из априла 2021. године у 2020. години истраживачи из Србије су учествовали у 270 акција од 291 (92,8%). У 2021. години је учешће наших истраживача било 94%. Пресек стања у мају 2023. године показује да су у текућим акцијама у 2022. години истраживачи из Србије учествовали у 96% акција, а тренутни пресек стања за акције које су почеле са радом у октобру 2022. године указује да су наши истраживачи укључени у 67 акција

од 70 одобрених. Нови званични статистички подаци се очекују да буду доступни у априлу 2024. године.

Програм ЕУРЕКА

Република Србија активно учествује у Еурека програму од 2002. године, на основу Меморандума о разумевању између ЕУРЕКА Секретаријата и земаља чланица ЕУРЕКА иницијативе потписаног дана 28. јуна 2002. године (*Memorandum of Understanding on the EUREKA Secretariat between Members of EUREKA*), којим је стекла статус пуноправне чланице ЕУРЕКА међувладине иницијативе. На основу Акта о финансирању 2021. године, којим се усвајају стандардизоване процедуре које се односе на дефиниције, квалитет, евалуацију, мониторинг пројекта, али и на праћење учинка земаља кроз дефинисане индикаторе, Република Србија је утврдила процедуре и начин финансирања Еурека мрежних пројеката из буџета РС. У 2023. години из буџета је финансирано укупно 10 ЕУРЕКА пројеката са српским учешћем у износу од 54,1 милион динара.

Програм НАТО – Наука за мир и безбедност

Програм се спроводи успостављањем конкретне цивилне сарадње, путем научне размене, између НАТО и партнерских земаља или земаља медитеранског дијалога, чиме доприноси ефикасном решавању критичних проблема у домену опште безбедности и заштите животне средине, промоцији НАТО вредности и стабилности и миру. Република Србија активно учествује од 2007. године, кроз различите активности у оквиру Презентационог документа који је закључен 14. јула 2011. године. Настављено је са учешћем српских научника и научноистраживачких организација у 8 текућих активности Програма: 5 вишегодишњих пројеката и 3 напредне истраживачке радионице.

7.3. Посебни билатерални и мултилатерални програми

Програм за финансирање мултилатералне научне и технолошке сарадње у Дунавском региону

Позив за предлоге пројеката научне и технолошке сарадње у дунавском региону за 2023–2025. годину је расписан 9. новембра 2022. године и затворен је 13. јануара 2023. године. Република Србија је за овај позив планирала средства у укупном износу од 10.800.000,00 динара. Изборни састанак је одржан у јуну 2023, када је одобрена реализација 12 мултилатерних пројеката који су почели реализацију 1. јула 2023. године.

Сарадња са ЦЕРН-ом

У ЦЕРН-у је тренутно укључено 5 институција у оквиру 5 експеримената у којима учествују српски истраживачи, инжењери и специјалисти у оквиру међународних колаборација.

Највеће учешће и значај свакако имају два српска истраживачка тима која истовремено представљају државне пројекте на експериментима: *ATLAS* (Институт за физику и Машински факултет, Београд) и *CMS* (Физички факултет, ИНН „Винча”). Остали тимови су са одговарајућим уговорима везани за експерименте: *ISOLDE* (Департман за физику ПМФ-а, Нови Сад), *SHIP* (Институт за физику) и *SHINE* (Физички факултет). У области теоријске физике високих енергија ангажован је мањи тим из Департмана за физику ПМФ-а Универзитета у Нишу, као и мањи тим из ИНН „Винча” на разматрању и припреми будућих експеримената у ЦЕРН-у.

У ЦЕРН-у се такође налази одређен број регистрованих српских корисника који су ангажовани у оквиру других иностраних тимова или као појединци у другим експериментима.

Укупан број публикованих радова свих истраживача у 2023. години у врхунским часописима такође се креће око броја 200. Међутим, прецизан број ових публикација, као и сама природа проблематике у физици високих енергија, лако се провера на сајтовима одговарајућих међународних колаборација у којима активно учествују српски тимови. Као и претходних година, Србија је била регуларно заступљена и посредством својих представника који су учествовали путем видеа или лично на свим састанцима САВЕТА ЦЕРН-а, као и на састанцима асоцијације истраживача (*ACCU*) и Европске Комисије *RECFA/ECFA*, састављене од представника држава чланица ЦЕРН-а. У области едукације истраживача, студената, ђака и

наставника, која представља значајан део активности ЦЕРН-а, Србија је била врло добро заступљена.

Активности Министарства

Од 14. до 15. децембра 2023. године делегација Р. Србије, предвођена државним секретаром Вукашином Гроздићем, присуствовала је сесији под називом „Opening Science for All”, у оквиру које су одржана два важна сегмента – Глобално представљање *UNESCO Open Science Outlook* и *УНЕСКО/ЦЕРН* дијалог о равноправности у отвореној науци, као и панел под називом „Од Међународне године основних наука за одрживи развој до Међународне декаде наука за одрживи развој – From the International Year of Basic Sciences for Sustainable Development to the International Decade of Sciences for Sustainable Development”, на коме је државни секретар Вукашин Гроздић одржао говор. Делегација се такође састала с представницима ЦЕРН-а, укључујући шефа Одељења за односе са државама чланицама, Петера Чочулуа, и шефа Програма за учитеље и истраживање образовања, Сашу Шмелинга, као и координатора за ЦЕРН и сарадњу са Републиком Србијом у области образовних и промотивних активности Универзитета у Београду, проф. др Предрага Миленовића. Тема састанка била је промоција ЦЕРН-а у Србији. Поред тога, обављени су састанци с тимом „*CMS computing*” и представницима српске научне заједнице при ЦЕРН-у. Поред државног секретара, делегацију су чинили Ивана Вукашиновић, помоћница министра за међународну сарадњу у Министарству науке, технолошког развоја и иновација, Марјана Бркић, директорка Центра за промоцију науке, Василије Милновић, руководиоца Научног центра Универзитетске библиотеке у Београду, проф. др Зоран Николић са Физичког факултета Универзитета у Београду.

Дана 9. децембра 2023. потписан је Меморандум о разумевању о сарадњи у увођењу и експлоатацији Светске *LHC* рачунарске мреже између ЦЕРН-а, НИТРА и МИТ-а. Меморандум је потписан ради формирања **Tier-1 центра у Државном дата центру у Крагујевцу**. Овај центар ће пружити подршку извођењу *CMS* експеримента и биће део глобалне компјутерске инфраструктуре (*The Worldwide LHC Computing Grid – WLCG*), чија је намена да пружи ресурсе, да чува, обрађује, преноси и анализира податке са Великог хадронског судара (енгл. *LHC – Large Hadron Collider*) у ЦЕРН-у. Од посебног значаја је што ће се у Србији отворити **Tier-1**, врста центра који представља део фундаменталног слоја ЦЕРН-ове хијерархијске рачунарске мреже, слоја који се састоји од малог броја центара позиционираних у одабраним најнапреднијим земљама ИТ технологије. У оваквим *Tier-1* центрима се иновативним и захтевним рачунарским методама обрађују примарни подаци са физичких експеримената, а обрађени подаци даље чине доступним за светску научну заједницу. *WLCG* је инфраструктура која је подржана од стране великог броја националних и међународних инфраструктура широм света. Србија је на овај начин постала једна од 7 земаља у Европи (Француска, Немачка, Италија, Холандија, Шпанија, Уједињено Краљевство), док се у свету *Tier-1* налази у САД, Канади и Републици Кореји, као и у регионалној организацији: Нордијски објекат за мрежу података (обраду и складиштење научних информација у оквиру *CMS* експеримента). *CMS* експеримент је једна од највећих међународних научних колаборација у историји, која укључује око 5500 физичара честица, инжењера, техничара, студената и помоћног особља из 241 института у 54 земље.

Дана 7. октобра 2023. министарка науке, технолошког развоја и иновација др Јелена Беговић, заједно са државним секретаром Вукашином Гроздићем, присуствовала је званичној церемонији инаугурације Научне капије (*Cern Science Gateway*), приликом чега се упознала са директорком ЦЕРН-а, проф. др Фабиоле Ђаноти. Том приликом су обишли подземно експериментално подручје *ATLAS* експеримента. У овом експерименту тренутно активно учествују две институције из Србије, Институт за физику и Машински факултет Универзитета у Београду. Фабрика „14. октобар” из Крушевца учествовала је у изградњи и заштити на детектору *ATLAS* колаборације у ЦЕРН-у, као и на изградњи челичних точкова и носеће конструкције, које су и данас у употреби. Компанија *UNIOR Components* из Крагујевца је 2002. године започела сарадњу са ЦЕРН-ом. Данас је прва компанија из Србије која учествује у Пројекту *HL-LHC* са производњом дизалица, чији рад омогућава даљинско подешавање у зони високог зрачења. Договорена је серијска производња 140 прикључака потребних за нове компоненте *HL-LHC*, који ће бити инсталирани у *LHC* тунелу током „Дугог гашења 3”.

Делегација НИТРА састала се са научницима који управљају Компактним мионским соленидом (*CMS*) и упознала са подацима који настају приликом реализације експеримената и који се чувају у дата центрима широм света. *CMS* тиму су представљени капацитети државног дата центра у Крагујевцу, као потенцијалне локације за складиштење и обраду података који настају сударом протона, а све у циљу како би Србија постала део глобалне мреже за складиштење научних информација.

У Београду је од 22. до 26. маја 2023. одржана *LHCP* конференција (*Large Hadron Collider Conference*), посвећена физици великог судара хадрона (*LHC*) у ЦЕРН-у, у организацији Владе Републике Србије, НИТРА, Института за физику, Физичког факултета, Универзитета у Београду и ЦЕРН-а. Учествовало је више од 400 физичара из целог света.

Сарадња са Обједињеним институтом за нуклеарна истраживања (ОИНИ), Дубна, Руска Федерација

Током 2023. године сарадња са ОИНИ-јем у Дубни и поред отежаних услова услед новонастале политичке ситуације успешно је настављена у складу са потписаним документом Мапа пута за напредовање Србије из статуса Придруженог члана у статус Пуноправног члана ОИНИ-ја из октобра 2019. године. Активности на реализацији 24 билатерална пројекта СРБИЈА–ОИНИ, у којима учествује 130 истраживача из Србије, одвијале су се у отежаним условима због повећаних путних трошкова. Ипак, истраживачи из Србије су током 2023. године реализовали 273 дана посета ОИНИ-ју у Дубни. У истом периоду истраживачи из ОИНИ-ја су реализовали 198 дана посета Србији.

Током 2023. године објављене су 44 колаборативне публикације (15 радова у часописима и 29 конференцијских). Поред тога, реализовано је десетак експеримената, одржан је низ предавања, радних састанака и семинара.

Девети састанак Здруженог координационог комитета (ЗКК) за сарадњу ОИНИ-ја и Србије одржан је 30. новембра 2023. године у Институту за нуклеарне науке „Винча”. На састанку су поред чланова ЗКК присуствовала 33 руководиоца текућих и предлога нових пројеката из Београда, Новог Сада, Ниша и Крагујевца. ЗКК је донео одлуку о финансирању нових 12 пројеката који су позитивно оцењени у процесу евалуације.

Посебан напредак у сарадњи ОИНИ–Србија постигнут је у оквиру пројекта везаних за индустријски повраћај. Наиме, наше компаније су током 2023. године ангажоване за реализацију 4 индустријска пројекта у ОИНИ-ју у укупној вредности од 240.000 USA\$.

Управљачка платформа за истраживање и иновације Западног Балкана (*Steering Platform (SP) on Research and Innovation for the Western Balkans*).

Делегација Министарства науке, технолошког развоја и иновација активно је учествовала на онлајн састанку Управљачке платформе за културу, истраживање и иновације образовање и обуку, *Meeting of the Western Balkans Platforms on Culture & Research and Innovation & Education and Training*, које је одржано 29. марта 2023. Догађају је присуствовало 99 учесника. Главна тема састанка је био планирани Министарски састанак ове платформе, 4–6. јуна у Скопљу, Македонија.

DARIAH – ERIC (*Digital Research Infrastructure for Arts and Humanities – European Research Infrastructure Consortium*)

Настављена је реализација редовних активности преко платформе Дигиталне истраживачке инфраструктуре за уметност и хуманистичке науке Европске комисије (DARIAH – ERIC). Редован састанак Генералне скупштине DARIAH – ERIC одржан је 23. новембра 2023. у хибридној форми. Донета је одлука о објави новог јавног позива у првој половини 2024. године и свечаног састанка Генералне скупштине у јуну, поводом обележавања десет (10) година од када је DARIAH постала ERIC.

ESS ERIC (*European Social Survey*) – Европско друштвено истраживање Европског конзорцијума истраживачких инфраструктура

Настављена је реализација активности у оквиру Циклуса 12, односно истраживања која се спроводе у оквиру овог друштвеног истраживања, које има за циљ да препозна стабилности и

промене у друштвеној структури, околностима и ставовима популације у Европи, као и да пружи објашњења начина на који се одвијају друштвене, политике и моралне промене у европским друштвима, да установи високе стандарде рада у међународним истраживањима у друштвеним наукама, укључујући нпр. дизајн упитника и предтестирање, дизајн узорака, прикупљање података, смањење пристрасности и поузданост индикатора и др.

CESSDA ERIC (Consortium of European Social Science Data Archives) – Европски конзорцијум архива података у друштвеним наукама

Настављена је реализација активности које спроводи национални пружалац услуга Дата центар Института економских наука у Београду прикупљањем и пружањем свеобухватних и интегрисаних података из области друштвених наука. Ове активности, које се спровode од 2019. године, када смо постали чланица Европског конзорцијума архива података у друштвеним наукама, имају за циљ да олакшају и подрже најквалитетнија истраживања, наставу и учење у области друштвених наука у Европском истраживачком простору и да повећају утицај активности својих чланова.

SAFERA иницијатива за заједничко програмирање и финансирање унапређења истраживања о индустријској безбедности.

Завршена је реализација пројекта Модел унапређења капацитета за опоравак организација Европске истраживачке мреже SAFERA, чији је учесник био Универзитет у Београду – Машински факултет (са партнерима из Италије и Чешке Републике) – у двогодишњем периоду, од 30. септембра 2021. до 30. септембра 2023. године, одобреног на основу шестог заједничког позива за финансирање пројекта у области координације европских истраживања на пољу индустријске безбедности кроз паметан одрживи развој под називом *Industrial safety in the context of pandemics and exponential change*. Састанак Генералне скупштине SAFERA иницијативе, одржаном у хибридној форми 21. септембра 2023, присуствовао је проф. др Александар Седмак у име Иновационог центра Машинског факултета Универзитета у Београду, као регистрованог реализатора активности Министарства науке, технолошког развоја и иновација на пројекту SAFERA иницијатива. На састанку је договорено да се унапреди верзија Угорова о сарадњи 19 институција чланица „SAFERA иницијатива за заједничко програмирање и финансирање унапређења истраживања о индустријској безбедности”.

У току су припреме у вези са потписивањем новог Споразума о сарадњи институција чланица „SAFERA иницијативе за заједничко програмирање и финансирање унапређења истраживања о индустријској безбедности”.

Сарадња са Уједињеним нацијама

У оквиру текућег, 77. заседања Генералне скупштине Уједињених нација у Њујорку, 25. августа 2023. године, Генерална скупштина је на предлог Републике Србије консензусом усвојила Резолуцију ГС УН „Међународна декада наука за одрживи развој 2024–2033” – прву тематску резолуцију коју је иницирала и поднела Р. Србија у ГС УН, у циљу подстицаја имплементацији Агенде УН за одрживи развој 2030, коју је Генерална скупштина УН усагласила и усвојила 2015. године. Значај усвајања ове резолуције, која је наишла на широку подршку држава-коспонзора из различитих делова света, вишеструк је:

- препознат је значај науке као једног од главних предуслова и мотора одрживог развоја у целини;
- истовремено, реч је и о једном од приоритета Агенде УН за одрживи развој 2030, поред општег здравља, безбедности хране, климатских промена и сл;
- подношењем ове резолуције Р. Србија потврђује не само да се политички обавезала да ће радити на остваривању заједничких циљева за опште добро већ да је и истински посвећена овом питању и да активно ради на његовој реализацији;
- у тренутку када се свет истовремено суочава са вишеструким кризама, око којих на глобалном нивоу не постоји сагласност о начину на који могу/треба да се решавају, усвајање ове резолуције у ГС УН представља потврду да, када су интереси општи, индивидуална иницијатива, у конкретном случају Р. Србије, лако је препозната и широко подржана.

European Molecular Biology Laboratory (EMBL)

Усвојен је закључак којим Влада Републике Србије даје сагласност да се покрене поступак за пријављивање Републике Србије за чланство у Европској лабораторији за молекуларну биологију (EMBL) 25. 5. 2023. године.

7. 4. Европске интеграције у области науке и истраживања

Припремљен је и достављен Министарству за европске интеграције Годишњи извештај о напретку РС у процесу евроинтеграција за 2023. годину.

7. 5. Пројекти из претприступних фондова ЕУ (ИПА) у сектору Конкурентности и други пројекти и кредити у области науке и иновација

ИПА 2018 – Повећање иновационих капацитета и технолошке спремности МСП-а

Под манифестацијом „ЕУ недеља могућности“, Фонд за иновациону делатност је на свечаности „Фокус на иновације“, одржаној 21. јуна 2023. године, представио 114 иновативних пројеката који су у претходном периоду подржани са 20 милиона евра. У оквиру ИПА 2018, од пројеката којима је додељено финансирање кроз три јавна позива, 60 је у имплементацији, док је 53 комплетирао своје пројекте. За пројекте у имплементацији вршен је редован надзор, који обухвата надзорне посете, посете везане за заштиту животне средине, проверу финансијских извештаја, извештаја о напретку пројекта и осталу релевантну пројектну документацију која је достављена од стране корисника. Предвиђено је да се сви пројекти у имплементацији заврше у току 2024. године.

ИПА 2019 – Повећање иновационих капацитета и раста МСП-а

Први јавни позив за Програм раног развоја, Програм суфинансирања иновација и Програм сарадње науке и привреде је расписан 21. јуна 2023. године и био је отворен до 15. септембра 2023. године. Средства у износу од 10,3 милиона евра су обезбеђена за овај први јавни позив. У оквиру првог јавног позива, Експертска комисија је у децембру 2023. године донела одлуку да финансира 27 пројеката кроз Програм раног развоја у укупном износу од 2,899,011.43 евра. Свих 27 пројеката је уговорено у јануару 2024. године и налазе се у фази имплементације. У јануару 2024. године, Експертска комисија је донела одлуку да финансира 8 пројеката кроз Програм суфинансирања иновација у укупном износу од 3.785.017,26 евра и 6 пројеката кроз Програм сарадње науке и привреде у укупном износу од 2.976.527,20 евра, уз сагласност за коришћење средстава од стране УО Фонда за иновациону делатност. Ових 14 пројеката је уговорено у фебруару 2024. године, док је пројектна имплементација започета у марту исте године.

Други јавни позив који је отворен 12. децембра 2023. године за Програм раног развоја, Програм суфинансирања иновација и Програм сарадње науке и привреде се затворио 1. априла 2024. године са 333 укупно поднете пријаве. Евалуација је у току.

Пројекат акцелерације иновација и подстицања раста предузетништва у Републици Србији (SAIGE пројекат) подржава реформу научноистраживачког сектора програмима Фонда за иновациону делатност и Фонда за науку Републике Србије, трансформацију НИО, јачање веза између привредног и академског сектора, развој иновативних привредних друштава и реализацију активности везаних за Стратегију паметне специјализације. Европска унија донира за овај пројекат износ од 41,5 милиона евра из ИПА 2019, док Светска банка обезбеђује кредитна средства у износу од 43 милиона евра. До краја 2023. године је из оба извора укупно повучено 56% средстава за реализацију пројектних активности.

Пројекат SAIGE заједно реализују Министарство науке, технолошког развоја и иновација, Фонд за науку Републике Србије и Фонд за иновациону делатност.

Подршка програмима Фонда за науку

Пројекат SAIGE пружа подршку компетитивним програмима Фонда за науку Републике Србије и најбољим научноистраживачким пројектима који су изабрани на основу независне међународне селекције.

Подршка укључује грантове за основна и примењена истраживања која се реализују у оквиру следећих програма: Специјални истраживачки програм КОВИД-19, који је подржан са 2 милиона евра из SAIGE пројекта за реализацију 14 пројеката, Програм ИДЕЈЕ, који се финансира из комбинованих средстава SAIGE и средстава државног буџета у укупном износу од 30 милиона евра намењених за реализацију 105 пројеката чија се имплементација завршава 31. децембра 2024, затим Програм ПРИЗМА, који је подржан са 25 милиона евра, а финансира из државног буџета и SAIGE средстава, и за који је након двостепене евалуације објављена листа 97 најбољих пројеката који су започели имплементацију у децембру 2023, као и подршку за позив ПРОМИС 2, са буџетом од 4 милиона евра из државног буџета и средстава пројекта SAIGE, где је подржано 30 научних пројеката, а чија је имплементација започета у децембру 2023. Такође, Фонд за науку је у оквиру Програма ДОКАЗ КОНЦЕПТА, који је подржан са буџетом од милион евра из Пројекта SAIGE, примио 184 предлога пројеката који се налазе у првој фази евалуације. Што се тиче Програма ДИЈАСПОРА 2023, након прибављене сагласности Владе Републике Србије, Фонд за науку је 22. децембра огласио Отворени Јавни позив за пријаву предлога пројеката у оквиру Програма подршке сарадњи са српском научном дијаспором са укупним буџетом од 2.200.000 евра. Средства су обезбеђена кроз Пројекат SAIGE и позив је био отворен до 28. марта 2024. Програм треба да привуче перспективне научнике, истраживаче и предузетнике из заједнице српске дијаспоре да пренесу знања и вештине кроз различите активности. Укључиће умрежавање, саветодавно учешће у креирању стратегија, ваучере за размену знања за српске истраживаче, грантове за заједничка основна и примењена истраживања, развој и трансфер технологија, заштиту интелектуалне својине и комерцијализацију истраживања.

Урађени су и нацрти новог Програма у области вештачке интелигенције (ВИ): Програм ваучера сарадње, Програм подршке пројектима из области вештачке интелигенције 2024 и Програм обуке из тема везаних за вештачку интелигенцију. До краја 2023. године је за реализацију активности у оквиру програма Фонда за науку инвестирано 19,8 милиона евра из SAIGE пројекта.

Пројекат такође пружа техничку асистенцију Фонду за науку у смислу развоја нових програма и јачање интерних капацитета и процедура.

Подршка трансформацији института

Пројекат SAIGE подржава реформу научноистраживачких организација кроз дизајн и имплементацију планова институционалне трансформације пружањем подстицаја, финансијске и техничке подршке за предузимање планираних корака институционалних реформи.

НИТРА/ЈУП наставља и у овој години интензивне активности на имплементацији Планова трансформације са 18 института у трансформацији, пружајући подршку у подизању институционалних капацитета института, трансферу технологија, унапређењу вештина истраживача, као и унапређењу интернет страница, дигиталних комуникација и лабораторијске опреме. Институту изражавају висок ниво задовољства због подршке коју добијају кроз SAIGE пројекат. Свих 18 института успоставило је Међународни саветодавни одбор и два пута годишње одржава састанке са њима. Додатно, институти имају веома активну подршку међународних и националних институционалних консултаната, који им помажу у достизању стратешких циљева. Трансфер технологија је кључни стуб процеса трансформације. Институтима је на располагању 5 експерата из ове области који раде континуирано на успостављању канцеларија за трансфер технологија на институтима и помажу развоју аката у области интелектуалне својине, образаца о заштити података, развојних планова и др. У децембру 2023, НИО у трансформацији добиле су допуњену верзију 3.0 Водича за НИО о трансферу технологије који у виду новог сегмента доноси и упутство за имплементацију *Seed* гранта. У 2023. године, одржана су 2 НИО форума: први је био посвећен размени искустава и унапређењу процедура за даљу подршку, други НИО форум био је посвећен размени искустава и унапређењу процедура и даље подршке, а тематски је покрио е-науку, портал за истраживачку инфраструктуру, као и национални дата центар у Крагујевцу. Такође, одржан је форум на тему учешћа у Програму Хоризонт Европа, у оквиру којих су НИО у трансформацији истовремено подизале сопствене капацитете у овој области, али и размениле досадашње искуство са колегама из других НИО. Пројекат пружа обуку и индивидуалну консултантску подршку за НИО у фази припреме предлога пројеката за Хоризонт Европа и за програме Фонда за науку. Десет института

покренуло је реализацију пројеката унутар интерно расписаних позива за Доказе концепта и три института су послала предлоге за успостављање Спин-аут компаније / пројекте надоградње нивоа технолошке спремности. До краја 2023. године институти су за трансформацију добили око 5,4 милиона евра подршке кроз пројекат SAIGE.

Оснаживање иновативних стартап предузећа кроз Катапулт програм Фонда за иновациону делатност

У циљу оснаживања стартап заједнице у Србији Фонд за иновациону делатност, у оквиру Пројекта SAIGE, реализује програм акцелерације Катапулт.

Катапулт је први акцелератор у Србији који младим предузећима обезбеђује интензивно, тромесечно менторство и повезивање са инвеститорима. Програм Катапулт помаже иновативним предузећима оријентисаним на раст да се позиционирају на глобалном тржишту, као и да побољшају своје пословне капацитете у развоју помоћу којих ће повећати могућност привлачења приватних инвестиција.

- У оквиру првог јавног позива 17 од 19 компанија прикупило је око 16,5 милиона евра од спољних приватних инвеститора. Фонд је за први јавни позив, на износ прикупљених инвестиција, одобрио око 4,2 милиона евра бесповратних средстава у виду коинвестирајућег гранта из SAIGE пројекта. Из првог циклуса, 6 предузећа је било одабрано за једнонедељно путовање у Њујорк како би се детаљније упознала са америчким тржиштем и пронашла потенцијалне партнере за прикупљање нове рунде екстерних инвестиција.
- У оквиру другог јавног позива, који је затворен у октобру 2022. године, поднета је 141 пријава, од којих је 20 стартапова ушло у тромесечни програм акцелерације. За 5 стартапова из другог јавног позива, који су прикупили око 3,1 милиона евра, Фонд је одобрио око 1,1 милиона евра у виду коинвестирајућег гранта. Од додатних активности, Фонд за иновациону делатност је организовао *post/acceleration* програм за 5 перспективних стартапа из другог циклуса за америчко тржиште, па су стартапови тим поводом боравили у Њујорку у новембру 2023. Овај програм је одржао акцелератор из Њујорка – *Entrepreneurs Roundtable Accelerator*, који је помогао стартаповима у двонедељном програму да се прилагоде америчком тржишту и припреме за следећу рунду инвестиција склапања нових партнерстава. Додатно, у новембру 2023. године је у сарадњи са Иницијативом „Дигитална Србија” био организован једно-недељни *study tour* у Сингапуру за 7 предузећа из претходна два циклуса како би се боље упознала са азијским тржиштем и ступила у контакт са потенцијалним партнерима и инвеститорима.
- Трећи јавни позив је објављен 6. јула и затворен 16. октобра 2023. године. Од укупно 114 поднетих пријава, 104 је било подобно и ушло у фазу предизбора (*pre-selection phase*). Од 104 подобне пријаве, 37 пријава је позвано да уживо презентује своје идеје пред независном трочланом експертском комисијом и то је планирано да се одржи у периоду од 29. јануара до 1. фебруара 2024. године.

До 31. децембра 2023. године је за реализацију активности у оквиру Катапулт програма за два позива инвестирано око 5,1 милиона евра из SAIGE-а.

Током 2023. године урађен је и нацрт новог Програма у области вештачке интелигенције који ће бити финансиран из додатних средстава у оквиру SAIGE пројекта.

8. ИНСТИТУЦИЈЕ, ТЕЛА И ОРГАНИЗАЦИЈЕ КОЈЕ СЕ СТАРАЈУ О НАУЦИ

О обезбеђивању квалитета научноистраживачког рада и развоју научноистраживачке делатности у Републици Србији старају се министарство надлежно за научноистраживачку делатност и низ других институција, тела и организација, сходно Закону о научноистраживачкој делатности и другим законима и прописима у области науке и технолошког развоја, високог образовања и иновационе делатности. У овом поглављу дат је кратак преглед активности институција, тела и организација које се старају о науци.

Рад Министарства у подручју науке и технолошког развоја током 2023. године одвијао се у оквиру следећих сектора:

1. Сектор за науку. У Сектору за науку образоване су следеће уже унутрашње јединице:

- Одсек за развој научноистраживачких кадрова;
- Одсек за праћење реализације програма и пројеката у области основних истраживања и студијско-аналитичке послове;
- Група за обезбеђивање квалитета научноистраживачког рада и развој научноистраживачке делатности.

2. Сектор за иновације, трансфер технологије и технолошки развој. У Сектору за иновације, трансфер технологије и технолошки развој образоване су следеће уже унутрашње јединице:

- Одсек за праћење реализације програма и активности у области примењених истраживања и аналитичке послове;
- Група за национални иновациони систем;
- Група за е-науку;
- Група за инвестиције и праћење рада и пословања организација – корисника буџетских субвенција и средстава међународних кредита и донација и
- Група за подршку у раду Фонда за младе таленте.

3. Сектор за међународну сарадњу и европске интеграције. У Сектору за међународну сарадњу и европске интеграције образоване су следеће уже унутрашње јединице:

- Одсек за развојне и истраживачке програме и пројекте у науци и
- Група за пројекте из претприступних фондова ЕУ (ИПА) у сектору конкурентности и имплементацију других пројеката и кредита у области науке и иновација.

У Министарству је као посебна унутрашња јединица образован Секретаријат Министарства. Активности Министарства науке, технолошког развоја и иновација, које се односе на научноистраживачку делатност, приказане су у оквиру других поглавља овог извештаја.

8.1. Фонд за науку Републике Србије

Запослени у Фонду за науку су током 2023. године пратили реализацију 445 пројеката и вршили преглед и евалуацију свих захтева, информација о напретку пројеката и извештаја о реализацији пројеката који руководиоци подносе Фонду за науку РС.

У току 2023. године, на програмима ПРОМИС, ПРВИ (АИ), ДИЈАСПОРА и КОВИД-19 је циклус завршен, прегледани су завршни извештаји о реализацији и анализирани резултати реализације пројеката. Програми ПРОМИС, ПРВИ (АИ) и ДИЈАСПОРА су програми које је Фонд за науку РС расписао у првој години оснивања, тј. 2019. године, док је КОВИД-19 отворен током ванредног стања 2020. године. Ови програми су били продужавани због немогућности истраживача да реализују разне активности у условима пандемије, а пројектно извештавање је било детаљно и на кварталном нивоу.

У оквиру пет програма Фонда за науку чија је имплементација у 2023. години била у току, Програм ИДЕЈЕ се налазио у другој години имплементације пројектних активности, а за три нова програма: ИДЕНТИТЕТИ, ЗЕЛЕНИ и ПРИЗМА, након завршене двостепене стручне евалуације, започета је реализација. За пети програм у имплементацији, Програм ПРОМИС 2023, током 2023. године је објављен јавни позив, спроведена двостепена евалуација примљених пројектних предлога и објављена ранг-листа пројеката одобрених за финансирање.

Фонд за науку је припремио и нови програм ИДЕЈЕ_2023, за који у 2023. години није могао да распише јавни позив, јер је ребалансом буџета РС умањен и буџет Фонда за науку РС, а средства обезбеђена у 2024. години из буџетске субвенције су довољна само за текуће програме, али не и за нове програме попут ИДЕЈА. Током 2023. године је трајао јавни позив за програм ДОКАЗ КОНЦЕПТА, а крајем године је отворен и јавни позив за програм ДИЈАСПОРА_2023.

Фонд за науку је у циљу оснаживања научника кроз успостављени компетитивни систем финансирања научноистраживачких пројеката кроз своје програме наставио сарадњу са међународним експертима са којима су анализирани и у претходном периоду поједностављене процедуре у оквиру конкурсисања, евалуације предлога пројеката, праћења реализације и извештавања. Група међународних експерата из Аустрије, Словеније, Румуније и Хрватске, ангажована кроз Пројекат SAIGE и уз подршку Светске банке, током 2023. године је помагала Фонду за науку РС у развоју програма и процедура, као и даљих капацитета. Резултати тог рада су примењени у оквиру нових програма (ДОКАЗ КОНЦЕПТА и ДИЈАСПОРА 2023), а унапређења се односе на припрему пројеката, прву и другу фазу евалуације пројеката, као и праћење реализације пројеката и извештавања.

Током 2023. године реализоване су следеће програмске активности у оквиру програма:

8.1.1. Програм за изврсне пројекте младих истраживача (ПРОМИС)

У току 2023. године, Фонд за науку РС успешно је реализовао програм који је обухватао 59 пројеката. Период реализације за већину пројеката завршен је до краја првог квартала 2023. године, с тим што је један пројекат наставио са имплементацијом до краја другог квартала.

Програм ПРОМИС: Важни нумерички подаци

Програм ПРОМИС	
Број поднетих пријава на програм:	585
Број пројеката упућених у прву фазу евалуације:	454
Број пројеката упућених у другу фазу евалуације:	121
Укупан број пројеката одобрених за финансирање:	59
Број НИО које учествују на програму:	51
Број истраживача из Србије који учествују на програму:	319
Број истраживача из дијаспоре који учествују на програму:	0
Број жена/мушкара на позицији руководиоца пројеката:	27/32
Број жена/мушкараца који учествују на програму као чланови тима:	181/138
Укупан буџет програма:	9.000,00 €
Максималан одобрен буџет за финансирање појединачних пројеката:	200.000,00 €
Минималан одобрен буџет за финансирање појединачних пројеката:	25.261,66 €
Укупан износ пласираних средстава у току 2023. године:	1.017.895,74 РСД
Укупан износ неутрошених средстава:	13.016.155,85 РСД
Износ враћених средстава:	12.639.687,26 РСД
Досадашњи научни резултати:	
Укупан број научних радова:	802
Број публикованих радова у међународним часописима:	658
Број публикованих радова у часописима категорије M21/M21a:	177
Број учешћа на међународним конференцијама и/или семинарима у својим научним областима:	295

8.1.2. Програм сарадње српске науке са дијаспором: ваучери за размену знања (ДИЈАСПОРА)

Програм Дијаспора, који је дизајниран као програм мобилности, наишао је на изазове у раној фази имплементације услед пандемије ковида -19 и резултирајућих рестрикција путовања, а касније су ти изазови утицали и на даљи ток реализације пројеката у оквиру овог програма. Упркос томе, Фонд за науку РС успео је да потпише уговоре за 87 од укупно 92 одобрена пројекта. Упркос преданом раду и подршци, пандемија и други индивидуални изазови спречили

су реализацију 5 пројеката од 87 колико је потписало уговоре о финансирању и реализацији, па су до краја трећег квартала 2023. године, 82 пројекта успешно реализована.

Програм ДИЈАСПОРА: Важни нумерички подаци

Програм ДИЈАСПОРА	
Број поднетих пријава на програму:	126
Прва фаза евалуације:	у 5 итерација
Укупан број пројеката одобрених за финансирање:	92
Укупан број пројеката у реализацији:	87
Број НИО које учествују на програму:	43
Градови у којима су седишта НИО које учествују на програму: Београд, Нови Сад, Крагујевац, Ниш, Ваљево и Суботица	
Број истраживача из Србије који учествују на програму:	268
Број истраживача из дијаспоре који учествују на програму:	88
Број жена/мушкара на позицији руководиоца пројеката:	57/35
Број жена/мушкараца који учествују на програму као чланови тима:	151/117
Укупан буџет програма:	797.591,70 €
Максималан одобрен буџет за финансирање појединачних пројеката:	10.000,00 €
Минималан одобрен буџет за финансирање појединачних пројеката:	4.499,25 €
Укупан износ пласираних средстава у току 2023. године:	18.958.949,08 РСД
Укупан износ неутрошених средстава:	3.844.598,18 РСД
Износ враћених средстава:	1.167.084,56 РСД
Досадашњи научни резултати*:	
Укупан број научних радова:	241
Број публикованих радова у међународним часописима:	96
Број публикованих радова у часописима категорије M21/M21a:	37
Број учешћа на међународним конференцијама и/или семинарима у својим научним областима:	90
*У току је преглед преосталих завршних извештаја и верификација података о научним публикацијама, те су претходно приказане бројке подложне променама у наредном периоду.	

8.1.3. Програм за развој пројеката из области вештачке интелигенције

На почетку 2023. године, од 12 пројеката, колико је подржано за финансирање, завршена је реализација планираних пројектних активности на 2 пројекта, док је преосталих 10 пројеката већ раније реализовало своје активности.

ПРВИ (АИ) је други по реду програм који је Фонд за науку расписао у првој години оснивања, тј. 2019. године, али је био први тематски програм. Програм је био продужаван због немогућности истраживача да реализују разне активности у условима пандемије ковида19, а пројектно извештавање је било детаљно и на кварталном нивоу. Упркос отежаним околностима у којима се одвијала реализација пројеката, планиране пројектне активности су успешно реализоване.

Програм ПРВИ АИ: Важни нумерички подаци

Програм ПРВИ АИ	
Број поднетих пријава на програм:	70
Број пројеката упућених у прву фазу евалуације:	53
Број пројеката упућених у другу фазу евалуације:	25
Укупан број пројеката одобрених за финансирање:	12
Број НИО које учествују на програму:	19
Градови у којима су седишта НИО које учествују на програму: Београд, Нови Сад, Крагујевац и Ниш	
Број истраживача из Србије који учествују на програму:	119
Број истраживача из дијаспоре који учествују на програму:	3
Број жена/мушкараца на позицији руководиоца пројеката:	3/9

Број жена/мушкараца који учествују на програму као чланови тима:	41/78
Укупан буџет програма:	2.207.774,00 €
Програм се реализује у оквиру два потпрограма са укупним буџетом одобрених пројеката: 1) Основна истраживања – 1,065,963.35 € тј. 125,783,675.3 РСД; 2) Примењена истраживања – 1,141,810.73 € тј. 134,733,666.14 РСД.	
Максималан одобрен буџет за финансирање појединачних пројеката:	200.000,00 €
Минималан одобрен буџет за финансирање појединачних пројеката:	121.296,00 €
Укупан износ пласираних средстава у току 2023. године:	0,01 РСД
Укупан износ неутрошених средстава:	1.575.214,29 РСД
Износ враћених средстава:	749.409,41 РСД
Досадашњи научни резултати:	
Укупан број научних радова:	334
Број публикованих радова у међународним часописима:	251
Број публикованих радова у часописима категорије М21/М21а:	44
Број учешћа на међународним конференцијама и/или семинарима у својим научним областима:	185

8.1.4. Програм ИДЕЈЕ⁸

На основу програмског буџета од 30 милиона евра за Програм ИДЕЈЕ и након двостепене евалуације, подршку је добило 105 најбоље ранжираних пројеката, од којих је чак 28 имало додатан буџет за капиталну опрему. Имајући у виду да је инвестиција у капиталну опрему заправо инвестиција и у НИО и целокупну научну заједницу Србије, подршка овим пројектима ће имати ширу вредност и дугорочне ефекте у подизању капацитета научноистраживачког рада у Србији.

У оквиру програма ИДЕЈЕ током 2023. године је у реализацији било свих 105 пројеката одобрених за финансирање. Од октобра до децембра месеца 2023. године исплаћивана су средства за седми и осми квартал реализације пројеката и архивирана пристигла документација усвојених извештаја и одобрених модификација документације.

Програм ИДЕЈЕ: Важни нумерички подаци

Програм ИДЕЈЕ	
Важни нумерички подаци:	
Број поднетих пријава на програм:	917
Број пројеката упућених у прву фазу евалуације:	789
Број пројеката упућених у другу фазу евалуације:	223
Укупан број пројеката одобрених за финансирање:	105
Број НИО учесника које учествују на програму:	98
Градови у којима су седишта НИО које учествују на програму: Београд, Нови Сад, Ниш, Чачак, Крагујевац, Бор, Сомбор, Суботица и Врање	
Број истраживача из Србије који учествују на програму:	1040
Број истраживача из дијаспоре који учествују на програму:	18
Број жена/мушкараца на позицији руководиоца пројеката:	56/49
Број жена/мушкараца који учествују на програму као чланови тима:	618/423
Укупан буџет програма:	29.999.198,17 €

⁸ Буџет програма ИДЕЈЕ је два пута умањиван. За први јавни позив из 2020. године, буџет програма је износио 30 милиона евра, за други јавни позив из 2022. године (ПРИЗМА) 25 милиона евра, а за трећи јавни позив, за који још увек нису обезбеђена потребна средства, долази до смањења програмског буџета на 24 милиона евра, што је пројектовано на основу одобреног буџета за 2023. годину (1,1 милијарди динара) и планираног буџета за 2024. годину (1,5 милијарди динара). С обзиром на накнадно умањење буџета за 2023. и неостварење буџета у 2024. години (који су на крају износили 910.000.000 и 1.200.000.000, уместо 1.100.000.000 и 1.500.000.000 РСД), дошло је до одлагања отварања програма ИДЕЈЕ_2023. Према званичној информацији са сајта Фонда за науку РС, отварање овог програма се планира по остваривању потребног буџета, за који се очекује да ће бити обезбеђен кроз ребаланс у 2024. години.

Програм се реализује у оквиру четири потпрограма за развој научних истраживања у следећим научним областима са укупним буџетом одобрених пројеката по потпрограмима:	
1) природне науке – 11.820.981,35 € тј. 1.394.875.799,30 RSD;	
2) техничко-технолошке науке – 6.565.164,09 € тј. 774.689.362,62 RSD;	
3) (био)медицинске науке – 5.665.368,59 €, тј. 668.513.493,62 RSD;	
4) друштвене и хуманистичке науке – 5.947.684,14 €, тј. 701.826.728,52 RSD.	
Максималан одобрен буџет за финансирање појединачних пројеката:	499.535,00 €
Минималан одобрен буџет за финансирање појединачних пројеката:	67.944,00 €
Укупан износ пласираних средстава у току 2023. године:	934.547.899,16 РСД
Досадашњи научни резултати:*	
Укупан број научних радова:	1,369
Број публикованих радова у међународним часописима:	1,052
Број публикованих радова у часописима категорије M21/M21a:	209
Број учешћа на међународним конференцијама и/или семинарима у својим научним областима:	572
*У току је преглед годишњих и кварталних извештаја и верификација података о научним публикацијама, те су претходно приказане бројке подложне променама у наредном периоду.	

8.1.5. Специјални програм истраживања КОВИД-19

У току првих квартала 2023. године, тим Фонда за науку је био фокусиран на процес прегледа и усвајања последњих кварталних и завршних извештаја, који су у неким случајевима захтевали допуне или корекције. Вршена су исплаћивања другог дела средстава за последњи квартал, у висини задржаног износа од 5% укупног буџета пројекта за оне пројекте чији су завршни извештаји усвојени. Такође, припремане су инструкције за повраћај неутрошених средстава након исплате задржаног износа.

Програм КОВИД-19: Важни нумерички подаци

Специјални програм истраживања КОВИД-19	
Број поднетих пријава на програм:	129
Број пројеката упућен у прву фазу евалуације:	126
Број пројеката упућен у другу фазу евалуације:	26
Укупан број пројеката одобрених за финансирање:	14
Број НИО које учествују на програму:	19
Градови у којима су седишта НИО које учествују на програму: Београд, Нови Сад, Крагујевац и Нови Пазар	
Број истраживача из Србије који учествују на програму:	128
Број иностраних истраживача који учествују на програму:	4
Број жена/мушкараца на позицији руководиоца пројеката:	7/7
Број жена/мушкараца који учествују на програму као чланови тима:	84/44
Укупан буџет програма:	1.973.435,71 €
Максималан одобрен буџет за финансирање појединачних пројеката:	406.612,43 €
Минималан одобрен буџет за финансирање појединачних пројеката:	46.865,92 €
Укупан износ пласираних средстава у току 2023. године:	9.465.344,56 РСД
Укупан износ неутрошених средстава:	3.758.596,57 РСД
Износ враћених средстава:	3.093.043,20 РСД
Досадашњи научни резултати:	
Укупан број научних радова:	88
Број регистрованих патената:	1
Број публикованих радова у међународним часописима:	33
Број публикованих радова у часописима категорије M21/M21a:	19
Број учешћа на међународним конференцијама и/или семинарима у својим научним областима:	39

8.1.6. Програм ИДЕНТИТЕТИ

Имплементација пројеката одобрених у оквиру програма ИДЕНТИТЕТИ је званично започета потписивањем уговора са руководиоцима 16 одобрених пројеката 15. марта 2023. године. У првом кварталу реализације, извршене су авансне уплате за све пројекте, а тим Фонда за науку је пружао подршку у обради захтева за измену пројектне документације и организовао радионице за руководиоце пројекта.

Влада Републике Србије усвојила је измене програма које су увеле шестомесечно извештавање о напретку пројекта и годишње детаљне извештаје, олакшавајући тако процес праћења и уплате средстава. Развијена је нова процедура за извештавање и праћење реализације пројеката, укључујући израду образаца за подношење Информација о напретку пројекта и ажурирање Портала за извештавање.

Програм ИДЕНТИТЕТИ: Важни нумерички подаци

Програм ИДЕНТИТЕТИ	
Број поднетих пријава на програм:	160
Број пројеката упућених у прву фазу евалуације:	159
Број пројеката упућених у другу фазу евалуације:	33
Укупан број пројеката одобрених за финансирање:	16
Број НИО које учествују на програму:	29
Градови у којима су седишта НИО које учествују на програму: Београд, Ниш, Нови Сад, Сремска Каменица, Нови Пазар, Косовска Митровица	
Број истраживача из Србије који учествују на програму:	115
Број истраживача из дијаспоре који учествују на програму:	4
Број жена/мушкараца на позицији руководиоца пројеката:	10/6
Број жена/мушкараца који учествују на програму као чланови тима:	75/40
Укупан буџет програма:	1.999.993,80 €
Максималан одобрен буџет за финансирање појединачних пројеката:	145.763,81 €
Минималан одобрен буџет за финансирање појединачних пројеката:	73.063,30 €
Укупан износ пласираних средстава у току 2023. године:	95.302.000,00 РСД
Досадашњи научни резултати*:	
Укупан број научних радова:	39
Број публикованих радова у међународним часописима:	11
Број публикованих радова у часописима категорије M21/M21a:	2
Број учешћа на међународним конференцијама и/или семинарима у својим научним областима:	14
*У току је преглед Информација о напретку пројекта и верификација података о научним публикацијама, те су претходно приказане бројке подложне променама у наредном периоду.	

8.1.7. Програм ПРИЗМА

Први квартал 2023. године обележен је административном провером примљених 656 пројектних предлога и припремом 647 предлога за евалуацију, упркос одређеном одлагању прве фазе евалуације пројеката, услед измена процедура за ангажовање евалуатора. Промене нису укључивале измене услова и квалификација за избор рецензента, како би се осигурао непромењен квалитет процеса евалуације.

Током другог квартала 2023. године, започела је прва фаза евалуације пристиглих пројектних предлога и започета је припрема за другу фазу евалуације. Прва фаза евалуације спроведена је уз ангажовање *European Science Foundation – Science Connect (ESF)*, где су за сваки предлог пројекта ангажована два рецензента, чиме је обезбеђена стручна и објективна оцена сваког пројектног предлога појединачно.

Коначна селекција и финансирање 97 пројеката подељених у 6 потпрограма завршена је током трећег квартала 2023. године. При томе, посебна пажња посвећена је усклађивању са Оквирним планом за управљање заштитом животне средине и социјалним утицајем (ЕСМФ) у склопу SAIGE пројекта, који су вршили експерти Светске банке. До краја четвртог квартала 2023. године потписани су уговори за 96 пројеката, док се за 1 пројекат нису стекли услови за

потписивање уговора због настале веће измене на пројекту која је захтевала посебну процедуру за одобрење.

У последњем кварталу 2023. године је реализовано авансно плаћање предвиђено Актом програма и Уговором за 75 пројеката. Код 14 пројеката је извршено делимично плаћање, тј. плаћање члановима конзорцијума – НИО које су отвориле наменске рачуне пројеката, док за одређен број НИО није било могуће извршити плаћање јер нису успеле да благовремено отворе и активирају посебне наменске рачуне пројекта. Ове НИО су се суочиле са потешкоћама у отварању рачуна, јер пословне банке код отварања рачуна у највећем броју случајева нису у могућности да корисницима отворе рачуне који не подлежу блокади. Поред овог, код неких банака због специфичности типова нових рачуна неки пројекти не могу да примају уплате из различитих извора финансирања, односно различитих пословних рачуна банака. Фонд за науку је био у контакту са свим корисницима који су се сусрели са овим проблемима, пратио и пружао подршку за решавање ових ситуација. За преосталих 8 пројеката није извршена авансна уплата због дуге процедуре одобравања ЕСМП листе, уговори нису могли бити потписани пре краја децембра, те тиме ни отворени рачуни пројекта.

Од 97 подржаних пројектних предлога, 49 пројеката је започело реализацију пројектних активности у децембру 2023. године, док се почетак реализације преосталих 48 пројеката очекује у првом кварталу 2024. године.

Програм ПРИЗМА: Важни нумерички подаци

Програм ПРИЗМА	
Број поднетих пријава на програм:	660
Број пројеката упућених у прву фазу евалуације:	647
Број пројеката упућених у другу фазу евалуације:	189
Укупан број пројеката одобрених за финансирање:	97
Број НИО које учествују на програму:	91
Градови у којима су седишта НИО које учествују на програму: Београд, Нови Сад, Крагујевац, Ниш, Краљево, Чачак, Бор, Крушевац, Нови Пазар, Зрењанин и Врњачка Бања.	
Број истраживача из Србије који учествују на програму:	897
Број екстерних сарадника који учествују на програму:	63
Број жена/мушкараца на позицији руководиоца пројеката:	52/45
Број жена/мушкараца који учествују на програму као чланови тима:	490/407
Укупан буџет програма:	24.999.824,72 €
Програм се реализује у оквиру шест потпрограма за развој научних истраживања у следећим научним областима са укупним буџетом одобрених пројеката по потпрограмима: Природне науке и математика: 32 пројекта са укупним буџетом 7.936.983 евра Техничко-технолошке науке: 21 пројекат са укупним буџетом 5.757.111 евра Биомедицинске науке: 14 пројеката са укупним буџетом од 3.912.592 евра Биотехничке науке: 11 пројеката са укупним буџетом 2.906.440 евра ДХ науке: 11 пројеката са укупним буџетом од 2.403.454,86 евра Вештачка интелигенција: 8 пројеката са укупним буџетом од 2.083.242 евра	
Максималан одобрен буџет за финансирање појединачних пројеката:	299.557.61 €
Минималан одобрен буџет за финансирање појединачних пројеката:	95.427,68 €
Укупан износ пласираних средстава у току 2023. године:	817.296.066,22 РСД
Остале важне информације:	
*Пројекти који се реализују у склопу програма ПРИЗМА су на почетку реализације пројектних активности и још увек нису прошли кроз фазу извештавања, те се први подаци о броју научних радова очекују у наредном периоду.	

8.1.8. Зелени програм сарадње науке и привреде

Током јавног позива за програм ЗЕЛЕНИ Фонда за науку Републике Србије поднето је 26 пројектних предлога. Сви предлози су прошли административну проверу и упућени су на оцену од стране иностраних стручњака.

Програм ЗЕЛЕНИ: Важни нумерички подаци

Зелени програм сарадње науке и привреде	
Број поднетих пријава на програм:	26
Број пројеката упућених у прву фазу евалуације:	26
Број пројеката упућених у другу фазу евалуације:	22
Укупан број пројеката одобрених за финансирање:	20
Број НИО које учествују на програму:	37
Градови у којима су седишта НИО које учествују на програму: Београд, Чачак, Нови Сад, Крагујевац, Нови Пазар, Косовска Митровица и Бор.	
Број истраживача из Србије који учествују на програму:	219
Број истраживача из дијаспоре који учествују на програму:	3
Број жена/мушкараца на позицији руководиоца пројеката:	5/15
Број жена/мушкараца који учествују на програму као чланови тима:	107/112
Укупан буџет програма:	3.500.000,00 €
Максималан одобрен буџет за финансирање појединачних пројеката:	191.237,93 €
Минималан одобрен буџет за финансирање појединачних пројеката:	140.503,21 €
Укупан износ пласираних средстава у току 2023. године:	191.956.089,28 РСД
Досадашњи научни резултати*:	
Укупан број научних радова:	48
Број публикованих радова у међународним часописима:	43
Број публикованих радова у часописима категорије М21/М21а:	5
Број учешћа на међународним конференцијама и/или семинарима у својим научним областима:	37
*У току је преглед Информација о напретку пројекта и верификација података о научним публикацијама, те су претходно приказане бројке подложне променама у наредном периоду.	

8.1.9. Нови програми Фонда за науку за 2023. годину

Програм за извршене пројекте младих истраживача и научника у раној фази каријере – ПРОМИС 2023

Јавни позив у оквиру програма ПРОМИС 2023 отворен је 8. маја 2023. године. Коначна ранг-листа пројеката одобрених за финансирање објављена је у четвртом кварталу 2023. године, са 30 пројеката из различитих научних области којима је обезбеђена финансијска подршка.

У току четвртог квартала 2023. године су потписани уговори за 22 пројекта, а авансна средства су исплаћена за 15 пројеката. Код 5 пројеката је извршено делимично плаћање, тј. плаћање члановима конзорцијума – НИО које су отвориле наменске рачуне пројеката, док за одређен број НИО није било могуће извршити плаћање јер нису успеле да благовремено отворе и активирају посебне наменске рачуне пројекта. Поред овога, 2 пројекта су имала проблем са отварањем наменских рачуна пројекта тако да за њих није извршено авансно плаћање до краја четвртог квартала 2023. године.

Програм ПРОМИС 2023: Важни нумерички подаци

Програм ПРОМИС 2023	
Број поднетих пријава на програм:	313
Број пројеката упућених у прву фазу евалуације:	295
Број пројеката упућених у другу фазу евалуације:	64
Укупан број пројеката одобрених за финансирање:	30
Број НИО које учествују на програму:	42
Градови у којима су седишта НИО које учествују на програму: Београд, Нови Сад, Крагујевац, Суботица и Чачак.	
Број истраживача из Србије који учествују на програму:	156
Број истраживача из дијаспоре који учествују на програму:	5
Број жена/мушкараца на позицији руководиоца пројеката:	20/10
Број жена/мушкараца који учествују на програму као чланови тима:	39/88

Укупан буџет програма:	4.000.000,00 €
Максималан одобрен буџет за финансирање појединачних пројеката:	149.999,97 €
Минималан одобрен буџет за финансирање појединачних пројеката:	70.253,07 €
Укупан износ пласираних средстава у току 2023. године:	132.588.966,23 РСД
Досадашњи научни резултати*:	
*Пројекти који се реализују у склопу програма ПРОМИС 2023 су на почетку реализације пројектних активности и још увек нису прошли кроз фазу извештавања, те се први подаци о броју научних радова очекују у наредном периоду.	

Програм ДОКАЗ КОНЦЕПТА

Програм ДОКАЗ КОНЦЕПТА је нови програм Фонда за науку намењен тестирању научних идеја, хипотеза или претпоставки са могућностима комерцијалне примене.

Отворени Јавни позив трајао је до 15. септембра 2023. године, током кога је поднето 184 предлога пројекта. Процес административне провере 184 пројектна предлога водио је до евалуације 171 пројектног предлога од стране Програмског одбора за евалуацију. Процес евалуације је очекивано да траје до првог квартала 2024. године, када се очекује објава резултата јавног позива у оквиру овог програма и списак пројеката подржаних за финансирање.

Програм ДОКАЗ КОНЦЕПТА: Важни нумерички подаци

Програм ДОКАЗ КОНЦЕПТА	
Број поднетих пријава на програм:	184
Број пројеката упућених на евалуацију:	171
Укупан буџет програма:	1.000.000,00 €
Максималан одобрен буџет за финансирање појединачних пројеката:	2.400.000,00 РСД
Максимално трајање пројеката (у месецима):	12

Програм ДИЈАСПОРА_2023 – Заједничка истраживања

Програм ДИЈАСПОРА 2023 има за циљ унапређење научне изврсности и релевантности истраживања у Србији успостављањем веза са истраживачима из српске дијаспоре користећи њихове компетенције и подршку кроз заједничке пројекте у земљи и иностранству, као и развој међународне сарадње, трансфер знања и технологија и укључивање научне дијаспоре у научноистраживачки рад и иновације у Републици Србији.

Током четвртог квартала 2023. године, Фонд за науку РС је финализовао припрему програмске документације за пријаву предлога пројеката за програм ДИЈАСПОРА 2023. Јавни позив за програм ДИЈАСПОРА 2023 ће бити отворен до 28. марта 2024. године.

Програм ДИЈАСПОРА 2023: Важни нумерички подаци

Програм ДИЈАСПОРА 2023 – Заједничка истраживања	
Важни нумерички подаци:	
Укупан буџет програма:	2.200.000,00 €
Максималан одобрен буџет за финансирање појединачних пројеката:	200.000,00 €
Максимално трајање пројеката (у месецима):	24

8.1.10. Финансијски аспект пословања

У току 2023. године Фонд за науку суочавао се са околностима које су утицале на његов отежани рад и организацију рада.

Законом о изменама и допунама Закона о буџету Републике Србије за 2023. годину (*Сл. гласник РС*, број 75/2023), средства опредељена за финансирање Фонда за науку Републике Србије у 2023. године смањена су за 190.000.000 РСД, односно са 1.100.000.000 на 910.000.000 РСД. У току 2023. године планирана су и средства из Европске уније, кроз програм ИПА 2019, што такође имплементира Светска банка. Након што су се испунили формални услови (потписивање Партнерског програма ЕК – Светска банка за Европу и Централну Азију (Додатно финансирање (ДФ) за Пројекат акцелерације иновација и подстицање раста предузетништва у Републици Србији) – Споразум о додели бесповратних средстава, кроз програм ИПА и споразум између Светске банке и надлежних министарстава, а потом и допунских уговора између

ресорног министарства и Фонда за науку РС), средства из Европске уније кроз програм ИПА су постала расположива од октобра месеца 2023. године.

Фонд за науку РС је извршио неопходне измене финансијског плана како би ускладио планиране износе са динамиком рада, реално расположивим износима и умањењем за 190.000.000 динара. Имајући у виду да је буџет за 2023. годину умањен кроз ребаланс за 190.000.000 динара (што је чак 18% умањења), а да су за 2024. годину обезбеђена средства из субвенција из буџета која су довољна да се у 2024. години финансирају само програми ИДЕНТИТЕТИ, ЗЕЛЕНИ ПРОГРАМ сарадње науке и привреде, ИДЕЈЕ, ПРИЗМА и ПРОМИС 2023, а нису обезбеђена и за реализацију Програма ИДЕЈЕ 2023, јавни позив за овај програм није могао бити расписан.

У оквиру програмских активности у 2023. години реализовано је укупно 2.201.916.278,36 динара. Фонд за науку је у 2023. години из средстава субвенције реализовао 99,60% од планираних програмских трошкова, а 94,97% од планираних оперативних трошкова, док је 75% од планираних програмских и оперативних трошкова реализовао из средстава SAIGE пројекта и ЕУ ИПА19.

У периоду од истека мандата првог сазива Управног одбора 4. априла 2023. године до 11. августа. 2023. године Фонд за науку је пословао без Управног одбора, што је умногоме отежавало и успоравало његов рад, јер се о многим стварима није могло одлучивати и многе планиране активности су морале бити одлагане. Именовање другог сазива Управног одбора је омогућило враћање континуитета у раду стручних тела Фонда за науку чија надлежност подразумева и одлуке везане за програмски део активности.

Додатно су се појавили и непредвиђени изазови који су у значајној мери утицали на промену динамике расписивања јавних позива и реализације појединих фаза програма (евалуације, закључивања уговора), а тиме и динамику утрошка средстава. Према важећим прописима које Фонд за науку РС примењује у свом раду, да би се један јавни позив програма расписао, неопходно је да програм усвоји Управни одбор Фонда за науку, који се потом упућује у процедуру прибављања сагласности Владе РС, што је предуслов расписивања јавног позива. Тек по прибављању сагласности Владе Републике Србије се може расписати јавни позив. По затварању јавног позива неопходно је спровести поступак евалуације, за који се по процедурама Фонда за науку морају ангажовати инострани евалуатори који морају бити из ускостручних научних области које се поклапају са областима научних пројеката. Из овог разлога, Фонд за науку има потребу да на годишњем нивоу ангажује велики број научних експерата-евалuatorа, за чије ангажовање је претходно потребно прибављање сагласности Комисије за давање сагласности за ново запошљавање и додатно радно ангажовање код корисника јавних средстава. Ове сагласности су временски орочене и постоји ризик да у току трајања поступка евалуације престане ангажовање евалuatorа због истека важења сагласности. Временско померање у било којој од фаза доводи до померања динамике планираних активности Фонда за науку. На основу анализе узрочних фактора планирања временских оквира за реализацију фаза програма (расписивање јавних позива, поступак евалуације, процедуре потписивања уговора и уплате средстава за реализацију научноистраживачких пројеката), као одлучујући фактор препознате су нефлексибилне процедуре прописане Законом о Фонду за науку, на чију дужину и исход Фонд за науку РС не може да утиче, те тиме ни да објективно планира реализацију појединих фаза, попут прибављања претходних сагласности државних органа и институција, временско ограничење трајања сагласности у односу на реално временско трајање одређеног процеса, што изискује поновно иницирање процедуре прибављања сагласности и додатно време за реализацију процеса.

Упркос изазовима, до краја 2023. године, Фонд за науку је финансирао реализацију 445 научноистраживачких пројеката у укупном износу од 2.201.916.278,36 динара, што је уложено у рад истраживача, лабораторије, опрему, материјал, међународну сарадњу, научне публикације и друге трошкове неопходне за научноистраживачки рад. Очекује се да ће се у 2024. години додатно обезбедити и средства за реализацију програма ИДЕЈЕ 2023, чији је укупан буџет 24 милиона евра.

Детаљан преглед утрошених средстава за програмске активности приказан је у табели 8.1.

Табела 8.1. Преглед утрошених средстава у оквиру програмских активности у 2023. години по изворима из Финансијског плана Фонда за науку за 2023. годину (приказани су заокружени износи, без децимала)

	Утрошена средства из субвенције	Утрошена средства из пројекта „SAIGE“/IPA 2023
ПРОГРАМИ	949.500.440	1.252.415.838
Програм за извршне пројекте младих истраживача – ПРОМИС	1.017.896	-
Програм подршке развоја пројеката у области вештачке интелигенције – ВЕШТАЧКА ИНТЕЛИГЕНЦИЈА (ПРВИ)	-	-
Програм сарадње српске науке са дијаспором: ваучери за размену знања (ДИЈАСПОРА)	18.958.949	-
Специјални програм истраживања КОВИД-19	-	9.465.345
Програм ИДЕЈЕ	223.154.316	711.393.583
Програм ИДЕНТИТЕТИ	95.302.000	-
ЗЕЛЕНИ ПРОГРАМ	191.956.089	-
Програм ПРИЗМА	289.894.746	528.184.388
Програм ПРОМИС 2023	129.216.443	3.372.523
Програмски експерти	88.159.711	9.916.241
Рецензенти ИДЕЈЕ	-	3.911.130
Рецензенти ИДЕНТИТЕТИ	-	5.164.209
Рецензенти ЗЕЛЕНИ ПРОГРАМ	-	840.902
Рецензенти ПРИЗМА	49.202.985	-
Рецензенти ПРОМИС 2023	9.763.593	-
Програмски Одбор ИДЕНТИТЕТИ	5.842.705	-
Програмски Одбор ЗЕЛЕНИ ПРОГРАМ	1.612.969	-
Програмски Одбор ПРИЗМА	18.848.468	-
Програмски Одбор ПРОМИС 2023	2.888.991	-
УКУПНО	1.037.660.151	1.262.332.080

8.2. Српска академија наука и уметности (САНУ)

Фонд САНУ. Фонд САНУ за истраживања у науци и уметности је у 2023. години финансиран од стране Министарства науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије (Уг. бр. 1/8 од 20.3.2023.) у износу од 70.000.000,00 динара. Одлуку о расподели средстава за 2023. годину донео је Управни одбор Фонда, на седници одржаној 13. јуна 2023, а на основу Програма научноистраживачких и уметничких активности САНУ. Уплаћена средства распоредио је на следеће позиције: за научноистраживачке пројекте у области науке и уметности, објављивање научних публикација, међународну научну сарадњу, организовање научних скупова, предавања, конференција, учешће представника САНУ и њихових сарадника на научним скуповима у земљи и иностранству, набавку научне литературе, припрему иложби и концертних активности и за друге намене. Укупан износ уплаћених средстава је утрошен.

1. Научноистраживачки пројекти из области науке и уметности. У 2023. години научноистраживачки и уметнички програм САНУ састојао се од 28 пројеката из области математике, физике, геонаука, 22 из области хемијских и биолошких наука, 14 из области техничко-технолошких наука, 27 из области медицинских наука, 12 из области језика и књижевности, 15 из области друштвених наука, 29 из области историјских наука и 14 пројеката

из области уметности. Резултати рада пројеката и одбора САНУ у 2023. објављују се у Билтену Фонда САНУ за истраживања у науци и уметности за 2023. годину.

Стручни послови Фонда САНУ у 2023. години реализовани су у Сектору за послове Фонда САНУ за истраживања у науци и уметности, фондацијама, задужбинама и легатима, по налогу Управног одбора Фонда САНУ за истраживања у науци и уметности, управника послова САНУ и уз сарадњу са Академијиним одељењима, секторима Службе Академије и њеним јединицама.

2. Издавачка делатност. САНУ је, заједно са огранцима у Новом Саду и Нишу, као и Центром за научноистраживачки рад САНУ и Универзитетом у Крагујевцу, објавила у току године (од 26. јануара 2023. до 22. јануара 2024) укупно 68 издања, укључујући три обимна тома посвећена председницима Академије и њених источница. Објављено је 15 монографија, 19 зборника радова, 16 каталога, 12 појединачних бројева часописа, две библиографије, два речника и два водича. Око три стотине аутора публиковало је 292 научна рада у овим издањима. За информативне потребе припремљени су и објављени *Каталог издања САНУ: 2021–2022–2023.* и *Водич кроз САНУ* на српском и енглеском језику. Укупни трошкови издавања публикација износили су 16.814.869,84 динара. Издања Галерије САНУ финансирана су из посебних извора. Рукописи су давани у штампу, према приоритетима које је установио Издавачки одбор. Жири 66. Међународног београдског сајма књига доделио је Награду за издавачки подухват године Српској академији наука и уметности за тротомно издање *Председници Друштва српске словесности, Српског ученог друштва, Српске краљевске академије, Српске академије наука и Српске академије наука и уметности.* Како је наведено у саопштењу жирија, „ова едиција богатством свог садржаја не представља само живот и рад најзначајније институције у Србији већ и свеукупан живот српске науке и културе током протеклих 180 година”. САНУ је на Сајму књига традиционално представила своја издања излагањем годишње продукције на штанду Центра за промоцију науке и промоцијом издања у оквиру пратећег програма Сајма у сали „Иво Андрић”.

Израђен је и преглед издања за *Каталог издања научноистраживачких организација Републике Србије 2021/22.* за Сајам књига и за *Годишњак САНУ.* Редовно су достављани обавезни примерци Народној библиотеци Србије, Универзитетској библиотеци „Светозар Марковић”, Библиотеци града Београда и Универзитетској библиотеци у Бањалуци. За библиотечку размену спаковано је и послато 1576 књига, од чега су издања САНУ – 1079 примерака, издања института САНУ – 421 примерак, и издања других издавача – 76 примерака. За потребе даривања школских, високошколских, манастирских библиотека и других институција подељено је око осам стотина публикација.

3. Међународна сарадња, организација научних скупова и учешће чланова САНУ на научним скуповима у земљи и иностранству

Током 2023. године у САНУ је одржано 36 научних скупова, 14 свечаних академија, посебан свечани скуп *Дан Српске академије наука и уметности*, 4 комеморативна скупа, 1 циклус предавања са укупно 8 посебних предавања.

Скупови. Промоција зборника радова *Филозофија и наука*, у издању САНУ, одржана је у среду, 25. јануара, у Салону клуба САНУ. Реч је о зборнику радова са истоименог научног скупа, у организацији САНУ и Одељења за филозофију Филозофског факултета Универзитета у Београду.

Одељења медицинских наука САНУ и Удружење за срчану слабост Србије организовали су скуп под називом *Савремени трендови и нове стратегије у лечењу срчане инсуфицијенције: чињенице и перспективе – Мастерклас у срчаној инсуфицијенцији. Упознајте светске експерте и питајте интригантна питања*, који је одржан 1. фебруара 2023. године у САНУ.

Свечано обележавање јубилеја 75 година од оснивања Института за нуклеарне науке „Винча” одржано је 22. фебруара у Свечаној сали САНУ.

Одељење уметности и Факултет драмских уметности Универзитета уметности у Београду организовали су научни скуп *Уметник сцене Миодраг Табачки: од авангарде до барока и назад*, који је одржан у Свечаној сали САНУ 19. априла.

Одељење медицинских наука САНУ, Одбор за имунологију и алергологију и Друштво имунолога Србије организовали су научни скуп *Имунологија 2023*, који је одржан 27. априла у Свечаној сали САНУ.

У склопу обележавања 175 година од рођења академика Симе Лозанића, 10. и 11. маја, у Свечаној сали САНУ, одржан је научни скуп под називом *Допринос Симе Лозанића науци, образовању, привреди и друштву*.

Одељење хемијских и биолошких наука САНУ организовало је научни скуп поводом обележавања 100 година од рођења иностраног члана САНУ Џона О'Маре Бокриса под називом *Савремена стремљења у електрохемији у процесу преласка на обновљиве изворе енергије*, који је одржан 5. јуна у Свечаној сали САНУ.

Одељење хемијских и биолошких наука САНУ и Национално удружење за развој органске производње „Србија органика“ организовали су округли сто под називом *Органска производња у Србији*, који је одржан 30 маја у Свечаној сали САНУ.

На предлог Одељења за математику, физику и гео-науке САНУ од 29. до 30. маја у САНУ је одржана међународна радионица *Exploring Quark-Gluon Plasma through soft and hard probes*.

На предлог Одељења хемијских и биолошких наука САНУ од 14. до 16 јуна у САНУ је одржан *Двадесет други Европски конгрес хемије хране (EuroFoodChem XXII)*, највећи европски скуп посвећен хемији хране.

У организацији Одељења математике, физике и гео-наука САНУ, Физичког факултета Универзитета у Београду, Института за нуклеарне науке „Винча” и Института за физику одржан је *Двадесет први Симпозијум физике кондензоване материје (СФКМ)* у САНУ од 26. до 30. јуна. Реч је о традиционалној научној конференцији која окупља водеће домаће истраживаче из ове области физике, најугледније припаднике наше научне дијаспоре и истакнуте научнике из иностранства.

Одељења за математику, физику и гео-науке САНУ, Институт за нуклеарне науке „Винча” и Оптичко друштво Србије организовали су *IX међународну школу и конференцију о фотоници – PHOTONICA 2023 (IX International School and Conference on Photonics)*, која је одржана од 28. августа до 1. септембра, у просторијама САНУ.

У организацији Музиколошког института САНУ, Одељења уметности САНУ и Државног конзерваторијума Истанбулског универзитета, од 4. до 6. септембра, у просторијама САНУ одржан је међународни научни скуп *Музика и плес на осовини Исток–Запад: Односи и мобилности (Music and Dance on East–West Axis: Correlations and Mobilities)*.

САНУ је у сарадњи са Музиколошким институтом САНУ и Фондацијом Василије Мокрањац организовала научни скуп са међународним учешћем *Композитор Василије Мокрањац (1923–1984) — Музика и ћутање* поводом обележавања стогодишњице рођења академика Василија Мокрањца, који је одржан 11. септембра у САНУ.

Одељење техничких наука САНУ и Грађевинско-архитектонски факултет Универзитета у Нишу организовали су конференцију *СИНАРТ 2023*, која је одржана у Нишу 14. и 15. септембра.

Једанаеста међународна конференција о керамици – АСА XI (Advanced Ceramics and Application XI) одржана је од 18. до 20. септембра, у просторијама САНУ. Конференцију је организовало Српско керамичко друштво уз подршку Института техничких наука САНУ, као и Одељења техничких наука САНУ.

Под покровитељством Одељење хемијских и биолошких наука САНУ, одржана је Дванаеста конференција Биохемијског друштва Србије под насловом *Biochemistry in Biotechnology* од 21. до 23. септембра 2023. године у САНУ и на Хемијском факултету Универзитета у Београду.

У сарадњи са АНСО пројектом „Precision”, Одбор за проучавање мањина и људских права САНУ, Правни факултет Универзитета у Београду и Институт „Лантош” из Будимпеште организовали су, поводом 25 година Оквирне конвенције Савета Европе за заштиту мањина и 75 година Универзалне декларације о људским правима, 28. септембра, у САНУ, међународни научни скуп под називом *Are Minority Rights (Still) Human Rights? – Да ли су мањинска права (joш увек) људска права*.

Академијски одбор за енергетику и Грађевински факултет Универзитета у Београду организовали су дводневни научни скуп *Хидроенергетика региона Југоисточне Европе*, који је одржан у САНУ 12. и 13. октобра.

Огранак САНУ у Нишу, Одбор за српски језик и књижевност у поређењу са другим језицима и књижевностима САНУ и Институт за српски језик САНУ организовали су у Огранку САНУ у Нишу Међународни научни скуп *Језик мржње у интерперсоналном и јавном говору*, 17–18. октобра 2023.

Дводневни научни скуп *Полемички аспекти српског модернизма после 1945. са посебним освртом на деловање чланова Задарске групе* у организацији Одељења уметности САНУ, поводом обележавања стогодишњице рођења уметника – чланова САНУ Милорада Бате Михаиловића (1923–2011) и Миодрага Миће Поповића (1923–1996), одржан је 17. октобра у САНУ.

Одељење техничких наука организовало је конференцију 15TH *SYMPOSIUM NOVEL TECHNOLOGIES AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT*, која је одржана 21. и 22. октобра.

Научни скуп поводом стогодишњице рођења академика Николе Хајдина (1923–2019), у организацији Одељења техничких наука САНУ и Грађевинског факултета Универзитета у Београду, одржан је 23. октобра у САНУ.

САНУ, Електротехнички институт „Никола Тесла” из Београда, Факултет техничких наука из Новог Сада и Друштво за енергетску електронику Србије из Новог Сада, организовали су 26. октобра у САНУ 22. *међународни симпозијум о енергетској електроници (22nd International Symposium on Power Electronics – Ee 2023)*. То је јединствени научни скуп у региону и Европи, а ове године слави редак јубилеј, 50 година од првог саветовања, одржаног у згради САНУ у Београду 1973. године.

Научни скуп *Новине у гојазности 2023*, у организацији Одељења медицинских наука САНУ и Одбора за ендокринологију и утицај природних фактора САНУ, одржан је 9. новембра у САНУ.

Под покровитељством медицинских наука САНУ дводневни *Европски курс о атипичним паркинсонизмима* одржан је 17. новембра, у САНУ, а у организацији Европске секције Интернационалног друштва за невољне покрете (*Movement Disorder Society (MDS) – European Section*), Клинике за неурологију УКЦС и Друштва неуролога Србије.

Под покровитељством Одељења медицинских наука САНУ, у САНУ је 15. и 16. новембра одржана међународна *Конференција радне групе Европског удружења кардиолога о кардиомиопатијама и болестима перикарда*.

На предлог Одељења медицинских наука САНУ, у САНУ је 28. новембра одржан научни скуп *Савремени приступ дијагностиковању и лечењу ХОБП* Респираторног удружења Србије.

У оквиру циклуса „Друштвена и политичка мисао у Србији у XIX и XX веку” 30. новембра у САНУ, а у организацији Одељења друштвених наука САНУ и Одбора за филозофију и друштвену теорију САНУ, одржан је дводневни научни скуп поводом сто година од рођења академика Михаила Марковића.

Одељење уметности САНУ и Архитектонски факултет Универзитета у Београду организовали су научни скуп *100 година од рођења архитекте Ивана Антића (1923–2023)*, који је одржан 4. децембра у САНУ и у простору Архитектонског факултета Универзитета у Београду.

Под покровитељством Одељења медицинских наука САНУ 28. новембра у САНУ одржан је научни скуп *Савремени приступ дијагностиковању и лечењу ХОБП*.

У оквиру серијала „Филозофија и наука” од 5. до 7. децембра у САНУ одржана је конференција под називом *Објашњење и разумевање у филозофији и науци* у организацији САНУ и Одељења за филозофију Филозофског факултета Универзитета у Београду.

Одељење уметности и Асоцијација за развој одрживе урбане заједнице STRAND организовале су конференцију *О архитектури*, која је одржана 7. децембра у САНУ.

Одељење друштвених наука САНУ организовало је научну конференцију *Дефинитиван крај краја историје*, 8. децембра у САНУ.

Под покровитељством Одељења техничких наука САНУ, научни скуп *75 година од открића транзистора* одржан је 15. децембра у САНУ. Седамдесетпетогодишњица открића транзистора обележава се широм света, као и у нашој земљи. Датум настанка овог проналазка сматра се почетком информационе ере.

Симпозијум *Реконструктивне операције на пенису* одржан је 21. децембра у САНУ, у знак сећања на академика Саву Перовића, који је био оснивач урогениталне реконструктивне хирургије у Србији и један од водећих стручњака у тој области у свету. Организатори догађаја, под покровитељством Одељења медицинских наука САНУ, били су Одбор за туморе урогениталног система САНУ, уролошка секција Српског лекарског друштва (СЛД) и Фондација Сава Перовић.

Одељење техничких наука САНУ и Математички институт САНУ организовали су дводневну конференцију под називом *Вештачка интелигенција*, која је одржана 26. и 27. децембра у просторијама Српске академије наука и уметности.

Свечани скупови. Одељење за математику, физику и гео-науке САНУ организовало је *Свечану академију поводом 100 година од рођења академика Зорана Максимовића*, која је одржана 20. марта у САНУ.

Одељење језика и књижевности САНУ организовало је свечану академију *Стогодишњица од рођења академика Никите И. Толстоја, иностраног члана САНУ (1923–2023)*, која је одржана у САНУ 18. априла.

Одељење медицинских наука САНУ организовало је *Свечану академију посвећену обележавању 125 година од рођења академика Ксенофона Шаховића*, која је одржана 26. априла 2023. године у САНУ.

Одељење медицинских наука САНУ и Клиника за гинекологију и акушерство Универзитетског клиничког центра Србије организовали су *Свечану академију посвећену обележавању 100 година од рођења академика Војина Шуловића*, која је одржана 12. маја у САНУ.

Факултет за физичку хемију Универзитета у Београду и Одељење хемијских наука САНУ организовали су *Свечану академију поводом 120 година наставе физичке хемије у Србији*, која је одржана 15. маја у САНУ.

Одељење хемијских и биолошких наука САНУ организовало је *Свечану академију 120 година наставе физичке хемије у Србији*, која је одржана 15. маја у САНУ.

Одељење медицинских наука САНУ и Институт за јавно здравље Србије „Милан Јовановић Батут” организовали су *Свечану академију посвећену обележавању 175 година од рођења проф. др Милана Јовановића Батута*, која је одржана 16. маја у САНУ.

Одељење медицинских наука САНУ и Клиника за очне болести Универзитетског клиничког центра Србије организовали су *Свечану академију посвећену обележавању 150 година од рођења академика Ђорђа Нешића*, која је одржана 19. маја у САНУ.

Одељење језика и књижевности САНУ организовало је *Свечану академију поводом 125 година од рођења академика Десанке Максимовић*, која је одржана 2. јуна у САНУ.

Одељење хемијских и биолошких наука организовало је 21. јуна 2023. године у САНУ *Свечану академију поводом 125 година од рођења Стефана Ђелинеа, дописног члана САНУ*.

Свечана академија, у организацији Одељења медицинских наука САНУ поводом обележавања 125 година од рођења академика Илије Ђуричића одржана је 9. октобра, у САНУ.

Одељење уметности САНУ организовало је свечану академију *125 година од рођења иностраног члана САНУ Хенрија Мура (1898–1986)*, која је одржана 11. октобра у САНУ.

Свечани скуп *Дан Српске академије наука и уметности*, коме су присуствовали чланови САНУ, високи представници политичког и јавног живота земље, црквени великодостојници, представници универзитета у Србији, декани, директори института, као и поштоваоци, сарадници и пријатељи САНУ, одржан је 20. новембра. Поздравне речи упутио је академик Зоран Кнежевић, председник САНУ, и господин Александар Вучић, председник Републике Србије. Том приликом додељене су награде Медалја САНУ за 2023. годину из области природних и техничких наука и из области друштвених и хуманистичких наука. Академик Горан Петровић приредио је у уметничком сегменту *Завештања* текст *Мере*, који је читао драмски уметник Небојша Дугалић, а у музичком делу програма изведена су дела композитора академика Ивана Јевтића.

Свечана академија поводом обележавања стогодишњице рођења академика Антонија Исаковића одржана је 22. новембра у САНУ у организацији Одељења језика и књижевности САНУ.

Свечана академија поводом обележавања 125 година од рођења академика Сретена Стојановића у организацији Одељења уметности, Универзитета уметности у Београду и Факултета ликовних уметности Универзитета уметности у Београду одржан је 23. новембра у САНУ.

Комеморативни скупови. Комеморативни скуп посвећен успомени на редовног члана САНУ Милована Данојлића одржан је 21. фебруара 2023. године у САНУ. О његовој личности и делу говорили су дописни члан САНУ Јован Делић и проф. др Александар Јерков. Одломке

песме *Ноћне тужалке*, из збирке песама *Разгоревање ватре*, говорио је драмски уметник Хаџи Ненад Маричић.

Комеморативни скуп посвећен успомени на редовног члана САНУ Драгослава Михаиловића одржан је 25. априла 2023. године у САНУ. О личности и делу академика Драгослава Михаиловића говорили су академик Душан Ковачевић, дописни члан САНУ Јован Делић и проф. др Михајло Пантић.

Комеморативни скуп посвећен успомени на редовног члана САНУ Милосава Марјановића одржан је 9. маја 2023. у САНУ. О личности и делу академика Милосава Марјановића говорили су: академик Миодраг Матељевић, др Раде Живаљевић, научни саветник Математичког института САНУ, и проф. др Зоран Каделбург са Математичког факултета Универзитета у Београду.

Комеморативни скуп посвећен успомени на редовног члана САНУ Федора Хербута одржан је 22. децембра 2023. године у САНУ. О личности и делу академика Федора Хербута говорили су академик Милан Дамњановић, Часлав Брукнер и проф. др Иванка Милошевић са Физичког факултета Универзитета у Београду.

Циклус предавања. Одељење техничких наука САНУ организовало је циклус предавања *Вештачка интелигенција*: Др Соња Димитријевић, научни сарадник Института „Михајло Пупин“, одржала је предавање на тему *Машинско учење и примери примена* 19. септембра; проф. др Ранка Станковић са Рударско-геолошког факултета Универзитета у Београду одржала је 3. октобра предавање *Језичке технологије као кључни фактор вештачке интелигенције: прошлост, садашњост и будућност*; академик Душан Теодоровић одржао је предавање *Интелигенција роја (Swarm Intelligence) и њене примене* 10. октобра; академик Слободан Вукосавић одржао је 24. октобра предавање *Пројектовање уз помоћ вештачке интелигенције*; дописни члан САНУ Миодраг Михаљевић одржао је предавање *AI за blockchain и vice-versa* 31. октобра; проф. др Јелена Јовановић са Факултета организационих наука Универзитета у Београду одржала је 7. новембар предавање *Вештачка интелигенција и аналитике учења – могућности и изазови*; проф. др Коста Јовановић са Електротехничког факултета Универзитета у Београду одржао је 14. новембра предавање *Интелигентни колаборативни роботи у индустрији и медицини*; дописни члан САНУ Владан Девеџић одржао је 21. новембра предавање *Контроверзе вештачке интелигенције*.

Округли сто на тему *Изазови вештачке интелигенције* одржан је 11 децембра. На округлом столу говорили су академик Александар Костић, академик Душан Теодоровић, академик Слободан Вукосавић, дописни члан САНУ Миодраг Михаљевић, дописни члан САНУ Владан Девеџић.

Повремена предавања. У организацији Универзитета у Крагујевцу, Центра за научноистраживачки рад САНУ и Универзитета у Крагујевцу, уз подршку Одељења за математику, физику и гео-науке САНУ, у САНУ, 17. маја 2023. године предавање је одржао проф. др Данијел Шехтман (Dan Shechtman), истакнути научник са Израелског института за технологију, професор на Државном универзитету у Ајови (САД) и добитник Нобелове награде 2011. за област хемије, за откриће квазикристала, на тему *Квазипериодични материјали – померање парадигме у кристалографији (Quasi-Periodic Materials – a Paradigm Shift in Crystallography)*.

Дописни члан САНУ Владан Девеџић одржао је предавање *ChatGPT* на предлог Одељења техничких наука САНУ 31. маја 2023. године у САНУ.

На предлог Одељења хемијских и биолошких наука САНУ, професор Кајл Харпер (Kyle Harper) са Универзитета у Оклахоми одржао је предавање *Дунавска граница и балканска револуција у римском царству: како ДНК и археологија осветљавају циклусе кризе и рестаурације у касној антици (The Danubian Revolution in the Roman Empire: How DNA and Archaeology are Illuminating the Cycles of Crisis and Restoration in Late Antiquity)* 8. јуна у САНУ.

На предлог Одељења медицинских наука САНУ, проф. др Јанко Николић Жугић, шеф Катедре за имунобиологију Медицинског факултета Универзитета у Аризони, одржао је предавање у САНУ 12. јуна *Биологија и имунологија старења*.

Иностранци члан САНУ Иван Божовић, на предлог Одељења за математику, физику и гео-науке САНУ, одржао је предавање у САНУ 25. октобра на тему *Алхемија XXI века: дигитална синтеза квантних материјала*.

На предлог Одељења хемијских и биолошких наука САНУ у сали 2 на првом спрату Палате САНУ, 2. новембра, предавања у оквиру изложбе *Вински летопис Србије* одржали су: проф. др Славица Тодић са Пољопривредног факултета Универзитета у Београду и др Александар Фотић са Филозофског факултета Универзитета у Београду. Тема предавања је *О препознавању српских аутохтоних сорти: Ампелографски приступ у XIX веку и генетички приступ у XXI веку*.

На предлог Одељења хемијских и биолошких наука САНУ, проф. др Божо Фрајман са Одсека за ботанику Универзитета у Инзбруку одржао је предавање у САНУ 20. децембра 2023. године *Од морфологије до генома: интегративни приступ у разрешавању сродничких односа у различитим еволутивним линијама euphorbia (From Morphology to Genomes: Integrative Approach in Disentangling Relationships in Different Euphorbia Lineages)*.

3. Међународна сарадња. Српска академија наука и уметности члан је невладиних међународних научних асоцијација на различитим нивоима. То су: на светском – Интеракадемијско партнерство (IAP), Међународни научни савет (ISC), Међународна унија академија (UAI), УНЕСКО; европском – Европска федерација академија (ALLEA), Алијанса међународних научних организација регије *Један појас – један пут* (ANSO), Европска академија наука и уметности (EASA), Европска академија уметности, наука и хуманистичких наука (EAASH), Европска научна фондација (ESF); регионалном – *Global Round Table*, Евромедитеранска академијска мрежа (EMAN), Академије подунавске регије (DAC); и балканском – Интеракадемијски савет југоисточне Европе (IAC SEE). Академик Чолић је, у својству представника Међународног научног савета (ISC), учествовао 18. априла на електронском састанку чланица Међународног научног савета (ISC), који је водио председник Савета Питер Глакман, као и на годишњем састанку европских чланица овог Савета (EMISC) у Подгорици од 14. до 15. септембра. Такође, гласао је за измену Статута и Пословника Међународног научног савета на електронској ванредној седници овог Савета у мају. Академик Чолић је, као новоименовани представник САНУ у Европској научној фондацији (ESF), учествовао на седници Генералне скупштине ове Фондације, која је одржана 26. јуна. Академик Чолић је гласао за Стратегијски план Интеракадемијског партнерства и за Годишњи извештај Међународног научног савета (ISC). Такође, попунио је опсежну анкету Савета о програму УН за животну средину (област утицаја климатских промена на здравље) и присуствовао састанку Савета поводом Извештаја Глобалне комисије за научне мисије одрживости под називом *Нови научни модел: стратешки план за научне мисије одрживости (Flipping the Science Model: A Roadmap to Science Missions for Sustainability)*. Током септембра, октобра и новембра академик Чолић учествовао је на консултативним састанцима о изменама и допунама Статута Савета и његовог Пословника о раду. У својству члана Управног и Саветодавног одбора Међународне декаде наука за одрживи развој (2024–2033), академик Миодраг Чолић учествовао је, 27. новембра 2023. године, на електронском састанку на коме се расправљало о церемонији затварања *Међународне године основних наука за одрживи развој* и припремама за почетак рада *Међународне декаде наука за одрживи развој*. Он је учествовао на електронском састанку са председником Савета Питером Глакманом, на коме се дискутовало о тренутном статусу измењене и допуњене верзије Статута и Пословника о раду Савета и припреми за наредну седницу Генералне скупштине Савета. По одлуци Извршног одбора САНУ, академик Чолић је, као председник Академијског одбора за науку, попунио обимну анкету под називом *Будућност вредновања истраживања: Синтеза актуелних дебата и праваца развоја*, коју су припремили Глобална академија младих (GYA), Интеракадемијско партнерство (IAP) и Међународни научни савет (ISC).

Председник САНУ академик Зоран Кнежевић и академик Јасмина Грковић-Мејдор, потпредседница Огранка САНУ у Новом Саду и инострани члан Аустријске академије наука, учествовали су од 11. до 13. маја на свечаној седници Аустријске академије наука, која је том приликом обележила Дан академије.

Академик Федор Месингер и ванредна професорка Ана Вуковић Вимић са Пољопривредног факултета Универзитета у Београду учествовали су, у својству представника САНУ, на Европској конференцији о клими, коју су организовале Пољска академија наука и Немачка академија наука *Леополдина* у Пољској академији наука у Варшави од 15. до 16. маја.

Дописни члан Вујадин Иванишевић је, у својству представника САНУ, учествовао на конференцији чланова Међународног научног савета (ISC) под називом *Синергијом до достизања предности у науци* у Паризу од 10. до 12. маја.

Потпредседник САНУ академик Миодраг Марковић изабран је за представника САНУ у Европској федерацији академија (ALLEA) на 13. седници ИО САНУ, одржаној 20. априла. У том својству учествовао је на седници Генералне скупштине ове асоцијације у Лондону од 22. до 23. јуна. Као представник САНУ, академик Марковић учествовао је на електронској седници Генералне скупштине Алијансе међународних научних организација (ANSO).

У својству представника САНУ, председник САНУ академик Зоран Кнежевић и потпредседник САНУ академик Миодраг Марковић учествовали су на Заједничкој конференцији Западног Балкана у Тирани, од 18. до 20. септембра.

Председник САНУ академик Зоран Кнежевић дописни члан Тања Ћирковић Величковић и проф. др Јован Деспотовић са Грађевинског факултета Универзитета у Београду учествовали су на Конференцији академија подунавске регије (DAC) у Љубљани од 18. до 20. октобра.

На свечаности којом је обележено тридесет година рада АНУРС, 20. октобра, уручена су признања (златна медаља) за изузетан допринос развоју АНУРС и њеном друштвеном угледу председнику САНУ академику Зорану Кнежевићу, академику Владимиру С. Костићу, академику Љубомиру Максимовићу, академику Владимиру Кањуху и иностраном члану Јелени Гусковој.

Дописни члан Миодраг Михаљевић предложен је за кандидата и изабран за члана радне групе Интеракадемијског партнерства за нацрт Извештаја о људској безбедности.

САНУ је 1. новембра 2023. године посетио генерални директор Међународног научног савета др Салваторе Арико. Састанку су присуствовали председник САНУ академик Зоран Кнежевић, потпредседник САНУ академик Миодраг Марковић, стални представник САНУ у Међународном научном савету академик Миодраг Чолић и дописни члан Вујадин Иванишевић, изабрани представник САНУ на овогодишњој конференцији чланица поменутог Савета.

Билатерална научна сарадња на основу потписаних споразума. Српска академија наука и уметности има потписане билатералне споразуме о научној (и уметничкој) сарадњи са 23 националне академије наука. Овим споразумима обухваћена су 52 истраживачка пројекта и предвиђено по 139 човек/недеља годишње за бездизитну размену за наше и иностране истраживаче. Ове године искористићено је 67 човек/недеља за размену истраживача. Домаћи истраживачи су искористили 38 човек/недеља, страни истраживачи 29 недеља.

4. Рад Библиотеке САНУ. Библиотека је према *Закону о библиотечко-информационој делатности* један од пет носилаца јединственог библиотечко-информационог система Републике Србије. Да би испунила своју законску обавезу, Библиотека је 2012. године са Центром Виртуелне библиотеке Србије (ВБС центар – задужен за управљање узајамном базом података и системом COBISS) при Народној библиотеци Србије потписала *Уговор о пуноправном чланству библиотеке у библиотечко-информационом систему COBISS.SR*, чиме је и формално постала део узајамног каталога Републике Србије (онлајн каталог који обједињује каталоге 261 библиотеке у Србији). Библиотека је током 2023. године у узајамном каталогу креирала 2.728, а из њега је преузела 2.942 библиографска записа, па се сада у бази COBISSANU налази укупно 92.819 записа. У нормативној бази личних имена за индивидуалне ауторе CONOR, која функционише као саставни и обавезни део система COBISS, Библиотека је креирала 1.914, а допунила 214 записа.

Библиотека је наставила сарадњу са Аудио-визуелним архивом и Центром за дигитализацију САНУ (у даљем тексту: АВА центар) на дигитализацији старе и ретке књиге и издања САНУ.

За Библиотеку је у 2023. набављено 3.335 свезака монографских и периодичних издања. Из размене је стигло 1.912 јединица грађе, као поклон 592 јединице грађе и укупно 348 примерака издања САНУ и њених института.

Библиотека је ове године располагала буџетом у износу од 988.038,43 динара за публикације из откупа Министарства културе и информисања. У електронском каталогу инвентарисано је 1.814 монографија и 1.459 бројева периодике, креирано је 570, а преузета су 1.193 записа.

Одељење старе и ретке књиге и посебних фондова у 2023. години активно је обрађивало фонд старе и ретке књиге. Настављена је сарадња са надлежном Библиотеком града Београда на упису фонда старе и ретке књиге у Централни електронски регистар културних добара.

Укупно је обрађено 1.600 приновљених монографских публикација, 1.205 монографских публикација из старог фонда (ретроспектива), 15 наслова серијских публикација и 103 јединице некњижне грађе.

Електронски каталог Библиотеке САНУ увећан је за 106 нових записа за монографске публикације и 1.069 записа за аналитичке јединице. Настављен је унос посебне ознаке јединица са косовско-метохијском тематиком ради израде библиографије радова о Косову и Метохији у издањима САНУ.

Јубиларне библиографије. Библиографија академика Љубомира Максимовића је завршена и предата Издавачком савету на даљу процедуру. Завршен је рад на јубиларној библиографији академика Федора Месингера. Настављен је рад на јубиларним библиографијама академика Федора Хербута, Косте Чавошког и Милана Лојанице.

Документација о члановима САНУ и фототека. Наставља се са прикупљањем и обрадом документације о члановима ДСС, СУД, СКА и САНУ и са пружањем информација о њима.

Рад са корисницима. У 2023. учлањено је 30 нових корисника и продужено је више од 80 чланских карата, па је укупан број уписаних чланова 3.311. Осим њих, услуге Библиотеке без учлањења користе сви чланови САНУ и запослени у САНУ и њеним институтима (око 400 корисника). За поклон библиотекама у Србији послато је 6.478 књига.

Трибина Библиотеке. У 2023. години одржано је 18 Трибина Библиотеке САНУ. Приказано је укупно 20 књига и 12 зборника радова чланова САНУ, представљена су издања САНУ, као и издања института чији је САНУ оснивач. На Трибини су говорили академици, професори универзитета, доктори наука (укупно 68 говорника). Трибина је 2023. године имала око 1.500 посетилаца.

Изложбе у Библиотеци. Од отварања реновиране Библиотеке САНУ марта 2017. године у Библиотеци се приређују камерне изложбе поводом јубиларних годишњица српских академика, од Српског ученог друштва до данашње Српске академије наука и уметности, као и изложбе које тематски прате научне скупове, трибине, предавања, конференције и друге догађаје у САНУ. Током 2023. године постављено је 9 камерних изложби у просторијама Библиотеке: Милка Ивић (1923–2011) – поводом 100 година од рођења (од 1. фебруара до 3. марта); Антоније Исаковић (1923–2002) – поводом 100 година од рођења (од 8. марта до 7. априла); Михаило Марковић (1923–2010) – поводом 100 година од рођења (од 12. априла до 12. маја); Десанка Максимовић (1898–1993) – поводом 125 година од рођења (од 17. маја до 16. јуна); Душан Матић (1898–1980) – поводом 125 година од рођења (од 21. јуна до 14. јула); Миодраг Мића Поповић (1923–1996) – поводом 100 година од рођења (од 16. августа до 8. септембра); Иван Табаковић (1898–1977) – поводом 125 година од рођења (од 13. септембра до 6. октобра); Никола Хајдин (1923–2019) – поводом 100 година од рођења (од 11. октобра до 3. новембра); Војин Шуловић (1923–2008) – поводом 100 година од рођења (од 8. новембра до 1. децембра); Степан Н. Куљбакин (1873–1941) – поводом 150 година од рођења.

Издања Библиотеке. Издања Библиотеке излазе у оквиру Академијиних серијских публикација. Уредник је управник Библиотеке. У 2023. години је изашао једанаести број годишњака *Трибина Библиотеке САНУ*. У овом броју су објављени текстови изговорени на трибинама у 2022. години. Прикупљени су и припремљени за штампу текстови изговорени на трибинама у 2023. години. Дванаести број годишњака *Трибине* излази у јануару 2024. године. Изашле су из штампе јубиларне библиографије академика Ивана Клајна и Мирјане Живојиновић.

Издања САНУ. Као и сваке године, за *Годишњак САНУ СХХХ* урађена је допуна, ревизија и коректура података у поглављима *Састав Академије* и *Преминули чланови*. За трећу књигу у едицији САНУ *Живот и стваралаштво жена чланова Српског ученог друштва, Српске краљевске академије и Српске академије наука и уметности* урађена је припрема (уређивање према стандардима и/или комплетна израда у договору с ауторима и уредништвом у погледу обухваћене грађе) и ревизија 12 библиографских прилога, са укупно 2.847 библиографских јединица. За публикације Галерије ликовне и музичке уметности САНУ урађена је библиографија Миће Поповића (589 библиографских јединица), која је објављена, и започет је рад на библиографији Ђорђа Андрејевића Куна (до сада је урађено 160 библиографских јединица). За потребе едиције *Живот и дело српских научника и научника српског порекла* прикупљена је грађа и приређене су библиографије: Борислава Божовића, Васа Бутозана,

Владимира Јаковљевића, Милована Јовановића, Богомира Мршуље, Срећка Подвинеца и Владисава Стефановића.

Дигитални архив издања САНУ (ДАИС). У репозиторијум ДАИС уносе се издања САНУ у ПДФ формату и подаци о њима. Каталогизација Галерије САНУ, монографије у издању САНУ, *Билтен* Фонда САНУ за истраживања у науци и уметности и *Годишњак* САНУ уносе се у целини. Код осталих издања САНУ, тј. зборника радова и периодичних публикација, издвајају се појединачни радови и сваки се уноси засебно. Издања САНУ и радови објављени у њима депонују се са одложеним приступом тј. са забраном приступа и преузимања документа пре истека две године од датума објављивања. Током 2023. у репозиторијум ДАИС унето је укупно 10 монографија и 227 радова из 15 зборника. Додељено је преко 1.500 кључних речи на српском и енглеском језику. Библиотекари задужени за овај посао имају привилегије администратора репозиторијума ДАИС.

5. Рад галерија САНУ

Реализоване изложбе и штампани каталози у Галерији САНУ у Београду

1. *Грачица, сјај уметности у доба краља Милутина*. 21. децембар 2022 – 26. фебруар 2023. Штампан је каталог – монографија број 157 у серији Галерија Српске академије наука и уметности Александре Давидов Темерински са конзерваторским освртом Мирослава Станојловића, *Грачица, сјај уметности у доба краља Милутина*, Београд 2022. са 231 репродукцијом у боји и 16 црно-белих фотографија и прилога. Из штампе је 2023. године изашло и друго издање публикације на српском језику и њено енглеско издање.

2. *Сава Халугин. Позив на одушевљеност*, 14. март – 14. мај 2023. Штампан је каталог – монографија број 158 у серији „Галерија Српске академије наука и уметности”, Нела Тонковић, Сузана Вуксановић, Кристина Игњатовић Јововић, *Сава Халугин. Позив на одушевљеност*, Београд 2023. са 81 репродукцијом у боји и 3 црно-беле фотографије. Публикација је штампана двојезично на српском и енглеском језику.

3. Милорад Бата Михаиловић. *Стогодишњица рођења бунтовника академика*. 30. мај – 13. август. Штампан је каталог – монографија број 159 у серији „Галерија Српске академије наука и уметности”: Јеша Денегри и Марија С. Ђорђевић, Милорад Бата Михаиловић. *Стогодишњица рођења бунтовника академика*, Београд 2023. са 138 прилога у боји и 6 црно-белих фотографија. Публикација је штампана двојезично на српском и енглеском језику.

4. *Миодраг Мића Поповић – сликарство перманентне побуне*, 5. септембар – 5. новембар. Штампан је каталог – монографија број 160 у серији „Галерија Српске академије наука и уметности”: Весна Круљац, *Миодраг Мића Поповић, сликарство перманентне побуне*, Београд 2023. са 157 илустрације у боји и 28 црно-белих снимака. Из штампе је изашло и друго измењено издање публикације на српском језику, штампано је и енглеско издање публикације. Током изложбе емитован је документарни филм Филмских новости *Највећи сликари Србије: Мића Поповић*, у режији Милана Стевановића из 2017. године. У периоду 29. август – 3. септембар фирма *Alma Quattro* је као спонзор рекламирала изложбу Миће Поповића на LED екранима (на више локација у Београду).

5. *Осликавање храма књиге – из ликовне збирке Народне библиотеке Србије*, 14. новембар – 10. децембар. Штампан је двојезично (на српском и енглеском језику) каталог у серији „Изложбена свеска”, број 43, групе аутора (Владимир Костић, Владимир Пишталo, Душан Злоколица, Мирјана Симоски), *Осликавање храма књиге*, Београд 2023. са 74 репродукције у боји слика из колекције Народне библиотеке Србије и 4 црно-беле документарне фотографије.

6. *Сима Лозанић: витез српске науке* 26. децембар 2023 – планирано је да изложба траје до 25. фебруара 2024. Аутор изложбе је Снежана Бојовић, аутор поставке: Љиљана Радосављевић, дизајн изложбе: Исидора Ивановић. Штампан је каталог – монографија број 161 у серији „Галерија Српске академије наука и уметности”: Снежана Бојовић, *Сима Лозанић: витез српске науке*, Београд 2023. са 119 прилога у боји и 33 црно-беле фотографије. У штампи је и њено енглеско издање. Током изложбе емитован је сегмент документарног филма *Без умора и одмора*, аутора Јоване Миловановић и Душана Цветића, а у продукцији Алумни Филолошког факултета, 2023.

Изложбе које је Галерија САНУ организовала изван Галерије САНУ у Београду:

1. *Олга Јеврић – Композиција и структура*, Галерија „Павиљон у Тврђави”, Ниш, 21. фебруар – 31. март. Аутори изложбе: Жаклина Марковић и Дејан Вучетић (Кућа легата);
2. *Олга Јеврић – Композиција и структура*, Музеј савремене уметности Војводине, Нови Сад, 7. април – 7. мај. Аутори изложбе: Жаклина Марковић и Дејан Вучетић (Кућа легата);
3. *У великом формату. Слике академика, 20. век. Поклони Уметничкој збирци Српске академије наука и уметности*, Народни музеј „Киkinда” (нови изложбени простор) 21. април – 21. јун. Аутор изложбе: Јелена Межински Миловановић. Излаже се избор од 14 радова Марка Челебоновића, Петра Лубарде, Пеђе Милосављевића, Миће Поповића, Младена Србиновића, Владимира Величковића, Бате Михаиловића, Радомира Рељића и Петра Омчикуса;
4. *Олга Јеврић – Композиција и структура*, у Салону Музеја „Тера”, Киkinда, 13–31. мај. Аутори изложбе: Жаклина Марковић и Дејан Вучетић (Кућа легата);
5. *Олга Јеврић – Композиција и структура*, Уметничка галерија „Надежда Петровић”, Чачак, 3–25. јун. Аутори изложбе: Жаклина Марковић и Дејан Вучетић (Кућа легата). Изложено је 41 дело из Легата САНУ, малог и средњег формата и 25 дела великог формата из Куће легата;
6. *Радови Александра Дерока у Уметничкој збирци САНУ*, Градска галерија „Мостови Балкана” (у саставу Спомен-парка „Крагујевачки октобар”), Крагујевац, 8–26. јун. Аутор изложбе: Јелена Межински Миловановић. Изложена су 23 рада из Уметничке збирке САНУ;
7. *Академици – чланови Ладе*, 29. јун – 25. јул, Културна установа Галерија ’73, Београд. Аутори изложбе: Наталија Церовић, Јелена Межински Миловановић. Изложено је 20 радова 20 сликара и вајара академика из Уметничке збирке САНУ;
8. *У великом формату. Слике академика, 20. век. Поклони Уметничкој збирци Српске академије наука и уметности*, Галерија Академије наука и уметности Републике Српске, Бања Лука, 19. октобар – 19. новембар. Аутор изложбе: Јелена Межински Миловановић. Излаже се избор од 14 радова Марка Челебоновића, Петра Лубарде, Пеђе Милосављевића, Миће Поповића, Младена Србиновића, Владимира Величковића, Бате Михаиловића, Радомира Рељића и Петра Омчикуса.

Односи са јавношћу и друге активности Галерије

Изложба *Сава Халугин. Позив на одушевљеност* у Галерији САНУ била је део манифестација *Музеји за 10* (од 13. до 19. маја) и *Европске ноћи музеја* (13. маја). У уторак, 25. априла, у Галерији САНУ одржана је промоција књиге Тијане Палковљевић Бугарски *Понос нације – 175 година Галерије Матице српске*, Нови Сад, 2023, на којој су у име САНУ присутне поздравили академици Душан Оташевић и генерални секретар Небојша Лалић, а о публикацији говорили мр Данило Вуксановић, проф. др Никола Крстовић, проф. др Бранко Бешлин, др Бранка Кулић и ауторка књиге. Галерија је учествовала у активностима жирија за награду САНУ „Иван Табаковић”, везаним за поновно објављивање јавног позива за пријављивање за награду „Иван Табаковић”, као и за њено промовисање на сајту САНУ и друштвеним мрежама. Настављена је сарадња са Галеријом „Хаос” на организовању конкурса, додељивању награде и реализацији изложбе добитника награде уметницима до 40 година за цртеж Фондације „Владимир Величковић”. Галерија је и током 2023. по потреби пружала стручне услуге, односно омогућавала коришћење своје документације – о изложбама, ликовним уметницима академицима, Уметничкој збирци, као и коришћење своје приручне библиотеке појединцима и установама културе.

Изложба *Никола Добровић. Под заставама модерних покрета*, одржана у периоду 24. мај – 2. октобар 2022. на свечаном затворању *XVII београдске интернационалне недеље архитектуре (БИНА)*, добила је награду „Архитектонски догађај године”. Годишња награда Друштва конзерватора Србије додељена је Александри Давидов Темерински, као аутору изложбе и каталога, и Борјани Шуваковић, као аутору дизајна изложбе *Грачаница, сјај уметности у доба краља Милутина*, одржаној у Галерији САНУ у периоду 21. децембар 2022 – 26. фебруар 2023. За дизајн ове изложбе Борјана Шуваковић добила је и Награду за рад из области архитектуре унутрашњих простора на Мајској изложби УЛУПУДС-а из Фонда „Александар Шалетић”.

Концертна делатност. У Галерији САНУ организовано је 70 концерата. На њима је наступило 120 извођача: 76 солиста, 20 клавириских сарадника, 2 камерна ансамбла. Одзив публике био је добар. Укупно је било око 4400 посетилаца.

Галерија науке и технике САНУ. У току 2023. године, Галерија науке и технике САНУ је реализовала укупно 12 изложби, два предавања Сусрети са ствараоцима „Мастерклас”,

предавања у оквиру изложби, две промоције књига, стручна вођења током изложби и учествовала је на манифестацији „Музеји за 10”. Када је у питању издавачка делатност, објављене су четири публикације – каталози изложби у Галерији науке и технике број 49, 50, 51 и 52.

Одржане изложбе у 2023. години:

1. Изложба „Тајне из заборављене архиве”, ауторке проф. др Неле Пушкаш (репризна изложба); 26. децембар 2022. године – 31. јануар 2023. године;
2. „Наука и информатика за свако дете”, ауторâ изложбе Стевана Јокића и Љиљане Јокић; 17. фебруар – 4. март 2023. године, Пројекат „Рука у тесту” у сарадњи са Француским институтом у Београду;
3. Изложба и манифестација „Недеља свести о мозгу 2023” у организацији Студентске секције Друштва за неуронауке Србије; 13 – 18. март 2023. године;
4. „У главној улози Миодраг Табачки – поводом педесетогодишњице рада”, аутора дописног члана САНУ Миодрага Табачког; 4. април – 13. мај 2023. године. Поводом изложбе штампан је каталог: „У главној улози Миодраг Табачки – поводом педесетогодишњице рада”, бр. 49;
5. „Х Међународни салон пејзажне архитектуре” у организацији Удружења пејзажних архитеката Србије – УПАС; 7 – 30. јун 2023. године, Поводом изложбе штампан је каталог: „Х Међународни салон пејзажне архитектуре”, бр. 50;
6. „Авантура на Балкану 1915 – слике, успомене, сећања” у организацији Архива Војводине; 6. јул – 5. август 2023. године;
7. „Глас природе” – 75 година Завода за заштиту природе Србије у организацији Завода за заштиту природе Србије; 21. август – 2. септембар 2023. године;
8. „Кентаурски цртежи”, аутора Уроша Крчадинца; 11 – 30. септембар 2023. године;
9. „Цркве брвнаре – чувари традиције – Непрекидна молитва под дрвеним сводом”, аутора Станка Костића, фотографа; 4 – 28. октобар 2023. године, Поводом изложбе штампан је каталог „Цркве брвнаре – чувари традиције – Непрекидна молитва под дрвеним сводом”, бр. 51;
10. „Вински летопис Србије”, аутора Жељка Томановића, дописног члана САНУ и групе аутора: Александар Фотић (Филозофски факултет у Београду), Славица Тодић (Пољопривредни факултет у Београду), Мирослав Николић (Институт за мултидисциплинарна истраживања у Београду), Милица Рат (Природно-математички факултет у Новом Саду) и Томислав Ивановић, новинар, 3 – 29. новембар 2023. године;
11. „О архитектури 2023 – Изазови у дизајну”, у организацији Асоцијације за развој одрживе урбане заједнице – СТРАНД и Галерије науке и технике САНУ, 5 – 19. децембар 2023. године;
12. „Архитекта као цртач и сликар”, аутора Слободана Малдинија, организација: Асоцијација српских архитеката и Галерија науке и технике САНУ.

Током 2023. године одржана су два предавања из циклуса „Сусрети са ствараоцима Мастерклас”, дописног члана САНУ Миодрага Табачког и академика Бранислава Митровића.

У 2023. години, у издању Галерије науке и технике, објављене су четири публикације – каталози изложби: „У главној улози Миодраг Табачки – поводом педесетогодишњице рада”; „Х Међународни салон пејзажне архитектуре”; „Цркве брвнаре – чувари традиције – Непрекидна молитва под дрвеним сводом” и „Вински летопис Србије”.

6. Архив САНУ. Архив је своје фондове обогатио примањем више поклона. Заоставштину књижевника Душана Костића предала је његова ћерка Маја Костић, заоставштину Слободана Селенића његова супруга Мерима Селенић, а заоставштину Душана Каназира његова ћерка Селма Каназир. Госпођа Гордана Матијевић Недељковић поклонила је делимично сачувану архиву Београдског гудачког оркестра „Душан Сковран”. Петар Мишковић је предао молбу академика Војислава Мишковића извршиоцу његове последње воље. Александар Палавестра је предао фотографије из збирке Светислава Касапиновића, а Библиотека САНУ документа из заоставштине Никше Стипчевића, Милана Дединца и Васка Попе. Документа из заоставштине Николе Хајдина преузета су из његовог кабинета. Уз то, фондови су обогачени и откупом грађе. Од Јоване Поповић Бенишек откупљен је део заоставштине Виктора Новака, а од Здравка

Крстановића дневник српског војника у Скопљу из 1914. године, део заоставштине Стевана Бошковића и психолога Љубице Милетић Пантић.

Збирка одликовања увећана је за 219 одличја, што је највећи годишњи пораст ове збирке од када је установљена, тако да сада броји укупно 1.422 предмета. Ради се о одликовањима чији су носиоци Српска академија наука и уметности и више њених чланова: Ђорђе Нешић, Георгије Острогорски, Предраг Милосављевић, Љубица Цуца Сокић, Фанула Папазоглу, Душан Каназир, Никола Хајдин, Слободан Селенић, Радоје Чоловић, Зоран Кнежевић, Милосав Тешкић, Владимир Костић и Сава Халугин. Приручна библиотека Архива увећана је за 35 нових библиотечких јединица, те сада броји 2.649 наслова.

У потпуности је завршено опремање конзерваторске радионице Архива, која сада поседује све инструменте неопходне за спровођење послова конзервације и рестаурације. Обављена је комплетна рестаурација 133 документа, обима 296 листова.

8.3. Матица српска

Најстарије књижевно, научно и културно друштво српског народа, основано 1826. у Пешти, а пресељено у Нови Сад 1864. године, ради на основу Закона о Матици српској из 1992. године. Ова установа је, заједно са својом Библиотеком, Галеријом и Издавачким центром, остварила веома запажене резултате и била једна од најактивнијих установа науке и културе у земљи. Допринос српској науци и култури остварен је кроз активности седам научних одељења и огледа се првенствено у области научноистраживачког рада, енциклопедистике, лексикографије, издаваштва, предавачке делатности и представљања нових резултата српске науке, као и неговања језика, књижевности и уметности. Доста пажње је поклоњено и ефикаснијем обавештавању јавности путем новина, електронских медија, а посебно преко веб-странице, на којој је могуће, системом директног преноса и одложеног гледања, пратити све важније Матичине програме. Рад на пољу јачања међународне сарадње са значајним институцијама у земљи и иностранству, као и организовање скупова, предавања и манифестација, несметано је текао, док су издавачки подухвати промовисани и на сајту Матице српске и на друштвеним мрежама.

За рад Матице српске веома је важан систем часописа који установа негује, а по бројности публикација и ширини научних области Матица је без премца у Србији. Редовношћу излагања (једном месечно, двоброј јануар–фебруар и јул–август) и актуелношћу објављених текстова, *Летопис Матице српске* је и у протеклом извештајном периоду потврдио репутацију значајног огледала нашег књижевног и научног стваралаштва. У тематским блоковима појединих бројева размотрени су важнији национални књижевни и културни проблеми. Објављујући прилоге наших угледних књижевника и научника, али и пружајући подршку младим писцима, *Летопис* је – упркос својој дуговечности, а захваљујући уредничким опредељењима – остао иновативан и динамичан књижевни часопис из којег се најбоље ишчитава тренутно стање савремене српске књижевности. Током извештајног периода усвојен је целовит план у вези са обележавањем двестоте годишњице *Летописа Матице српске* 2024–2025. године. Председник Матице српске проф. др Драган Станић је Комисији за сарадњу са Унеском још децембра 2021. године упутио писмо у којем се истиче међународни значај *Летописа*, због чега је затражено да *Летопис Матице српске* буде заштићен као културни феномен. Током 2023. године, новоформирани Организациони одбор започео је прву фазу реализације програма за обележавање „Два века Летописа Матице српске”, да би се најважније активности одвијале 2024–2025. године.

Научни часописи. Од највећег значаја за српску науку јесте редовно излагање 9 научних часописа. *Зборник Матице српске за књижевност и језик* (главни и одговорни уредник проф. др Јован Делић, дописни члан САНУ) изашао је у предвиђене три свеске, а доминирају текстови који књижевноисторијски и књижевнотеоријски проучавају српску књижевност у европском контексту. *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику* (главни и одговорни уредник академик Јасмина Грковић-Мејџор) изашао је у две предвиђене свеске, а радови се баве разноврсним облицима лингвистичких и филолошких проучавања. *Зборник Матице српске за славистику* (главни и одговорни уредник проф. др Корнелија Ичин) изашао је у две предвиђене свеске, а часопис објављује научне текстове на свим словенским језицима о проблемима изучавања како словенских језика, тако и словенских књижевности. *Зборник Матице српске за*

класичне студије (главни и одговорни уредник проф. др Ксенија Марицки Гађански) објавио је предвиђену једну свеску са радовима из области проучавања антике и њених одјека у потоњим епохама. *Зборник Матице српске за друштвене науке* (главни уредник др Душан Достанић и одговорни уредник др Милош Ковић) изашао је у предвиђене четири свеске, а радови се односе на широк спектар друштвених и хуманистичких наука. *Зборник Матице српске за историју* (главни и одговорни уредник др Петар В. Крестић, научни саветник) изашао је у две предвиђене свеске, а објављени су радови из области националне историје. *Зборник Матице српске за природне науке* (главни и одговорни уредник проф. др Ивана Максимовић) објавио је на енглеском језику две предвиђене свеске, а текстови су из области више различитих природних наука. *Зборник Матице српске за ликовне уметности* (главни и одговорни уредник проф. др Владимир Симић) објавио је једну предвиђену свеску часописа са радовима из области историје уметности, а *Зборник Матице српске за сценске уметности и музику* (главни и одговорни уредник др Живко Поповић) две предвиђене свеске са радовима из области театрологије и музикологије. Књижевно-научни часопис на енглеском језику – *Literary Links of Matica Srpska* (главни и одговорни уредник проф. др Драган Станић / Иван Негришорац) – изашао је у двоброју, а у целини је посвећен српској књижевности и култури представљањем страним читаоцима. Часопис Матице српске за друштвене и хуманистичке науке на енглеском језику *Synapsa* (главни и одговорни уредник академик Часлав Оцић) изашао је у двоброју предвиђеном за 2023. годину, објављени су научни чланци и расправе, прегледни чланци, осврти и прикази из области друштвених и хуманистичких наука. Изашле су и две предвиђене свеске часописа *Језик данас* (главни и одговорни уредник проф. др Рада Стијовић) намењене неговању српске језичке културе.

Енциклопедијска и лексикографска делатност. Свест о насушној потреби за речницима, лексиконима и енциклопедијом на српском језику присутна је у Матици готово од самих њених почетака. Током 2023. године настављен је рад на реализацији енциклопедијских и лексикографских послова од највећег националног значаја.

Српска енциклопедија. Настаје као плод сарадње Матице српске, САНУ и Завода за уџбенике. Захваљујући ангажовању чланова УО СЕ, чланова стручних редакција, аутора и стручних сарадника, планирани послови успешно су реализовани. Најзначајнији део посла у овој фази израде нове књиге односио се на писање и преглед текстова. Закључно са 2023. годином, укупно је написано и прегледано 80% свих текстова 1. књиге IV тома *Српске енциклопедије*.

Српски биографски речник. Припремљено је 99,5% рукописа осмог тома *Српског биографског речника* (слова *Пањ–Пч*). Пристигле биографије су прегледали редактори, уредници епоха, уредници струка и главни уредник (прво и друго читање). Завршена је израда пописа аутора и пописа скраћеница за периодичне публикације и институције. Уредник за фотографију припремљене фотографије распоредио је на одговарајућа места, уз личности на које се односе. За сваку фотографију наведено је и порекло. Један део рукописа је припремљен за штампу од слова *Пањ* до *Петра Првог Карађорђевића*. Завршена је и коректура овог дела рукописа.

Лексикон писаца српске књижевности. Први том *Лексикона* (слова *А* и *Б*) објављен је у јулу 2021. Од тада се интензивно ради на прикупљању материјала за други том, који ће обухватити писце на слова *В* и *Г*. Ажурирају се азбучници, а чланови Уређивачког одбора прегледају њихове радне верзије. Завршених одредница тренутно је око 60%. Уредница за фотографију континуирано припрема грађу за други том. Већи прилив одредница очекујемо у првој половини следеће године.

Од оснивања Матице српске у Пешти до данас, једна од тачки ослонаца у раду налази се у филологији, у ширем смислу те речи – у језику и књижевности. Матица је стекла привилегију да брине о два битна нормативистичка области – о правопису и о лексикологији и лексикографији стандардног српског језика.

Нормативна граматика, Правопис и Речник српског језика. Носиоци свих трију пројекта прате њихову примену и критичке примедбе, с намером да се у блиској перспективи приреде њихова нормативно усаглашена издања. Приликом израде ијекавског издања *Речника српског језика* (једнотомника), који је објављен прошле године, део уочених неусклађености већ је отклоњен. Нормативно усаглашена издања послужиће и као основа за коначну припрему

измењеног, допуњеног и поправљеног издања *Правописа* и школског издања *Правописа*, на чијој се припреми, као засебном пројекту, ради паралелно са наведеним пословима.

Речник српског књижевног језика – вишетомни. У првој половини 2023. године интензивно се радило на дигитализовању извора који не постоје у електронском облику и пропуштању електронских извора кроз програм за оптичко препознавање карактера (OCR).

Посебни одбори. Темишварски, Његошев, Крајишки и Косовскометохијски одбори Матице српске настојали су да својим садржајима обогате и прошире своја издања и своје активности. Омладински одбор Матице српске је током 2023. године, у оквирима своје делатности, остварио изузетне резултате у раду са младима. Основан је Одбор Матице српске за исељеништво у оквиру чије делатности би се реализовали многобројни облици рада, са могућношћу остваривања битних, крајње друштвено оправданих циљева, на првом месту оснивања часописа *Гласника Матице српске за исељеништво*, као и оснивање Музеја српске дијаспоре у Чачку. Основан је и Одбор за оријенталне студије Матице српске, који треба системски да изучава односе српске културе са источним културама, од којих ће свакако повлашћена тема бити муслиманска компонента на Балкану и у јужнословенским односима.

На иницијативу председника установе и секретара Одељења за књижевност и језик започета је акција ширег друштвеног деловања у вези са питањима језичке политике, па је организован научни и стручни скуп о проблемима тзв. родно осетљивог језика, а одмах потом је група друштвено одговорних научника покренула чак приватну тужбу захтевајући да се Закон о родној равноправности стави ван снаге и да се преиспита његова ваљаност. Започет је нови круг лингвистичке делатности у области нормативистике, пре свега у вези са правописом, али и у домену нормативне граматике и изради вишетомног *Речника српског језика*.

Изузетно је повећан укупни број научних пројеката и тема, али се недовољно тежи обједињавању пројеката и научним синтезама. Стога је председник установе иницирао оснивање мултидисциплинарног пројекта „Историја Карловачке митрополије”, а тај пројекат са компетентним Организационим одбором (проф. др Драган Станић, проф. др Горан Васин, проф. др Ненад Нинковић, проф. др Владимир Вукашиновић, проф. др Владимир Симић, проф. др Игор Борозан и др Милан Мицић) подржали су Влада АП Војводине и Град Нови Сад.

Научноистраживачка делатност седам научних Одељења Матице српске током 2023. године била је богата. Финансијски су подржана 82 пројекта и 40 пројектних тема, чији резултати су исказани кроз издавачку делатност Матице српске, обогачену са 25 посебних, монографских публикација: *Дани Милоша Црњанског (Апотеоза у делу Милоша Црњанског)*, Зоран Ђерић; *Петефи код Срба*; едиција „Прва књига Матице српске”: *Путописи (из обећане земље)* Тамаре Пантовић, *Искушавања идентитета* Стевана Јовићевића и *На жанровској размеђи ране модерности* Владимира Папића; зборник радова *Поезија Слободана Ракићића* (група аутора); *Сабрана дела Борислава Михајловића Михиза: Поезија и антологија. Српски песници између два рата* (прир. Селимир Радуловић), *Критике и огледи 1–2* (прир. Владан Бајчета), *Драме и драматизације 1–2* (прир. Љиљана Пешикан-Љуштановић), *Аутобиографија о другима 1–2* (прир. Иван Негришорац), *Казивања и указивања* (прир. Драган Хамовић), *Књига о Михизу* (прир. Јован Делић и Владан Бајчета); *Фолклорна збирка Хусеина Дердемеза*, проф. др Елма Халиловић и проф. др Љиљана Пешикан-Љуштановић; *Из историје српско-мађарских културних веза 3* (зборник радова); *Упанишаде* (превео проф. др Светислав Костић); монографија *Књижевни ум и подручја фантастике*, проф. др Владислава Гордић Петковић и проф. др Младен Јаковљевић; *Мирован Видаковић Млади Товија* (прир. емеритус проф. др Сава Дамјанов и проф. др Радослав Ераковић); едиција „Библиографије”: *Библиографија српске гитаристичке литературе додаток за период 2000–2020*, проф. др Урош Дојчиновић и проф. др Гордана Ђоковић; *Историја Совјетског Савеза од рушења Руске империје до распада Совјетске империје (1917–1991)*, проф. др Душко М. Ковачевић; *Бошњаци на странпутици 'босанства'*, академик Дарко Танасковић; тематски зборник *Село између традиције и сталних промена* (група аутора); тематски зборник *Хуманизам, постхуманизам и антихуманизам* (група аутора); тематски зборник *Српски Оријент* (група аутора); тематски зборник *Породица Дунђерски – грађанска култура српске Војводине* (група аутора), саиздаваштво Матице српске и Дома културе Србобран; тематски зборник *Историја насеља општине Жабал* (група аутора), саиздаваштво Матице српске и општинске народне библиотеке „Вељко Петровић” Жабал; *Сценски језик изражен кроз покрет тела у драмским представама Српског народног*

позоришта од краја Другог светског рата до почетка XXI века, др Маријана Прпа Финк; *Пучини и његове хероине*, проф. др Милица Стојадиновић; *Племство у српској визуелној култури XVIII века*, проф. др Александра Человски; *Писма Младену Лесковицу (Васа Стајић и Вељко Петровић)*, мср Јована Војводић; *Лаза Костић, Дневник снова и Santa Maria della Salute* (прир. доц. др Срђан Орсић); *Преписка Савке Суботић*, мср Наташа Катић и Милан Кашанин, *Привиђења и нова Привиђења*, проф. др Зорица Хаџић Радовић.

Одржан је читав низ предавања, јавни програми и промоције којима су обележене годишњице значајне за српску културу. Одржана је *Светосавска беседа*, којом Матица српска обележава велики српски просветитељски празник Светог Саву. Своју беседу, под насловом „Утицај светосавске етике на лик и дело Николе Тесле”, изложио је презвитер др Оливер Суботић. Одржана је и Свечана седница Матице српске, којом установа прославља дан свога оснивања, дан када су утемељени основни принципи дугогодишњег постојања и успешног деловања. У четвртак, 16. фебруара 2023. године, у Матици српској, обележен је сто деведесет и седми рођендан Матице српске беседом проф. др Игора Борозана „Уметност и пропаганда: кнез Михаило Обреновић и његово доба”, посвећеном двестогодишњици рођења кнеза Михаила Обреновића.

Током 2023. године представљена су бројна издања Матице српске међу којима издвајамо програм уприличен у Призренској богословији, где су представљена издања Одељења за књижевност и језик и Лексикографско одељење Матице српске. О Матици српској и издањима Одељења за књижевност и језик говорио је председник Матице српске проф. др Драган Станић. О Лексикографском одељењу са освртом на Српски биографски речник говорила је стручни сарадник др Александра Новаков, а о *Нормативној граматици* проф. др Весна Ломпар. Одржана је и промоција Сабраних дела Борислава Михајловића Михиза. На промоцији је истакнуто да је реч о једном од значајнијих издавачких подухвата у претходних неколико година, а свакако најобухватнијем издавачком подухвату Матице српске у овој години. Реч је о пројекту који су заједнички реализовали Матица српска, Универзитетска библиотека „Светозар Марковић” из Београда и Српска читаоница из Ирига, уз подршку Министарства културе и Покрајинског секретаријата за културу. О Сабраним делима у девет књига говорили су чланови Уређивачког одбора: Иван Негришорац, проф. др Јован Делић, проф. др Љиљана Пешикан-Љуштановић, проф. др Александар Јерков, Селимир Радуловић, др Драган Хамовић и др Владан Бајчета.

Током године одржано је више научних скупова и округлих столова. Овом приликом издвајамо округли сто „Традиција Шандора Петефија у српској књижевности и култури”, поводом обележавања двестоте годишњице рођења великог мађарског песника. Округли сто је одржан у суорганизацији Матице српске, Центра за образовање, истраживање и културу војвођанских Мађара, Фондације „Ласло Секереш” и Српског института у Будимпешти. У организацији Одељења за књижевност и језик и Одељења за природне науке, одржан је научни скуп „*Нотa universalis* Атанасије Стојковић”, поводом 250-годишњице рођења Атанасија Стојковића. У Свечаној сали Матице српске одржан је научни скуп „Поетика Десанке Максимовић”, поводом 125-годишњице рођења песникиње, у организацији Матице српске и Задужбине „Десанка Максимовић”. Матица српска и Ботаничко друштво Андреас Волни из Новог Сада, негујући традицију ботаничке науке и струке на подручју Војводине, организовали су други симпозијум „Трећи век ботанике у Војводини”. Суорганизатори другог симпозијума били су: Медицински факултет Универзитета у Новом Саду и Природно-математички факултет Универзитета у Новом Саду.

Додељене су и награде које су вредновале нове прилоге у нашој књижевности, науци и уметности. „Змајева награда” Матице српске за 2022. годину додељена је Миодрагу Раичевићу за књигу песама *О стварима које је Хомер пропустио* у издању Граматика, чиме се овај песник уписао у дугачку листу добитника „Змајеве награде”. О награђеној књизи поезије говорио је проф. др Јован Делић, дописни члан САНУ. Добитник „Змајеве награде” Миодраг Раичевић обратио се присутнима, а стихове награђене књиге говорио је драмски уметник Југослав Крајнов.

Награда „Бескрајни плави круг” за 2023. годину једногласно је додељена Владимиру Пишталу за роман *Песма о три света* (Агора, Нови Сад – Зрењанин, 2023). У спомен на Милоша Црњанског и његово дело, а у жељи да се награђивањем дела објављених на српском књижевном простору да подстрека развоју наше књижевности, Матица српска је, у сарадњи са

манифестацијом „Дани Милоша Црњанског”, основала 2019. године сталну годишњу награду под именом „Бескрајни плави круг”. Награда је уручена 28. децембра 2023. године у Свечаној сали Матице српске. Награду је уручио председник Матице српске проф. др Драган Станић, а о награђеном је говорила чланица жирија доц. др Јелена Марићевић Балаћ.

„Повеља Матице српске за неговање српске језичке културе” за 2022. годину додељена је: Институту за српски језик САНУ за укупни допринос изучавању српског језика и неговању српске језичке културе и ћириличног писма, Одбору за стандардизацију српског језика за укупни допринос стандардизацији српског језика и неговању српске језичке културе и ћириличног писма, Међународној летњој школи српског језика, културе и историје и Центру за српски језик као страни (Одсек за српски језик и лингвистику, Филозофски факултет у Новом Саду) за промовисање и популаризацију српског језика ван граница Републике Србије, проф. др Срету Танасићу, дописном члану АНУРС-а, за вишедеценијски рад на пољу стандардизације српског језика, неговања српског језика и ћириличног писма, постхумно академику Миловану Данојлићу за неговање српског језика и његових изражајних могућности, постхумно Рајку Петрову Ногу за неговање српског језика и његових изражајних могућности. Награде су уручене 18. децембра 2023. године.

„Бранкова награда” Матице српске за школску 2021/2022. годину за дипломске и семинарске радове додељена је: прва награда Настасу Јакшићу за рад „Аристотелова хамартија кроз призму Софокловог Едипа, Антигоне и Електре” (Одељење за класичне науке, Филозофски факултет, Београд); две друге награде – Јани Петровић за рад „Пригодна поезија Динка Златарића” (Катедра за српску књижевност са јужнословенским књижевностима, Филолошки факултет, Београд) и Маши Петровић за рад „Приповетка *Пут Алије Берзелеза* као матична ћелија приповедног опуса Иве Андрића” (Катедра за српску књижевност са јужнословенским књижевностима, Филолошки факултет, Београд) и три треће награде – Горану Миловановићу за рад „Херменеутика ликова Ивана Галеба и Стивена Дедалуса (у *Портрету уметника у младости* Џејмса Џојса и *Прољећима* Ивана Галеба Владана Деснице) (Одсек за компаративну књижевност, Филозофски факултет, Нови Сад), Милану Врљановићу за рад „Књига о Јудити” (Одељење за класичне науке, Филозофски факултет, Београд) и Милошу Михаиловићу за рад „Мотив смрти у *Спомену на Руварца* Лазе Костића и *Гаврану Едгара Алана Поа*” (Одсек за српску књижевност, Филозофски факултет, Нови Сад). Свечано уручење награде одржано је у понедељак, 3. јула, с почетком у 12 часова у Свечаној сали Матице српске.

Награда „Љубомир Стојановић” за школску 2021/2022. годину додељена је: прва награда Небојши Ђорђевићу за рад „Слово о преносу моштију Свете Петке Григорија Цамблака: рукописно наслеђе и издање текста” (Филолошки факултет, Београд); две друге награде – Матији Нешовићу за рад „Англицизми у омладинском жаргону у српском и руском (морфосинтаксички и семантички аспект)” (Филолошки факултет, Београд) и Јовани Јовановић за рад „Дискурс о климатским променама (медијска репрезентација климатских промена)” (Филозофски факултет, Нови Сад) и две треће награде – Катарини Штетић за рад „Вук–Даничићево и Решетарово издање *Светог писма*: однос између источне и западне хришћанске ономастике и неких библијских термина” (Филолошки факултет, Београд) и Сузани Пешевић Стојановић за рад „Фонетске особине говора Масловара код Котор Вароша” (Филолошки факултет, Бања Лука). Уручење награде одржано је 6. новембра 2023. године у 12 часова у Свечаној сали Матице српске.

Награда Матице српске за историју „Иларион Руварац”, за дело објављено у 2022. години из области историографије, додељена је колективној монографији *Свети краљ Милутин. Владар на раскришћу светова* (Задужбина Светог манастира Хиландара, Београд 2022), коју су уредили: Срђан Пириватрић, Смиља Марјановић Душанић и Даница Поповић. Проф. др Драган Станић, председник Матице српске, уручио је награду добитнику. О одлуци жирија и награђеној књизи говорио је др Љубодраг Ристић, члан Жирија, а у име издавача Задужбине Светог манастира Хиландара обратила се госпођа Гордана Гаврић. На крају програма присутнима се у име добитника обратио др Срђан Пириватрић, виши научни сарадник.

„Пупинова награда Матице српске” за студентске радове из техничких и природно-математичких дисциплина којима се бавио Михајло Пупин додељује се од 1996. године у интервалу од три године из Фонда Михајла Пупина и средстава Матице српске, а за дипломске, мастер, и друге научне радове студената редовних и докторских студија у претходном

трогодишњем периоду. Прву награду равноправно су добили Видак Раичевић, за научни рад „Ferrocenylmethylation of estrone and estradiol: Structure, electrochemistry, and antiproliferative activity of new ferrocene–steroid conjugates”, и Ања Ковачевић, за дипломски рад „Микроталасни сензор за анализу органских ткива на бази прстенастих резонатора са процепима”; другу награду равноправно су добили Милица С. Ритопечки, за мастер рад „Термодинамичко моделовање катализатора са појединачним атомима метала уграђеним у мешовите четворокоординисане центре у графену”, Александар Голубовић, за мастер рад „Буџет везе система планарних униформних кружних антенских низова за пренос таласа са орбиталним угаоним моментом”, и Слађан Јелић, за мастер рад „Простирање таласа у вискоеластичном материјалу фракционог Бургерсовог типа”; трећу награду равноправно су добили Милица Бановић, за мастер рад „Прорачун локалне расподеле снаге губитака у магнетном колу IPMSM-а применом FEA”, Марија Милошевић, за мастер рад „Пројектовање и имплементација система за детекцију напада заснованог на дубоком учењу”, Милица Стевановић, за мастер рад „Синтеза и *in silico* тестирање 10-алкокси естраних деривата”, и Новак Станојевић, за дипломски рад „Моделовање електронске структуре и оптичких особина BaSnO₃/BaO квантних јама”. Награде су додељене у четвртак, 27. априла 2023. године у Свечаној сали Матице српске.

Традиционалне награде задужбинских фондова Матице српске којима се јавност подсећа на племенитост и значај задужбинарства, као и на значај образовања младих, талентованих ђака и студената, додељене су најбољим ђацима и студентима завршних година школа и факултета за 2023. годину.

На пољу промоције и јачања међународне сарадње Матица српска је била веома активна. Објављене су публикације које су настале као продукт потребе да се изађе изван строго националних оквира рада. У том погледу издвајамо часописе *Synaxa* и *Literary links of Matica srpska*, који су излазили на енглеском језику и чији је циљ упознавање иностране јавности са битним књижевним темама на пољу друштвених наука. Од значајнијих посета Матици српској истичемо посету епископа Горњокарловачке епархије господина Герасима и секретара Епархије јереја Саше Лончине. Том приликом госте је примио председник Матице српске проф. др Драган Станић и упознао их са делатношћу и резултатима рада установе. Матицу српску су посетили министар културе Кубе Алпидио Алонс Грау и Лејд Родригес Ернест, амбасадор Кубе у Београду, са делегацијом, а госте су примили председник проф. др Драган Станић, генерални секретар др Милан Мицић и управник послова Матице српске др Јелена Веселинов. Матицу српску посетиле су и госпођа Холи Задрус, аташе за културу Амбасаде САД, и госпођа Вукица Станковић, из одељења за медије, културу и образовање Амбасаде САД. Гошће је примио и са делатношћу Матице српске упознао проф. др Драган Станић, председник Матице српске. Разговарало се о часописима дугог трајања и заједничкој кандидатури „Летописа Матице српске”, који наредне године слави 200. рођендан, и америчких часописа дугог трајања за Унескову рубрику „Сећање света”. Састанку су присуствовале и госпођа Тијана Делић, из Градске управе за културу, као и др Светлана Милашиновић, секретар Уредништва „Летописа Матице српске”.

Путем статутарног и програмског утемељења низа друштава чланова Матице српске, а у складу са својом традицијом и мисијом, као и потребама појединих средина у земљи и иностранству, Матица српска је наставила и интензивирала своју делатност на читавом српском културном простору. У том погледу је посебна пажња посвећена активностима Друштва Матице српске у Црној Гори (седиште у Подгорици) и Друштва чланова Матице српске у Републици Српској (седиште у Бањалуци): делатност ових друштава била је веома обимна и добро програмски усмерена. Истовремено су учињени напори да Матица буде присутна и у културама других народа, нарочито у суседним земљама (Мађарска, Румунија, Словачка и др.), на Балкану и у Средњој Европи, као и у свим земљама где постоји интересовање за српску културу.

Матица српска је у току 2023. године на иницијативу генералног секретара др Милана Мицића закључила бројне Протоколе о сарадњи са више општина и градова у Војводини, Централној Србији, Републици Српској, Републици Хрватској, са којима су планиране реализације низа активности: пројеката, предавања и сарадњи на издавачкој делатности.

Матица српска је успешно сарађивала са многим институцијама у области науке и културе. Та сарадња се најчешће и најинтензивније одвија са САНУ и Огранком САНУ у Новом Саду, АНУРС-ом из Бањалуке, Српском православном црквом и више њених епархија, Вуковом

задужбином, Вуковим сабором, Задужбином „Доситеј Обрадовић”, Српском књижевном задругом, Институтом за српски језик и Институтом за књижевност и уметност у Београду, универзитетима у Београду и Новом Саду, Заводом за издавање уџбеника у Београду, Српским лекарским друштвом, Позоришним музејом у Новом Саду, Змајевим дејим играма, Хуманитарним фондом „Привредник” из Новог Сада, Новосадским сајмом, Отаџбинским покретом из Новог Сада, Банатским културним центром, Удружењима „Симонида” и „Суматра”, Колом српских сестара Епархије бачке, Привредном комором Војводине, РТВ Војводине и другим локалним медијима. Сарадња је постојала и са установама културе и удружењима из иностранства, нарочито са Савезом Срба из Румуније, али и са Савезом писаца Румуније – подружницом у Темишвару, Самоуправом Срба из Мађарске и Будимпеште, Српским институтом из Будимпеште, СКД „Просвјетом” из Загреба, СКПД „Просвјетом” из Републике Српске, Српским културним центром из Вуковара, српским удружењима из дијаспоре, Епископијом будимском, Епископијом темишварском, Епископијом аустријско-швајцарском, Универзитетом „Мишел де Монтен” из Бордоа и др. Међу поменутиим институцијама посебан статус имају Вукова задужбина и Задужбина „Доситеј Обрадовић” јер је Матица српска њихов суоснивач.

8.4. Национални савет за научни и технолошки развој

У 2023. години Национални савет је одржао пет седница, од којих је једна седница била електронска, на којима је:

- припремљен и усвојен Извештај о стању у науци у 2022. години, са предлозима и сугестијама за наредну годину, у складу са чланом 16, тачка 7 Закона о науци и истраживањима. Влада Републике Србије донела је Закључак о прихватању наведеног извештаја на седници одржаној 3. новембра 2023. године;
- усвојен Кодекс понашања у научноистраживачком раду 21. јуна 2023. године;
- решавано по пресудама Управног суда по тужбама истраживача по покренутиим управним споровима у предметима стицања научних звања;
- разматрана су и донета решења у другом степену поводом жалби истраживача на првостепене одлуке Комисије за стицање научних звања и матичних научних одбора;
- донете су одлуке о стицању статуса центара изузетних вредности за пет центара изузетних вредности, на основу донетих одлука о акредитацији;
- прихваћен предлог за припрему анализе по поднетој иницијативи да се за филозофију и теологију вредновање изврснои истраживача у научним звањима врши по правилима као за хуманистичке науке и образована Комисија за стручну анализу предлога да се филозофија и теологија из области друштвених наука разврста у област хуманистичких наука (на седници 26. децембра);
- прихваћен предлог за давање смерница о најцелисходнијим мерама да се подстакне улагање привреде у науку и образована Радна група из реда чланова Националног савета за припрему предлога мера којима би се повећало улагање привреде у науку (на седници 26. децембра).

Поред напред наведених активности и донетих аката, Национални савет се у 2023. години бавио и другим актуелним питањима из научноистраживачке делатности Републике Србије. Чланови Националног савета су активно учествовали у раду великог броја научних скупова посвећених унапређењу науке и научног рада.

8.5. Комисија за стицање научних звања

Комисија за стицање научних звања је одржала 11 седница на којима је разматрано 380 захтева истраживача за стицање научних звања *виши научни сарадник* и *научни саветник* и донете су 372 позитивне одлуке о стицању научних звања и седам негативних одлука, док је један захтев повучен. Извршена је правна и техничка провера 394 новоподнета захтева за избор истраживача. Израђени су и одговори и мишљења по захтеву истраживача и НИО.

8.6. Одбор за акредитацију научноистраживачких организација

Одбор за акредитацију научноистраживачких организација у новом сазиву именован је Решењем Министра од 15. децембра 2022. године.

У току 2023 године, у периоду 17. јануар 2023. – 25. децембар 2023. године, одржано је укупно 30 седница Одбора. Чланови Одбора су редовно присуствовали седницама и учествовали у раду, тако да су све заказане седнице уредно и одржане. Рад на седницама се одвијао у конструктивној атмосфери уз максималну ефикасност у раду. Тимски рад одвијао се по радним и стручним групама, при чему су сви чланови одбора проучавали материјале достављене електронским путем, а захтеви института, факултета и универзитета разматрани су у складу са овлашћењима из важећег Закона о науци и истраживањима, Закона о научноистраживачкој делатности и Правилника о вредновању научноистраживачког рада и поступку акредитације научноистраживачких организација.

У наведеном периоду разматрени су 61 захтев и допуне захтева за акредитацију, односно реакредитацију научноистраживачких организација. У случајевима када Одбору нису били приложени сви докази и адекватна документација потребна за разматрање захтева, упућивана је примедба одговарајућој институцији да, у виду допуне захтева, достави тражену документацију за даље разматрање.

Одбор за акредитацију успешно је реализовао 20 седница преко платформе у оквиру еНаука, која је пуштена у рад почевши од 01. марта 2023. године.

Стручни тимови Одбора обавили су и шест посета НИО током поступка, како би извршили непосредан увид, пре свега у научноистраживачку инфраструктуру и утврдили испуњеност услова и капацитете за обављање истраживања у одређеној научној области.

8.7. Матични научни одбори

Матични научни одбори образовани су одлуком министра за просвету, науку и технолошки развој од 29. децембра 2021. године. Мандат им је пет година (од 4. јануара 2022. до 31. децембра 2026). Конститутивне седнице одржане су у другој половини јануара 2022, када су изабрани председници МНО и њихови заменици. На истој седници су усвојени и пословници о раду МНО. Седнице матичних научних одбора, по правилу, одржаване су у просторијама Института за хемију, технологију и металургију у Београду. Поједине седнице одржане су и електронским путем.

На седницама Одбора су разматрана питања научног рада и донете одлуке сходно надлежности Одбора, и то:

- питања од интереса за истраживаче из области за које су надлежни научни одбори, а посебно о процесу избора у звање и о критеријумима за оцењивање научног рада, о организацији научног рада, институционалном финансирању науке, еНауци и о другим питањима;
- урађена је евалуација годишњих извештаја о раду и плана рада НИО у периоду 1. јануар 2023 – 31. децембар 2023. године;
- усвајана су мишљења о напредовању кандидата у виша научна звања; донете су одлуке о стицању научног звања *научни сарадник*, према одредбама Закона о науци и истраживањима (*Службени гласник РС*, 49/19). Таквих разматрања и одлука било је укупно 893;
- извршена је категоризација домаћих часописа за 2023. годину;
- разматрани су и усвајани предлози категоризације техничких решења;
- извршена је категоризација монографија и осталих публикација категорије М10 и М40 на основу достављених захтева истраживача у складу са Правилником о стицању истраживачких и научних звања;
- разматрани су захтеви за продужетак радног односа истраживачима после 65. године живота, у складу са чланом 100 Закона о науци и истраживањима (*Службени гласник РС*, бр. 49/2019)

У табели 8.2. збирно су приказане неке од активности МНО.

Табела 8.2. Табеларни приказ активности МНО за 2023. годину

Област	Матични научни одбор за	Број чланова	Број састанака	Број НИО (оцењени годишњи извештаји)	Број мишљења за избор у звања	Број захтева за продужење радног односа
Технолошки развој						
1	биотехнологију и пољопривреду	9	11	23	107	0
2	електронику, телекомуникације и информационе технологије	9	14	10	39	0
3	енергетику, рударство и енергетску ефикасност	9	10	5	20	0
4	материјале и хемијске технологије	9	12	7	46	0
5	машинство и индустријски софтвер	8	12	8	18	0
6	саобраћај, урбанизам и грађевинарство	9	11	6	11	0
7	уређење, заштиту и коришћења вода, земљишта и ваздуха	9	13	5	10	0
Друштвене и хуманистичке науке						
8	историју, археологију и етнологију	9	13	15	86	1
9	језик и књижевност	7	12	6	39	0
10	права, економију и политичке науке	8	12	23	77	0
11	филозофију, психологију, педагогију и социологију	9	12	16	34	0
Природне науке и медицина						
12	физику	8	19	2	65	0
13	хемију	7	15	8	108	0
14	биологију	8	12	5	115	0
15	геонауке и астрономију	7	14	3	28	0
16	медицинске науке	7	14	12	81	0
17	математику, рачунарске науке и механику	9	13	5	9	0

8.8. Високошколске установе

Делатност високог образовања у Републици Србији обавља се на универзитетима, у чијем се саставу налазе факултети, и у академијама / високим школама струковних студија. У школској 2023/24. години, на свим високошколским установама и на свим нивоима студија у Републици Србији уписано је 249.626 студената.⁹ Од укупног броја уписаних, 102.050 студента (40,9%) мушког је пола, а 147.576 (59,1%) женског пола. На државним и приватним универзитетима укупно је уписано 209.825 студената – од тога 83,7% или 175.625 студената уписано је на државним, а 16,3% или 34.200 студената на приватним факултетима. На државним академијама / високим школама струковних студија укупно је уписано 32.528 студената, док су на приватним високим школама струковних студија уписана 7.273 студента. Посматрано према начину

⁹ Републички завод за статистику, САОПШТЕЊЕ АС20, Број 184, 5. 7. 2024.

финансирања студија, 38,7% студената уписало се на буџет, а 61,3% студената на самофинансирање.

У календарској 2023. години у Републици Србији на свим високошколским установама и на свим нивоима студија дипломирало је 38.132 студената.¹⁰ Од укупног броја дипломираних студената, 14.832 или 38,9% су мушкарци, а 23.300 или 61,1% су жене. На државним и приватним универзитетима укупно је дипломирало 29 123 студента – од тога 76,8% или 22.367 студената дипломирало је на државним, а 23,2% или 6.756 студента на приватним факултетима. На државним академијама / високим школама струковних студија и приватним високим школама струковних студија дипломирало је 9.009 студената – од тога 84,3% на државним високим школама, а 15,7% студената на приватним. Посматрано према начину финансирања студија, од укупног броја дипломираних студената 36% су корисници буџета, 47,5% су самофинансирајући студенти и 16,5% су на буџету и самофинансирању.

У табели 8.3. је дат преглед броја одбрањених докторских дисертација по универзитетима у временском периоду 2016–2023. године. До ових података дошли смо захваљујући законској обавези о депоновању доктората у репозиторијум НаРДУС¹¹.

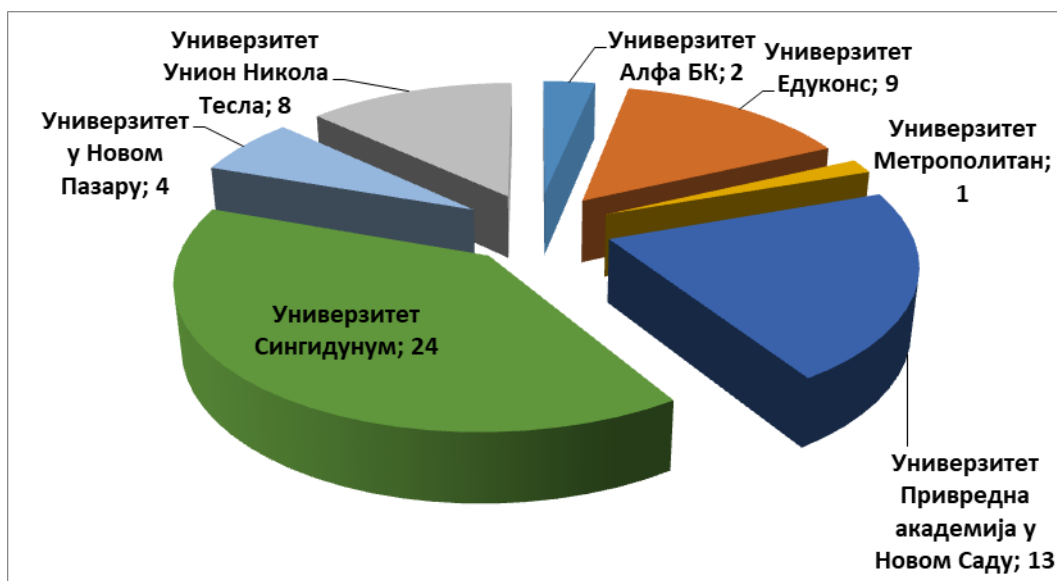
Табела 8.3. Број одбрањених докторских дисертација по универзитетима у Републици Србији у периоду 2014–2023. године

Универзитет	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Државни универзитет у Новом Пазару			3		3				1	
Криминалистичко-полицијски универзитет									2	
Универзитет Алфа БК		2	14	3	3	4	5	4	4	2
Универзитет Едуконс		9	26	7	6	4	7	7	4	9
Универзитет Мегатренд	11	13	34	19	3	2				
Универзитет Метрополитан	1	1	1		2	3		4	4	1
Универзитет одбране	7	11	30	2	2	5	3	7	8	6
Универзитет Привредна академија у Новом Саду	6	22	31	25	38	23	15	14	13	13
Универзитет Сингидунум	3	11	54	23	19	24	21	18	28	24
Универзитет у Београду	603	677	1171	549	740	544	423	451	451	463
Универзитет у Крагујевцу	92	101	117	107	98	112	67	92	102	19
Универзитет у Нишу	79	134	178	96	102	68	68	87	69	44
Универзитет у Новом Пазару		1	1	5	4	2		4	5	4
Универзитет у Новом Саду	204	317	520	199	237	250	171	176	143	133
Универзитет у Приштини (Косовска Митровица)	21	16	31	14	23	12	6	11	6	3
Универзитет уметности у БГД	23	42	89	55	78	49	58	59	39	48
Универзитет Унион	1	8	21	4	7	7	9	9	6	
Универзитет Унион Н. Тесла		2	6	5	5	10	4	5	9	8

Као што се из табеле 8.3. види, око 60% од укупног броја доктората (777) одбрањено је на Београдском универзитету. Укупно је у 2023. години на приватним универзитетима докторирао 61 кандидат, што износи 7,85% од укупног броја одбрањених теза. На слици 8.1 приказана је расподела броја одбрањених теза у 2023. години по приватним универзитетима.

¹⁰ Републички завод за статистику, САОПШТЕЊЕ АС21, Број 171, 26. 6. 2024.

¹¹ Национални репозиторијум дисертација у Србији, <https://nardus.mpn.gov.rs/>

Слика 8.1. Расподела броја одбрањених теза у 2023. години по приватним универзитетима

Родна равноправност у образовању и науци у Републици Србији

Често се на светској и домаћој научној сцени промовишу програми који имају за циљ смањење родне неравноправности. Мотивација за ове програме је податак да само трећину од укупног броја свих научника у свету чине жене. У Европи је овај број ипак већи. У Србији се не може говорити да у науци постоји родна неравноправност. Наиме, према подацима из 2023. године, број жена научница у Србији је 6.970, што износи 56,45% од укупног броја институционално финансираних истраживача (12.346). На програмима Фонда за науку РС ангажовано је 57% научница. Међу руководиоцима пројеката Фонда 53% су жене. Научна заједница у Србији активно подржава равноправно укључивање жена у реализацију научних истраживања, што ће довести до тога да се у следећим годинама све већи број девојака и жена одлучи за бављење науком.

8.9. Центри изузетних вредности

Центар изузетних вредности може бити институт, односно високошколска установа или њихов организациони део, ако су у временском периоду од пет година остварили врхунске и међународно признате научне и стручне резултате у одређеној научној дисциплини, и на основу тога имају развијену међународну научну, техничку и технолошку сарадњу.

На основу приспелих извештаја центара изузетних вредности акредитованих у 2023. години, може се направити следећи сумарни извештај:

У 2023. години број центара изузетних вредности се променио у односу на претходну годину, тако да је анализом обухваћен рад тридесет једног центра изузетних вредности акредитованих од стране Министарства за науку, технолошки развој и иновације. Током 2022. године функционисало је 28 центара изузетних вредности, док су крајем 2022. године акредитована три нова центра изузетних вредности, и то Центар за изучавање редокс равнотеже у кардиоваскуларним и метаболичким системима, Центар изузетних вредности за редокс медицину и Центар за биологију костију.

Квалитативна анализа резултата рада свих центара изузетних вредности наведена је у табели 8.7. и детаљније таксативно наведена у тексту који следи:

1. **Институт за медицинска истраживања Универзитета у Београду – Центар за исхрану и метаболизам.** Научноистраживачки кадар ЦЕНМ чини 14 истраживача у научном звању (4 научна саветника, 2 виша научна сарадника и 7 научних сарадника) и 2 истраживача-сарадника. Објављено је 30 радова у међународним часописима током 2023. године (3 рада категорије M21a, 10 радова категорије M21, 6 радова категорије M22, 11 радова категорије M23). Публиковано је 25 радова саопштених на скуповима

међународног значаја и штампаних у целини или у изводу (M30). Запослени у Центру су одржали 5 предавања по позиву на међународним и 2 на домаћим скуповима. Такође, учествовали су на 5 међународних и на 2 домаћа скупа. Сарадници центра су учествовали у реализацији 9 међународних пројеката и два домаћа пројекта. Утрошак финансијских средстава је адекватно документован. Достављен је и план рада за 2024. годину.

2. **Институт за медицинска истраживања Универзитета у Београду – Центар за зоонозе преношене храном и векторима (наставак Центра за токсоплазмозу и медицинску ентомологију).** Квантитативно гледано, број публикација запослених у Центру је 7 радова категорије M20, али није наведена прецизна категоризација радова. Публикована су два рада M50 категорије, али није наведена прецизна категоризација радова. Запослени у Центру су одржали 6 предавања по позиву на међународним и 1 на домаћем скупу. Такође, публикована су 2 саопштења на скуповима националног значаја, али није наведена прецизна категоризација радова. Под окриљем центра одбрањене су две докторске дисертације. Учествоју у реализацији три међународна и једног домаћег пројекта. Утрошак финансијских средстава је адекватно документован. Извештај о утрошку финансијских средстава указује на изванредан дисбаланс (мањи утрошак од примљених средстава за 60.096,43 динара). Достављен је и план рада за 2024. годину.
3. **Институт за физику Универзитета у Београду – Центар за изучавање комплексних система.** Током 2023. год. запослени у Центру (њих 47) су публиковали 30 радова у водећим међународним часописима категорије M20, и то 6 радова категорије M21a, 21 рад категорије M21, 2 рада категорије M22, и 1 рад категорије M23. Сарадници Центра су учествовали у већем броју међународних конференција, на којима су одржали 8 предавања по позиву (M32), као и већи број предавања или постер саопштења, а учествовали су и у научним комитетима водећих конференција. У оквиру редовних семинара Центра одржана су 3 предавања од стране чланова Центра и 16 предавања од стране наших гостију, од чега је 6 предавања организовано као колоквијуми Института за физику у Београду. Чланови центра учествују у реализацији 6 међународних и 3 домаћа пројекта. У Центру су одбрањене две докторске дисертације. Утрошак финансијских средстава је адекватно документован. Достављен је и план рада за 2024. годину.
4. **Институт за хемију, технологију и металургију Универзитета у Београду – Центар за микроелектронске технологије.** У реализацији истраживања у Центру учествовала су 33 истраживача, рачунајући и два докторанда која су ангажована крајем 2023. године. Од укупног броја истраживача, 24 је доктора наука (9 НСАВ, 7 ВНС, 6 НС), 2 доктора наука у процедури избора у звање, 7 докторанада (5 ИС и 2 ИП) и 2 истраживача у звању стручног саветника. У току 2023. године два докторанда су успешно одбранила докторске дисертације. У току 2023. године истраживачи Центра су публиковали два рада категорије M10, и то један M13 и један M14 категорије, 26 радова у категорији M20, и то 12 радова категорије M21, 9 радова категорије M22, 2 рада категорије M23 и 3 рада категорије M24. Међу постигнутим резултатима у 2023. је и 7 резултата из категорије техничких решења, од чега је једно у категорији M82 (нови производ / технологија на националном нивоу). Истраживачи Центра у току 2023. године учествовали су у раду бројних скупова међународног значаја, на којима су презентовали укупно 42 рада, и одржано је једно предавање по позиву. Чланови центра учествовали су у реализацији 5 међународних и 4 домаћа пројекта. Утрошак финансијских средстава је адекватно документован. Извештај о утрошку финансијских средстава указује на изванредан дисбаланс (мањи утрошак од примљених средстава за 1.619,62 динара). Достављен је и детаљан план рада за 2024. годину.
5. **Институт за физику Универзитета у Београду – Центар за фотонику.** У извештају о раду је наведено да су чланови истраживачких тимова Центра у 2023. години објавили 39 радова категорије M20, али није наведена прецизна категоризација радова. Запослени у Центру су одржали пет предавања по позиву на међународним скуповима. Објављена су 72 рада саопштена на скуповима међународног значаја и штампана у целини или у изводу, 6 радова у часописима националног значаја, као и 12 радова на скупу националног значаја. Учествовали су у реализацији једног домаћег и 11 међународних

пројеката. Научна сарадња која је била планирана за 2023. годину је у потпуности остварена. Утрошак финансијских средстава је адекватно документован. Достављен је детаљан план рада за 2024. годину.

6. **Универзитет у Београду, Институт за физику – Центар за физику чврстог стања и нове материјале.** Сарадници Центра су током 2023. године били реализатори у оквиру 5 националних и 10 међународних пројеката. Одржано је 6 предавања по позиву на међународним скуповима. Током 2023. године публикован је 31 рад категорије M20, и то 3 рада категорије M21a, 14 радова категорије M21, 11 радова категорије M22, и 3 публикације категорије M23. Такође, публикована су 34 резултата категорије M30. Сарадници Центра су имали 17 саопштења на међународним научним скуповима. Достављен је адекватан финансијски извештај. Достављен је план рада за 2023. годину.
7. **Природно-математички факултет Универзитета у Новом Саду – Центар за математичка истраживања нелинеарних феномена.** Запослени Центра су у 2023. години објавили 23 рада категорије M20, и то: 3 рада категорије M21a, 9 радова категорије M21, 8 радова категорије M22 и 3 рада категорије M23. Сарадници Центра су учествовали у реализацији 5 националних и 5 међународних пројеката. Под окриљем Центра одбрањена је једна докторска дисертација и одржана су 4 курса за студенте докторских студија. Објављено је 6 саопштења на међународним скуповима. Достављен је адекватан утрошак финансијских средстава. Достављен је и план рада за 2024. годину.
8. **Институт за физику Универзитета у Београду – Центар за неравнотежне процесе.** Истраживачи Центра су у 2023. години објавили 12 радова категорије M20, од тога 1 рад M21a категорије, 4 рада категорије M21, 5 радова категорије M22, и 2 рада категорије M23. Сарадници Центра су учествовали у реализацији 4 национална и 6 међународних пројеката. Чланови Центра учествовали су у реализацији једне докторске дисертације. Одржали су 20 предавања по позиву на иностраним скуповима, док није било предавања на домаћим скуповима. Објављено је 41 саопштење на међународним скуповима (M30 категорије), и једно саопштење на националном скупу. Утрошак финансијских средстава је адекватно документован. Достављен је и план рада за 2024. годину.
9. **Хемијски факултет Универзитета у Београду – Центар за молекуларне науке о храни.** У току 2023. године, сарадници Центра објавили су укупно 70 публикација, у научним часописима, од којих 17 у међународним часописима категорије M21a, 36 у врхунским међународним часописима категорије M21, 12 у истакнутим међународним часописима категорије M22 и 5 у међународним часописима категорије M23 (број публикација је сличан у односу на 2022. годину). Сарадници Центра имају 5 предавања по позиву на међународним скуповима. Сарадници Центра су учествовали у реализацији 17 међународних и 14 домаћих пројеката. Као и претходних година, запослени у Центру су били посвећени развоју научног подмлатка и учествовали у реализацији 3 докторске дисертације. Објављено је 41 саопштење на скуповима међународног карактера (M30). Публиковано је 21 саопштење на скуповима националног карактера. Утрошак финансијских средстава је адекватно документован. Финансијска средства су искоришћена за комплетирање експерименталних поставки. Достављен је и план рада за 2024. годину.
10. **Технолошко-металуршки факултет Универзитета у Београду – Центар за нанотехнологије и функционалне материјале.** У току 2023. године чланови Центра су објавили 4 рада у међународним часописима изузетне вредности (M21a) (у 2022. години 6 радова), 20 радова у врхунским међународним часописима (M21) (у 2022. години 22 рада), 23 рада у истакнутим међународним часописима (M22) (у 2022. години 21 рад), 4 рада у часописима међународног значаја (M23) (у 2022. години 7 радова), 69 радова саопштених на скуповима међународног и националног значаја и штампаних у целини или у изводу (у 2022. години 84 рада), 2 рада категорије M40, 2 рада категорије M50 (у 2022. години 5 радова), 1 предавање по позиву на домаћим скуповима (1 у 2022. години), 1 поглавље у међународним монографијама (1 у 2022. години), 6 техничких решења (2 у 2022. години), 3 објављена патента (2 у 2022. години). Одбрањена је једна докторска дисертација под окриљем Центра. Сарадници Центра су учествовали у реализацији 8

међународних и 3 домаћа пројеката. У оквиру извештаја достављен је финансијски извештај и план рада за наредну годину.

11. **Факултет медицинских наука Универзитета у Крагујевцу – Центар за молекулску медицину и истраживање матичних ћелија.** Запослени и сарадници Центра су током 2023. године учествовали у реализовању 5 међународних пројеката и 21 пројекта који финансира Факултет. Објављено је 19 научних радова у часописима категорије M20, од тога 13 радова категорије M21, 5 радова категорије M22 и 1 рад категорије M23. Публикована су и 3 рада категорије M50 и 6 сажетака категорије M60. У току протекле године одбрањене су 3 докторске дисертације. Одржано је једно предавање по позиву на скупу међународног значаја. Утрошак финансијских средстава је адекватно документован, она су коришћена углавном за набавку медицинског и лабораторијског потрошног материјала. Достављен је и план рада за 2024. годину.
12. **Физички факултет Универзитета у Београду – Центар за квантну теоријску физику.** Током 2023. године, сарадници Центра су објавили 18 радова у врхунским међународним часописима категорије M20 (претходне године је објављено 16), од тога 2 рада категорије M21a, 6 радова категорије M21, 6 радова категорије M22, и 4 рада категорије M23. Запослени у Центру су објавили 8 радова у зборницима конференција и одржали 11 предавања на међународним научним скуповима. Запослени и сарадници Центра су учествовали у реализацији 4 међународна пројекта. Утрошак финансијских средстава је адекватно документован. Достављен је и план рада за 2024. годину.
13. **Факултет техничких наука Универзитета у Новом Саду – Научноистраживачка група Центра за вибро–акустичке системе и обраду сигнала.** Запослени и сарадници Центра су у 2023. години објавили 18 резултата категорије M20, и то: 7 радова категорије M21a, 4 рада категорије M21, 5 радова категорије M22 и 2 рада категорије M23. Истраживачи Центра су учествовали у реализацији 9 међународних и 9 домаћих пројеката. Сарадници Центра су одржали 3 предавања по позиву на међународним скуповима. Публиковано је 19 радова саопштених на скуповима међународног значаја и штампаних у целини или у изводу. Утрошак финансијских средстава је адекватно документован. Достављен је и план рада за 2024. годину.
14. **Институт за нуклеарне науке „Винча” Универзитета у Београду – Центар за синтезу, процесирање и карактеризацију материјала за примену у екстремним условима.** Истраживачи Центра су у 2023. години објавили 23 резултата категорије M20. Публиковано је: 3 рада категорије M21a, 10 радова категорије M21, 5 радова категорије M22, 1 рад категорије M23 и 2 рада категорије M24. Запослени су учествовали у реализацији 7 националних и 13 међународних пројеката. У оквиру Центра у претходној години одбрањене су 2 докторске дисертације. Сарадници Центра имали су 3 предавања по позиву на међународним скуповима, као и 29 саопштења на међународним скуповима у целини и у изводу. Сарадници Института су поднели две пријаве за домаћи патент и регистровали један патент на националном нивоу. Објављено је 6 научних радова у часописима националног значаја. Утрошак финансијских средстава је адекватно документован. Достављен је и план рада за 2022. годину.
15. **Институт за хемију, технологију и металургију Универзитета у Београду – Центар изузетних вредности за хемију и инжењеринг животне средине.** У 2023. години сарадници Центра су укупно публиковали 22 рада у међународним часописима категорије M20, и то: 1 рад категорије M21, 7 радова категорије M21, 8 радова категорије M22, 2 рада категорије M23, 1 рад категорије M28b, 1 рад категорије M29a, и 2 рада категорије M29b. Учествовали су у реализацији 6 домаћих и 12 међународних пројеката. Сарадници Центра одржали су једно предавање по позиву на међународном и једно предавање на домаћем скупу, и објавили 24 саопштења на међународним и националним скуповима у изводи или у целини. Пријављен је један патент на међународном и један патент на националном нивоу. Утрошак финансијских средстава је адекватно документован. Извештај о утрошку финансијских средстава указује на изванредан дисбаланс (већи утрошак од примљених средстава за 4,334.30 динара). Достављен је и план рада за 2024. годину.

16. **Институт за нуклеарне науке „Винча” Универзитета у Београду – Центар изузетних вредности за водоничну енергетику и обновљиве изворе енергије.** Запослени у Центру су током 2023. године публиковали 18 радова категорије M20 (15 радова категорије M21, 2 рада категорије M22, и 1 рад категорије M24), као и један рад категорије M14. Током 2023. године истраживачи Центра су учествовали на 10 интернационалних пројеката, а били су ангажовани и на 11 домаћих пројеката. У протеклој години у Центру су одбрањене четири докторске дисертације. Сарадници Центра су имали 38 саопштења на међународним научним скуповима и два саопштења на домаћим скуповима, и одржано је 12 предавања по позиву. Извештај о утрошку финансијских средстава указује на изврстан дисбаланс (већи утрошак од примљених средстава за 1.415.872,25 динара). Достављен је план рада за 2024. годину.
17. **Институт за нуклеарне науке „Винча” Универзитета у Београду – Центар изузетних вредности за наномагнетне и радиообележене материјале.** Истраживачи и сарадници Центра су током 2023. године учествовали у реализацији 4 национална и 3 међународна пројекта. Нема података о одржаним предавањима по позиву током 2023. године. Сарадници Центра у 2023. години публиковали су 4 рада категорије M20, али није наведена прецизна категоризација радова. Објављено је 7 саопштења M30 категорије, и 4 саопштења M60 категорије. Достављен је финансијски извештај. Извештај о утрошку финансијских средстава указује на изврстан дисбаланс (мањи утрошак од примљених средстава за 279.055,40 динара). Достављен је план рада за 2024. годину.
18. **Природно-математички факултет Универзитета у Новом Саду – Центар изузетних вредности за репродуктивну ендокринологију и сигнализацију (ЦеРЕС).** Запослени истраживачи и сарадници Центра су током 2023. године реализовали 7 међународних и 3 домаћа пројекта. Током 2023. године реализована су два предавања по позиву на научном скупу. Публиковано је 10 радова категорије M20, и то 4 рада категорије M21, 5 радова категорија M22 и 1 рад категорије M23. Објављено је 9 саопштења на међународним и националним скуповима. Достављен је финансијски извештај за 2023. годину, средства су углавном коришћена за набавку хемикалија и неопходне опереме за истраживања. Достављен је план рада за 2024. годину.
19. **Институт за мултидисциплинарна истраживања Универзитета у Београду – Центар за зелене технологије.** Током 2023. године публикован је 21 рад категорије M20, и то 11 радова категорије M21, 6 радова категорије M22 и 4 рада категорије M23. У оквиру међународне сарадње сарадници Центра су учествовали на 5 међународних пројеката. Поред тога, сарадници Центра су учествовали на реализацији 3 национална пројекта. Одбрањене су 3 докторске дисертације, а одржано је више курсева за докторанде. Сарадници Центра су одржали 10 предавања по позиву на међународним и 2 предавања по позиву на домаћим научним скуповима. Објављено је 31 саопштење на међународним скуповима, у целини или изводу, као и 5 саопштења на националним скуповима. Објављен је 1 рад категорије M52. Достављен је адекватно документован финансијски извештај. Извештај о утрошку финансијских средстава указује на изврстан дисбаланс (већи утрошак од примљених средстава за 34,256.26 динара). Достављен је план рада за 2024. годину.
20. **Институт за ратарство и повртарство Нови Сад – Центар изузетних вредности за легуминозе.** Центар изузетних вредности за легуминозе је стекао акредитацију током 2023. године. Центар учествује у реализацији више пројеката: 27 међународних и 10 националних. Укупно је остварено 16 резултата из категорије M20, док је публикован 1 рад у научном часопису категорије M21a, 3 рада категорије M21, 2 рада категорије M22, 7 радова категорије M23, и 3 рада категорије M24. Објављено је 33 саопштења на скуповима међународног карактера и 28 саопштења на скуповима националног карактера. Публиковано је 9 радова у националним часописима категорије M50. Из категорије M97 остварено је 27 резултата. Достављен је адекватно документован финансијски извештај. Достављен је и план рада за 2023. годину.
21. **Институт за биолошка истраживања „Синиша Станковић” – Центар изузетних вредности за интердисциплинарна истраживања у биологији.** Истраживачи запослени у Центру су у 2023. години објавили 170 радова категорије M20, од тога 23 рада

- категорије M21a, 84 рада категорије M21, 51 рад категорије M22, 11 радова категорије M23, и 1 рад категорије M24. Сарадници Центра су учествовали у реализацији 47 међународних и 8 домаћих пројеката. Сарадници Института су одржали 20 предавања по позиву на међународним скуповима и 17 предавања по позиву на домаћим скуповима. Публикована су 4 рада категорије M50, као и 49 радова категорије M60. Утрошак финансијских средстава је адекватно документован. Извештај о утрошку финансијских средстава указује на изванредан дисбаланс (већи утрошак од примљених средстава за 2.862,40 динара је плаћен из средстава НИО). Достављен је и план рада за 2024. годину.
22. **Институт за кардиоваскуларне болести „Дедиње” – Центар изузетних вредности за научну и истраживачку делатност у области кардиоваскуларне медицине.** Истраживачи запослени у Центру у 2023. години нису објавили ниједан рад. Запослени у Центру су учествовали на два међународна и на једном домаћем скупу. У окриљу Центра реализована је 1 докторска дисертација. Сарадници Центра били су укључени у наставне активности у виду курсева и предавања за докторанте. Утрошак финансијских средстава је адекватно документован. Достављен је и план рада за 2024. годину.
23. **Институт за ратарство и повртарство Нови Сад - Центар изузетних вредности за иновације у оплемењивању биљака толерантних на промене климе (*Climate Crops*).** Запослени истраживачи и сарадници Центра су током 2023. године реализовали 21 међународни и 8 домаћих пројеката. Током 2023. године реализовано је 1 предавање по позиву на домаћем скупу и 4 предавања по позиву на међународном скупу. Публиковано је 5 радова категорије M10 и 27 радова категорије M20 (1 рад категорије M21a, 12 радова категорије M21, 7 радова категорије M22, 3 рада категорије M23, и 4 рада категорије M24). Публикована су 4 рада категорије M50 и 30 радова категорије M60. Сарадници Центра били су укључени у менторство докторских дисертација, као и у наставне активности у виду курсева и предавања за докторанте. Достављен је финансијски извештај за 2023. годину, који је адекватно документован. Достављен је план рада за 2024. годину.
24. **Институт за нуклеарне науке „Винча” Универзитета у Београду – Центар изузетних вредности за конверзију светлосне енергије (CONVERSE).** Запослени у Центру су укључени у реализацију 13 међународних и 7 националних пројеката. У години за коју се подноси Извештај (2023), чланови Центра су публиковали 37 научних радова категорије M20 са афилијацијом Центра изузетних вредности – CONVERSE, и то: 2 рада су публикована у међународним часописима изузетних вредности (M21a), 21 рад је публикован у врхунским међународним часописима (M21), 9 радова је публиковано у истакнутим међународним часописима (M22), 3 рада категорије M23, 1 рад категорије M28b и 1 рад категорије M29a. Публикована су 2 рада категорије M10, и то 1 рад категорије M14 и 1 рад категорије M18. Четири предавања по позиву одржана су на скуповима од међународног значаја, док је 13 радова презентовано на међународном скупу. Једно предавање по позиву одржано је на скупу од националног значаја. Сарадници Центра били су укључени у менторство докторских дисертација, као и у наставне активности у виду курсева и предавања за докторанте. Достављен је финансијски извештај за 2023. годину, који је адекватно документован. Извештај о утрошку финансијских средстава указује на изванредан дисбаланс (мањи утрошак од примљених средстава за 4.271,50 динара). Достављен је и план рада за 2024. годину.
25. **Универзитет у Новом Саду, Пољопривредни факултет – Центар за векторе болести и ефекте климатских промена у оквиру концепта свеобухватно здравље.** Запослени и сарадници Центра су у 2023. години објавили 14 радова категорије M20, и то: 1 рад категорије M21a, 4 рада категорије M21, 6 радова категорије M22, и 3 рада категорије M23. Истраживачи Центра су учествовали у реализацији 24 међународна и 8 домаћих пројеката. Сарадници Института су одржали 2 предавања по позиву на међународним скуповима. Сарадници Центра били су укључени у менторство докторских дисертација, као и у наставне активности у виду курсева и предавања за докторанте. Утрошак финансијских средстава је адекватно документован. Достављен је и план рада за 2024. годину.

26. **Универзитет у Новом Саду, Факултет техничких наука – Центар за идентификационе технологије.** Сарадници Центра су током 2023. године били реализатори у оквиру 6 националних и 10 међународних пројеката. Под окриљем Центра одбрањене су четири докторске дисертације. Сарадници Института су одржали једно предавање по позиву на међународном скупу. Током 2023. године публиковали су 32 рада категорије M20, од чега 1 рад M21a категорије, 20 радова M21 категорије, 8 радова категорије M22, 2 рада категорије M23, и 1 рад M24 категорије. Публиковано је 14 радова категорије M30 и 2 рада M50 категорије, као и 4 рада категорије M60. Сарадници Центра били су укључени у менторство докторских дисертација. Објављен је један патент. Достављен је адекватан финансијски извештај. Достављен је план рада за 2024. годину.
27. **Универзитет у Новом Саду, Пољопривредни факултет – Центар изузетних вредности за адаптацију аграрних, урбаних и шумских екосистема на климатске промене.** У извештају о раду је наведено да су чланови истраживачких тимова Центра у 2023. години објавили 53 рада категорије M20, али није наведена прецизна категоризација радова. Запослени у Центру су одржали 3 предавања по позиву на међународним и 3 на домаћим скуповима. Учествовали су у реализацији 19 домаћих и 27 међународних пројеката. Сарадници Центра били су укључени у менторство докторских дисертација, као и у наставне активности у виду курсева и предавања за докторанте. Утрошак финансијских средстава је адекватно документован. Достављен је детаљан план рада за 2024. годину.
28. **Универзитет у Новом Саду, Филозофски факултет – Центар изузетних вредности за бихејвиорална истраживања у психологији.** Током 2023. год. запослени у Центру су публиковали 33 рада у водећим међународним часописима категорије M20, од чега је 10 радова M21 категорије, 14 радова категорије M22, и 9 радова категорије M23. Публикован је 21 рад категорије M30, као и 2 рада категорије M40. Сарадници Центра су одржали једно предавање по позиву на међународном скупу. Учествовали су у реализацији 2 домаћа и 4 међународна пројекта. Сарадници Центра били су укључени у наставне активности у виду курсева и предавања за докторанте. Утрошак финансијских средстава је адекватно документован. Достављен је детаљан план рада за 2024. годину.
29. **Факултет медицинских наука, Универзитет у Крагујевцу – Центар за изучавање редокс равнотеже у кардиоваскуларним и метаболичким системима.** Запослени и сарадници Центра су у 2023. години објавили 41 рад категорије M20, и то: 4 рада категорије M21a, 19 радова категорије M21, 15 радова категорије M22, и 3 рада категорије M23. Објавили су 40 саопштења у категорији M30 и 6 саопштења M60 категорије. Публиковали су 2 рада категорије M50. Истраживачи Центра су учествовали у реализацији 4 међународна и 2 домаћа пројекта. Сарадници Центра су одржали 7 предавања по позиву на међународним скуповима. Сарадници Центра били су укључени у менторство докторских дисертација, као и у наставне активности у виду курсева и предавања за докторанте. Утрошак финансијских средстава је адекватно документован. Достављен је и план рада за 2024. годину.
30. **Медицински факултет, Универзитет у Београду – Центар изузетних вредности за редокс медицину.** Истраживачи запослени у Центру су у 2023. години објавили 18 радова категорије M20, али није наведена прецизна категоризација радова. Сарадници Центра су учествовали у реализацији 3 међународна и 1 домаћег пројекта. Сарадници Центра су одржали 2 предавања по позиву на међународним скуповима и 4 предавања по позиву на домаћим скуповима. Публикована су 4 рада категорије M50, као и 1 рад категорије M40. Сарадници Центра били су укључени у менторство докторских дисертација, као и у наставне активности у виду курсева и предавања за докторанте. Утрошак финансијских средстава је адекватно документован. Достављен је и план рада за 2024. годину.
31. **Медицински факултет, Универзитет у Београду – Центар за биологију костију.** Током 2023. године публиковано је 26 радова категорије M20, и то: 2 рада категорије M21a, 10 радова категорије M21, 10 радова категорије M22, и 4 рада категорије M23. У

оквиру међународне сарадње сарадници Центра су учествовали на 2 међународна и 2 национална пројекта. Одбрањене су 4 докторске дисертације, а одржано је више курсева за докторанде. Сарадници Центра су одржали 3 предавања по позиву на међународним и 8 предавања по позиву на домаћим научним скуповима. Објављена су 2 рада категорије М40, као и 4 рада категорије М50. Достављен је адекватано документован финансијски извештај. Достављен је план рада за 2024. годину.

Сви центри су поднели адекватне и документоване извештаје, који и по обиму и по садржини омогућавају свеобухватну и темељну анализу рада центара у протеклој години. Укупно гледајући, центри су у складу са својим потенцијалима и објективним околностима остварили врло добре до одличне квантитативне и квалитативне резултате у научноистраживачком раду. Готово у свим центрима остао је скоро непромењен или је чак и повећан број радова публикованих у престижним научним часописима. Учињени су значајни напори у развоју научног подмлатка. Финансијска средства су у потпуности наменски трошена (постоје мање недоследности у неким извештајима). Највећи део је потрошен за набавку и одржавање опреме, набавку хемикалија и репроматеријала, као и чланарине за различита стручна удружења. У извештајима постоје адекватни планови за 2023. годину у којима су детаљно обрађене активности везане за научноистраживачки рад и за развој научног подмлатка. Финансијски планови за 2024. годину су амбициознији него за претходну годину, али у већини центара се крећу у реалним оквирима.

Табела 8.7. Преглед резултата рада центара изузетних вредности

Р. бр.	Назив/пословно име НИО	Научна област	Број и датум акта о акредитацији	Руководилац
1	Институт за медицинска истраживања – Центар за исхрану и метаболизам	медицинске науке	660-01-00004/9/2020-14/1 датум: није наведен	др Весна Вучић
2	Институт за медицинска истраживања – Центар за зоонозе преносене храном и векторима	медицинске науке	600-01-00007/2023-03/7/1, датум: 22. 9. 2023.	др Снежана Томановић
3	Институт за физику – Центар за изучавање комплексних система	природно-математичке науке	660-01-00008/2023-5, датум: 14. 3. 2023.	др Антун Балаж
4	Институт за хемију, технологију и металургију – Центар за микроелектронске технологије	техничко-технолошке науке	660-01-00016/23 датум: 7. 6. 2022.	др Дана Васиљевић Радовић
5	Институт за физику – Центар за фотонику	природно-математичке науке	660-01-00007/2023-03/8/1, датум: 22. 9. 2023.	др Душан Арсеновић
6	Институт за физику – Центар за физику чврстог стања и нове материјале	природно-математичке науке	660-01-00006/20/1 датум: 22. 6. 2022. год.	др Ненад Лазаревић
7	Природно-математички факултет у Новом Саду – Центар за математичка истраживања нелинеарних феномена	природно-математичке науке	660-01-00010/2 датум: 5. 6. 2020. год.	Проф. др Наташа Крејић
8	Институт за физику – Центар за неравнотежне процесе	природно-математичке науке	660-01-00006/26 , датум: 5. 7. 2022.	др Невена Пуач

9	Хемијски факултет – Центар за молекуларне науке о храни	природно-математичке науке	660-01-0021/2023-03, датум: 30. 5. 2023.	проф. др Тања Ћирковић Величковић
10	Технолошко-металуршки факултет – Центар за нанотехнологије и функционалне материјале	природно-математичке, техничко-технолошке науке	660-01-00004/4, датум: 12. 3. 2019.	проф. др Ђорђе Јанаћковић
11	Центар за молекулску медицину и истраживања матичних ћелија Факултета медицинских наука у Крагујевцу	медицинске науке	660-01-00004/17, датум: 17. 12. 2019.	проф. др Гордана Радосављевић
12	Физички факултет у Београду Центар за квантну теоријску физику	природно-математичке науке	660-01-00007/2023-03/2, датум: 25. 7. 2023.	проф. др Ђорђе Спасојевић
13	Факултет техничких наука у Новом Саду – Центар за вибро-акустичке системе и обраду сигнала	техничко-технолошке науке	660-01-00004/10/2020-14/1, датум: 26. 2. 2020.	проф. др Ивана Ковачић
14	Институт за нуклеарне науке „Винча“ у Београду – Центар за синтезу, процесирање и карактеризацију материјала за примену у екстремним условима	природно-математичке науке	660-01-00010/1, датум: 7. 7. 2020.	др Бранко Матовић
15	Институт за хемију, технологију и металургију у Београду – Центар за хемију и инжењеринг животне средине	природно-математичке науке	660-01-00016/1, датум: 15. 6. 2021.	др Драгана Ђорђевић
16	Институт за нуклеарне науке „Винча“ у Београду – Центар за водоничку енергетику и обновљиве изворе енергије	природно-математичке, техничко-технолошке, медицинске и биотехничке науке	660-01-00009/1, датум: 24. 4. 2018.	др Јасмина Грбовић Новаковић
17	Институт за нуклеарне науке „Винча“ у Београду – Центар изузетних вредности за наномагнетне и радиообележене материјале	природно-математичке науке	660-01-00009/3, датум: 12. 7. 2018.	др Жељко Пријовић
18	Природно-математички факултет у Новом Саду – Центар за репродуктивну ендокринологију и сигнализацију	природно-математичке науке	660-01-00006/16/1, датум: 22. 6. 2022.	проф. др Силвана Андрић
19	Институт за мултидисциплинарна истраживања у Београду – Центар за зелене технологије	природно-математичке, техничко-технолошке, и биотехничке науке	660-01-00006/6, датум: 12. 4. 2022.	др Зорица Бранковић

20	Институт за ратарство и повртарство – Центар изузетних вредности за легуминозе	биотехничке науке	660-01-00007/2023-03/6, датум: 09. 5. 2023.	Др Сања Васиљевић
21	Институт за биолошка истраживања „Синиша Станковић” – Центар изузетних вредности за интердисциплинарна истраживања у биологији	природно-математичке науке	660-01-00010/1, датум: 25. 2. 2020.	др Павле Павловић
22	Институт за кардиоваскуларне болести „Дедиње” – Центар изузетних вредности за научну и истраживачку делатност у области кардиоваскуларне медицине	медицинске науке	660-01-00016/13, датум: 20. 7. 2021.	Проф. Др Милован Бојић
23	Институт за ратарство и повртарство Нови Сад – Центар изузетних вредности за иновације у оплемењивању биљака толерантних на промене климе	Биотехничке науке	660-01-00016/2, датум: 06. 7. 2021.	Др Драгана Миладиновић
24	Институт за нуклеране науке „Винча” у Београду- Центар за конверзију светлосне енергије (CONVERSE),	Природно-математичке науке	660-01-00016/6/2021-14, датум: 22. 12. 2021.	Др Мирослав Драмићанин
25	Центар за векторе болести и ефекте климатских промена у оквиру концепта свеобухватно здравље	Биотехничке науке	660-01-00016/9, датум: 16. 11. 2021.	Проф. др Александра Игњатовић Ћупина
26	Факултет техничких наука у Новом Саду – Центар за идентификационе технологије	Техничко-технолошке науке	660-01-00016/10, датум: 30. 11. 2021.	Проф. др Гордана Остојић
27	Универзитет у Новом Саду, Пољопривредни факултет – Центар изузетних вредности за адаптацију аграрних, урбаних и шумских екосистема на климатске промене.	Биотехничке науке	660-01-00018/6, датум: 29. 3. 2022.	Проф. др Ивана Максимовић
28	Филозофски факултет у Новом Саду – Центар изузетних вредности за бихејвиорална истраживања у психологији	Друштвене науке	660-01-00006/19, датум: 16. 6. 2022.	Проф. др Снежана Смедеревац
29	Универзитет у Крагујевцу, Факултет медицинских наука – Центар за изучавање редокс равнотеже у кардиоваскуларним и метаболичким системима	Медицинске науке	660-01-00006/23/1, датум: 19. 10. 2022.	Проф. др Владимир Јаковљевић
30	Универзитет у Београду Медицински факултет – изузетних вредности за редокс медицину	Медицинске науке	660-01-00006/28, датум: 19. 7. 2022.	Проф. др Татјана Симић
31	Универзитет у Београду Медицински факултет – Центар за биологију костију	Медицинске науке	660-01-00006/29/1, датум: 19. 10. 2022.	Проф. др Марија Ђурић

8.10. ЈП „Нуклеарни објекти Србије“

Основни стратешки циљ делатности Јавног предузећа „Нуклеарни објекти Србије“ (у даљем тексту: Јавно предузеће – ЈП) је да обезбеди спровођење обавеза Републике Србије по основу прихваћених међународних обавеза из конвенција, споразума и уговора. Уз то, као први непосредни задаци јављају се активности на обезбеђењу услова за приступање ЕУ, пуној хармонизацији са стандардима и директивама ЕУ у овој области и санацији историјског радиоактивног отпада. У првој фази достизања ових циљева потребно је усагласити пословање ЈП-а са захтевима националних прописа. Елементи и кораци за достизање тих циљева се налазе и у оквиру одговарајућих Закључака Владе РС којима се конкретно налажу задаци које ЈП треба да реализује.

Активности Јавног предузећа налазе се у оквиру програма: Уређење и координација активности у области науке и технолошког развоја – Управљање нуклеарним објектима Србије и унапређење нуклеарне сигурности и безбедности у Србији.

Циљеви и индикатори успешности за ову програмску активност, дати су у Дугорочном и средњорочном плану пословне стратегије и развоја Јавног предузећа за период 2017–2026, за који је Влада РС дала сагласност.

Током 2023. године управљање нуклеарним објектима у Републици Србији није проузроковало акциденте, није било емисије радионуклида у животну средину изнад прописаних граница и није било излагања ни професионално изложених лица, ни становништва изнад прописаних граница.

У склопу активности на подизању кадровске структуре запослених и компетентности Јавног предузећа, сарадници Јавног предузећа учествују у регионалним пројектима МАЕ и координирају их, публикују научне радове,предлажу нове пројекте кроз различите изворе финансирања.

По потреби, сарадници Јавног предузећа сарађују у стручним телима Директората за радијациону и нуклеарну сигурност и безбедност Србије, као и других државних органа. Из изложеног се види да је основа за планирање активности – реализација међународних пројеката, лиценцирање свих нуклеарних објеката којим Јавно предузеће управља, као и изводљиво и одрживо проширење тржишних активности у складу са законом, поштујући све мере сигурности и безбедности. Сем тога, Јавно предузеће, у сарадњи са надлежним министарством, планирало је да оствари и додатне донаторске приходе за активности које су од значаја за подизање нивоа сигурности и безбедности у Јавном предузећу и Републици Србији.

Могућност реализације тих иностраних пројеката је зависила од могућности Јавног предузећа да уложи у унапређење инфраструктуре до нивоа који то траже прописи сигурности и безбедности. Планиране инвестиције су и исказане имајући у виду, између осталог, и тај приоритет. Други аспект за планирање инвестиција су били захтеви прописани националном регулативом, као услов за добијање потребних лиценци за обављање делатности. У складу са тим, као и исказаним ризицима пословања у 2023. години и динамиком прилива средстава, финансијски и пословни приоритети Предузећа су се ажурирали. Предузеће је измирило све обавезе, реализовао део потреба за набавком и инвестицијама у циљу достизања прописане техничке спремности, а део је пренело и у 2024. годину.

Јавно предузеће је током 2023. одржавало и унапређивало систем управљања квалитетом према SRPS ISO 9001:2015, као и обим акредитације мерних метода према SRPS ISO/IEC 17025:2017.

ЈП је током 2023. радило на одржавању и проширењу обима овлашћења за обављање послова заштите од јонизујућих зрачења, које издаје национално регулаторно тело: Директорат за радијациону и нуклеарну сигурност и безбедност Србије.

Сектор за развој и примену нуклеарних технологија је у 2023. години је имао повећан обим посла у планирању простора и опреме за успостављање радиохемијске лабораторије за мерење и припрему узорака радиоактивног материјала. Набавка опреме се реализује преко донације пројекта Европске комисије. Како се недостатак запослених преноси из претходних година, активности у првој фази декомисије реактора РА су предложене и прихваћене за реализацију преко пројекта Европске комисије *Support to Serbian Regulatory Authority and the Vinca site*.

Одржавани су технички састанци и започета је реализација једног од задатака пројекта – израда прелиминарног плана декомисије и стратегије управљања течним РАО у базенима одлагалишта и подземним резервоарима. Сектор је у 2023. години израдио Прелиминарне планове декомисије за нуклеарна постројења: Постојење за прераду отпада ППО, Привремено складиште РАО Х3 и Безбедно складиште јаких извора БС. Израђени су и Прелиминарни планови за Спремиште радиоактивног отпада Х0 и објекат Радијумски бункер. Због специфичности управљања историјским РАО на локацији, запослени Сектора су ангажовани и на изради Плана декомисије складишта Х1 и Х2 са анализом сигурности на активностима декомисије и допуном Извештаја сигурности. Планиране активности на реактору РБ нису реализоване у потпуности услед ангажовања запослених на другим пословима. Реализоване су техничке и стручне посете. Настављен је мониторинг радиоактивности радне и животне средине у хидрометалуршком постројењу Габровница код Калне. Успостављена је комуникација са заинтересованим странама, физичко-техничка заштита локације и прикупљање информација релевантних за планирање декомисије.

Сектор за управљање радиоактивним отпадом је реализовао следеће активности у 2023. години: одржавани су редовни недељни и месечни састанци са представницима конзорцијума ради припреме и реализације пробног рада нуклеарног постројења за прераду радиоактивног отпада ППО, редовни месечни извештаји су достављани МААЕ; извршена је уградња топлотних пумпи у објекат ППО и тако обезбеђени нормални радни услови за опрему и запослене, као и предуслови за отпочињање пробног рада објекта; Пробни рад објекта ППО је отпочео у октобру, али је због техничких разлога наставак одложен за 2024. годину; као излаз из пројекта техничке помоћи МААЕ (SRB9004) вршене су анализе појединих узорака и припреме за акредитацију лабораторије, израђена је документација према важећим домаћим прописима и систему ИСМК ЈП НОС; израђена је документација (Извештај о сигурности за декомисију старог складишта радиоактивног отпада хангара Х1 и његове околине, План декомисије, План управљања радиоактивним отпадом итд.) и предата у јулу месецу Директорату за радијациону и нуклеарну сигурност и безбедност Србије уз захтев за издавање лиценце за обављање нуклеарне активности; добијено је решење о издавању дозволе за виšekратни транспорт опасне робе класе 7 бр. 532-01-1291/2022-03/3. од 1. марта 2023; вршено је преузимање радиоактивног отпада и извора зрачења (РАГ-ови, ЈДД) од генератора РАО у складу са постојећим лиценцама; редовно су достављани извештаји о преузетом РАО у Директорат зарадијациону и нуклеарну сигурност и безбедност Србије и на тај начин остварено је око 50% планираног прихода; спровођено је редовно одржавање нуклеарних објеката и њихове околине, што је обухватило пре свега радове на одржавању зелених површина око свих објеката у оквиру комплекса РАО.

У 2023. години Сектор за радијациону сигурност и заштиту животне средине је реализовао следеће активности: надзор са аспекта радијационе сигурности при свим пословима у раду са радиоактивним отпадом у Сектору за управљање радиоактивним отпадом и пословима у Сектору за примену нуклеарних технологија; надзор са аспекта радијационе сигурности при контроли испуњености услова на основу којих су издате лиценце за Х3 и БС, периодична инспекција паковања РАО у Х3 и контејнера ЗИЈЗ у БС, израда топографија околине Х1, Х2, Х3 и БС, контрола радијационих параметара радне средине, контрола и превенција контаминације, контрола ефикасности вршења деконтаминације; израда Евиденције о извршеним пословима из области заштите од јонизујућих зрачења и Анализе резултата извршених мерења са проценом нивоа излагања за 2022. годину; учешће у изради Извештаја о сигурности за декомисију старих хангара Х1, Х2 и објекта „Бункер”, израда Плана декомисије објекта „Бункер” и Плана ремедијације за објекат „Бункер” и остале пратеће документације и образаца за подношење уз захтеве за добијање лиценци; израђени су План деловања у случају ванредног догађаја током декомисије хангара Х1, PL.0583.1 и План деловања у случају ванредног догађаја током декомисије објекта „Бункер”. PL.0588.1; израђена је документација и добијено овлашћење бр. 021-01-12/2023-03 за послове заштите од зрачења – мерења ради процене новог излагања јонизујућем зрачењу – мерења површинске контаминације од стране Директората за нуклеарну и радијациону сигурност и безбедност Србије; припрема документације за добијање овлашћења за вршење послова заштите од јонизујућег зрачења – обучавање и оспособљавање изложених радника за спровођење мера радијационе сигурности;

израђена је комплетна документација и послати захтеви за издавање овлашћења Директорату за радијациону и нуклеарну сигурност и безбедност за вршење послова заштите од јонизујућег зрачења – мерење ради процене нивоа излагања јонизујућем зрачењу изложених радника и других појединаца и становништва, мерење јачине амбијенталног еквивалента дозе, мерења личних еквивалента дозе, мерење амбијенталног еквивалента дозе, биодозиметријска мерења, израда извештаја о сигурности и програма заштите од јонизујућег зрачења, испитивање садржаја трицијума и деконтаминација лица; израда нове верзије *Списка изложених радника у ЈП* и *Евиденције изложених радника у ЈП*; Реализовано је надзорно оцењивање АТС у циљу продужења акредитације испитних метода у складу са ISO/IEC 17025, као и надзорна посета од стране SGS у циљу провере усклађености ИСМК са ISO/IEC 9001; реализоване су обуке за оспособљавање одговорних лица за спровођење мера заштите од јонизујућих зрачења при обављању радијационих делатности и нуклеарних активности, као и рад са отвореним и затвореним изворима јонизујућих зрачења запослених и одговарајуће обнове знања од стране Центра за перманентно образовање Института за нуклеарне науке „Винча”; одржаване су акредитоване методе, еталонирање и поправка опреме, вршена је верификација преносних уређаја; вршено је континуално праћење и контрола метеоролошких и радијационих параметара животне средине и мерење амбијенталног еквивалента дозе, $H^*(10)$, у животној средини, у околини нуклеарних постројења у оквиру спровођења програма контроле радиоактивности животне средине у складу са Процедуром за мониторинг радиоактивности у околини нуклеарних објеката QP.0565.1; вршено је математичко моделирање распрострањања радионуклида у граничном слоју атмосфере за 2023. годину; израђен је Извештај о мониторингу радиоактивности у околини нуклеарних постројења за 2022. годину, IZ.0565.1_01/23 и извршено извештавање Директората за радијациону и нуклеарну сигурност и безбедност Србије, у складу са обавезама дефинисаним лиценцама; вршена је контрола радиоактивности различитих узорка гамаспектрометријском методом и одређивање трицијума у узорцима воде; вршено је континуално спровођење програма контроле екстерног и интерног излагања за изложене раднике у ЈП на месечном и тромесечном нивоу; рађена су мерења ради процене излагања – биодозиметријска мерења, тј. анализе хромозома и микронуклеуса; вршена су мерења амбијенталног еквивалента јачине дозе, нивоа површинске контаминације, мерења ради процене излагања мерењем личних еквивалента дозе, као и пројектовање мера радијационе сигурности и безбедности за кориснике наших услуга; реализована је израда техничких спецификација, покренута набавка опреме, и рађено је на унапређењу инфраструктуре у оквиру националног пројекта SRB9007 *Strengthening Radiation Safety Infrastructure in Public Company Nuclear Facilities of Serbia*, у оквиру националног програма Републике Србије за пројектни циклус IAEA TC 2022–2023; вршени су здравствени прегледи изложених радника и осталих лица у ЈП, медицински третман и одржаван је пункт за хуману деконтаминацију; у оквиру медицинске лабораторије вршене су биохемијске, хематолошке и анализе урина у склопу здравствених прегледа радника у ЈП; вођена је евиденција здравственог стања изложених радника за 2023. годину; извршено је подношење годишњег извештаја Агенцији за заштиту животне средине о увезеним производима који постају посебни токови отпада, као и годишњег извештаја о кретању опасног медицинског отпада.

У периоду 1. јануар – 31. децембар 2023. године ЈП „Нуклеарни објекти Србије” је из буџета РС, а на основу Уговора о начину коришћења, динамици исплате и контроли наменског трошења средстава буџетске субвенције ЈП „Нуклеарни објекти Србије” Винча за 2023. годину, број: 451 03-62/2023-01/1 од 26. јануара 2023. године и Анекса 1 Уговора о начину коришћења, динамици исплате и контроли наменског трошења средстава буџетске субвенције ЈП „Нуклеарни објекти Србије” Винча за 2023. годину, број: 451-03-1431/2023-04/2 од 8. јуна 2023. године, закључених између Министарства науке, технолошког развоја и иновација и ЈП „Нуклеарни објекти Србије”, пренело укупан износ од 320.000.000 РСД.

Преглед планираних и реализованих трошкова по врстама дат је у табели 8.4.

Табела 8.4. Преглед планираних и реализованих трошкова по врстама

Редни број	Врста трошка	План коришћења средстава субвенције	Реализација у периоду 1. 1 – 31. 12. 2023.	Однос Реализација./План
1	Трошкови материјала	31,000,000.00	31,000,000.00	100%
2	Трошкови производних услуга	11,000,000.00	11,000,000.00	100%
3	Трошкови непроизводних услуга	19,000,000.00	19,000,000.00	100%
4	Трошкови зарада, накнада зарада и остали лични расходи	239,000,000.00	239,000,000.00	100%
5	Извођење радова на топлотној подстанци постројења за прераду радиоактивног отпада – ППО	20,000,000.00	19,987,087.77	100%
	УКУПНО	320,000,000.00	319,987,087.77	100%

На дан 31. децембра 2023. године у Предузећу је запослено укупно 122 лица, од чега је 119 лица запослено на неодређено време, а три лица су запослена на одређено радно време. На дан 31. децембра 2023. године Предузеће је ангажовало седам лица по уговору о делу, за послове који нису систематизовани у Предузећу.

8.11. Јединица за управљање пројектима – ЈУП

Привредно друштво **Јединица за управљање пројектима у јавном сектору д.о.о. Београд**¹² основано је одлуком Владе Републике Србије број 02-5424/2010 од 22. јула 2010. године, (Сл. гласник РС, бр. 51/2010, 72/2013, 24/2014, 65/2014, 110/2016 и 26/2017) за управљање пројектом „Истраживање и развој у јавном сектору”, као једночлано друштво са ограниченом одговорношћу које послује у складу са прописима којима се уређује правни положај привредних друштава. Једночлано друштво ЈУП било је до 2017. за свој рад одговорно промотеру пројекта Министарству просвете, науке и технолошког развоја, а потом само Министарству финансија. Имплементација прве компоненте Пројекта започела је у августу 2010. године. Пројекат је финансиран из кредита Европске инвестиционе банке (ЕИБ) и Развојне банке Савета Европе (*The Council of Europe Development Bank* – СЕВ), Инструмента за претприступну помоћ Европске уније и средстава Републике Србије.

МПНТР је са ЈУП-ом закључило уговоре о реализацији 20 потпројеката (од укупно 29). ЈУП је започео реализацију укупно 16 потпројеката, од којих је девет завршено до краја 2020. године. У 2023. години само два преостала пројекта су била у току реализације: 1. Изградња центара изврности у Крагујевцу и 2. Научно технолошки парк Нови Сад, за које се дају следећи подаци.

Статус пројекта изградње центара изврности у Крагујевцу.

Јединица за управљање пројектима у јавном сектору д.о.о, Београд – ЈУП и Министарство су 14. марта 2011. године потписали Уговор о финансирању и управљању активностима пројекта изградње Научно-технолошког парка у Крагујевцу из средстава Европске инвестиционе банке. Вредност уговора износила је 10.000.000,00 евра.

Дана 22. маја 2013. године потписан је Уговор о финансирању и управљању активностима потпројекта изградње и опремања објекта Центри изврности Универзитета у Крагујевцу из средстава ЕИБ-а, који су потписали Министарство, ЈУП, Град Крагујевац и Универзитет у Крагујевцу. Вредност уговора је 14.000.000,00 евра из ЕИБ-а и 65.500.000,00 динара које обезбеђују Град Крагујевац и Универзитет у Крагујевцу. Уговором о финансирању и управљању активностима изградње објекта Центри изврности Универзитета у Крагујевцу из средстава

¹² Национални савет за науку и технолошки развој Републике Србије је, у својим годишњим извештајима о стању науке у РС, редовно приказивао активности ЈУП-а на реализацији пројекта „Истраживање и развој у јавном сектору”.

кредита ЕИБ и Анексом 1 и 2 Уговора регулисана су права и обавезе уговорних страна у вези са реализацијом тог потпројекта, при чему је рок реализације пројекта заједно са опремањем продужен до 30. јуна 2024. године и одређена укупна вредност потпројекта у износу од 18.000.000,00 евра без ПДВ-а и то: изградња објекта процењене вредности 14.000.000,00 евра и набавка опреме потребне за рад објекта процењене вредности 4.000.000,00 евра из средстава буџета Републике Србије. Анексом 3 истог уговора од 17. марта 2023. године процења вредност изградње објекта је увећана на 14.650.000,00 евра и финансира се из средстава ЕИБ-а, а средства града Крагујевца и Универзитета су увећана на 77.658.425,23 РСД. Закључно са 2023. годином за пројекат је укупно исплаћено (пројектовање, надзор, извођење и остали пратећи трошкови) 13.891.173,60 евра.

Информација о првобитном извођачу радова на изградњи објекта. Након спроведеног међународног отвореног поступка јавне набавке ИОР/2-2014 и прибављене „Изјаве о непротивљењу” Европске инвестиционе банке са групом понуђача: ГПД „Банковић” д.о.о. Црна Трава и „Стандард инвест груп” д.о.о. Београд, закључен је Уговор о извођењу радова на изградњи објекта „Центри изврности Универзитета у Крагујевцу”, који је заведен код Наручиоца под бројем 7040 од 29. новембра 2015. године и Анекс I Уговора, заведено код Наручиоца под бројем 2434 од 28. априла 2017. године. Извођач је 3. јула 2017. године предао I привремену ситуацију на износ од 2.006.351,41 евра са процентом изведених радова од 25,47%. Она је оверена од стране надзорног органа и плаћена дана 15. септембра 2017. године, умањена за гарантни депозит (1.906.033.84 евра). Средином 2019. године над извођачем је био покренут стечајни поступак услед чега је, Обавештењем о раскиду Уговора под бројем 4699 од 7. августа 2019. године, наручилац раскинуо Уговор. Извођач је поднео тужбу против ЈУП-а Сталној арбитражи при Привредној комори Србије 27. октобра 2020. године под бројем Т бр. 8/20. У 2023. години проглашен је стечај Банковића д.о.о и поступак пред Арбитражом је био привремено обустављен до подношења легитимације стечајног управника. Поступак је завршен доношењем Арбитражне одлуке број Т бр. 8/20 – 79 од 15. децембра 2023. године, којом је пресуђено да тужени ЈУП треба да уплатити износ од 1.806.450,47 евра, као и трошкове законске затезне камате на име надокнаде изазване штете „Банковића” д.о.о. у стечају.

Информација о активностима након раскида уговора са првобитним извођачем. У договору са инвеститорима покренута је процедура за јавну набавку за наставак извођења радова. Након спроведеног међународног отвореног поступка јавне набавке RID-W-IOP1-2020, Уговор о извођењу радова на наставак и завршетку радова на изградњи објекта „Центри изврности Универзитета у Крагујевцу” потписан је са групом извођача: „Инобачка” д.о.о. Нови Сад, ГП „Градитељ НС” д.о.о. Нови Сад и „Институт за безбедност и превентивни инжењеринг” д.о.о. под бројем 4733 од 30. августа 2021. године. Уговорена вредност радова износи 10.522.000,76 евра без ПДВ-а. Извођачу је 8. септембра 2021. године уплаћен аванс у износу од 2.104.400,15 евра. Извођење радова започело је 11. октобра 2021. године. Рок за завршетак радова је 365 календарских дана од датума почетка. До данас потписано је 9 Анекса Уговора по којима је рок завршетка 16. април 2024. године, а вредност Уговора је 12.918.897,42 евра. Такође, до сада је извођач предао 17 ситуација и, са седамнаестом, реализација пројекта износи 11.681.134,04 евра, што представља 90.42% уговорене вредности радова.

Статус пројекта Научно-технолошки парк Нови Сад

Технолошки парк Нови Сад – Фаза II/1. Извођач радова је завршио све уговорене радове 2. априла 2020. године. Рок за завршетак радова по основном Уговору и четири припадајућа Анекса Уговора је истекао 31. јула 2019. године. Корисник објекта (ФТН) је почео да користи објекат 3. марта 2020. године. Укупна вредност изведених радова износи 13.538.619,91 евра. До сада је фактурисано и плаћено 12.443.927,62 евра. Остаје да се плати по окончаној ситуацији 1.094.692,29 евра, која још увек није прихваћена јер није издата Потврда о добро обављеном послу због уочених а до сада неуклоњених недостатака.

Технолошки парк Нови Сад – Фаза II/2 и II/2а. Радови предвиђени уговором о извођењу радова закљученог између „Јединице за управљање пројектима у јавном сектору” д.о.о. Београд као Наручиоца и Конзорцијума, кога чине привредна друштва „KESZ. International d.o.o.” Београд и „KESZ Epito es Szerelo ZRT” Мађарска, као Извођача, заведен код Наручиоца под бр. 3714 од 3. јула 2020. године, а код Извођача под бр. 3725/2020 од 3. јула 2020. године, за извођење

грађевинских и грађевинско-занатских радова за довођење у функционално стање дела објекта и гараже Технолошког парка у Новом Саду (Фаза II/2 и II/2а), завршени су у уговореном року, 12. октобра 2021. године. Фаза 2/2 и 2/2а је изведена у вредности од 9.136.954,64 евра, која је и плаћена извођачу. За фазе 2/1, 2/2 и 2/2а плаћено је из средстава ЕИБ-а 18.194.872,36 евра, а из средстава буџета РС 5.119.077,83 евра. Употребна дозвола за објекат издата је 28. новембра 2022. год.

У складу са одредбама члана 4 Уговора о начину коришћења, динамици исплате и контроли наменског трошења средстава буџетске субвенције „Јединице за управљање пројектима у јавном сектору” д.о.о Београд у 2023. години уплаћено је 60.000.000,00 динара.

8.12. Центар за промоцију науке (ЦПН)

Јавни позиви који су били расписани у 2023. години

- *Јавни позив за пројекте грађанских научних истраживања*

Центар за промоцију науке је током октобра месеца 2023, први пут, под окриљем Министарства науке, технолошког развоја и иновација, расписао Јавни позив за финансирање пројеката грађанских научних истраживања. На Јавни позив стигло је 127 предлога. Пријаве су обухватиле широк дијапазон тема унутар корпуса природних, друштвено-хуманистичких и техничких наука, од заштите животне средине, биодиверзитета, микробиологије, медицине и јавног здравља до астрономије, психологије, лингвистике, културног наслеђа и образовања, између осталог. У пројектним пријавама, у својству носилаца и партнера, учествовало је преко 70 факултета и института, више од 80 организација цивилног друштва, 15 локалних самоуправа и јавних предузећа, 30 школа и вртића, 10 представника индустрије и привреде, и четири библиотеке и музеја. Укупан буџет првог Јавног позива грађанских научних истраживања износио је 24 милиона динара, а за финансирање је одабрано шест пројеката научноистраживачких институција из Београда и Новог Сада.

- *Јавни позив за пројекте промоције и популаризације науке*

Центар за промоцију науке од 2011. године континуирано расписује Јавни позив за подношење пријава за финансијску подршку пројектима промоције и популаризације науке. За финансирање је 2023. године одабрано 28 пројеката и годишњих програма научних клубова који ће до краја 2024. године бити реализовани широм Србије. Укупан буџет Јавног позива за 2023. годину износио је 6,5 милиона динара, а пријаве су обухватиле широк спектар тема, од СТЕМ области (наука, технологија, инжењерство, математика) и вештачке интелигенције, преко изазова за локалне заједнице до зелених тема и питања одрживости.

Одржани семинари и курсеви

- Тренинг за добитнике грантова Фонда за науку „Како представити свој научни пројекат?”

У Научном клубу ЦПН-а организован је 11. децембра 2023. године интензивни трочасовни курс научне комуникације „Како представити свој научни пројекат?”, намењен истраживачима чији су пројекти добили финансирање у оквиру програма Фонда за науку Републике Србије. Научници су се упознали са најважнијим практичним техникама комуницирања научних идеја. Након предавања, полазници курса имали су прилику и да кроз јавни наступ, на пријемчив и занимљив начин покушају да различитим врстама публике представе чиме се баве и који су циљеви њихових истраживања.

- Трећи интензивни курс за истраживаче „Како комуницирати савремену науку?”

Трећу годину заредом, у просторијама Научног клуба „Београд”, од 12. до 14. децембра 2023. године, организован је интензиван курс „Како комуницирати савремену науку?”, намењен студентима докторских и мастер студија свих области, као и младим истраживачима у Србији. Курс је обухватио заједничку анализу практичних примера из светске научне праксе, са фокусом на различите облике отворене комуникације и њихов значај у савременој науци и друштву.

Научнопопуларне изложбе

- Изложбена поставка *Играј за човечанство! Наука за све* на Сајму технике

Центар за промоцију науке је координирао наступ научноистраживачких организација на изложбеној поставци *Играј за човечанство! Наука за све*, у оквиру 65. Међународног сајма технике и техничких достигнућа, од 16. до 19. маја 2023. године, у хали 2Б Београдског сајма, а наступ су организовали Влада Републике Србије, Министарство науке, технолошког развоја и иновација, Министарство информисања и телекомуникација и Министарство просвете. У оквиру ове изложбене поставке нашле су се 83 појединачне поставке 46 излагача, међу којима је било државних институција, научних института, факултета, иновационих центара, научно-технолошких паркова, добитника средстава Фонда за науку и Фонда за иновациону делатност, астрономских опсерваторија и астрономских друштава, као и стартапова, приватних компанија и других представника привреде.

- Изложба *Могућности предела* у Културном центру Београд

Изложба *Могућности предела* била је део *art+science* програма Центра за промоцију науке у 2023. години, у галерији „Подрум” Културног центра Београда. Изложбу, која је трајала од 5. октобра до 11. новембра 2023. године, пратило је и више од десет пратећих програма – од перформативних вођења кроз изложбу, преко разговора, панел-дискусија, гостовања страних аутора до организоване посете површинским коповима лигнита Колубара.

- Изложба *Караван за климу* у Новом Саду

Четврто издање пројекта „Караван за климу”, Центар за промоцију науке креирао је у сарадњи са Француским институтом. Изложба је била отворена током марта 2023. године у Француском институту у Новом Саду и била је посвећена је води и климатским променама. Изложбу је до сада посетило близу 1000 грађана.

Публикације

- Часопис *Елементи*: У периоду извештавања публикована су четири броја научнопопуларног часописа *Елементи* у тиражу од 3500 примерака по броју.
- Каталог Сајма технике на српском и енглеском језику: Центар за промоцију науке је, у сарадњи са Министарством науке, технолошког развоја и иновација, за 66. Међународни сајам књига у Београду припремио Каталог изложбене поставке Владе Републике Србије *Играј за човечанство! Наука за све* на овогодишњем Међународном сајму технике и техничких достигнућа. У овом богато опремљеном каталогу налазе се описи и фотографије најиновативнијих техничких решења које је научна заједница у Србији развила протеклих година и изложила у оквиру поменуте поставке.
- Каталог издања НИО: Центар за промоцију науке припремио је за 66. Међународни сајам књига у Београду детаљан каталог издавачке делатности научноистраживачких организација у Србији за 2022/2023. годину. У Каталогу је наведено близу 1000 издања које је током протеклих годину дана публиковало 116 научноистраживачких организација из наше земље, међу које се убрајају универзитети, факултети, универзитетске библиотеке, САНУ, истраживачко-развојни и научни институти, приватни универзитети и факултети, стручна друштва и заводи.
- Водич за грађанска научна истраживања: За потребе Јавног позива за финансирање грађанских научних истраживања, који су ове године по први пут расписали Центар за промоцију науке и Министарство науке, технолошког развоја и иновација, ЦПН је припремио богато опремљен Водич за грађанска научна истраживања.

Битне одржане манифестације и програмске активности:

Мај месец математике М3; изложбена поставка Владе Републике Србије *Играј за човечанство! Наука за све*, у оквиру 65. Међународног сајма технике и техничких достигнућа; *art+science* програм са централном изложбом *Могућности предела*; програм *Science at the Bar*, организован у сарадњи са Амбасадом Израела, Дани науке и иновација у склопу националног пројекта „Србија, земља науке, земља иновација”; програм „Директно из свемира” на Сајму књига; програм „Најближи свемиру – Парк тамног неба Видојевица”; Европска ноћ истраживача; пројекат „Климатска капсула”; школске радионице у Научном клубу Центра за промоцију науке; Летња школа неуронаука; серијал панела „АИ под звездама” у Научном клубу „Београд”; Аустријско-српски научни кафеи у Научном клубу „Београд“.

Научни клуб „Београд” и Мејкерс спејс

Током 2023. у Научном клубу Београд уживо су реализоване 162 радионице за основну и средњу школу, које су покривале теме биодиверзитета, повезивања науке и уметности, говорило се о е-здравству и етичким изазовима, могућим последицама нових технологија по друштво, затим о астрономији, ботаници и микробиологији. У Научном клубу током 2023. године реализовано је 24 предавања, једна летња школа неуронауке и двомесечни програм – МЗ лаб на тему вештачке интелигенције. Кроз радионице виртуелног Научног клуба је прошло близу 1000 деце и наставника. Мејкерс спејс је од јануара до децембра 2003 године добио 63 нова члана, а одржано је девет обука за различиту опрему и технологије доступне у простору.

Отварање Научног клуба у Новом Саду

Мрежи научних клубова Центра за промоцију науке придружио се Научни клуб у Новом Саду, који је званично отворен 1. јуна у Културној станици Свилара, као 13. по реду. Са јасним циљем децентрализације промоције науке и технологије, ЦПН је 2016. покренуо мрежу научних клубова. У почетку, научни клубови оснивани су у сарадњи са Мрежом регионалних центара, центара за стручно усавршавање Србије и локалним самоуправама. Након тога, научни клубови се отварају и у институцијама културе, као и у образовним установама.

Отварање Мејкерс лабова

Група за образовање („Нордеус” фондација, „Достигнућа младих”, Иницијатива „Дигитална Србија” и Центар за промоцију науке) отворила је током 2023. године 9 Мејкерс лабова. Ученици су добили савремени простор у коме се подстичу њихово интересовање за науку, иновације и експериментисање, кроз редовну наставу, додатне програме и повезивање са другим школама, привредом, локалном заједницом и различитим организацијама. Током децембра месеца креиран је план за отварање још најмање 13 мејкерс лабова у 2024. години.

Развој и излагања „Климатске капсуле”

„Климатска капсула” представља мобилну и модуларну инсталацију Центра за промоцију науке, замишљену као интензивно искуство које кроз научне чињенице, уметничке интервенције и мултимедијалне садржаје приказује нашу климатску реалност и оно кроз шта пролазе планета и живи свет на њој. Капсула омогућава отворени истраживачки простор у коме се разматрају кључни изазови данашњице и визије будућности, и као таква представља тачку сусрета научника, уметника и грађана. У првој половини 2023. године „Климатска капсула” је излагана на 65. Међународном сајму технике у Београду и на УНДП догађају за Међународни дан заштите животне средине. Центар је у октобру представио модуларну верзију „Климатске капсуле” на фестивалу науке у Паризу, у *Cité des Sciences et de l'Industrie* научном центру и на Форуму менаџера „Хуманизација бизниса” (САМ форуму) у Београду. „Климатска капсула” је ушла у ужи избор за Међународну награду за комуникације климатских иницијатива, коју додељује Centro Euro Mediterraneo sui Cambiamenti Climatici (СМСС) из Италије. „Климатска капсула” ће до 2026. године бити представљена у десет земаља југоисточне Европе, у оквиру пројекта Climateurope2.

Међународни пројекти и учешћа на важнијим конференцијама

Центар за промоцију науке је у периоду од јануара до децембра 2023. године активно учествовао у 19 међународних пројеката финансираних из различитих програма Европске уније. У извештајном периоду представници Центра за промоцију науке учествовали су на 6 значајних домаћих и међународних конференција у оквиру којих су представници Центра имали предавања и саопштења у већем броју сесија.

Обједињени квантитативни подаци активности Центра за промоцију науке за 2023.

- број новинских чланака, телевизијских и радио-прилога и других програма у медијима са научнопопуларним садржајем: 1123
- број научнопопуларних трибина, предавања и других научнопопуларних манифестација: 130

- број Мејкерс лабова на територији Републике Србије: 13
- број научних клубова на територији Републике Србије: 13
- број интерактивних радионица за подстицање младих за одабир научне каријере са пропратним штампаним и видео научнопопуларним материјалима за различите узрасте: 200
- број активних међународних пројеката у 2023. години: 19.

9. ФИНАНСИРАЊЕ

9.1. Издвајање за науку из БДП-а

У претходним извештајима Националног савета за науку и технолошки развој већ је истакнуто да је један од кључних предуслова за развој науке ниво улагања у научноистраживачки и иновациони систем. Обично се у анализама нивоа улагања разматрају два елемента: укупно издвајање за науку и технолошки развој у % БДП-у (брuto домаћег производа) и издвајања државе за науку и технолошки развој (буџет) у % БДП-у. Први елемент говори о разуђености система финансирања и климе коју је држава у том смислу креирала и додатно сведочи о финансијском унапређењу, стагнацији или назадовању стања научноистраживачког и иновационог система, а други о спремности државе да из буџета систем финансијски директно подржи.

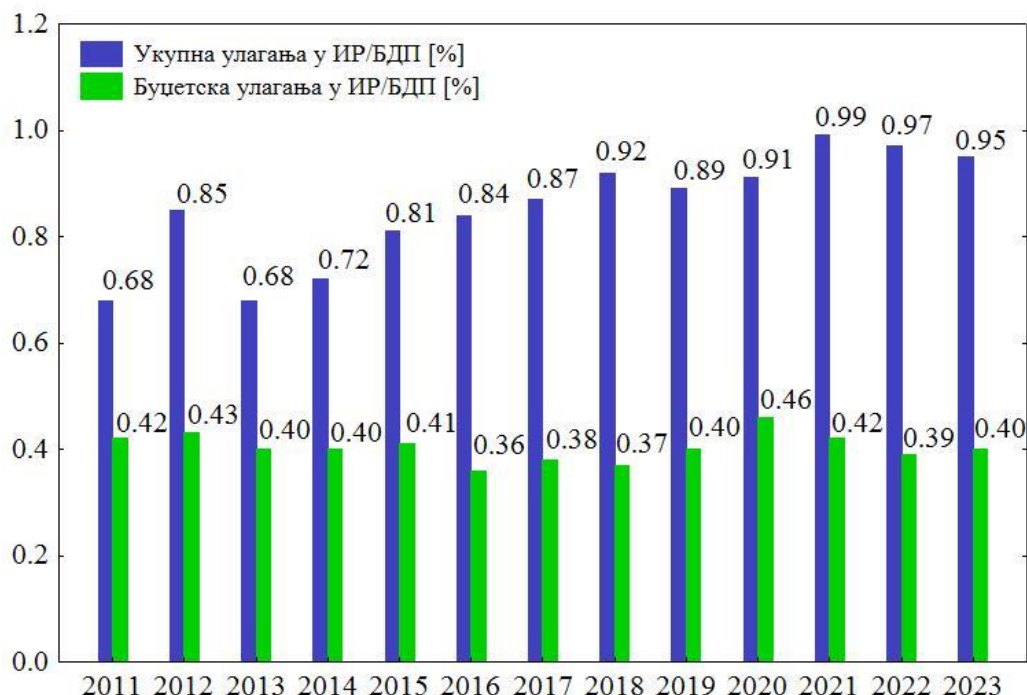
Сматрамо да је важно поновити да су у последњој деценији, у стратегијама научног и технолошког развоја Републике Србије постављани различити финансијски циљеви у смислу улагања у науку. Наиме, Стратегија научног и технолошког развоја Републике Србије 2010–2015 (Сл. гл. РС, 13/10) поставила је као свој циљ да ниво улагања у науку из буџета достигне 1,05% БДП-а у 2015. години; потом је Стратегија научног и технолошког развоја Републике Србије 2016–2020 (Сл. гл. РС, 25/16) предвидела да издвајање из буџета за науку у 2020. години достигне 0,6% БДП-а, и да укупна улагања у науку достигну 1,5% БДП-а; а затим је актуелна Стратегија научног и технолошког развоја Републике Србије за период од 2021. до 2025. године „Моћ знања” (Сл. гл. РС, 10/21) пројектовала да се раст укупног издвајања за науку и технолошки развој из свих извора финансирања повећа са 0,92% БДП-а у 2018. години на 1,4% БДП-а у 2025. години¹³. Стратегију прати Акциони план за реализацију који се односи на период од три године (2021–2023) и њиме је пројектовано повећање укупних улагања за науку и истраживања са 0,92% (2018. година) на 1% БДП-а у 2021. години, затим у 2022. години на 1,1 % БДП-а и на крају у 2023. години на 1,2% БДП-а; као и улагања у науку и истраживања из буџета са 0,37% БДП-а (2018. година) на 0,44% БДП-а у 2021. години, потом у 2022. години на 0,48 % БДП-а и на крају у 2023. години на 0,52% БДП-а. Постављени циљеви улагања који су пројектовани у поменутиим стратегијама научног и технолошког развоја Републике Србије нису остварени (слика 9.1), што је Национални савет за науку и технолошки развој истакао у својим извештајима о стању у науци у 2020, 2021. и 2022. години. Најближе остварени пројектовани циљ био је у 2021. години када је остварено 0,99% БДП-а (циљна вредност била је 1%) укупних издвајања за ИР (истраживање и развој), који је промовисао Акциони план за 2021. годину.

Имајући у виду да је број истраживача за систем институционално-пројектног начина финансирања и уопште за цео систем науке изузетно важан, Национални савет за науку и технолошки развој истиче да у односу на базну 2020. годину (12.500 истраживача), циљне вредности броја истраживача у 2021. години (13.500), затим у 2022. години (14.500), потом и у 2023. години (15.500) нису остварене (Акциони план, Стратегија научног и технолошког развоја Републике Србије за период од 2021. до 2025. године „Моћ знања”, Сл. гл. РС, 10/21). Наиме, у 2021. години број истраживача у систему ресорног министарства био је 11.933, у 2022. години 12.045, а у 2023. години 12.346.

Такође, улагања у научноистраживачку инфраструктуру, укључујући капиталне пројекте и опрему су важан параметар који говори о стварању услова за несметан научноистраживачки рад. Према расположивим подацима ресорног министарства, у базној 2020. години укупна уложена средства за ове намене износила су 2.224.800.656,00 РСД. У односу на базну годину уложена средства су била за 5,00% виша у 2021. години (2.334.316.575,00 РСД), 35,00% нижа у 2022. години (1.446.234.364,00 РСД), и 23,91 % нижа у 2023. години (1.795.552.459,01 РСД). Може се закључити да циљне вредности нису остварене ни у 2021. години када је било пројектовано повећање улагања за 17%, ни у 2022. години, када је било пројектовано повећање улагања за

¹³ Стратегија научног и технолошког развоја Републике Србије за период од 2021. до 2025. године је, као базну годину, када је реч о финансирању, означила 2018. годину; а када је реч о броју истраживача и укупних средства за научноистраживачку инфраструктуру, укључујући и капиталне пројекте и опрему, означила као базну 2020. годину.

14%, као ни у 2023. години, када је било пројектовано повећање улагања за 47% у односу на базну годину, (Акциони план, Стратегија научног и технолошког развоја Републике Србије за период од 2021. до 2023. године „Моћ знања”, *Сл. гл. РС*, 10/21).

Слика 9.1. Удео укупних и буџетских средстава за науку и истраживања у периоду 2011–2023. године изражена у процентима БДП-а (Извор: Републички завод за статистику Републике Србије)

Према подацима Републичког завода за статистику (Саопштење Републичког завода за статистику, бр. 238-год. LXXIV, 30. август 2024.), за активности истраживања и развоја (ИР) у Републици Србији укупно је уложено у 2023. години **77.433.812.000 РСД**. Највиши проценат укупних средстава за ИР припао је нефинансијском сектору (62%), затим следи сектор високог образовања (24%), потом сектор државе (13%) и на крају непрофитни сектор (са мање од 1%). Удео укупних средстава за ИР у БДП-у у 2023. години износио је **0,95%**, што је за 2 процентна поена нижи ниво укупних улагања за ИР у односу на 2022. годину (слика 9.1). Може се констатовати да пројектовани циљ од **1,2% БДП-а** укупних издвајања за ИР, који је промовисао Акциони план за 2023. годину за реализацију актуелне Стратегије научног и технолошког развоја Републике Србије, **није остварен**.

За активности истраживања и развоја (ИР) у Републици Србији укупни буџетски издаци износили су у 2023. години **31.770.047.000 РСД**, што представља повећање од 15,8% у односу на 2022. годину (Саопштење Републичког завода за статистику, бр. 156-год LXXIV, 27. јун 2024.). Највиши проценат буџетских средстава за ИР припао је сектору државе (54,6%), а затим сектору високог образовања (22,4%). Следи сектор иностранства са 17,8%, затим нефинансијски (пословни) сектор са 4,8%, док је за приватни непрофитни сектор било намењено 0,4% средстава. Удео укупних буџетских средстава за ИР у БДП-у у 2023. години износио је **0,40%** (Саопштење Републичког завода за статистику, бр. 156-год LXXIV, 27. јун 2024.). Ово је за 1 процентни поен виши ниво удела буџетског издвајања у БДП-у за област науке и технолошког развоја у односу на 2022. годину (слика 9.1). Међутим, можемо констатовати да пројектовани циљ од 0,52% БДП-а буџетских издвајања за ИР, који је промовисао Акциони план за 2023. годину за реализацију актуелне Стратегије научног и технолошког развоја Републике Србије, **није остварен**.

Национални савет за науку и технолошки развој истиче, као и у својим извештајима за 2021. и 2022. годину, да су приметне корекције циљних нивоа улагања у науку у стратегијама у последњој деценији, посебно када је реч о директним улагањима из буџета Републике Србије у њен развој. Наиме, Стратегија научног и технолошког развоја Републике Србије (2010–2015) наводи да су бројне студије показале да ниво издвајања од 1% БДП-а из буџета представља минимум који државе треба да досегну како би пружиле адекватну подршку

научноистраживачком раду. Акциони план за реализацију Стратегије научног и технолошког развоја Републике Србије за период од 2021. до 2025. године десет година касније је тек половину ове вредности (0,52% БДП-а) пројектовао да буде достигнута у 2023. години, што се није остварило.

Недостатак континуитета у планирању и неиспуњавање постављених циљева у последњој деценији, када је реч о финансирању истраживања и развоја (ИР), упућује на закључак да су неопходне комплексне анализе како би се у будућности направиле реалне процене могућег највишег нивоа улагања у науку, који би гарантовао напредак научноистраживачког и иновационог система. Не улазећи у овом тренутку у разлоге поменутих корекција финансијских циљева горепоменутих стратегија везаних за науку, већ само чињеницу да они нису достигнути у последњој деценији, Национални савет сматра да напредак научноистраживачког и иновационог система Републике Србије, а самим тим економског и друштвеног развоја земље, реално није могућ без повећања материјалних улагања у науку и истраживања. Ово се посебно односи на период након 8. јула 2019. године, односно на период након усвајања Закона о науци и истраживањима (Сл. гл. РС, 49/19), који је предвидео и реформске промене у виду преласка са пројектног на институционално-пројектни начин финансирања науке. Веома је тешко, чак немогуће спровести целовиту реформу научног и иновационог система Републике Србије без адекватног финансијског улагања. Напомињемо и овом приликом да је у актуелној Стратегији научног и технолошког развоја Републике Србије истакнуто да је европски просек (28 држава ЕУ) издвајања за науку износио 2,2% БДП-а, а просек директног (буџетског) улагања држава Европске уније 0,54% БДП-а. Ово је свакако циљ који Република Србија треба у блиској будућности да достигне, када је реч о финансијском издвајању за науку, технолошки развој и иновације, чиме би био омогућен развој овог сектора на нивоу ЕУ.

9.2. Анализа извршења буџета за 2023. годину

У овом Извештају, као и сваке године, презентована је анализа извршења буџета по Програму 0201 (Развој науке и технологије), али овога пута за 2023. годину, која се односи на пет извора финансирања, а обим извршене анализе је био у складу са обимом података добијених од Министарства науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије. На овом месту желимо да истакнемо да су сви подаци неопходни за анализу извршења буџета за 2023. годину добијени од надлежних служби ресорног министарства, на чему им посебно захваљујемо.

На основу добијених података, за Програм 0201 (Развој науке и технологије) у 2023. години било је планирано укупно 34.679.445.411,55 РСД (буџетска апропријација – БА), а реализовано је **33.991.384.071,16 РСД**. Дакле, степен реализације је био 98,02%.

У 2023. години укупна финансијска средства за финансирање Програма 0201 (Развој науке и технологије) повећана су за **25,88%** у односу на 2022. годину (27.002.817.025,81 РСД).

Извори финансирања:

• Извор финансирања 01 – Општи приходи и примања буџета

Према подацима добијеним из Министарства науке, технолошког развоја и иновација, средства извршења буџета у оквиру *Извора финансирања 01 – Општи приходи и примања буџета* планирана су у износу од 31.219.065.000,00 РСД (БА). Реализовано је **31.108.363.083,71 РСД**, односно 99,65%.

Од ових средстава, највећи део је за 2023. годину реализован за **Програмску активност 0001 – подршка реализацији општег интереса у научноистраживачкој делатности** у износу од **20.807.824.106,74 РСД (66,89%)**. Од тога је **19.978.593.819,02 РСД (96,01%)** било утрошено за финансирање ставке 424 (економска класификација-специјализоване услуге); затим **571.194.068,20 РСД (2,74%)** за финансирање ставке 4621 – дотације међународним организацијама (чланство) и **258.036.219,25 РСД (1,24 %)** за финансирање ставке 4727 – стипендије докторантима и ученицима.

Такође, у оквиру овог извора финансирања (01 – Општи приходи и примања буџета), финансирани су следећи програми или групе програма:

1. Програм институционалног финансирања
2. Програм научноистраживачког рада САНУ, Матице српске и Библиотеке Матице српске
3. Програм научноистраживачког рада центара изузетних вредности

4. Програм научноистраживачког рада ФАМА
5. Програм научноистраживачког рада Андрићевог института
6. Програм научноистраживачког рада Истраживачке станице „Петница” и Научно-образованг културног центра „Вук Караџић” у Тршићу
7. Програм међународне научне сарадње од значаја за Републику Србију
8. Програм дотација међународним организацијама
9. Финансирање унапређења капацитета људских ресурса (Програм усавршавања кадрова за научноистраживачки рад; Програм подстицања и стипендирања младих и надарених за научноистраживачки рад; Програм набавке научне и стручне литературе из иностранства и приступа електронским научним и стручним базама података; Програм издавања научноистраживачких публикација и одржавање научних скупова; Стипендије докторантима и ученицима)
10. Астрономска опсерваторија
11. Завод за уџбенике
12. COBIB.SR
13. Субвенције за финансирање организација корисника буџетских средстава
14. Остале активности

У 2023. години финансијска средства за финансирање *Извора 01 – Општи приходи и примања буџета* повећана су за **25,57%** у односу на 2022. годину (24.773.275.941,70 РСД).

• **Извор финансирања 06 – Донације од међународних организација**

Према подацима добијеним из Министарства науке, технолошког развоја и иновација, средства извршења буџета у оквиру *Извора финансирања 06 – Донације од међународних организација* планирана су у износу од 175.241.100,00 РСД (БА). Реализовано је **155.874.300,64 РСД**, односно 88,95%.

• **Извор финансирања 11 – Примања од иностраних задужења**

Према подацима добијеним из Министарства науке, технолошког развоја и иновација, средства извршења буџета у оквиру *Извора финансирања 11 – Примања од иностраних задужења* планирана су у износу од 2.038.567.311,55 РСД (БА). Реализовано је **2.010.064.694,82 РСД**, односно 98,60 %.

У 2023. години финансијска средства за финансирање *Извора 11 – Примања од иностраних задужења, за науку и технолошки развој* повећана су за **25,93%** у односу на 2022. годину (1.596.159.501,18 РСД).

• **Извор финансирања 15 – Неутрошена средства из донација из ранијих година**

Према подацима добијеним из Министарства науке, технолошког развоја и иновација, средства извршења буџета у оквиру *Извора финансирања 15 – Неутрошена средства из донација из ранијих година* планирана су у износу од 15.592.000,00 РСД (БА). Реализовано је **3.264.643,40 РСД**, односно 20,94%.

У 2023. години финансијска средства за финансирање *Извора 15 – Неутрошена средства из донација из ранијих година* смањена су за 41,45% у односу на 2022. годину (5.576.296,88 РСД).

• **Извор финансирања 56 – Финансијска помоћ ЕУ**

Према подацима добијеним из Министарства науке, технолошког развоја и иновација, средства извршења буџета у оквиру *Извора финансирања 56 – Финансијска помоћ ЕУ* планирана су у износу од 1.230.980.000,00 РСД (БА). Реализовано је **713.817.348,59 РСД**, односно 57,99%.

У 2023. години, финансијска средства за финансирање *Извора 56 – Финансијска помоћ ЕУ* повећана су за **13,70 %** у односу на 2022. годину (627.805.286,05 РСД).

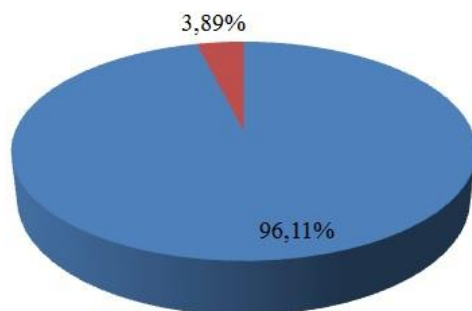
9.2.1. ИЗВОР ФИНАНСИРАЊА 01 – ОПШТИ ПРИХОДИ И ПРИМАЊА БУЏЕТА

9.2.1.1. Програм институционалног финансирања

Највећи удео у буџету МПНТР у 2023. години, који је намењен *Извору финансирања 01*, био је усмерен ка ставци 424 – специјализоване услуге (19.978.593.819,02 РСД). У оквиру те ставке **96,11%** средстава било је намењено Програму институционалног финансирања (слика 9. 2). Програм институционалног финансирања је обухватио основна и примењена истраживања и технолошки развој и финансиран је у укупном износу од **19.201.754.491,50 РСД**. Уколико додамо на ова средства и средства уплаћена на име ДМТ1 за финансирање програма ФАМА

(40.000.000,00 РСД) која се воде у Министарству по посебној линији, онда је укупно за Програм институционалног финансирања уложено **19.241.754.491,50 РСД**. Њиме је финансирано 12.346 истраживача у 2023. години.

■ Програм институционалног финансирања ■ Остало

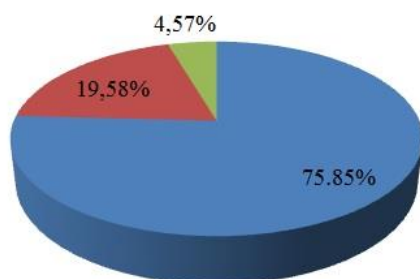
Слика 9.2. Удео Програма институционалног финансирања у укупном буџету ставке 424 – специјализоване услуге у 2023. години

Институционално финансирање је обухватило:

1. Накнаду за рад истраживача (РИ)
2. ДМТ1 (режијски трошкови) – директни материјални трошкови рада лица запослених код НИО на стручним, административним и техничким пословима, као и трошкови електричне енергије, воде, грејања, комуналних услуга и сличних трошкова НИО који су у функцији обављања научноистраживачког рада
3. ДМТ2 (трошкови рада) – директни материјални трошкови који се односе на набавку потрошног материјала, ситне опреме и ситног инвентара, трошкове службених путовања, трошкове дисеминације резултата истраживања, трошкове услуга истраживачима и сличних трошкова који су у функцији обављања научноистраживачког рада НИО

Највећи део финансијских средстава намењен Програму институционалног финансирања је утрошен на накнаду за рад истраживача (РИ) у износу од 14.594.747.932,50 РСД (**75,85%**), затим финансирања ДМТ1 у износу од 3.767.006.559,00 РСД (**19,58%**), а најмањи за ДМТ2, који је износио 880.000.000,00 РСД (**4,57%**), слика 9. 3.

■ РИ ■ ДМТ1 ■ ДМТ2

Слика 9.3. Однос утрошених средстава за 2023. годину у Програму институционалног финансирања

У 2023. години финансијска средства за финансирање Програма институционалног финансирања су повећана за 15,40% (19.241.754.491,50 РСД) у односу на 2022. годину (16.673.997.498,89 РСД). Највеће повећање у 2023. години од 21,45% је забележено за финансирања ДМТ1, затим 20,87% код ДМТ2, а најмање 13,63% за накнаду за рад истраживача у односу на 2022. годину.

Национални савет за науку и технолошки развој у овом извештају наводи констатацију, коју је и у предходним извештајима (2020., 2021. и 2022) истицао, да су зараде истраживача у Србији знатно ниже од зарада истраживача истих профила у ЕУ и у осталим развијеним земљама. Такође, Национални савет за науку и технолошки развој истиче да је низак ниво финансирања средстава намењен експерименталном раду и истраживању (набавка реагенаса, потрошног материјала, ситне опреме, школарине, учешћа на научним скуповима), што се све односи на ДМТ2. Финансирање овога дела је посебно осетљиво када се узме у обзир да пројектно-

институционални модел финансирања науке, који је уведен новим Законом о науци и истраживањима (Сл. гл. РС, 49/19), предвиђа веома ниску стопу пролазности пројеката финансираних из Фонда за науку и Фонда за иновациону делатност. Институционално финансирање истраживања највећег дела научне заједнице у Србији преко ДМТ2 било је мање од 5% у 2023. години (слика 9.3). У поређењу са 2020. годином, висина ових средстава се повећавала 2021, 2022. и 2023. године (**698.612.431 РСД : 725.962.431 РСД : 728.067.579 РСД : 880.000.000 РСД**), али је висина процентуалног удела ДМТ2 у институционалном финансирању била слична **4,74% : 4,62% : 4,37% : 4,57%** и није прелазила 5% средстава намењених институционалном финансирању. Истичемо да су средства за ДМТ2 у посматраним годинама била нижа у поређењу са 2019. годином (**893.915.183 РСД; 6,41%**), а посебно у поређењу са базном 2018. годином (**946.951.514 РСД; 7,59%**).

Оперативни ниво средстава за истраживања можемо да сагледамо ако средства за ДМТ2 нормирамо према истраживачу на годишњем или месечном нивоу. Према подацима ресорног министарства у Србији је 2023. године финансирано 12.346 истраживача. Дакле, истраживачу је просечно на годишњем нивоу било на располагању у бруто износу 71.278,15 РСД, односно 5.939,84 РСД на месечном нивоу за истраживања. Иако су у односу на 2022. годину (60.445,62 РСД/годишње; 5.037,13 РСД/месечно) бруто средства (ДМТ2) по истраживачу повећана за око 18%, може се извести исти закључак као и у прошлогодишњем извештају Националног савета – да је овакав ниво финансирања ДМТ2 недовољан да се обезбеди потребан институционални ниво финансирања истраживања. Национални савет за науку и технолошки развој сматра да је потребно посветити већу пажњу институционалном финансирању ставке ДМТ2 у будућности, зато што је она једна од кључних параметара за постизање квалитетних резултата.

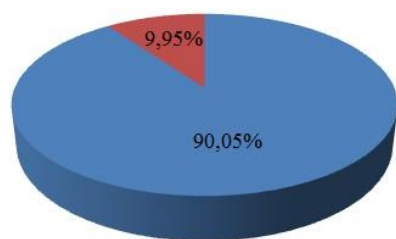
Може се закључити да су пројектоване вредности (Акциони план, Стратегија научног и технолошког развоја Републике Србије за период од 2021. до 2025. године „Моћ знања”, Сл. гл. РС, 10/21) издвајања за Програм институционалног финансирања у 2023. години (19.241.754.491,50 РСД), у 2022. години (16.673.997.498,89 РСД), као и у 2021. години (15.729.718.236,88 РСД), премашене. Подсећамо да су пројектоване вредности за све три године износиле по 14.830.805.000,00 РСД. Међутим, иако је удео Програма институционалног финансирања у финансирању Програма развоја науке и технологије (Програм 0201) највећи (**нешто више од 56%**), ипак номинални износ тих средстава у 2023. години, као и ранијих година, још увек није задовољавајући да би се достигли европски стандарди (зараде истраживача, ДМТ2). Такође, наглашавамо да је удео Програма институционалног финансирања у финансирању Програма развоја науке и технологије (Програм 0201) у 2022. години био виши (**нешто више од 60%**, Извештај Националног савета за науку и технолошки развој за 2022. годину) у односу на 2023. годину. Намеће се очигледан закључак да се проценама издвајања финансијских средстава за институционалну подршку реализацији научноистраживачке делатности у будућим стратегијама научног и технолошког развоја мора посветити много више пажње уколико се желе квалитетнији резултати.

9.2.1.2. Програм научноистраживачког рада САНУ, Матице српске и Библиотеке Матице српске

Министарство финансија је из текуће буџетске резерве у 2023. години директно финансирало научноистраживачки рад САНУ. Из тог разлога се у Извршењу расхода и издатака у 2023. години Министарства науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије није нашла САНУ, те није могла бити формално анализирана у финансијском делу овог Извештаја. Законом о буџету за 2024. годину, САНУ је постала поново индиректни корисник буџета (Сл. гл. РС, 19/23).

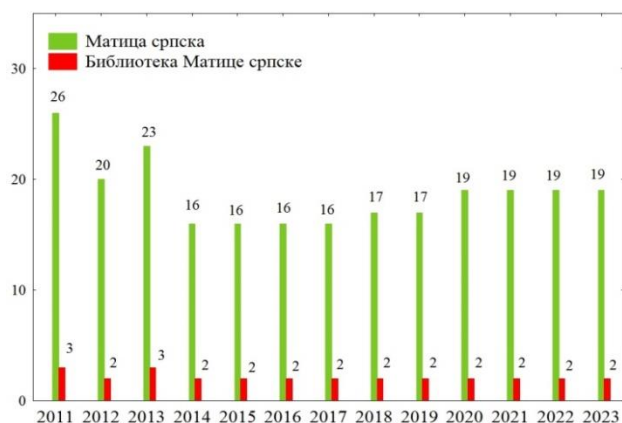
Укупан износ који је утрошен у 2023. години за финансирање читавог Програма износио је **21.010.000,00 РСД**, а расподела средстава приказана је на слици 9.4.

■ Матица српска ■ Библиотека Матице српске

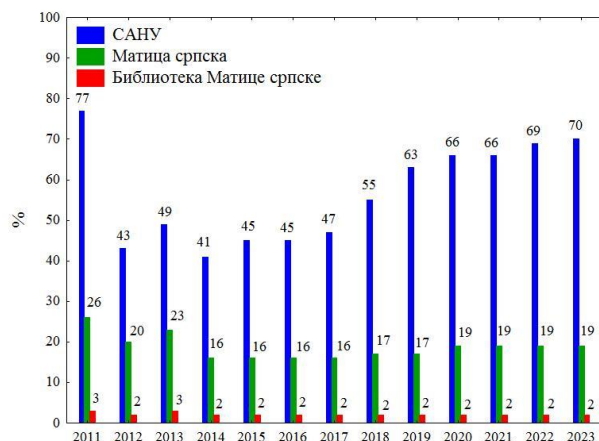
Слика 9.4. Расподела средстава (РСД) намењених финансирању Програма научноистраживачког рада Матице српске и Библиотеке Матице српске у 2023. години

Рад Матице српске у 2023. години био је финансиран на истом нивоу као у 2020., 2021. и 2022. години и износио је **18.920.000,00 РСД**, као и рад Библиотеке Матице српске у овим годинама, са **2.090.000,00 РСД** (сл. 9. 5а.). Средства намењена за рад Матице српске, заједно са њеном Библиотеком, Галеријом и Издавачким центром, омогућиле су овој установи да у 2023. години оствари значајне резултате у области неговања језика, издаваштва, научноистраживачког рада, енциклопедистике, предавачке делатности и представљања нових резултата српске науке.

Слика 9. 5а. Финансијска средства намењена научном раду Матице српске и Библиотеке Матице српске (у милионима динара) за период 2011–2023. године

Иако се САНУ није нашла у финансијском извештају за 2023. годину Министарства науке, технолошког развоја и иновација (из већ горе наведених разлога), Национални савет за науку и технолошки развој је сматрао да је важно да се она представи у овом Извештају, али без финалног обрачуна извршења расхода и издатака ресорног министарства за ову годину. На овај начин, биће одржан континуитет приказивања финансирања ове изузетне научне институције, у оквиру овог Програма, коју НС прати од 2011. године (сл. 9. 5б.).

Слика 9.5б. Финансијска средства намењена научном раду САНУ, Матице српске и Библиотеке Матице српске (у милионима динара) за период 2011–2023. године

Може се закључити да ни у 2023. години (115.563.000,00 РСД – САНУ, Матица српска, Библиотека Матице српске, Астрономска опсерваторије и Завод за уџбенике; *напомена*: ове су институције у надлежном министарству до сада приказиване обједињено у оквиру овог програма), као ни у 2022 (115.223.000,00 РСД) и у 2021. години (112.223.000,00 РСД),

пројектоване вредности издвајања за Програм научноистраживачког рада САНУ, Матице српске, Библиотеке Матице српске, Астрономске опсерваторије и Завода за уџбенике, нису достигнуте. Подсећамо да су циљне вредности за ове године износиле 127.223.000,00 РСД (Акциони план, Стратегија научног и технолошког развоја Републике Србије за период од 2021. до 2025. године „Моћ знања”, *Сл. гл. РС*, 10/21).

9.2.1.3. Програм научноистраживачког рада центара изузетних вредности

За Програм научноистраживачког рада центара изузетних вредности утрошено је у 2023. години **31.000.000,00 РСД**, односно 24% више него у 2022. години (25.000.000,00 РСД). Подсећамо да су циљне вредности за овај Програм за 2021, 2022. и 2023. годину износиле по 21.000.000,00 РСД (Акциони план, Стратегија научног и технолошког развоја Републике Србије за период од 2021. до 2025. године „Моћ знања”, *Сл. гл. РС*, 10/21). Пројектоване вредности су биле у свакој години премашене (2021: 22.000.000,00; 2022: 25.000,00 РСД; 2023: 31.000,00 РСД), као резултат повећања броја центара изузетних вредности у систему. Истичемо да је сваки центар изузетних вредности финансијски подржан од ресорног министарства у периоду 2021–2023. године у једнаком износу од 1.000.000,00 РСД, без обзира на своју величину.

9.2.1.4. Програм научноистраживачког рада ФАМА (постројење за модификацију и анализу материјала јонским сноповима)

За овај Програм је у 2023. години утрошено **40.000.000,00 РСД**, односно једнако као и у 2022. години (40.000.000,00 РСД).

9.2.1.5. Програм научноистраживачког рада Андрићевог института

У оквиру овог Програма финансиран је научноистраживачки рад Андрићевог института, за који је у 2023. години утрошено **18.000.000,00 РСД**, односно једнако као и у 2022. години (18.000.000,00 РСД).

9.2.1.6. Програм научноистраживачког рада Истраживачке станице „Петница” и Научно-образовног културног центра „Вук Караџић” у Тршићу

У оквиру овог Програма је укупно у 2023. години утрошено **40.000.000,00 РСД**, односно 14,29 % више него у 2022. години (35.000.000,00 РСД).

9.2.1.7. Програм међународне научне сарадње од значаја за Републику Србију

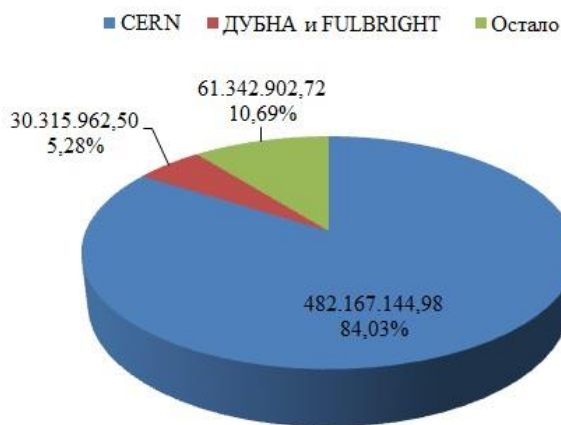
За реализацију Програма међународне научне сарадње од значаја за Републику Србију у 2023. години утрошено је **89.811.712,86 РСД**, односно **6,19%** мање него у 2022. години (95.650.471,47 РСД). Истраживачи из Србије су остварили значајну међународну сарадњу у оквиру билатералних и мултилатералних пројеката и акција. Интензивна сарадња се одвијала путем билатералних програма који су из буџета Министарства у 2022. години финансирани у износу од **30.016.993,06 РСД**, ЕУРЕКА пројеката у износу од **54.100.710,82 РСД**, затим COST активности – **1.000.000,00 РСД**, потом финансирања учесника представника Србије на радним састанцима, стручним форумима и у научним комитетима у иностранству – **212.973,00 РСД**, и за остале активности – **4.481.034,99 РСД** (Сл. 9. 6.).

Слика 9.6. Расподела средстава (РСД) намењених финансирању активности Програма међународне научне сарадње од значаја за Републику Србију у 2023. години

9.2.1.8. Програм дотација међународним организацијама

У оквиру међународних активности током 2023. године финансиране су и дотације међународним организацијама (економска класификација 4621) у укупном износу од **571.194.068,20 РСД**. Оне су укључивале сарадњу са CERN у износу од **482.167.144,98 РСД**, затим дотацију за ДУБНА и FULBRIGHT у износу од **30.315.962,50 РСД**, и на крају остале дотације које су укључиле ЕУРЕКА, ICEGEB, SAFERA, COST, CESIDA ERIC, DARIAN ERIC програме у износу од **61.324.902,72** (сл. 9. 7). Није реализовано **2.631.942,00 РСД** и враћено је у буџет.

Слика. 9.7. Расподела средстава (РСД) намењених финансирању Програма дотације међународним организацијама у 2023. години

9.2.1.9. Финансирање унапређења капацитета људских ресурса

Министарство унапређује научноистраживачки рад кроз финансирање следећих програма:

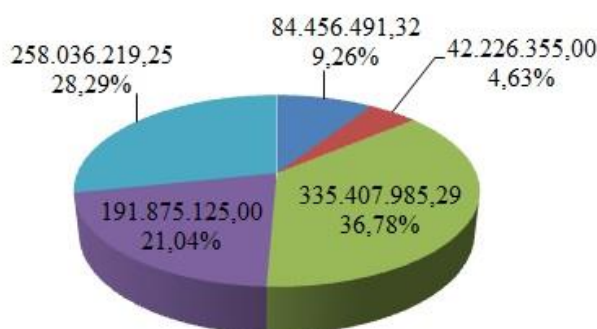
1. Програм усавршавања кадрова за научноистраживачки рад
2. Програм подстицања и стипендирања младих и надарених за научноистраживачки рад
3. Програм набавке научне и стручне литературе из иностранства и приступа електронским научним и стручним базама података
4. Програм издавања научноистраживачких публикација и одржавање научних скупова

5. Стипендије докторантима и ученицима – економска класификација 4727

Укупно је за ове намене у 2023. години утрошено из буџета **912.002.175,86 РСД**, односно 17,25% више него 2022. године (777.835.747,56 РСД). Расподела средстава утрошених у оквиру Финансирања унапређења капацитета људских ресурса приказана је на слици 9.8.

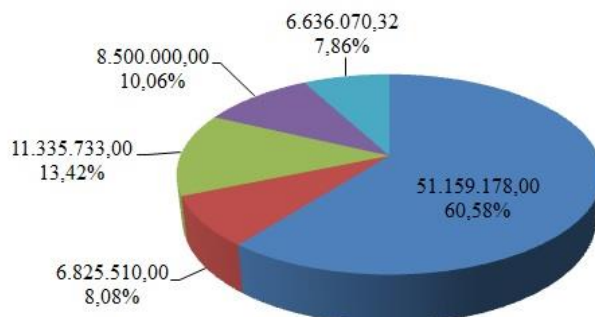
1. Програм усавршавања кадрова за научноистраживачки рад обухватио је финансирање учешћа истраживача на научним скуповима у иностранству, учешћа истраживача на састанцима радних тела научних скупова у иностранству, боравак гостујућих истраживача из иностранства у РС по позиву, завршну обраду докторских дисертација истраживача и стипендиста Министарства и постдокторско усавршавање истраживача. За реализацију овог Програма током 2023. године утрошено је **84.456.491,32 РСД**, односно **52,13%** више него у 2022. години (55.514.056,06 РСД), а расподела средстава према активностима приказана је на слици 9.9.

- Програм усавршавања кадрова за научноистраживачки рад
- Програм подстицања и стипендирања младих и надарених за научноистраживачки рад
- Програм набавке научне и стручне литературе из иностранства и приступа електронским научним и стручним базама података
- Програм издавања научноистраживачких публикација и одржавање научних скупова
- Стипендије докторантима и ученицима-економска класификација 4727

Слика 9.8. Расподела средстава (РСД) намењених финансирању унапређења капацитета људских ресурса у 2023. години

- Учесћа истраживача на научним скуповима у иностранству
- Учесћа истраживача на састанцима радних тела научног скупа у иностранству
- Боравак гостујућих истраживача из иностранства у РС по позиву
- Завршна обрада докторских дисертација истраживача и стипендиста Министарства
- Постдокторско усавршавање истраживача

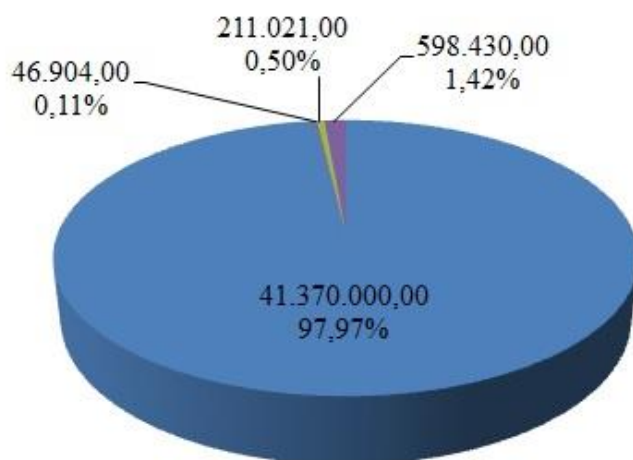

Слика 9.9. Расподела средстава (РСД) намењених финансирању Програма усавршавања кадрова за научноистраживачки рад у 2023. години

Може се закључити да су у 2023. години (**84.456.491,32 РСД**), за разлику од 2022. године (55.514.056,06 РСД), као и 2021. године (17.761.285,07 РСД), процењене вредности финансијских издвајања за ове активности премашене. Подсећамо да су процењене вредности за 2023, 2022. и за 2021. годину износиле по 64.000.000,00 РСД (Акциони план, Стратегија научног и технолошког развоја Републике Србије за период од 2021. до 2025. године „Моћ знања”, *Сл. гл. РС*, 10/21).

2. Програм подстицања и стипендирања младих и надарених за научноистраживачки рад обухватио је суфинансирање материјалних трошкова укључивања стипендиста у рад НИО; суфинансирање учешћа студената на мастер или докторским академским студијама на скуповима у земљи, иностранству и студијским боравцима у иностранству; суфинансирање стипендиста Министарства на скуповима у земљи, иностранству и студијским боравцима у иностранству; трошкове пријаве и обраде докторских дисертација стипендиста Министарства. За реализацију овог Програма током 2023. године утрошено је **42.226.355,00 РСД**, што је за **46,11 %** више него у 2022. години (28.899.443,00 РСД), а расподела средстава према активностима у оквиру њега приказана је на слици 9.10.

- Суфинансирање материјалних трошкова укључивања стипендиста у рад НИО
- Суфинансирање учешћа студената на мастер или докторским академским студијама на скуповима у земљи, иностранству и студијским боравцима у иностранству
- Суфинансирање стипендиста Министарства на скуповима у земљи, иностранству и студијским боравцима у иностранству
- Трошкови пријаве и обраде докторских дисертација стипендиста Министарства

Слика 9.10. Расподела средстава (РСД) намењених финансирању Програма подстицања и стипендирања младих и надарених за научноистраживачки рад у 2023. години

3. Програм набавке научне и стручне литературе из иностранства и приступа електронским научним и стручним базама података обухватио је активности набавке научне и стручне литературе из иностранства, као и библиометријске анализе часописа чији су издавачи у РС. За реализацију овог Програма током 2023. године утрошено је **335.407.985,29 РСД**, што је за **2,26%** више него у 2022. години (328.004.976,25 РСД), а расподела средстава према активностима у оквиру њега приказана је на слици 9.11.

4. Програм издавања научноистраживачких публикација и одржавање научних скупова обухватио је активности суфинансирања издавања научних часописа у РС, суфинансирања издавања монографија у РС, суфинансирање одржавања научних скупова у РС, и финансирање колективних чланарина у међународним удружењима. За реализацију овог програма током 2023. године утрошено је **191.875.125,00 РСД**, односно **40,58%** више него у 2022. години (136.489.746,00 РСД), а расподела средстава према активностима у оквиру њега приказана је на слици 9.12.

Може се закључити да су процењене вредности за Програм набавке научне и стручне литературе из иностранства и приступа електронским научним и стручним базама података и Програм издавања научноистраживачких публикација и одржавање научних скупова у 2023. години (527.283.110,29 РСД), као и 2022. години (464.494.722,25 РСД), премашене, а у 2021. години (417.470.223,00 РСД), достигнуте. Подсећамо да су процењене вредности и за 2023, 2022. и 2021. годину за ове активности износиле по 417.538.000,00 РСД (Акциони план, Стратегија научног и технолошког развоја Републике Србије за период од 2021. до 2025. године „Моћ знања”, *Сл. гл. РС*, 10/21).

Слика 9.12. Расподела средстава (РСД) намењених финансирању Програма издавања научноистраживачких публикација и одржавање научних скупова у 2023. години

5. Стипендије докторантима и ученицима – економска класификација 4727 – обухватило је финансирање накнада за социјалну заштиту из буџета и у 2023. години утрошена су финансијска средства у износу од **258.036.219,25 РСД**, односно **12,71%** више него у 2022. години (228.927.526,25 РСД). Иако не припадају ставци 424 – специјализоване услуге, ова средства су део **Програмске активности 001 – подршка реализацији општег интереса у научноистраживачкој делатности** и значајно утичу на **Унапређење капацитета људских ресурса**. Њихов удео је био значајан у 2023. години и износио је 28,29% (слика 9.8).

9.2.1.10. Финансирање научноистраживачког рада Астрономске опсерваторије

Финансирање научноистраживачког рада Астрономске опсерваторије је раније био саставни део Програма научноистраживачког рада САНУ, Матице српске, Библиотеке Матице српске, Астрономске опсерваторије и Завода за уџбенике (секција 9.2.1.2.). Од ове године, у оквиру надлежног министарства то је посебан програм. За финансирање научноистраживачког рада Астрономске опсерваторије је у 2023. години утрошено **10.000.000,00 РСД**, односно једнако као и 2022. године (10.000.000,00 РСД).

9.2.1.11. Финансирање Завода за уџбенике

Финансирање Завода за уџбенике је раније био саставни део Програма научноистраживачког рада САНУ, Матице српске, Библиотеке Матице српске, Астрономске опсерваторије и Завода за уџбенике (Секција 9.2.1.2.). Од ове године, у оквиру надлежног министарства то је посебан програм. За финансирање рада Завода за уџбенике је у 2023. години утрошено **14.553.000,00 РСД**, односно једнако као и 2022. године (14.553.000,00 РСД).

9.2.1.12. Финансирање COBIB.SR

Финансирање COBIB.SR у 2023. години у износу од **349.078,55 РСД** је извршено по Уговору о финансирању и реализацији услуге инсталације протокола OAI-PMH у циљу преузимања података из узајамног каталога COBIB.SR за потребе система е-Наука. COBIB је библиографско-каталожска база података у коју се уносе библиографски записи библиотека које су чланице COBISS система. Реч је о заједничком каталогу библиотека.

Укупно за **Програмску активност 0001 – подршка реализацији општег интереса у научноистраживачкој делатности** за 2023. годину реализовано је **20.807.824.106,74 РСД**, односно **14,16%** више средстава него у 2022. години (18.227.566.466,49 РСД). Повраћај средстава у буџет је у 2023. години износио **141.850.420,50 РСД**.

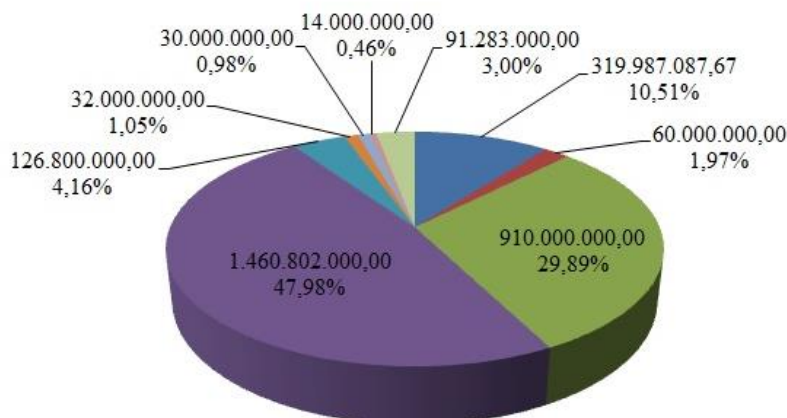
9.2.1.13. Субвенције за финансирање организација корисника буџетских средстава

У оквиру извора финансирања (01 – Општи приходи и примања буџета), финансиране су субвенције јавним нефинансираним предузећима и организацијама корисницима буџетских средстава и то као:

1. Подршка раду предузећа у области нуклеарне сигурности (ЈП „Нуклеарни објекти Србије”)
2. Подршка раду Јединици за управљање пројектима у јавном сектору (ЈУП)
3. Подршка раду Фонда за науку
4. Подршка раду Фонда за иновациону делатност
5. Подршка раду Центра за промоцију науке
6. Подршка раду Научно-технолошког парка Београд
7. Подршка раду Научно-технолошког парка Ниш
8. Подршка раду Научно-технолошког парка Чачак
9. Подршка раду привредног друштва „БИО4” д.о.о. Београд

У 2023. години корисницима ових буџетских средстава исплаћене су субвенције у укупном износу од **3.044.872.087,67 РСД**, а удео у финансирању приказан је на слици 9.13.

- Подршка раду предузећа у области нуклеарне сигурности (ЈП „Нуклеарни објекти Србије“
- Подршка раду Јединици за управљање пројектима у јавном сектору (ЈУП)
- Подршка раду Фонда за науку РС
- Подршка раду Фонда за иновациону делатност
- Подршка раду Центра за промоцију науке
- Подршка раду Научно-технолошког парка Београд
- Подршка раду Научно-технолошког парка Ниш
- Подршка раду Научно-технолошког парка Чачак
- Подршка раду привредног друштва „БИО4“ д.о.о. Београд

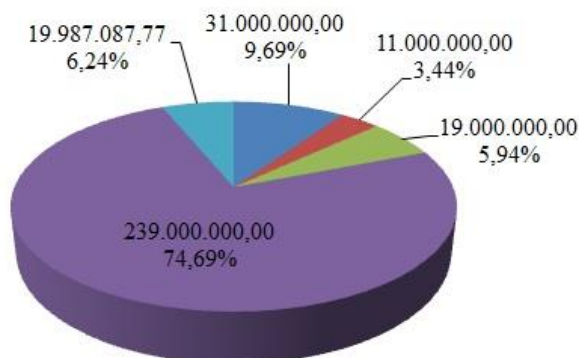
Слика 9.13. Расподела средстава (РСД) намењених финансирању субвенција јавним нефинансираним предузећима и организацијама корисницима буџетских средстава у 2023. години

За намене субвенција у 2023. години утрошено је 0,40% мање средстава него у 2022. години (3.057.000.000,00).

1. Предузеће у области нуклеарне сигурности – ЈП „Нуклеарни објекти Србије“

Јавно предузеће „Нуклеарни објекти Србије“ (ЈП НОС) основала је Влада Републике Србије, као окосницу и ослонац нуклеарне радијационе безбедности и сигурности грађана, објеката и читаве државе Србије. Овлашћено је за обављање послова у циљу одржавања неопходног степена нуклеарне безбедности, заштите људи и очувања животне средине. Планирани износ средстава за 2023. годину за ове намене био је 320.000.000,00 РСД (БА), а реализовано је скоро 100%. Дакле, за финансирање рада овог предузећа у 2023. години из буџета надлежног министарства уплаћено је **319.987.087,77 РСД**. Расподела трошкова ових средстава приказана је на слици 9.14.

- Трошкови материјала
- Трошкови производних услуга
- Трошкови непроизводних услуга
- Трошкови зарада, накнада зарада и остали лични расходи
- Трошкови извођења радова на топлотној подстаници

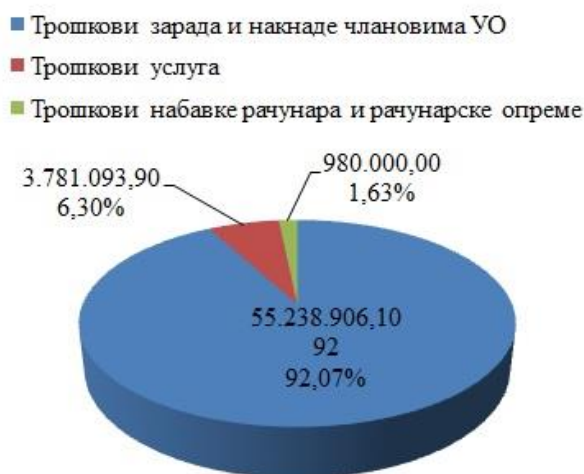

Слика 9.14. Расподела средстава (РСД) утروшених на финансирање рада ЈП „Нуклеарни објекти Србије“ у 2023. години

У 2023. години субвенције за рад НОС су повећане за **23,07 %** у односу на 2022. годину (260.000.000,00 РСД).

2. Јединица за управљање пројектима у јавном сектору (ЈУП)

За подршку раду Јединице за управљање пројектима у јавном сектору (ЈУП) д.о.о. Београд планирани износ средстава у 2023. години за ове намене био је 60.000.000,00 РСД (БА), а реализовано је 100%. Дакле, овом је предузећу уплаћено од стране надлежног министарства **60.000.000,00 РСД**. Расподела трошкова ових средстава приказана је на слици 9.15.

Слика 9.15. Расподела средстава (РСД) утрошених на финансирање рада Јединице за управљање пројектима у јавном сектору (ЈУП) у 2023. години

У 2023. години субвенције за рад ЈУП-а су остале на истом нивоу као и 2022. године (60.000.000,00 РСД).

3. Фонд за науку

Оснивач Фонда за науку је Република Србија. Оснивање и рад Фонда за науку РС је уређено Законом о Фонду за науку Републике Србије (*Сл. гл. РС*, 59/18), у циљу обезбеђивања услова за континуирани развој научноистраживачких и развојних активности у РС, неопходних за напредак друштва заснованог на знању. Фонд за науку је својство правног лица стекао 12. марта 2019. године уписом у судски регистар. Фонд за науку обавља послове у вези са финансирањем припреме, реализације и развоја програма, пројеката и других активности у области спровођења научноистраживачке политике.

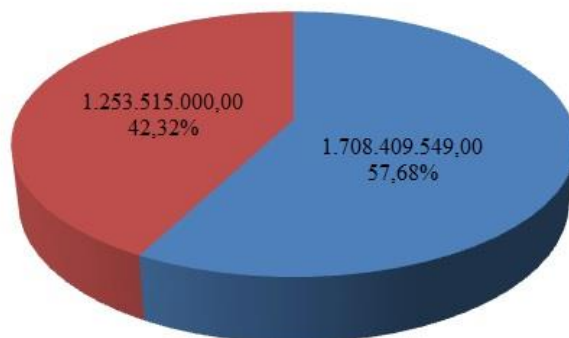
За подршку раду овом фонду у 2023. години, планирани износ средстава за ове намене био је 910.000.000,00 РСД (БА), а реализовано је 100%. Дакле, Фонду за науку је 2023. године уплаћено од стране надлежног министарства на име субвенција **910.000.000,00 РСД**. Поред ових средстава, Фонду за науку је у 2023. години било на располагању још 343.515.000,00 РСД од преноса субвенција надлежног министарства из 2022. године. Дакле, укупан износ по овим основама је у 2023. години износио **1.253.515.000,00 РСД**. Може се закључити да су у 2023. години, као и у 2022. години (1.023.286.706,00 РСД, од чега је пренос субвенција из предходне године 123.286.706,00 РСД; Извештај Националног савета за науку и технолошки развој за 2022. годину) и 2021. години (1.735.973.408 РСД, од чега је пренос субвенција из предходне године 735.973.408,00 РСД; Извештај Националног савета за науку и технолошки развој за 2021. годину) пројектоване вредности издвајања за субвенције Фонду за науку биле испуњене. Подсећамо да су циљне вредности за ове године износиле по 1.000.000.000,00 РСД (Акциони план, Стратегија научног и технолошког развоја Републике Србије за период од 2021. до 2025. године „Моћ знања”, *Сл. гл. РС*, 10/21).

Поред средстава од субвенција, а у складу са Споразумом о зајму намењеног реализацији Пројекта акцелерације иновација и подстицања раста предузетништва у Републици Србији и Допунског уговора за Пројект акцелерације иновација и подстицања раста предузетништва у Републици Србији (пројекат SAIGE), као и средстава Европске Уније кроз програм ИПА 2019,

Фонд за науку је 2023. године по овом основу укупно добио средства у износу од **1.708.409.549,00 РСД**, од чега 101.815.000,00 РСД чине средства која су пренета из 2022. године, а 1.606.594.549,00 РСД представљају средства добијена за 2023. годину.

Дакле, Фонду за науку је за реализацију својих активности, по свим наведеним основама у 2023. године стајало на располагању укупно **2.961.924.549,00 РСД**, а однос извора добијених средстава су представљена на слици. 9.16.

■ Споразум о зајму - Пројекат "SAIGE" и IPA 2019 ■ Субвенције Министарства

Слика 9.16. Расподела извора средстава (РСД) намењених за финансирање рада Фонда за науку РС у 2023. години

Од износа буџетских субвенција у 2023. години (**1.253.515.000,00 РСД**), укупно је утрошено **1.210.697.742,00 РСД**. За оперативне трошкове је утрошено **173.037.591,00 РСД**, док је **1.037.660.151,00 РСД** утрошено за програмске активности. Није реализовано **42.817.258,00 РСД**. Расподела оперативних трошкова представљена је на слици 9.17, а расподела трошкова према програмским активностима на слици 9.18.

Од укупног износа који је Фонд за науку добио од пројекта SAIGE у 2023. години (**1.708.409.549,00 РСД**), по свим основама, укупно је утрошено **1.278.902.517,00 РСД**. За оперативне трошкове је потрошено **16.570.437,00 РСД**, док је **1.262.332.080,00 РСД** потрошено за програмске активности. Није реализовано **429.507.032,00 РСД**. Расподела оперативних трошкова представљена је на слици 9.19, а расподела трошкова према програмским активностима на слици 9.20.

Слика 9.17. Расподела средстава (РСД) пореклом из субвенција за 2023. годину утрошених на финансирање оперативних трошкова Фонда за науку РС

Слика 9.18. Расподела средстава (РСД) пореклом из субвенција утрошених на финансирање програмских активности Фонда за науку РС у 2023. години

Слика 9.19. Расподела средстава (РСД) пореклом из пројекта SAIGE утрошених на финансирање оперативних трошкова Фонда за науку РС у 2023. Години

Слика 9. 20. Расподела средстава (РСД) пореклом из пројекта SAIGE утрошених на финансирање програмских активности Фонда за науку РС у 2023. години

У 2023. години укупна средства (рачунајући пренос средстава из 2022. године и средства добијена за 2023. годину по основу субвенција и по основу SAIGE) за подршку финансирања рада Фонда за науку износила су 2.961.924.549,00 РСД и у односу на укупна средства добијена за финансирање рада у 2022. години, која су износила 1.867.883.207,00 РСД (по основу субвенција и по основу SAIGE, рачунајући преносе из предходне године; Извештај Националног савета за науку и технолошки развој за 2022. годину), била су увећана за **58,57%**. У 2023. години, према доступним подацима, Фонд за науку није реализовао укупно 472.324.290,00 РСД пореклом из оба извора која су му стајала на располагању (42.817.258,00 РСД од извора субвенција, а 429.507.032,00 РСД од извора SAIGE). Дакле, **15,95%** (у 2022. години је било 23,90%) укупних средстава која су Фонду за науку била на располагању за 2023. годину није реализовано, што значи да је проценат реализације у 2023. години био 84,05% (у 2022. години је био 76,10%; Извештај Националног савета за науку и технолошки развој за 2022. годину; а 2021. години је био 80%; Извештај Националног савета за науку и технолошки развој за 2021. годину), што је најбољи степен реализације средстава до сада. Уколико бисмо посматрали само степен реализације средстава буџетских субвенција у 2023. години, закључили би да је њихов степен реализације још већи (96,58%). Национални савет за науку и технолошки развој је мишљена, за разлику од прошле године, да је ово висок проценат реализације средстава из субвенција. Степен реализације средстава из пројекта SAIGE и средстава Европске Уније кроз програм ИПА 2019 је био нижи и износио је 74,86%. Неутрошена средства из наведених линија су резервисана за наредну годину и биће утрошена на реализацију пројекта у оквиру текућих програма ИДЕЈЕ, ПРИЗМА, ПРОМИС 2023.

4. Фонд за иновациону делатност

Фонд за иновациону делатност Републике Србије је посебно правно лице основано Законом о иновационој делатности (Сл. гл. РС, 110/05,18/10 и 55/13), које обавља послове у вези са финансирањем припреме, реализације и развоја програма, пројекта и других активности у области спровођења иновационе политике. Фонд је једина државна организација специјализована примарно за пружање подршке иновационој делатности и управљање финансијским средствима за подстицање иновација. Фонд има за циљ да унапређује везе између науке, технологије и привреде и доприноси подстицању развоја иновативног предузетништва.

У складу са Законом, Фонд остварује приход из средстава буџета Републике Србије, као и из других извора. За подршку раду Фонда за иновациону делатност у 2023. години планирани износ средстава био је 1.460.802.000,00 РСД (БА), а реализовано је 100%. Дакле, Фонду за иновациону делатност је уплаћено од стране надлежног министарства на име субвенција **1.460.802.000,00 РСД**.

Може се закључити да су у 2023. години (1.460.802.000,00 РСД), као и 2022. години (1.550.000.000,00 РСД; Извештај Националног савета за науку и технолошки развој за 2022.

годину), и у 2021. години (1.260.000.000,00 РСД; Извештај Националног савета за науку и технолошки развој за 2021. годину) пројектоване вредности издвајања за субвенције Фонду за иновациону делатност биле испуњене. Подсећамо да су циљне вредности за ове године износиле по 1.260.000.000,00 РСД (Акциони план, Стратегија научног и технолошког развоја Републике Србије за период од 2021. до 2025. године „Моћ знања”, *Сл. гл. РС*, 10/21). Расподела трошкова добијених средстава из субвенција за 2023. годину приказана је на слици 9.21.

Слика 9.21. Расподела средстава (РСД) пореклом из субвенција МПНТР утрошених на финансирање рада Фонда за иновациону делатност РС у 2023. години

Укупни оперативни трошкови Фонда у износу од **166.150.837,35 РСД** обухватили су трошкове рада **116.992.830,67 РСД** (70,41%), трошкове материјала **2.608.128,57 РСД** (1,57%), трошкове опреме и намештаја **11.590.785,00 РСД** (6,98%), трошкове услуга **34.815.012,93 РСД** (20,95%) и банкарске провизије у износу од **144.080,18 РСД** (0,09%).

Највише средстава је утрошено за финансирање програмских активности Фонда за иновациону делатност, и то у укупном износу од **689.593.552,54 РСД**, од чега је **22.931.501,98 РСД** (3,32%) утрошено за Програм суфинансирања иновација; **473.335.345,56 РСД** (68,64%) за финансирање низа текућих програма (Програм раног развоја, Паметни почетак, Програм сарадње науке и привреде, Програм трансфера технологије, Иновациони ваучери) и **193.326.705,00 РСД** (28,04%) за финансирање Програма *Serbia Ventures*.

Остали трошкови у укупном износу од **13.286.264,80 РСД**, обухватили су Контрибуцију РС за учешће у Програму за развој предузећа и иновације Западног Балкана (WB EDIF) у износу од **4.147.719,87 РСД** (31,22%) и повраћај неутрошених буџетских средстава из 2022. године у износу од **9.138.544,93 РСД** (68,78%).

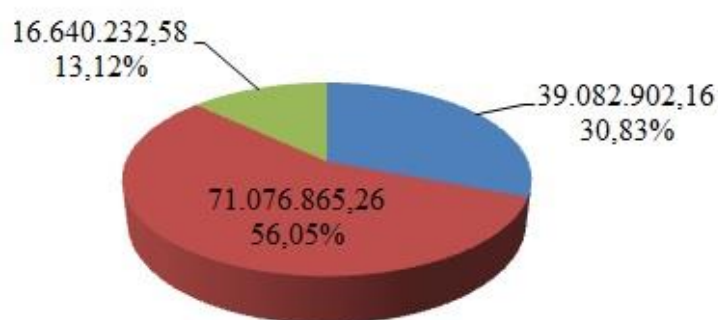
У 2023. години, укупна средства по основу субвенција за подршку финансирања рада Фонда за иновациону делатност износила су 1.460.802.000,00 РСД и, у односу на укупна средства добијена за финансирање рада у 2022. години, која су износила 1.550.000.000,00 РСД (Извештај Националног савета за науку и технолошки развој за 2022. годину), била су умањена за **5,75%**. У 2023. години, према доступним подацима, Фонд за иновациону делатност није укупно реализовао 591.771.345,32 РСД (40,51%) средстава која су му стајала на располагању из буџетских субвенција, што значи да је проценат реализације у 2023. години износио 59,49% (у 2022. години је био 61,24%; а у 2021. години је био највиши и износио је 95,35%). Национални савет за науку и технолошки развој је мишљења да је проценат реализације средстава из субвенција у 2023. години, као у 2022. години релативно низак, поготово уколико се узме у обзир значај који Фонд за иновациону делатност заузима у институционално-пројектном систему финансирања науке у Србији. Поређења ради, неутрошена средства (591.771.345,32 РСД) Фонда за иновациону делатност из субвенција у 2023. години износила су скоро 90% укупних средстава утрошених за финансирање низа текућих програма (Програм раног развоја, Паметни почетак, Програм сарадње науке и привреде, Програм трансфера технологије, Иновациони ваучери) овог фонда (689.593.552,54 РСД) у 2023. години. Генерално узевши, реализација финансирања свих програмских активности Фонда су у 2023. години (689.593.552,54 РСД) у односу на 2021. годину, када је реализација за програмске активности била највиша (1.040.244.864,38 РСД), била је нижа за 33,70%.

5. Центар за промоцију науке

Центар за промоцију науке (ЦПН) је јавна институција основана 2010. године Законом о научноистраживачкој делатности (*Сл. гл. РС*, 110/2005, 50/2006 – испр., 18/2010 и 112/2015), као посебно правно лице задужено за промоцију и популаризацију науке и технологије, односно научно-технолошких резултата и достигнућа у земљи и свету.

За подршку раду ЦПН-а у 2023. години планирани износ средстава за ове намене био је 126.800.000,00 РСД (БА), и реализовано је 100%. Дакле, ЦПН је уплаћено од стране надлежног министарства на име субвенција **126.800.000,00 РСД**, а расподела трошкова ових средстава приказана је на слици 9.22.

- Програмске активности
- Трошкови зарада, накнаде члановима УО, трошкови по ауторском уговору и уговору о делу
- Трошкови материјала и непроизводних услуга

Слика 9.22. Расподела средстава (РСД) пореклом из субвенција МПНТР утрошених на финансирање рада Центра за промоцију науке (ЦПН) у 2023. години

У 2023. години субвенције за рад Центра за промоцију науке повећане су за **17,09%** у односу на 2022. годину (**110.000.000,00 РСД**).

6. Научно-технолошки парк (НТП) Београд

Научно-технолошки парк Београд основан је у партнерству Владе РС (у име Владе; МПНТР), Града Београда и Универзитета у Београду 10. јуна 2015. године, регистрацијом у Агенцији за привредне регистре РС, на основу Закључка Владе РС, бр. 05 022-3124/2015 од 26. марта 2015. Основни циљ рада овог Парка је допринос убрзаном технолошком развоју земље стварањем препознатљивог иновативног екосистема повољног за трансфер знања, развој нових технологија, комерцијализацију иновација, умрежавање и стимулисање раста економије засноване на знању кроз повезивање науке и привреде.

За подршку раду Научно-технолошког парка Београда у 2023. години планирани износ средстава за ове намене био је 32.000.000,00 РСД (БА), а реализовано је 100%. Дакле, НТП Београд је уплаћено од стране надлежног министарства на име субвенција **32.000.000,00 РСД**.

Ова средства су утрошена на финансирање: режијских трошкова комплекса (11.940.000,00 РСД; 37,31%); зарада, накнада зарада и осталих уговора (8.500.000,00 РСД; 26,56%); текућег одржавања комплекса (3.750.000,00 РСД; 11,72%); трошкова текућег пословања (7.780.000,00 РСД; 24,32%); и осталих трошкова (30.000,00 РСД; 0,09%) НТП Београд.

У 2023. години субвенције за рад НТП Београд су смањена за **3,03%** у односу на 2022. годину (33.000.000,00 РСД).

7. Научно-технолошки парк (НТП) Ниш

Научно-технолошки парк Ниш основан је у партнерству Владе РС (у име Владе; МПНТР), Града Ниша и Универзитета у Нишу 21. фебруара 2020. године, регистрацијом у Агенцији за

привредне регистре РС, на основу Закључка Владе РС, бр. 022-11497/2019 од 21. 11. 2019. Основни циљ рада овог Парка је пружање инфраструктурне подршке и стручних услуга субјектима иновационе делатности (привредним друштвима, научноистраживачким и иновационим организацијама) ради њиховог повезивања и што брже примене нових технологија, стварања и пласмана нових производа и услуга на тржишту, а у циљу убрзаног технолошког развоја земље на основу примера добре међународне праксе у овој области.

За подршку раду Научно-технолошког парка Ниш, у 2023. години, планирани износ средстава за ове намене био је 30.000.000,00 РСД (БА), а реализовано је 100%. Дакле, НТП Ниш је уплаћено од стране надлежног министарства на име субвенција **30.000.000,00 РСД**.

Ова средства су утрошена за финасирање зарада, накнада зарада и осталих личних прихода (20.000.000,00 РСД; 66,67%) запослених и израду пројекта за грађевинску дозволу за реконструкцију и доградњу објекта НТП Ниш (10.000.000,00 РСД; 33,33%).

У 2023. години средства субвенција за рад НТП Ниш су повећана за 50% у односу на 2022. годину, када је висина субвенција износила 20.000.000,00 РСД.

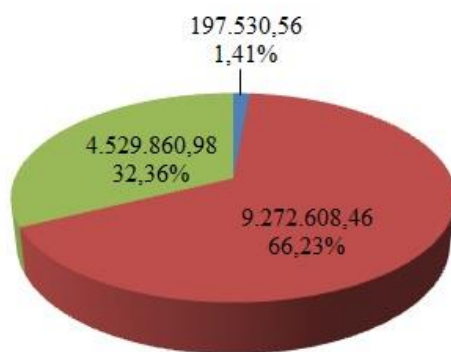
8. Научно-технолошки парк (НТП) Чачак

Научно-технолошки парк Чачак основан је у партнерству Владе РС (у име Владе; МПНТР), Града Чачка, Факултета техниких наука, Агрономског факултета Чачак и Института за воћарство Чачак, регистрацијом у Агенцији за привредне регистре РС, под матичним бројем 20793112. Научно-технолошки парк Чачак је регистрован као организација за пружање инфраструктурне подршке иновационој делатности Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије под ознаком РПДИП 11/2014 (уговор о оснивању д.о.о НТП Чачак, бр. 024-1/11-IV-8-01, од 27. септембра 2011. године).

За подршку раду Научно-технолошког парка Чачак, у 2023. години, планирани износ средстава за ове намене био је 14.000.000,00 РСД (БА), а реализовано је 100%. Дакле, НТП Ниш је уплаћено од стране надлежног министарства на име субвенција **14.000.000,00 РСД**.

Ова средства су утрошена на финасирање трошкова зарада, накнада зарада и осталих личних расхода (**197.530,56 РСД**), трошкова материјала (**9.272.608,46 РСД**) и трошкова услуга (**4.529.860,98 РСД**), сл. 9.23.

- Трошкови зарада, накнада зарада и остали лични расходи
- Трошкови материјала
- Трошкови производних услуга

Слика 9.23. Расподела средстава (РСД) пореклом из субвенција МПНТР утрошених на финансирање рада Научно-технолошког парка Чачак у 2023. години

У 2023. години износ субвенције за рад НТП Чачак су повећане за **16,67%** у односу на 2022. годину (12.000.000,00 РСД).

9. Привредно друштво „БИО4” д.о.о. Београд

Влада Републике Србије је на седници од 29. јуна 2023. године донела Одлуку о оснивању привредног друштва „БИО4” д.о.о. Београд у коме Република Србија има 100% учешћа (Сл. гл. РС, 54/23). Привредно друштво „БИО4” д.о.о. Београд је основано као део иновационе инфраструктуре ради оперативног и стратешког управљања Пројектом БИО4 кампус. Кампус би требало да буде истраживачки и развојни центар пре свега у области биотехнологије и биоинжењеринга и примене вештачке интелигенције у медицини. БИО4 кампус представља платформу која ће окупљати истраживаче, професоре и експерте из различитих области

природних наука и обухватиће девет научноистраживачких и развојних института; седам факултета; научно-технолошки парк Београд као подршку развоју стартап екосистема; Центар за идеје за студенте; развојна одељења фармацеутских, биомедицинских и биотехнолошких компанија; смештај за студенте и гостујуће истраживаче; Конгресни центар; мултимедијални простор за промоцију науке и пратећи садржај. Пројекат БИО4 чине биомедицина, биоинформатика, биотехнологија и биодиверзитет, а претежна делатност привредног друштва „БИО4” д.о.о. Београд је управљање економским субјектом (шифра делатности 70.10) и делатностима Истраживање и експериментални развој у биотехнологији (шифра делатности 72.11) и Истраживање и развој у осталим природним и техничко-технолошким наукама (шифра делатности 72.19). Дугорочна стратегија привредног друштва „БИО4” д.о.о. Београд има за циљ да позиционира БИО4 кампус међу водеће европске центре интеграције академске заједнице, науке и компанија за истраживање и развој, са посебним фокусом на развој биономије и биопроизводње у Републици Србији.

За подршку раду привредног друштва „БИО4” д.о.о. Београд, у 2023. години планирани износ средстава за ове намене био је 91.283.000,00 РСД (БА), а реализовано је 100%. Дакле, „БИО4” д.о.о. Београд је уплаћено од стране надлежног министарства на име субвенција **91.283.000,00 РСД**.

За оперативно пословање привредног друштва је реализовано 8.476.713,00 РСД и за трошкове амортизације 8.951,00 РСД. Укупан расход за 2023. годину је износио **8.485.664,00 РСД**, односно **9,30 %** од уплаћених средстава за субвенције. Средства буџетске субвенције која нису утрошена током 2023. године у износу од **82.797.336,00 РСД (90,70%)** су опредељена за реализацију активности „БИО4” д.о.о. Београд за 2024. годину.

9.2.1.14. Остале активности

У оквиру извора финансирања **01 – Општи приходи и примања буџета**, такође су у 2023. години утрошена средства за **Остале активности**:

- Администрацију и управљање. Трошкови оперативног пословања ресорног министарства износили су **253.664.328,55 RSD**, односно 38,80% више него у 2022. години (182.751.271,42 РСД).
- Стратешки пројекти са НР Кином у износу од **39.828.000,00 РСД**, односно 0,3% више него у 2022. години (39.716.616,00 РСД).
- ИПА 2018 – Конкурентност у износу од **235.266.000,00 РСД**, односно 54,82% више него у 2022. години (151.963.934,28 РСД).
- ИПА – Подршка за учешће у Програмима ЕУ у износу од **4.949.672.620,91 РСД**, односно 92,41% више него у 2022. години (2.572.471.101,80 РСД).
- Подршка реализацији интереса у иновационој делатности (из овог програма се финансира пројекат Најбоља технолошка иновација, пројекат Тачка повратка, Скуп WORLD.MINDS BELGRADE, Startup Genome LLC из САД, „Dealroom.co BV” из Амстердама – Краљевина Холандија и дотација међународним организацијама) у износу од **212.227.870,00 РСД**, што је више од пет пута него 2022. године (39.409.225,88 РСД).
- Подршка Фонду за младе таленте за школовање и усавршавање младих талената у износу од **985.001.085,68 РСД**, што је 2,5 пута више него у 2022. години (385.838.028,78 РСД).
- Услуге по уговору (ек. кл. 423) у износу од 30.002.500,00 РСД за Пројекат БИО4 кампус.
- За зграде и грађевинске објекте (ек. кл. 511) у износу од 549.997.466, 00 РСД за Пројекат БИО4 кампус.
- За порезе и таксе (ек. кл.482) у износу од 6.018,00 РСД за Пројекат БИО4 кампус.
- За оснивачки улог за формирање „БИО4” д.о.о. Београд у износу од 1.000,00 РСД (ек. кл. 621)

Укупно је за остале активности реализовано **7.255.666.889,30 РСД** средстава у 2023. години.

Планирана средства у оквиру **Извора финансирања 01 – Општи приходи и примања буџета** за 2023. годину износила су 31.219.065.000,00 РСД (БА). Реализовано је **31.108.363.083,71 РСД**, односно **99,65%**. Финансијска средства за ове намене су у 2023. години била за 25,57% виша од износа средстава реализованих у 2022. години (24.773.275.941,70 РСД).

9.2.1. *ИЗВОР ФИНАНСИРАЊА 06 - ДОНАЦИЈЕ ОД МЕЂУНАРОДНИХ ОРГАНИЗАЦИЈА*

За овај извор у 2023. години било је планирано 175.241.100,00 РСД (БА), а реализовано је 88,95%. Дакле, у оквиру извора Донације од међународних организација било је на располагању **155.874.300,64 РСД**. Сва ова средства из донација су утрошена за Пројект акцелерације иновација и подстицања раста предузетништва у Републици Србији (пројекат SAIGE).

9.2.2. *ИЗВОР ФИНАНСИРАЊА 11 – ПРИМАЊА ОД ИНОСТРАНИХ ЗАДУЖЕЊА*

За овај извор у 2023. години, било је планирано 2.038.567.311,55 РСД (БА), а реализовано је 98,60%. Дакле, у оквиру извора Примања од иностраних задужења било је на располагању **2.010.064.694,82 РСД**. Сва ова средства су у 2023. години утрошена за Пројект акцелерације иновација и подстицања раста предузетништва у Републици Србији (пројекат SAIGE).

Финансијска средства за финансирање извора 11 – Примања од иностраних задужења, за науку и технолошки развој су у 2023. години повећана за **25,93%** у односу на 2022. годину (1.596.159.501,18 РСД).

9.2.3. *ИЗВОР ФИНАНСИРАЊА 15 – НЕУТРОШЕНА СРЕДСТВА ИЗ ДОНАЦИЈА ИЗ РАНИЈИХ ГОДИНА*

За овај извор у 2023. години било је планирано 15.592.000,00 РСД (БА), а реализовано је 20,94%. Дакле, у оквиру извора Неутрошена средства из донација из ранијих година било је на располагању **3.264.643,40 РСД**. Сва ова средства су искоришћена за финансирање послова Администрације и управљања.

Финансијска средства за финансирање извора 15 – Неутрошена средства из донација из ранијих година су у 2023. години смањена за **41,45%** у односу на 2022. годину (5.576.296,88 РСД).

9.2.4. *ИЗВОР ФИНАНСИРАЊА 56 – ФИНАНСИЈСКА ПОМОЋ ЕУ*

За извор финансирања Финансијска помоћ ЕУ у 2023. години, било је планирано 1.230.980.000,00 РСД (БА), а реализовано је 57,99%. Дакле, у оквиру овог извора било је на располагању **713.817.348,59 РСД**. Из извора Финансијска помоћ ЕУ у 2023. години финансирани су ИПА 2018 – Конкурентност у износу од 703.684.800,00 РСД и ИПА 2014 – Конкурентност у износу од 10.132.548,59 РСД.

Финансијска средства за финансирање извора 56 – Финансијска помоћ ЕУ су у 2023. години повећана за **13,70%** у односу на 2022. годину (627.805.286,05 РСД).

9.3. Сумарни приказ

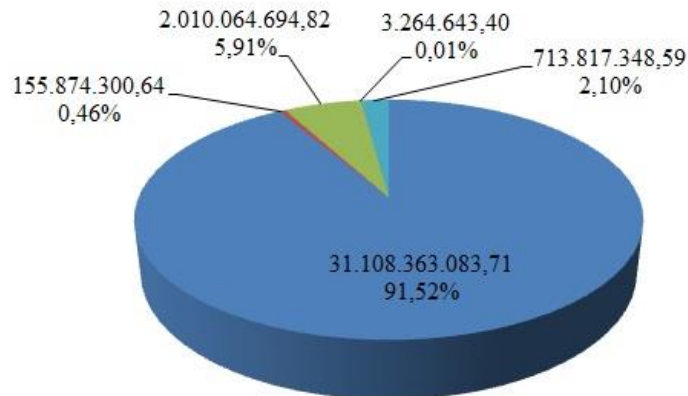
Укупна средства за финансирање активности истраживања и развоја (ИР) у Републици Србији су у 2023. години износила **77.433.812.000 РСД**. Удео издвајања државе (буџетска средства) у укупним средствима уложеним у истраживање и развој (ИР) у 2023. години, према подацима Републичког завода за статистику, представљен је на слици 9.24.

Слика 9.24. Удео издвајања државе (буџетска средства) у укупним средствима уложеним у истраживање и развој (ИР) у 2023. години

Укупно је, према подацима Министарства, из свих извора финансирања директно из буџета РС (01, 06, 11, 15 и 56) у 2023. години за развој области науке, технологије и иновација (Програм 0201) реализовано **33.991.384.071,16 РСД**, што је више за **25,88%** у односу на 2022. годину (**27.002.817.025,81 РСД**). Расподела реализованих средстава из различитих извора финансирања у току 2023. године представљена је на слици 9.25.

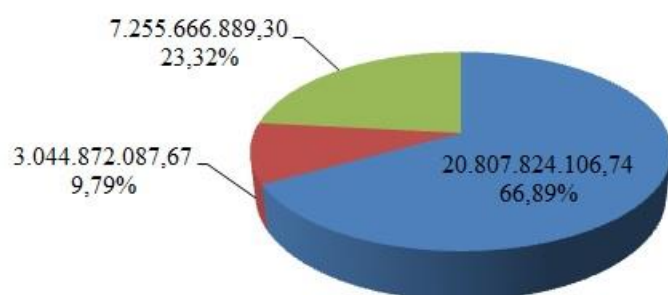
- Трошкови реализовани из извора финансирања Општи приходи и примања буџета (извор 01)
- Трошкови реализовани из извора финансирања Донације од међународних организација (извор 06)
- Трошкови реализовани из извора финансирања Примања од иностраних задужења (извор 11)
- Трошкови реализовани из извора финансирања Неутрошена средства из донација из ранијих година (извор 15)
- Трошкови реализовани из извора финансирања Финансијска помоћ ЕУ (извор 56)

Слика 9.25. Расподела средстава (РСД) према извору финансирања из буџета утрошених на директно финансирање развоја науке, технологије и иновација у РС у 2023. години

У оквиру извора финансирања Општи приходи и примања буџета (извор 01) највише је средстава 2023. године утрошено за програмску активност 0001 – *подршка реализацији општег интереса у научноистраживачкој делатности* (**20.807.824.106,74 РСД**), затим на *остале активности* (**7.255.666.889,30 РСД**), док је за *субвенције за финансирање организација корисника буџетских средстава* утрошено најмање средстава (**3.044.872.087,67 РСД**), (сл. 9.26).

- Програмска активност 001 - подршка реализацији општег интереса у научноистраживачкој делатности
- Субвенције за финансирање организација корисника буџетских средстава
- Остале активности

Слика 9.26. Расподела средстава (РСД) утрошених из извора финансирања 01 – Општи приходи и примања буџета у 2023. години

УЧЕСНИЦИ У ПРИПРЕМИ ИЗВЕШТАЈА

Уредник – академик Зоран В. Поповић, Национални савет за научни и технолошки развој.

Аналитика – проф. др Марина Соковић, в. д. помоћника министра за науку; академик Зоран В. Поповић, Национални савет за научни и технолошки развој; Аналитичка служба Министарства: Андријана Ивановић, Ивана Бранковић, Јелена Мандић, Јасмина Грубин.

Програми из области иновационе делатности – Владимир Радовановић, в. д. помоћника министра за Сектор за иновације, трансфер технологије и технолошки развој; академик Зоран В. Поповић, Национални савет за научни и технолошки развој; Иван Зекавица и др Мила Миленковић, Национални савет за научни и технолошки развој; Вукица Маричић, руководилац Групе за национални иновациони систем НИТРА, проф. др Александар Гајић, Национални савет за научни и технолошки развој.

Унапређење капацитета људских ресурса – др Владимир Панић, Национални савет за научни и технолошки развој; проф. др Марина Соковић, в. д. помоћник министра за науку, Јелена Мандић, шеф одсека за развој научноистраживачких кадрова.

Међународна научна сарадња – Ивана Вукашиновић, в. д. помоћника министра за међународну сарадњу; Жељка Дукић, шеф одсека за међународну сарадњу и европске интеграције.

Институције, тела и организације које се старају о науци – Вера Васић, Сектор за науку Министарства за науку, технолошки развој и иновације, руководилац Групе за обезбеђивање квалитета научноистраживачког рада и развој научноистраживачке делатности; Фонд за науку Републике Србије – др Милица Ђурић-Јовичић, в. д. директора; САНУ – академик Љубинко Раденковић, Национални савет за научни и технолошки развој; Матица српска – проф. др Драган Станић, Национални савет за научни и технолошки развој; Центри изузетних вредности – проф. др Зоран Марковић, Национални савет за научни и технолошки развој; Јединица за управљање пројектима – ЈУП – Горан Стојановић, Национални савет за научни и технолошки развој; Комисија за стицање научних звања – проф. др Славиша Станковић, председник Комисије; Одбор за акредитацију научноистраживачких организација – проф. др Татјана Симић, председник Одбора; ЈП „Нуклеарни објекти Србије” – Сања Павловић, Горан Стојановић, Национални савет за научни и технолошки развој; Центар за промоцију науке – др Маријана Бркић и Данијела Вучићевић, в. д. директора Центра за промоцију науке, Горан Стојановић, Национални савет за научни и технолошки развој.

Информације у вези са националним репозиторијумом докторских дисертација (NaRDUS) – Биљана Косановић, Рачунарски центар БУ.

Финансије – др Павле Павловић, Национални савет за научни и технолошки развој, др Владимир Панић, Национални савет за научни и технолошки развој, Јасмина Грубин, Андријана Ивановић и Сања Павловић, руководилац Групе за праћење рада и пословања организација корисника буџетских субвенција и средстава међународних кредита.